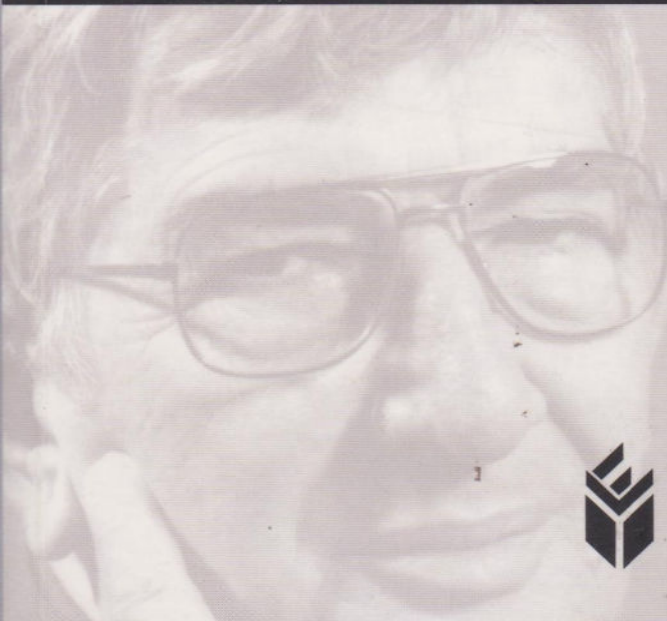
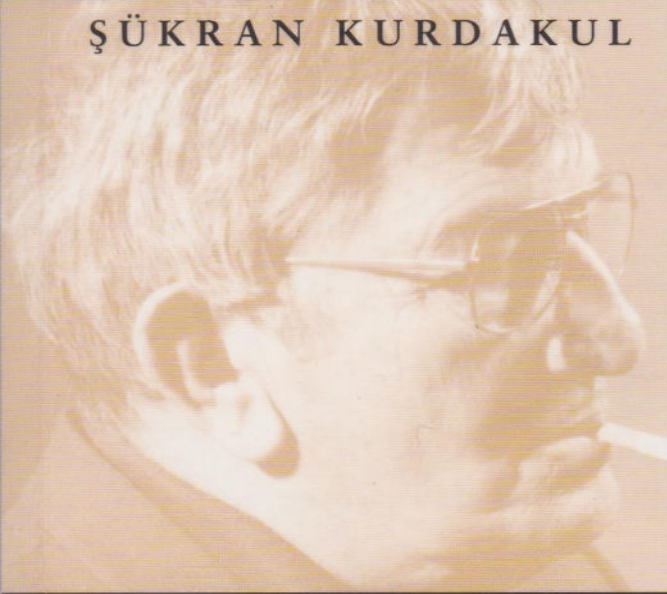

CEZAEVİNDEN BABIALI'YE BABIALI'DEN TİP'E

Anılar

ŞÜKRAN KURDAKUL

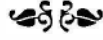

EVRENSEL
BASIM
YAYIN

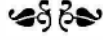

EVRENSEL
BASIM YAYIN

Şükran Kurdakul

CEZAEVİNDEN BABIALI'YE
BABIALI'DEN TİP'E

Anılar

Doğa Basın Yayın
Dağıtım Ticaret Limited Şirketi
TarlabaŐı Bulvarı
Kamer Hatun Mah.
Alhatun Sk. No: 27
Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0212 361 09 07 (pbx)
Faks: 0212 361 09 04
web: www.evrenselbasim.com
e.posta: bilgi@evrenselbasim.com

Evrensel Basım Yayın – 247

**CEZAEVİNDEN BABIALI'YE
BABIALI'DEN TİP'E**

Şükran Kurdakul

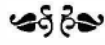
Kapak Tasarım
Savaş Çekiç

Birinci Basım
Kasım 2003

ISBN 975-6525-70-3

Baskı
Ayhan Matbaası

(Yüzyıl Mah. Massit 5. Cad. No: 47 Bağcılar 0212.629 01 65)

CEZAEVİNDEN BABIALI'YE
BABIALI'DEN TİP'E

İÇİNDEKİLER

YETİM ÇOCUK DUYARLIĞI	11
Edebiyat Çevrelerinde Hızlı Arayışlar	15
İzmir'de Şehir Tiyatrosu	21
Sosyalist Savaşımda İlk Adım	27
CHP Hükümlranlığı	28
Toplumsal Panorama	29
TSEKP Bayrak Açıyor	29
Kapatma Gerekçesi	30
Recep Peker'in Gayreti	31
Peker'in Diğer Yüzü	31
Hapislikle İlk Tanışma	32
Alsancak'ta Hüzün Basar	33
Denizli Günleri	34
Yaşam Sürüyor	35
Genç Nesil	35
Sürgün Alayı'nda	37
Baskı Sürüyor	39
İktidar Kabadayları	40
TASARILARIN KAPTAN KÖŞKÜNDE	43
Balıkpazarı'nda Toplantı	43
Hücre	46
Basımevi Bulunamıyor	47
Beraber Dergimize Reva Görülen Baskı	48
Hayat Veren Sigara	49
Hücrede Oktay Rifat Sevinci	50
Telefon <i>Oktay Rifat</i>	51

HAPISHANE İÇİNDE ÇATIŞKILARIN DUVARI	55
Gerekçeli Karar	56
Yeniden Merhaba	66
EDEBİYAT UĞRAŞISI VE DEMOKRASİ SAVAŞIMI	71
Özgürlük mü? Özgürlük Savaşımı mı?	71
Çalاکalem Roman	72
Musahhihler Takımı	73
Atlama Kazası	74
Gerçekleşen Düş: Ataç Yayınevi	76
Yunan Edebiyatı	78
Ha Tröst, Ha Devlet	78
Yazar Örgütlerinde	80
Yaşlı Bir Kentsoylunun Yalnız Günleri	81
Üç Yazar Kovuluyor	85
Beyazıt'a Yürüyüş	87
Ortak Bildiri	88
Kapıyı Çalan Sütçü Değil	89
Melih Cevdet'in Yazdığı Bildiriden	90
BABIALI'DEN TIP'E	93
T.İ.P. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın Açıklamaları Karşısında...	104
Mehmet Ali Aybar'ı Anlamak	108
1965 SEÇİMLERİNE DOĞRU	113
Türkiye İşçi Partisinin Türk Toplumuna Getirdiği Yenilik? Mehmet Ali Aybar Diyor ki:	114
Eylem'den Okura	118
Sosyalist Muhalefetin Görevi?	119

1966 MALATYA KONGRESİNE DOĞRU	123
İzmir'in İçinde Amerikan Neferi <i>Şükran Kurdakul</i>	124
T.İ.P. Bildirisi	125
Malatya Kongresinde Yaşananlar	134
BALIKESİR GÜNLERİ BAŞLIYOR	141
Balıkesir Kongresi Konusunda... ..	142
TABANDAKİ SORUNLARIN ÜZERİNE GİDEBİLMEK	149
Şükran Kurdakul'un Açıklaması	152
Fakirin Havyarı	153
1968 SEÇİMLERİ	161
Sındırgı'yı da Vuran Deprem	170
ÇATIDAKİ ÇATLAK	173
T.İ.P. 3. Olağan Büyük Kongresi Kararları	179
T.İ.P. Kongresinde Kavga Çıktı	187
T.İ.P. 2. Olağanüstü Büyük Kongresi Kararları	190
1969 SEÇİMLERİ	193
Bandırma ve Yöresinde	212
Körfez İlçeleri	216

YETİM ÇOCUK DUYARLIĞI

Kendimi tanımaya başladığım yıllar oyunda, okulda, derste, yemekte, gezmede, uyku boşluğuna düşende kafamın büyük, vazgeçilmez bir sorunun kapsamına girdiğini anımsıyorum.

— Benim babam nerede?

Yorgun olmadığı zamanları kollayıp anneme sorardım:

— Anne yavu, doğrusunu söyle bana. Nerede benim babam?

Zavallı anam, yutkunur, gözlerini kaçırırdı benden.

— Antalya’da...

— N’apıyor Antalya’da? Niye hiç gelmiyor?

Sanırım sekiz yaşlarındayken, annemin, teyzemin, ağabeylerimin yanıtlarındaki gerçeğin özünü “konsol”u karıştırırken elime geçen bir gömütlük resmi anlattı bana.

1928 temmuzunda, ben bir yıl dört aylıkken, babam Binbaşı Mehmet Salih Şehremi Antalya’da toprağa verilmişti. Kaç cephenin savaşçısı olduğunu neden sonra öğrendim babamın.

Bu kez sorularım değişti:

— Hangi savaşlara katılmış babam? Dünya savaşında nerdeymiş?

— Trablus’a, Balkan savaşına... Sarıkamış’a, Sina Çölüne... Çanakkale’ye...

Mukadder Hanım, çocukları Raif ve Şükran

O Savaş yıllarındaki resimlerine bakar, yaşım gelince, küçük ağabeyim gibi Konya Asker Okulu'na gitmeyi düşlerdim.

Milli Mücadeleye daha Türkiye Büyük Millet Meclisinin örgütlenmesinden çok önce katılan savaşçılardan biriydi Mehmet Salih. Mütarekede İstanbul'da Mim Mim adlı gizli örgütte çalışmış, sonra Ordu'ya gönderilmişti. Bir dönem geldi ki, otuz iki yaşında üç çocukla dul kalan anam anlatarak yaşadı ve yaşattı bunları. "Yedi ay maaş çıkmadığı için geceleri ayakkabı dikerek hizmet etti zavallı..." derken anılarda somutlanan kişiyi sevmenin ne demek olduğunu nice sonra öğrendim ben. Ordu ve çevresindeki ulusçu güçleri "emir kumanda zincirine bağlayarak" Ankara'ya göndermekmiş babamın görevi. Sonra cepheye alınmış. İnönü'lere, Sakarya'ya, kolorduya bağlı vurucu güç olarak örgütlenen bir müfrezenin komutanı olarak katılmış.

Babamın kimliği suretinde gitgide somutlanarak çocukluğuma, ilk gençliğime egemen olan bu tarihsel olaylara bağlı anılarla beslendim ben. Topkapı'da annemin babasından kalan evin bir bölümündeki üç odasında on iki yılım geçti. İlkokulu burada okudum. Babamın arkadaşları, sevenleri vardı çevrede. Harboku'ndan öğretmeni ressam Ali Bey... Emekli süvari binbaşı. Yusuf Bey... Mim Mim üyelerinden emekli askeri memur... Aynı örgütün üyelerinden Hoca Ahmet Bey... Ölümünde cenaze törenine deniz, hava, kara kuvvetlerinden ayrı ayrı birlik-

lerin katıldığı, Canbaz Mehmet namıyla ünlü, Mim Mim örgütünün temel direği Mehmet Bey... Babamın arkadaşları olarak bildiğim kişilerdi bunlar. Zaman zaman kimi kahveden seslenir gönlümü alır, kimi ortaokula başlayınca, tramvayda yer verdiğim zaman, yüzüme karşı yazıklanırdı:

— Hey gidi Baba Salih, kaldır başını da gör...

Ressam Ali Bey, annemin deyimiyle “evlatlarından ayırmadı” bizi. Çocukluğumun ilkokul evresinde radyo dinlemişsem, benim “Amcabey” dediğim bu insanlar güzelinin evinde dinlemişimdir. Karşılıksız sevmeyi, uzaklara bakmayı, ağaçtan meyve koparmayı, çiçekleri, tanbur sesini, elektrik ışığının rahatlığını, eski İstanbul’un sokak resimlerini, mahzun bayramlarda sevinmeyi, “Amcabey”in insancıl kokulu evinde gördüm, duydum, öğrendim.

Bizim evde annemin üçte bir payı olduğu için kira vermiyorduk ama devletin dördümüze bağladığı 14 lira 40 kuruş maaş, o günkü alım gücüne göre de anca beslenmemize yetiyordu. İçme suyu, elektrik yoktu evde. Giriş katında sokak düzeyindeki büyük odasından kilere, oradan mutfığa geçilirdi. Bayılırdım mutfaktaki kuyudan su çekmeye. Sonra küçük tenekelerle Arpaemini yokuşunun başındaki terkos çeşmesine su doldurmaya da giderdim. O bitmek bilmeyen kış gecelerinde –iki ağabeyim de yatılı okuduğu için– ya bir komşuya giderdik anamla birlikte, ya bir komşu bize gelirdi. İkinci kattan Ahmet Paşa adına yapılan caminin avlusu, medrese odaları görülürdü. Canım sıkılınca cumbaya çıkar avluda top oynayan çocukları seyrederdim. Ama en büyük keyfim ağabeyim okuldayken, çekmeceleri odanın ortasına indirip kitapları karıştırmaktı.

Bu yılların en önemli olayı Ankara Merkez Komutanı Demir Ali’nin –babam görev başında öldüğü gerekçesiyle– ölüm tarihi olan 1928’den başlamak üzere maaşlarımıza 135’er kuruş “zam” yaptırmasıydı. Babamın okuldan ve cephelerden arkadaşı olan Demir Ali’nin onca yıl bize haber vermeden uğraştığını söylerdi annem.

Bu olanakla eve elektrik “tesisatı” getirildi, çökmeye yüz tutan poyraz yanı onarılıp “galvanizle” kaplandı. Herbirimize ayrı ayrı giysiler alındı. On yaşlarındaydım. “Konsol”un bulunduğu odaya çekilip bana nice görkemli görünen “baba resimleri”ne teşekkür

Milli Mücadeleye daha Türkiye Büyük Millet Meclisinin örgütlenmesinden çok önce katılan savaşçılardan biriydi Mehmet Salih.

etmenin hangi itilimlerden geldiğini bilmezdim. Doğrusu, şimdi de bilemiyorum. Ayrıca, çok küçük yaşlarda kırık dökük dizelere başvurarak, içimi darlaştıran bir şeylerden kurtulma istekleri de bu “yetim çocuk” duyarlığından mı kaynaklandı kestiremiyorum. Ama daha İzmir’e göç etmezden önce “Çocuk Sesi”, “Maceralar Dünyası” gibi dergiler bu dizeleri yayımlıyorlardı. İzmir’e yerleşmemizden sonra (1941-43 arasında) “Yarım Ay”, “Yedigün” gibi “magazin”lerin şiir sayfalarında hece ölçüsüyle yazdığım yine çocuk yaşların ürünlerinde ilk deney dönemini geçirdim.

EDEBİYAT ÇEVRELERİNDE HIZLI ARAYIŞLAR

Bu yıllarda Karşıyaka Ortaokulu’nda son sınıfı, şimdiki Namık Kemal Lisesi’nde ilk sınıfı okudum. Karşıyaka’da Türkçe öğretmenimiz Sabahattin Arıç, gelişmekte olan yeni edebiyat hareketlerini günü gününe izliyordu. Sınıfta Sabahattin Ali’nin hikâyelerini okur, toplu araştırmalar açardı. Eski şiirimize meraklı olduğum için Osmanlıca sözcükler kullanmayı severdim o tarihte. Hiç unutmam bir “tahrir vazifesi”ne “sen bir molladan ders mi alıyorsun?” diye yazmıştı Sabahattin öğretmenim. Lisede tarih öğretmenimiz Ziya Şölen’di. Kaç kuşağın kafasını aburcuburdan arındırıp bilimsel kazanımlara açık tutan adamdır Ziya Şölen. O yılların okul ve çevre arkadaşları arasında herhalde Cengiz (İlhan), Attila (İlhan), Mustafa (Şerif Onaran), Kemal (Bekir Manav), Yıldız (Barkan), Suzan, Kumru (Ormanlar), öğretmen Lütfiye (Güçlü) hanım anıların başköşesinde bulunurlar.

Bu evredeki şiir deneyimlerimi bir kitapçıkta topladığım zaman on altı yaşına yeni girmiştim. *Tomurcuk* adını verdiğim bu kitapçığın çıktığı yıl, artık Tek Parti döneminin Karşıyaka Halkevi’nde şiir okuma olanağı verdiler; bayram törenlerinde kürsüye çıkarıldım.

“Yedigün”, “Fikirler”, “İstanbul” dergilerinde adıma görmeye alışmıştım.

Yaşım on beş, on altı.

İnsanoğlunun duygularına teslim olduğu dönem bu. En azından gerçekliğini, kendine özgü olduğunu kanıtlamak istiyor dünyaya.

Koşarak, futbol oynayarak, çizerek, şarkı söyleyerek.
Ben sözcükleri seviyorum.
İşim gücüm altı artı beşi bularak dizeler kurmak.
Yakın çevrem, doğa, kendim.

Ne duyarsam hece ya da aruz ölçüsüne vurarak doyum peşin-
deyim.

Gerçekliğini şimdi daha iyi algıladığım bu eski zaman parçası-
na uzaktan bakmak nesnel olmak için yeterli mi bilmiyorum. Ne
var ki anımsadıkça sınımsız bir şeyler akıyor içimde. Demek ki
sorumluyum o zaman parçasından. Değişsem de, başka çizgilere
gelmeyi başarsam da, gözüm, kafam geleceğe yönelse de geçmi-
şimle var olduğumu biliyorum.

O elinde şiirlerinin çıktığı dergilerle İzmir'in Kuruyemiş çarşı-
sında basımevi arayan "çocuk şair"den onca yaş büyük olan
adam da benim işte.

Şimdi bunca yaş küçüğümün cesaretini yadırgamıyorum.

Bizim Asım Bezirci *On Şair-On Şiir* (1971) adlı yapıtında ye-
tiştığım dönemin özelliklerini araştırırken "Şiirlerinin ölçüsü aşa-
ğı yukarı düzgündü. Zorlama uyaklar azdı. Anlatım sade, dili te-
mizceydi..." diyerek şu dörtlüğü vermişti:

Varlığım durmadan akan bir sudur
Şuurum zamanın elinde erir.
Ömrüm, sonsuz yolun bir yolcusudur
Hasret acısıyla içim ürperir.

Bir bakışta hangi şairlerin etki alanında olduğumu doğrusu tam çıkaramıyorum ama “varlık”, “şuur”, “zaman” sözcükleri, “sonsuz yol” tamlaması Ahmet Hamdi ve Necip Fazıl’ı anımsatıyor insana. Oysa Yahya Kemal’in birçok şiirini ezbere bildiğim yıllardı o yıllar.

Tomurcuk’ta yer alan şiirlerimin çoğu 1942 tarihli dergilerde çıkmıştı. Yetiştirdiğimiz yıllarda bir yaş daha almanın kişiliğimiz üzerinde ne büyük değişiklikler yarattığını neden sonra algılayabiliyoruz.

On beşimiz, on altımız, hele on yedimiz...

Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri’ni oluşturan şiirler de “Fikirler”, “Çığır” ve “İstanbul” dergilerinde çıktı. Bu aradan geçen bir yıl çağdaş edebiyatımızın kapılarından bakma olanağını kazandırmıştı bana.

“Servet-i Fünun-Uyanış”ı tanıdım, yeni edebiyat hareketinin yalnızca Garipçilere bağlı olmadığını öğrendim. Sait Faik’i, Nâzım Hikmet’i, Sabahattin Ali’yi okudum. Dünyamızın arka perdesini aralayarak ne vazgeçilmez gerçeklerin ne korkulu rüyaların var olduğunu öğrendim. Rilke’yi, Çehov’u, Gorkiy’yi, Balzac’ı okumaya başladım. Kendi gerçeğimi öğrenmeye başladım.

Bu gelişme şiirlerimi de etkiledi. Acele etmediğim zaman dizenin yapısını belirleyen kendine özgülüğü bile bulmaya başladığımı görüyordum. Bugün de *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri*’nde toplumu ve doğayı keşfetmenin ilk aşamalarını yaşayan şair adayının sözcüklerle arasını bulmaya çalıştığını söyleyebilirim:

Kaçıncı defa geçtiğim sokak
Küçük çocuklarla dolu cami avlusu
Yine oraya buraya çarparak
Dökülüyor su.

Yakın çevre ilgileri içinde “kenar mahalle”nin sokak, ahşap

118 - 886

Sıra Nu.	Muang. Nu.	Mucip T.
	9876	27-8-928
Maas sahibinin adı ve aile adı	Enayun K. Kadir, kızı Zeynep Hanım Ahmed, Salih, 1928 Fahrem efendi.	
Babasının adı		
Doğum tarihi	25 Ocak 928	
Ne vakit kesileceği	25 Ocak 946	
Terfi zamur		
Maası miktarı	325	
Tahsis tarihi	1 Ocak 928	
Tahsis miktarı 325 Kuruğu havı 186		

Bina

Maas sahibinin borusu		
Lia	Kuruş	Kevi
1	70	...
Maasın verildiği vilayetin []		
Kayıt Nu.	Adı	Diğer vilayete tahvil T.
48789	Kadir	...
1359		
3215		
2581		
2273		

[] Maas hangi vilayete tahvil olunmuş ve Nu. sunun ve diğer mahalle, tahvil oturma talimatı T. ve tahvil mahallinin adını ve tahvil T. ve Nu. sunun gösterilmelidir.

Kuruş
325 Kadimi maası
186 1/Agos/928 den itibaren
521 Yekün

Şukranın maasına 325 sayılı kanunun 35.inci maddesinin ikinci fıkrasına göre 1/Agos/928 den itibaren =186= kuruş zam edilmiştir.

5/6/935

15020

Vukat ve muameleat

T 486 7781

Muhtazam E... ..
H.
vize edilmiştir. 6.7.778

Bu yılların en önemli olayı Ankara Merkez Komutanı Demir Ali'nin -babam görev başında öldüğü gerekçesiyle- ölüm tarihi olan 1928'den başlamak üzere maaşlarımıza 135'er kuruş "zam" yaptırmıştıydı.

ev, takunya, terkos çeşmesi vb. öğelerle şiirime yansıması hangi etkilere bağlı olarak gelişti? Tam bilincine varamıyorum ama, sanırım okuduklarımla yaşadıklarımın belli ölçülerdeki koşutluğu yarattı bu durumu. Gerçeği özümsemede zorlanmam söz konusu değildi. Çünkü yaşıyordum. Felsefesini yapma gücüm olmasa bile duyarlığımın kaynakları belliydi.

Ayrıca çok küçükken acıların üstesinden gelmenin ustası olmuşum. Babamdan kalan üç kuruş maaşın (bu annemin deyimidir) çizdiği yoksunluklar dünyasından çok onun yokluğunu bilincimde duymam canıma okumuştum. Birkaç kez yazdım bunu. Nasıl seviyordum o Kurtuluş Savaşı yiğidini. Nasıl hayaller kurarak yaşıyor, hasret gidermeye çalışıyordum.

Bu nedenle iyimser olmayı yaşam felsefesi haline getirmeyi başaran şair adayının yaratıları karşısında nesnel kalamıyorum.

Kusurları, aceleciliğinden gelen oturmamışlıklarına karşın doğaya ve topluma açılışındaki güzelliği seviyorum. İyimserliğini seviyorum.

Andığım 1942, 43 yıllarında Karşıyaka ve İzmir Halkevleri gerçekten kültür odakları niteliğindedi.

Asım Kültür, ilköğretim müfettişi, antik dönemin tarihini, felsefesini iyi biliyor. Uzun yıllar Yeni Asır gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. Karşıyaka Halkevimizin başkanı.

Asım Kültür 30'lu yıllarda, kardeşi öykü yazarı İsmet Kültür'le birlikte, sonradan kitaplıkta gördüğüm Kültür dergisini çıkarmış. Çağdaşlaşan edebiyatımızın verimlerini İzmir'den izleyen bir dergi.

Bizim gençliğimizde öğretmen Cihat Gökçek'le birlikte çıkardığı "İzmir Kültür" gazetesi 15 günlüktü. Kemal Bilbaşar İzmir'de yaşıyor o zaman. Derginin başta gelen yazarlarından. O yıllar Behice Boran, Niyazi Berkes, Pertev Boratav Ankara'da "Yurt ve Dünya"yı çıkarıyorlar. Bu derginin başta gelen yazarlarını zaman zaman görüyoruz İzmir Kültür dergisinin sayfalarında.

Besim Akımsar'ın "Kovan" dergisini de söz konusu etme gereğini duyuyorum elbet. "Kovan" 1940 edebiyat hareketinin İzmir temsilcisi niteliğinde. Nahit Ulvi Akgün o tarihte İzmir'de asker-

lik görevini yapan Behçet Necatigil, İlhan İleri, dergide şiirleri görünen şairler arasında. 1944'den sonra Mustafa Şerif Onaran'la birlikte benim şiirime de yer veriyor Besim Akımsar.

O yaşlarda alınan 2-3 yılın, çok büyük etkisi olduğu bilinir, kişiliğimizde. Ben de 1945 sonlarında Besim Akımsar ve Nahit Ulvi ile birlikte, kimi akşamlar Karşıyaka meyhanelerinde söyleşme olanağına kavuşarak kendimce, kentimizin edebiyat çevresine katılmış oldum.

Besim Akımsar, gerçekten tek öykü kitabı “Mehmet Efendi Tuhaf Adamdır”ı gibi kendine özgülüğü son aşamalara ulaşmış, ilginç bir kişilik. Namus anıtı. Gazeteci olarak, köşe yazarı, Kovan yayımlarının yöneticisi olarak, geçiş dönemi İzmir'inin bulunmaz adamlarından biri.

İzmir'in Kültür yaşamında önemli yeri olan dergilerden biri de “Fikirler”di kuşkusuz. 1927'de yayınlanmaya başlamış. Benim yayımlanan ilk şiirim 1943'de “Denizli Kilimi”.

1943-45 arasında pek çok şiirim yayımlandı. 1946'dan sonra Halim Spatar, Halil Dumanoglu, Orhan Kartal, Mustafa Şerif Onaran ve arkadaşlarının yönetiminde Türkiye ölçeğinde adı geçen bir dergi kimliği kazandı “Fikirler”.

Bu evresinde bizlerin yanı sıra Atilla İlhan, Ceyhan Atıf Kan-su, Samim Kocagöz, Necati Cumalı, Hikmet İlaydın, Berin Taşan v.b. yazarlar şairler katıldılar. Nurullah Ataç'ın Ulus'taki yazılarının birisini “Fikirler”e ayırdığını anımsıyorum.

Karşıyaka Halkevin'de ulusal bayram günleri kürsüye çıkarıldığımı söylemişim. Bir (30 Ağustos) Halkevi'nin açtığı yarışmada şiirim birincilik ödülü kazanmıştı. Törende koluma bir altın saat takılınca sevinçten uçar gibi olduğum gözlerimin önüne geliyor. Ne var ki bir yıl sonra büyük ağabeyimin yarattığı sıkıntılara dayanamayıp kaçmaya karar verdiğim zaman bir arkadaşşıma satarak yol parası yaptım o saati.

O, 1945-46 yıllarının başat özelliği dünyaya –geçici de olsa- barışın gelmiş olmasıydı. Bizler 150 gr. mısır ve arpa karışımı vesika ekmeğini alabilmek için fırınların önünde dakikalarca sıra bekleyen ikinci seferberlik kuşağının gençleriydik.

Savaş, Ege'nin öteki yakasında da on binlerce yaşıtımızın canını almıştı.

1940 kuşağının öncü şairleri, 2. Dünya Savaşı rezaletinin tahribatını işleyen pek çok dizeye imzalarını attılar.

Ateş kesilmesinden sonra da barış sevincine...

İzmir Belediyesi'nin Şehir Tiyatrosu girişimi, bu geleceğe umutla bakılan dönemin ürünüdür.

İZMİR'DE ŞEHİR TİYATROSU

*"Belediye Meclisinden karar Çıktı -
İzmir Şehir Tiyatrosu Kuruluyor!"*

"Yeni Asır" ve "Anadolu" gazetelerinde neredeyse üst başlığa çıkacak olan bu haberin harflerinden taşan sevinç ve coşku önce bizim genç edebiyatçılar çevresinde dalgalandı.

— Peki ama kim yönetecek bu tiyatroyu?

— Halkevi sahnelerinde Akın, İmralının İnsanları, Cimri oyunlarından bildiğimiz sanatçılar mı oluşturacak?

Her yaz "Fuar zamanı", "Devlet Tiyatrosu", yanlış anımsamıyorsam, iki oyun, iki opera ile gelirdi o yıllar İzmir'e. Açık Hava Tiyatrosu'nda popolarını koyacak yer bulamayan liman burjuvazisinden ünlü kişilere, tek parti dönemi kodomanlarına Karl Ebert okulunun becerilerini kimliğinde toplayan Cüneyt Gökçer, Kral Oidipus oynardı.

"Ey ulu Kadmus'un evlâtları..."

İzmir Tiyatrosu da klâsiklerden mi başlamalıydı işe? Yaşayan yerli yazarlardan mı?

Bir süre sonra okumuş çevrelerdeki meraklıların kafalarına çengel atan bu türden soruları, Rejisörlüğe getirilen Avni Dilligil yanıtlamaya başlamıştı.

— Kendimizi ve seyircimizi hazırlayacağız. Görevimiz aydınlarla halk arasındaki uçurumu kapatmaya yardımcı olmaktır.

Derken Salih Tozan'ları, Mücap'ları, Şevki Artun'ları, Aliye'leri kendimizin yaşamında görmeye alıştık. Sonra yeni bir dalgalanma...

— Avni, Hamlet'i oynayacak...

Topkapı'da annemin babasından kalan evin bir bölümündeki üç odasında on iki yılım geçti.

Daha eski yıllarda, Sadi Tek gelir, Karşıyaka'larda, Fuar'ın şimdi adını bile unuttuğum bahçelerinde, sanki Sait Faik'in "Kumpanya" hikâyesinden çıkmış kişilerle Othello'yu oynardı. Yapıtın en can alıcı sahnelerinde basardık kahkahayı. Çocuk denecek yaştaydık. Doğallığa aykırı düşen en ince çizgiler bile gözümüzde büyüyordu.

İzmir'in ilk "ciddi" tiyatro denemesinde Hamlet'i oynamakla aydın kesimin güvenini kazanmayı tasarlayan Avni Dilligil, gerçekten kentin tiyatroya hasret insanlarını harekete getirdi.

Nâzım Hikmet'in yetiştirdiği yazarlardan Naci Sadullah (Danış), o tarihte İzmir'deydi; "Yeni Asır" gazetesinde fıkra yazarlığı yapıyordu. İlk oyundan sonraki yazısının adını çok iyi anımsıyorum:

— Hamlet Avni...

İzmirli Hamlet'i seyrederken biz doğallığa aykırı düşen ince çizgileri gözümüzde büyütecek yaşta değildik artık. Ama bir kuşak sonra gelenler, yapıtın belki sahne omurgasındaki uyumsuzluğu hazmedemediler. Ofelya'nın sesi Karşıyaka vapurlarında erkek çocukların kızlara takılma sesi oluverdi.

Avni Dilligil de bir dönemin direnç adamlarından biriydi kuşkusuz. Bu kez konuşmalarında tiyatroya Eşrefpaşa'yı getireceğim dediğini duyar olduk.

Eşrefpaşa dediği, o tarihte kentin dış mahallesi sayılan, çoğunluğu işçi sınıfının oturduğu kesimdi. 1946'larda hangi yazarla, hangi ideolojik yaklaşımla Eşrefpaşa'lıya çağrı gönderebilirdi Avni? Daha kendi kafasında oluşmamış, belki ana çizgileriyle bile tartışılmamış sorunlara genel çözümler ararken, kullanmakta sakınca görmediğimiz ifadelerden biriydi bu da. Sonuçta çıka çıka Süleyman Külçe adlı birinin "Zavallı Gülnaz" oyunu çıktı halkın karşısına. Yazarın, dönemin Arap filmlerinden aşka gelerek dökürdüğü bir zavallılık örneği...

Öyle sanıyorum ki, II. Meşrutiyet döneminde kimi oyunlarla, roman, hikâye hiç değilse aynı düzeyde görünür. Muhsin Ertuğrul, "Tiyatro Eğitimi Yolunda Savaş" adlı yazısında, bu konuya oyuncu açısından değinir daha çok. "Özgürlük günleri başlamıştı. Bu değişimin belirtilerini en çok İstanbul'un çeşitli yerlerinde

fıskıran açık hava tiyatrolarında görüyorduk...” diye yazar.

1908 Anayasası, İttihat ve Terakki iktidarınca (ki Türkçülerle İslâmcıların koalisyonu olarak düşünebiliriz) rafa kaldırılmadan önce, tiyatro kendi eğitimi yolundaki savaşa serbestlik içinde girmiştir. Sonra, edebiyatın ana türlerinde olduğu gibi, derece derece etkisi, kapsamı artan gizli bir sansür özellikle Cumhuriyet döneminde büyük ölçüde resmîleştirmeyi başarır tiyatroyu.

İktidara, iktidarın o evrendeki politikasına bakarak hizaya gelmekte yekta olan yazarlar (özellikle şairler) kuşağı, 1930-1940'larda, birey olma bilincinin ilk aşamalarına ulaşmaya bakan, orta tabaka insanlarını etkileme adına propagandanın en kötüsünü yaparken, üstelik, yazarla oyuncu arasındaki zorunlu uyumun, deyimî hoş görünüz, içine ederler. Sahne, kötünün kötüsü dizelerin beğenimizi çileden çıkardığı bir politika ocağı durumuna gelmekten yakasını kurtarmışsa, bir iki yazarın gerçek oyun yazarı olmasından ve Muhsin Ertuğrul'un iktidarlara boyun eğmeme bilincinden ötürü kurtarmıştır.

Bizim İzmir'in Şehir Tiyatrosu girişimini de bu koşullardan soyutlamak olası değildi elbet ama bölgede oluşum halindeki yeteneklerin fışkırmasına yardımcı olan bu girişimdir. Tiyatromuzun sadece Necati Cumalı'nın yetişmesindeki rolü bu kanyı doğrular sanıyorum.

Bu yılların tarihsel özelliklerinin başında, iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi'nin, birden fazla siyasal partinin kurulmasına izin veren yasa değişikliğini gerçekleştirdiğini anımsatmakta fayda var.

Naci Sadullah'ın öykü yazarı Cihat Gökçek'le birlikte çıkardıkları iki yaprak “Havadis” gazetesi, bu yukardan aşağıya sahneye konulan demokratikleşme çabasının getirdiği, bir basın sıçraması idi.

Haber anlayışı, Naci Sadullah'ın köşe yazılarındaki dinamik üslubu, hele her gün Nâzım Hikmet'in Kuvayı Milliye Destanından bir bölümü yayınlaması ile kurulu düzenin basın anlayışından çok ayrı bir gazete.

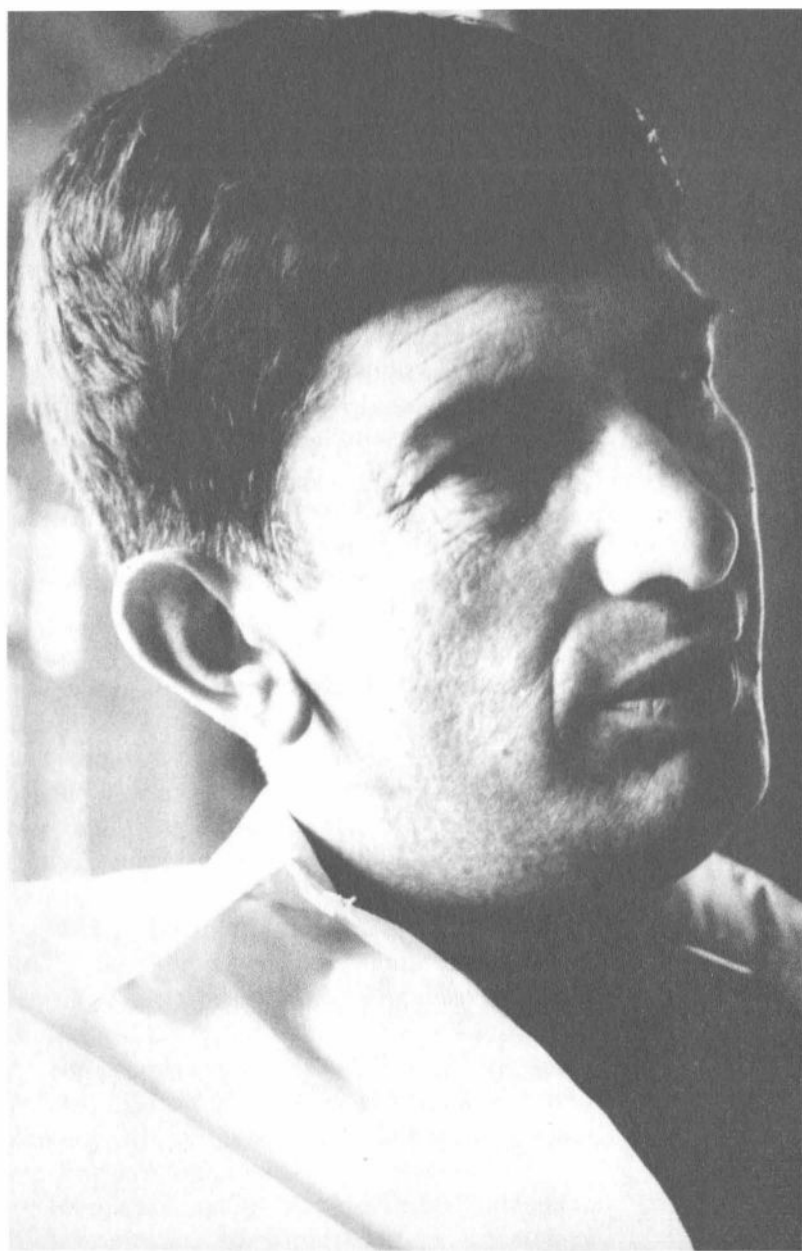
Nâzım Hikmet'in “Rahle-i Tedris”inden geçen Naci Sadullah, ustaca kaleme aldığı röportajlarının yanı sıra, gülmece edebiyatı-

mızın seçkin örnekleri arasında yer alması gereken yazılarıyla ele avuca sığmaz bir basın emekçisiydi.

Biz bu gazetede haftada bir gün edebiyat sayfası düzenlemeye başlamıştık. Biz dediğim, İhsan Ahmet (Kapkın), Aclan Sayılğan ve ben.

Attila İlhan, Adana'dan gönderdiği şiir ve yazılarla sayfanın sürekli konuğuydu. (Aclan, Devlet Konservatuvarında öğrenciydi. 1951 TKP tutuklamalarındaki itirafçı ve sonrası kimliğinden belirtir taşıymıyordu henüz.)

Naci Sadullah, kaç ay çıkarabildi Havadis'i, bilemeyeceğim ama basın işkolunda kurulan sendikada yönetici olarak görev aldığı iyi anımsıyorum. Bu eyleminden dolayı 1951'de tutuklanarak namusuyla hesap verdi Naci Sadullah.

SOSYALİST SAVAŞIMDA İLK ADIM

“Hakiki demokrasiye varmak için cumhuriyet idaresi içinde dahi buna mani olanlar varsa, bunlarla mücadele, bütün vatandaşların, işçilerin, köylülerin birinci vazifesidir. Demokrasi başta saltanat süren bir zümrenin, bir sınıfın menfaatlerini korumak için yüzlere geçirilmiş bir maske değildir. Bu maskenin altında halk namına, millet namına, vatan namına geniş halk kitlelerini ıstıraba mahkûm edenler, onların reylerini hiçe sayıp cebir ve zorla saltanat sürmek isteyenler hayatın ve hadiselerin seyri içinde yüzlerindeki maskeleri düşürmeye mahkûmdurlar.”

(Dr. Şefik Hüsnü, *Yığın*, sayı 3, 1946)

“Seçme ve seçilme hakkı demokrasinin ilk ve temel şartıdır ama, bu hak kendi başına bir şey ifade etmez. Söz, fikir, yayın, toplanma, teşkilatlanma hak ve hürriyetleriyle ve teşekküllerin, şahısların ve mülklerin masuniyeti şartları ile sıkı sıkıya bağlıdır. Demokratik hak ve hürriyetlerin hiçbiri tek başına yürümez. Hepsi bir bütünü teşkil eder. Demokrasi davası, tek tek, birkaç hürriyetin verilmesi davası değil, bütün bir cemiyet sistemi davasıdır.”

(Behice Boran, *Söz*, sayı 3, 1946)

Bizim kuşağın düşün yaşamına tarihsel bir hesaplaşma çağrısı olarak yansıdı bu yazılar.

Şefik Hüsnü'nün yazıları düşün yaşamına tarihsel bir hesaplaşma çağrısı olarak yansıdı.

şim özveri istiyordu. Kendinizle başkaları arasında hareketin gerektirdiği kalıcı bir uyum istiyordu. Karaçalmalar, engeller, yasadışı zorbalıklar, arkadan vurmalar, örgüt içi baskılar, görünür görünmez bireycilikler karşısında sabır ve direnç istiyordu.

On sekiz yaşın coşku dünyasında bile, bu gerçeklerin taşıdığı derin anlamı ortaya koyacak sorular sorduğumu sanıyorum kendime. 1919'larda, henüz Kurtuluş Savaşı'nın örgütlenme evresinde, Anadolu'ya geçerek görev başı yapan babam Binbaşı Mehmet Salih'in bıraktığı kültür mirasına sahip çıktığıma inanıyordum çünkü.

Bu haklı mirasın kaynağında, ulusal direnç hareketimizin kapitalizm ve emperyalizme karşı savaşımı gerekli gören temel felsefesine bağlı ilkeler vardır kuşkusuz.

CHP HÜKÜMRANLIĞI

Ama bu yaşamsal ilkeler yirmi beş yıl boyunca rafa kaldırılmış, CHP'ye egemen olan siyasal kadro yeni bir sınıfı koynunda besleyerek büyütmüştü. Şimdi de, ABD ile -içeriğinde bağımsızlı-

KİMLE HESAPLAŞMA?

Kendimizle. İktidardakilerle. Hızla gelişen Demokrat Parti ile...

Temel hakların hiçe sayıldığı bir ortamda uzun süreli, sonuçları hemen belirginleşmeyecek bir toplumsal savaşıma hazırlanırken genç de olsanız, kendinizle hesaplaşmak, vatandaşlık namusunuzla, hangi düzeyde olursa olsun, düşün adamı kimliğinizi algılamaktan geçiyordu.

Toplumsal savaşıma katılmak şiir ve öykülerinizde toplumsal temaları işlemekten çok farklıydı kuşkusuz. Sava-

ğımıza gölge düşürecek yaptırımlar bulunan- anlaşmalar imzalararak künyesini ortaya koyuyordu.

1945 yıllarında CHP'nin en azından yakın tarihimize özgü gerçeklere yan çizmesi anlamına gelen politikasını, biz İkinci Dünya Savaşı çocukları kavramakta gecikmedik sanıyorum.

O tarihlerde Milli Koruma Kanunu'nun karaborsaya ilişkin yasaklarını göz göre göre çiğneyen nice küçük ve orta tacirin, bugün dış kapitalizmle bacanak durumdaki en büyük kuruluşların sahipleri olduğunu biliyoruz. Onlar, o günlerde toplumsal koşulların elverdiği ölçüde bugünlere hazırlanıyordular.

TOPLUMSAL PANORAMA

Köylü nüfusunun büyük çoğunluğu topraksız bırakılmıştı. Feodal kalıntılar değişik yörelerde saltanat sürüyordu. Beş altı büyük kentte niceliksel olarak belli bir artış gösteren işçi sınıfı yıllar boyunca eğitim, sendika, grev gibi çağdaş kurumlardan yoksun kaldığı için varlığını somutlayacak sınıfsal öğelerden de yoksun görünüyordu.

Ama vardı.

Bu nedenle, yabancı sermaye ile işbirliği yapmak için sabırsızlanan yeniyetme burjuvazinin kurmayları işçi sınıfının varlığını soyutlayabilmenin yollarını aradılar.

Korkutarak.

Sarı sendikalar oluşturarak.

Kimi 'açıkgöz' kişileri satın alarak.

Antidemokratik yasalara başvurarak.

Demokrasiye geçiş döneminin ilk aşamalarında demokratikleşmenin önü kesilmek isteniyordu aslında.

TSEKP BAYRAK AÇIYOR

Bu koşullara karşın, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi 20 Haziran 1946'da kurulmuştu. Dört beş ay içinde İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Gaziantep, Kocaeli, Samsun gibi illerde örgütlenmesi, demokrasiye geçiş dönemi uzmanların hesabına uygun düşmemiş olacak ki, 16 Aralık 1946'da İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'nca kapatıldı. Kuruluşunun altıncı ayında. O akşam

haberlerinde ilk haberi okuyan spiker kimdi bilmiyorum. Ama sözcükleri birer yıldırı silahı gibi kullandığını hiç unutmadım.

Alaturka duyarlığı, toplumsal vicdana karşı tahrik öğeleriyle donatarak olağanüstü etki yaratmaya özenen bir acayip sestir bu.

Elindeki, bozuk Türkçeye yazılmış bildirinin izin verdiği yerde haberi okuyan olmaktan çıkıyor, bir intikam müfrezesinin adamı kimliği alıyordu.

“Sıkıyönetim bölgesi içinde genel güveni sağlamak görev ve sorumluluğu altında bulunan komutanlık hududu içindeki illerde aşağıdaki tedbirlerin alınması uygun görülmüştür.

1- Mahkûm komünistler veya müfrit komünist mefkûreli kimseler tarafından örtülü bir şekil altında kurularak memleket için içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesise ve mevcut iktisadi ve içtimai nizamları bozmaya çalıştıkları anlaşıl原因 Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi merkez ve şubeleri ve mevcut sendikalardan bu partiler veya onlardan aldıkları direktifle hareket eden kimseler tarafından kurularak ve kendi maksatlarına göre sevk ve idare edilenleri ve İstanbul İşçi Sendikalar Birliği ve İstanbul İşçi Kulübü kapatılarak faaliyetlerine son verilmiştir.

2- Bu partilerin fikirlerini yayan Sendika, Ses, Gün, Yığın ve Dost gazete ve dergileri ve bunların matbaaları kapatılmıştır.”

KAPATMA GEREKÇESİ

17 Aralık 1946 günlü Cumhuriyet gazetesinden aldığım bu satırlarda, dikkat edilirse, TSEKP ile TSP’yi kapatma kararının alınmasına neden olan gerekçe ileri sürülürken anayasanın ancak yargı organlarına tanıdığı hüküm verme yetkisi kullanılmıştır.

Çünkü “örtülü bir şekilde kurularak memleket içinde içtimai bir zümrenin diğerleri üzerinde tahakkümünü tesise ve mevcut içtimai nizamları bozmaya çalıştıkları anlaşıl原因 TSEKP ve TSP” yolumdaki ancak mahkeme kararında görünen ifadeyi başka türlü anlama olanağı yoktur.

Bizim 1946 yılı, biliyorsunuz, “Çok partili yaşama geçiş dönemi”nin ilk genel seçimlerine sahne olma özelliğini de taşır. CHP iktidarına bağlı birçok yönetim adamının (valinin, kaymakamın,

savcının, bucak müdürünün) oy sandıklarında alicengiz oyunları düzenlenmesine seyirci kaldıkları bir seçimdi bu.

Kazanan, tarihsel olarak daha bu seçimde kaybetmişti.

RECEP PEKER'İN GAYRETİ

Ama hükümetin başındaki bence CHP'nin yüz karalarından biri olan Recep Peker, partinin altını üstüne getiren bünyesel fırtınalara karşın, ya her şey yolundaymış gibi davranarak, ya da elli altmış milletvekili ile Meclis'e girmeyi başaran Demokrat Parti'ye gözdağı vererek dayanmaya çalışıyordu.

Recep Peker (1888-1950) neredeyse yirmi üç yılı bulan CHP iktidarında Maliye, İçişleri, Savunma, Bayındırlık bakanlıkları ve iki kez genel sekreterlik görevlerinde bulunmuştu. Yazıları ile konuşmalarında özellikle liberalizmin tanıdığı tüm özgürlüklere ve kurumlara karşı olduğunu yinelemeyi seviyordu. Peker'e bakılırsa, demokrasi ve liberalizmin getirdiği özgürlükler Batı ülkelerindeki sınıf çatışmaları ve toplumsal bozulmanın başlıca nedeniydi. Öyleyse 'Genç Türkiye Cumhuriyeti' komünizm, sosyalizm akımları gibi liberalizmden de uzak tutulmalı, sınıflar üzerinde halkçı yönetim titizlikle korunmalıydı.

PEKER'İN DİĞER YÜZÜ

Ama bu Recep Peker Truman Doktrini olarak adlandırılan ABD yardım programının ortaya atıldığı günlerde –ki nedense sosyalist partilerle sendikaların kapatıldığı tarihlere rastlar– şimdi okuyacağımız konuşmanın da sahibidir.

“... Türkiye gerçi son harbin tahribatına uğramamıştır. Fakat memleketimiz tahribattan masun kalmış haliyle de musibetlerini çekmiş, Avrupa memleketlerinden iyi bir halde değildir. Yurdumuz tarihi mukadderatın tesiri altında medeni ihtiyaçları karşılayacak, medeni vasıtalarından mahrumdur. Bütün iktisadi ve endüstri işlerimizi kuvvetli hamlelerle başarmaya; yollarımızı, ulaştırma vasıtalarımızı ve bilhassa sosyal tesisleri hemen yeni baştan kurmaya mecburuz. Tarım kalkınması için de çok emek sarf etmek ve çok masraf yapmak vazifesi altındayız. Bu sebeple yurdumuzun geniş ihtiyaçlarını karşılayacak ABD yardımına minnettar olacağız.” (İstanbul Dergisi, Ayın Tarihi Bölümü, Mart 1947)

Mukadder hanımcığım, babamın ölümünden 18 yıl sonra, bu kez ana olarak yeni bir savaşıma katılmak zorunda olduğundan habersizdi henüz.

Tüzük ve programlarında Ceza Kanunu'nun 141. maddesine aykırı tek sözcük bulunmayan iki sosyalist parti için kapatma kararı verirken asker yargıçlara alacakları "hukuksal kararları" da bildiren sıkıyönetim komutanı, işte üslubu mandacıların üslubuna pek benzeyen, bu başbakanın emriyle çoğulcu demokrasiye ilk ihaneti tarihe geçirdi. Ve İsmet Paşamız da seyirci kaldı bu duruma.

HAPİSLİKLE İLK TANIŞMA

Gazetelerden, İstanbul'da hangi yöneticilerin alındığını öğrenmek olanağını bulamıyorduk. Kulaktan kulağa tüm kurucularla merkez yürütme kurulunun tutuklandığını öğrendik sadece. İzmir'den İl Başkanı Kerim Soyka ile Sekreter Baytar Murat'ı götürdüklerinden birkaç gün sonra evden alıp önce 1. Şube'de tuttular beni. Sonra İzmir Eski Cezaevi'nin Jandarma Karakolu'nda bir odaya kapattılar. Neredeyse hücre boyutlarında bir odaydı bu. Ne yatak, ne sedir.

İçeride bir adam yere uzanmış yatıyor. Ön dişlerinden ikisi ek-

silmiş. Bir asker kaputuna sarılmış okuyordu. Beni görünce başını kaldırdı.

— Geçmiş olsun, dedi.

— Sağolun, dedim.

Duraladım.

— Ne yaptın da seni attılar buralara?

— Emekçi Köylü Partisi'ni tutuyordum, dedim.

— Vay be! diye coşkulandı asker.

Gözlerim o andaki gözlerin, o andaki yüzün resmini çekmişti. Ama yansıtamıyorum şimdi.

Sesini kısarak,

— Ben de sosyalistim, dedi. Muğla'ya sürgün alayına götürüyorum.

Israr etmeme karşın adını söylemeyen, o tarihteki asker arkadaşla okuduğumuz romanları konuştuk. Dergilerimizi, yetişmekte olan yazarlarımızı konuştuk. Recep Peker'in bir tür faşizm geliştirmeye çalışmasına karşın İsmet Paşa'nın bilmezlikten geldiğini konuştuk.

12 Mart ve 12 Eylül dönemi tutuklularından özür dileyerek yazacağım. Ertesi akşamüstü çıkarıp şakur şukur kelepçe taktılar bileklerime. Okuduklarım, birçok şeye alıştırmış olacak ki pek umursamadım.

ALSANCAK'TA HÜZÜN BASAR

Denizli'ye götürülüyordum. Alsancak İstasyonu'nda iki jandarma eriyle bir kompartımana yerleştik. Biraz sonra büyük ağabeyimi gördüm. Annemi de getirmişti. Mukadder hanımcığim, babamın ölümünden 18 yıl sonra, bu kez ana olarak yeni bir savaşıma katılmak zorunda olduğundan habersizdi henüz. Sessiz ağlıyordu. Duygulanmıştım. Elimden geldiğince kelepçeyi gizlemeye çalışarak, yüreklendirecek sözcükler aradım.

Çok sonra, bu gecenin biriktirdiği duyarlığı yansıtan şiiri vermek istiyorum okurlarıma:

Unutulmaya kalkan bir trenin
Eski bir istasyona bakan penceresinden
Bir yolcu sorar gibi arayan
Jandarmalar, ellerimin garip nöbetçileri
Daha ilk kampana bile vurmada
Yalnızlığın kelepçesini taktı içime.
Şehir arkada kaldı geçtiğim son caddeden
Ne yasakların gölgesini altında gördüğüm
Işığı kilitleyen karanlık kafeslerinde
Bu sonsuz özgürlüğe ne zaman varmışım
ben
Dünyanın sevincini gözlerinde içeren
İçimdeki adam kabına sığmıyor gene.

Kaç akşam geçirdiğim birinci şubeden
Bir tünelden kopar gibi çıkıyor trenimiz
Jandarmalar, ellerimin garip nöbetçileri
Hangi yalnızlığa gittiğimizi
söyler misiniz...

DENİZLİ GÜNLERİ

Denizli o yıllar, bilemediniz 25 bin nüfuslu, sokaklardaki arklardan tertemiz sular akan, tüm yerleşme alanı yemyeşil bir kasaba. El tezgâhları çok geliştiği için küçük ölçüde bir iç ticaret merkezi.

İzmir'e trenle gidilir, trenle dönülür. Eski bir lisesi, halkevi, halkevinin dergisi, derginin genç şairleri, yazarları var.

Trenden inince doğru savcılığa götürdüler beni. Tutuklama nedeni, Denizli'de beş arkadaşım ile birlikte Türkiye Sosyalist Emekçi Köylü Partisi'ne bağlı örgüt kurma girişimi.

Anlayacağınız, 141-142. maddelere aykırı eylemde bulunma savıyla belki de Denizli'de açılan ilk davanın sanıkları biz olacağız. 1927 ve 1928 doğumlu altı genç lise öğrencisi.

Savcı ifademi aldıktan sonra cezaevinin yolunu tuttuk.

Demir kapı açıldı kapandı.

Duruşmalar başladı, bitti.

Dürüstlüğü ve ihaneti tanıdık.

Savcılarla yargıçların bizlerden başka dünyaların insanları olduklarını gördük.

Karar verildi.

Beraat ederek çıkan arkadaşların ardından sevinmenin ve de bir başına kalmanın hüznünü yaşadık.

YAŞAM SÜRÜYOR

Dört duvar arsında, tek başına da olsanız, yaşam devam ediyordu.

Yargıtay'da dilekçe yazmayı öğrendik. Haklılığımızın hukuksal dayanaklarını algılayan yargıçların da bulunabileceğini öğrendik.

Yaşam devam ediyordu.

Dört buçuk ay sonra 'Yargıtay'ın "tahliye telgrafı" ile cezaevinin kapıları açılmış ama eskisine benzemeyen, tedirgin bir özgürlük dönemi başlamıştı. Ayrıca o yaşlarda, dost görünenlerin ihanetine alışmak kolay olmuyordu. Toplumun yalnızca kendi dümenine bakan insanları çok sayıda ürettiği bu savaş sonrası evresinde işçi sınıfının gizil-gücüne (potansiyel) inanmanızla yalnızlığa itilmeniz arasındaki uyumsuzlukta iki tehlike birden çıkıyordu karşınıza.

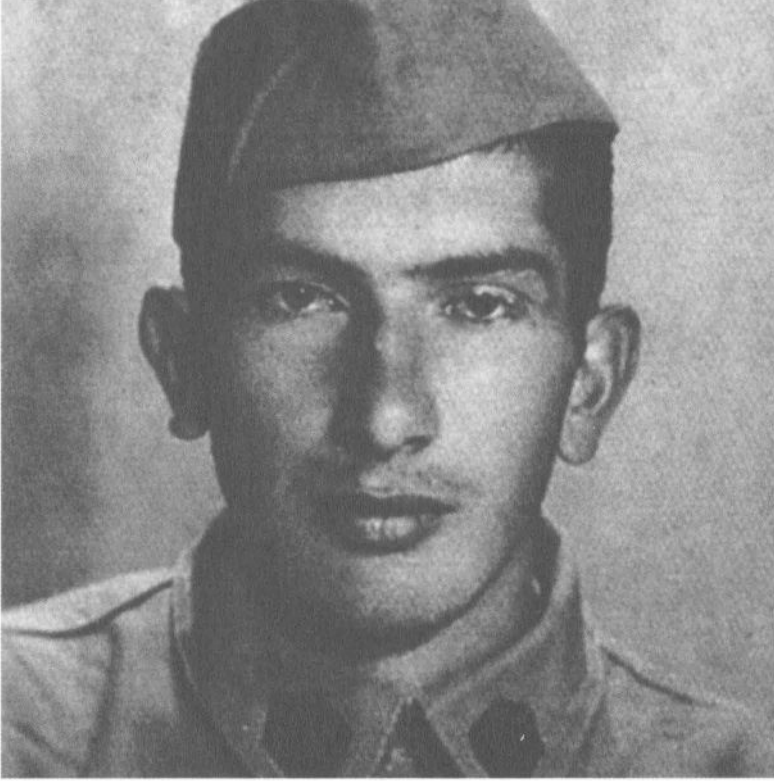
Denizli'den dönünce, bizim Karşıyaka'mızda gezip dolaşma özgürlüğümüzün bile üstüne yürümeye çalıştılar. Yalnızlığa itilmedik. Bu bile ayakta durmanın bir simgesi sayılmalıydı. Sevecenliğimize inanan iyi niyetli insanların düşünsel güçleri, ideolojik yandaşlıkları değil sevecenliği destek oldu bize. Değişik bir aşamaydı bu.

Ama asıl güç kalem ve birlikte çalışmadaydı gene.

Çünkü, biri düşüncenin somutlanmasını, öteki yaşama geçmesini sağlıyordu. Nice gençlik arkadaşı anımsıyorum bu yıllardan. Çarşıda pazarda yollarını kesip, çıkardığımız dergilere yardım istediğim. Nice genç öykü yazarı ve şair adı.

GENÇ NESİL

1947'lerde bu dergilerden birini, "Genç Nesil"i çıkaranlar arasında bulunduğum için seviniyorum. Ancak üç sayı yayımlama

*“Sicilli er” sayılmam nedeniyle alayda, taburda,
bizim bölükte yazıcılık yaptırmadılar.*

olanağını bulduğumuz “Genç Nesil” İzmir’de basılmasına karşın çıkabildiği üç sayıyla ülke ölçeğinde ilgi görmüş, Nurullah Ataç gibi düşün adamlarınca başlı başına bir yazıyla övgüye değer bulunmuştu.

Derginin yasal sorumluluğunu üstlenen Kemal Dayan da o tarihte şiir yazıyordu. Büyükçe bir kitap da çıkarmıştı. İstanbul Hukuk Fakültesi’nin III. sınıfında öğrenciydi.

Yüksek Tahsil Gençlik Derneği’ne üye olduktan sonra edebiyatla ilgisini kesti. İşlevine de önem vermemeye başladı. 1951 tutuklamaları başlayınca ülke dışına çıktığını duyduk. Çıktığı yıl sınırsız bir rahatsızlık nedeniyle öldüğünü, 1977’de öğrendim.

Hiç unutmam, her fırsatta da söylerim. İlhan'ın (Berk) "İnkılabın Dışında Düşünülmeyen Şiir" başlığıyla çevirdiği yazısında (Genç Nesil, sayı 3, 1948) "Direnç hareketi şairlerle kazanıldı" der Paul Eluard. "Çünkü onlar biz demeyi öğrenmişlerdi."

Bence, bizim toplumsal savaşım tarihimiz için de geçerli olan bir yanı var bu sözlerin.

Gerçi, "Genç Nesil"i 3 sayı çıkarabilmiştik ama her sayısı bir seçki niteliğinde görünüyor bugün de bana. İki yıl sonra Nâzım Hikmet, açlık grevine yattığı zaman Cahit Sıtkı'nın "Yaprak" dergisinde tamamı yayımlanan şiirinin son iki dörtlüğü "Genç Nesil"de çıkmıştı.

"En yavuz evladı memleketin,
Nâzım Ağbi mapushanelerde çürür."

SÜRGÜN ALAYI'NDA

O yılın Haziran ayında askere alınarak Maraş Sürgün Alayına gönderildim. Bölüğün en uzun boylusu olduğum için, hafif maki-nalı tüfek bana verildi. Üç aylık acemi talimi evresinden sonra da "sicilli er" sayılmam nedeniyle alayda, taburda, bizim bölükte yazıcılık yaptırmadılar. Şöförlük, bando, v.b. kurslara da gönderil-medim. Askerliğimin altıncı ayı olmalı, alaydan gelen bir yazıyla futbol ve voleybol bilenlerin alayın "futbol sahasına" getirilmele-ri isteniyordu. Ben de sporculuğumu gösterenler arasına katıldım. Voleybolda sol ve sağ ellerimi aşağı yukarı eşit oranda kullanabil-diğim için alay takımında oynamam "sakıncalı" bulunmadı. Ta-lim saatlerinde antremanlara gider oldum. Maçlarda da hem "pa-sör" hem "kütör" becerilerimi iyi kullandığım için daha önce ba-na "vebaliymişim" gibi bakan kimi subayların da bakışları ve davranışları değişti. Bölük komutanım tümenin onayı gereken izin hakkımı da gerekli yerlere başvurarak sağladı. Her dönemin kendine özgü toplumsal, siyasal koşulları olduğunu söylüyoruz ya, kışla yaşamı da aynı. Bu koşulların gerektirdiği yaşama uyum sağlamak zorundasın. Farklı görmeyeceksin kendini. Benim as-kerlik yıllarımda tabur komutanımız binbaşının, alay komutanı-mız albayın (1950 den sonra Niğde milletvekili Halil Nuri Yurda-

kul) göğüslerinde istiklal madalyaları parıldıyordu. Amerikalı subaylara bir tür teftiş vermiyordu birliklerimiz.

Denizli cezaevinden tahliye edilerek Karşıyaka'ya döndüğüm zaman belli odakların dümen suyundaki gençler birkaç defa dövme girişiminde bulunmuşlardı beni. Bu durum annemin gözünü korkuttuğu için, askerliğim sırasında İstanbul'a döndü. 1950 Ağustosunda "tezkere izni" alınca bende İstanbul'a geldim. Hemen de bir iş bulmam gerekiyordu. Önce Beşiktaş Noterliğinin açtığı sınavı kazanarak 6 ay kadar daktiloluk yaparak yaşamımı sürdürdüm. Sonra T.C. Ziraat Bankasının Bahçekapı Şubesine bağlı depoda çalışmaya başladım.

Izmirli arkadaşların pek çoğu İstanbul'daydılar. Kimi tıp, kimi hukuk ve iktisat fakültelerinde okuyorlardı. Kimileri Yüksek Tahsil Gençlik Derneği üyesi. Aralarında daha önce sözünü ettiğim "Fikirler" dergisini yönetenler var. Elim biraz ekmek tutmuş ya, onlarla karşılaşınca dergiyi "Yeni Fikirler" adıyla yayınlamayı öneriyorum. Bu tür dergilerin işlevine eskisince inanmadıkları için itibar görmüyor önerim. Oysa Ankara'da Avni Dökmece'nin çıkardığı "Kaynak" dergisinde şiir de yazıyorum, yazı da. Benim amacım 1946'da Emekçi Köylü Partisi'nin dünya görüşünü benimsemiş olduğu için Sıkıyönetimce kapatılan Yığın ve Ses dergilerinin benzerlerini yayımlamak. Rıfat Ilgaz'ı tanıma onurunu kazandım. Ona önerdim. A. Kadir'i, Cahit Irgat'ı, Arif Barikat'ı (Damar) tanıdım, onlara önerdim. 1940 kuşağının sosyalist kandaşını bir dergi etrafında birleşmiş görmek birincil sorunum haline gelmişti. Sanıyorum bu amacın gerçekleşmesini isteyenlerin ilklelerinden biri Lütfü Erişçi oldu.

Savaş yıllarında Arif ve Abidin Dino'lar gibi, A. Kadir, Kemal Sülker, Kerim Sadi v.b. gibi İktisat fakültesinde öğrenciyken sıkıyönetim komutanlığınca İstanbul dışına sürgün edilenlerden biriydi Lütfü Erişçi.

1943'ten sonra Tanzimat sonrası yabancı sermaye hareketleri ve 2. Meşrutiyet dönemi siyasal partileri üstüne yayımladığı yazılarla tanınıyordu. Bilenler 1950'de yayımladığı özet olarak işçi sınıfı tarihi kitapçığının Türkiye'de ve dünyada gösterilen kaynakçaların bir kitap boyutuna ulaştığını söylerler. Ankara Caddesinde bilimsel yayınları satan kitabevi kaç kuşak düşün ve edebiyat

adamının uğrak yeri idi Erişçi'nin. Sait Saik'ten Orhan Kemal'e, Abidin Dino'dan bizlere. Dergiyi çıkarma amacını benimseyince kısa sürede dolduruşa getirdi uğrayanları. Kültür savaşımının sürekliliğine inananlar, olası koşulları zorlama pahasına da olsa bir dergi etrafında birleşmekten yanaydı çoğunlukla.

1946 tutuklamalarından sonra Mehmet Ali Aybar, "Hür" ve "Zincirli Hürriyet"; Aziz Nesin, "Baştan", "Yeni Baştan"; Rasih Gürhan, "Nuhun Gemisi"; Barış Severler Cemiyeti "Barış" dergi ve gazetelerini yayımlamışlardı.

1947 ve 1950 arasında çıkan bu dergi ve gazeteler de -tutuklamalardan öncekiler gibi- demokratikleşmenin vazgeçilmez koşulları adına savaşım verirken ABD yardım programının ülke bağımsızlığına ters düştüğünü anlatmayı gündemlerinin birinci maddesinde tuttular.

Bu nedenle de, son CHP hükümetleri yasadışı baskı yollarıyla susturmaya çalıştı onları. Markopaşa, kapatıldığı için Merhum Paşa, Malûm Paşa adlarıyla çıkmak zorunda kaldı. Hür'den sonra Aybar'ın İzmir'de yayımladığı "Zincirli Hürriyet", CHP'nin Dr. Lebit Fehmi Yurdoğlu ile Necip Mirkelamoğlu'na kurdurduğu 9 Eylül Gençlik Derneği'nin üyelerince basıldı. Matbaanın makine ve öteki araçları kullanılmaz hale getirildi.

BASKI SÜRÜYOR

Demokrat Parti iktidarındaysa Barış dergisi (1950) Barışseverler Derneği yöneticilerinin (Behice Boran, Adnan Cemgil, Osman Fuat Toprakoğlu, Nevzat Özmeriç, Muvakkar Güran, Naci Ormanlar vb.) tutuklanmasıyla birlikte koğuşturmaya uğradı, çıkma olanağını bulamadı.

Yeni bir dergi girişimi konusunda konuştuklarımız, iktidarların ilerici gazete ve dergiler karşısındaki bu çağdışı tutumunu anımsatıyorlardı bize.

Doğruydu elbet.

Ama başka doğrular da vardı algılayıp geçemediğimiz. Onlar amacımızla çelişmediğine göre dergi çıkmalıydı.

Orhan Kemal, Rifat Ilgaz, sonra da A. Kadir'in katılımlarını sağlayınca bir akşamüstü Arif'le birlikte Çiçek Pasajı'nda buluştuk.

Üçü de kırk yaşlarına ulaşmamışlar henüz. Ama üçünün de

defterlerinde yüzyıllık serüven var. Kadir, İskit Yayınevi ile “Dünya” gazetesinde düzeltmenlik yaparak yaşamını sürdürüyor. Ötekiler, imzalı imzasız her türlü yazıdan ellerine geçen telif hakkıyla götürüyorlar.

Ben, Ziraat Bankası'nın Tahmis deposunda çalışıyorum.

51'in yaz sonu olmalı.

O söyleşiden derginin biçimi, boyu bosu, içeriği üzerinde kara vararak çıkıyoruz. Adını Arif buluyor.

“Yeryüzü”

Bir kararımız daha var: İlk sayı 15 ekimde hazır olacak.

Ama daha ilk sayı dizgiye girmeden Bükreş Radyosu Nâzım'ın Romanya'da bulunduğunu yayıyor dünyaya.

Haber Hürriyet'te manşet.

TKP tutuklamaları başladığında ikinci sayımızı bağlıyoruz.

Dördüncü sayımız çıkmadan Arif'i tutukluyorlar.

Aynı günler “Yeryüzü”nde çıkan üç şiir 142. maddeye aykırı görülerek şairleri ağır cezaya veriliyor.

Suat Taşar, Şükran Kurdakul, Sabih Şendil.

“Yeryüzü”nün yayımlandığı yıl Cezayir halkı kurtuluş savaşı veriyordu.

İKTİDAR KABADAYILARI

Bizim iktidar kabadayıları Kurtuluş Savaşımıza düşünsel olarak yaklaşma çabalarımıza engel olmak istiyorlar. 29 Ekim'i izleyen ilk dergide (1 Kasım 1951) Atatürk'ün demeçlerinden aldığımız parçaların bile hesabı soruluyor savcılıkta.

“... Türkiye halkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükümeti uşak muamelesine tahammül edemez. Her medeni millet ve hükümet gibi varlığının hürriyet ve istiklalinin tanınması talebinde katıyın mısırdır.”

“... Heyeti milliyemizce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı, bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı mücahedeyi caiz gören bir mesleği takip eden insanlarız.”

İlk sorgumda Savcı Yardımcısı Hakkı Müftüoğlu'nun öfkeden gözleri dönüyor okurken.

— Nerden çıkardınız bunları?

— Büyük Meclis ve İnkılap kitabından.

— Kim yazmış?

— Neşet Halil Atay.

Neşet Halil'in andığı kitabı Cumhuriyetin 10. yıldönümünde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı'nın ilgisiyle basılmıştır.

Bakıyorum, ne tarihten utanıyor savcı, ne kendisinden, ne benden.

“Milli Kurtuluş Şarkısı” şiirim için ifademi almaya başlayınca hukuk dışı hilelere de başvuruyor bu Hakkı Müftüoğlu.

— Ne arıyor o şiirin üstünde Stalin'in resmi?

Müftüoğlu'nun Stalin'in resmi dediği, Nuri İyem'in genç bir Kuvvayı Milliyeciye simgeleyen deseni. Bir suçu varsa bıyıklı ve de Kuvvayı Milliyeci oluşu.

Iddianamede, 142. maddeye aykırı eylemde bulunduğum savı ile ağır cezada yargılanmamı isterken bir de balon uçuruyor savcı.

“Sovyet ihtilaline rastlayan 1 Kasım'da çıkan dergide...”

Mahkemede şiirimizi savunmadan önce, bu hileli yanlışları düzeltmeye çalışıyoruz.

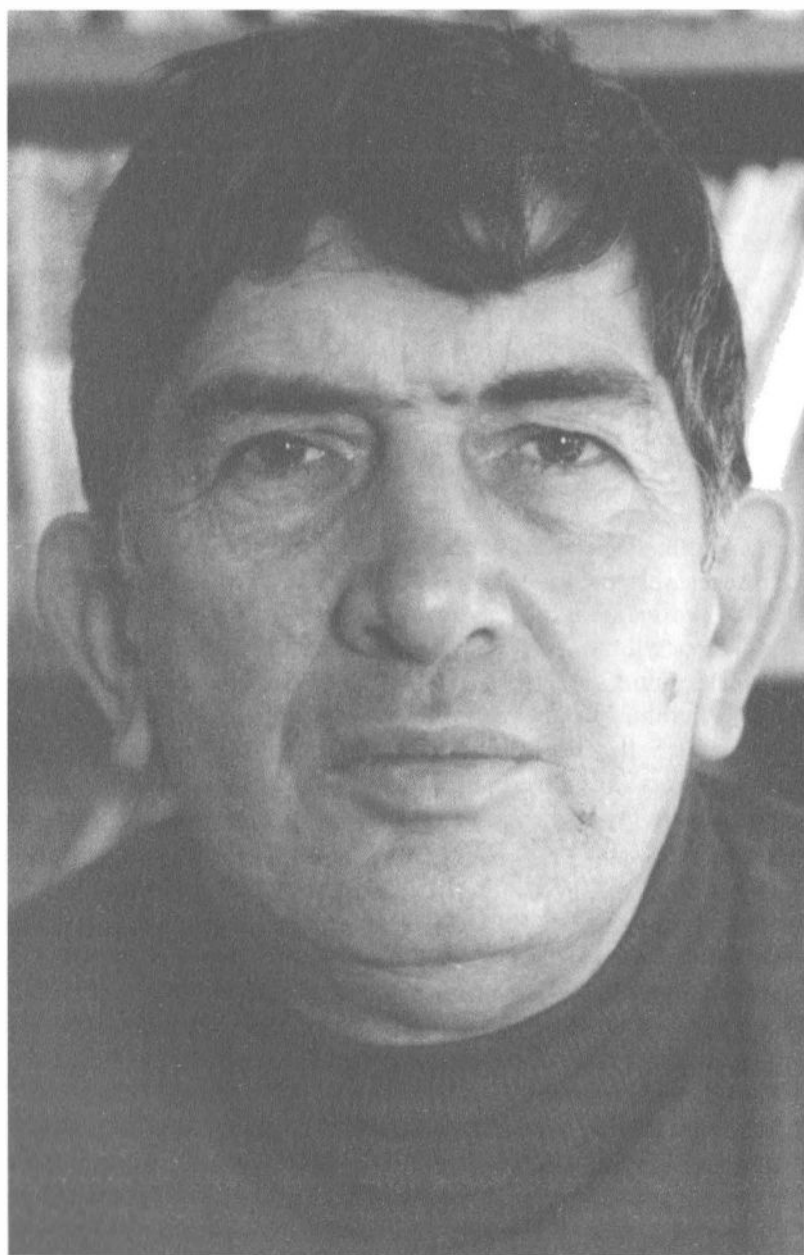
— O resim genç bir Kuvvayı Milliyeciye simgelemektedir.

— Sovyet ihtilali, 1 Kasım değil 7 Kasım 1917'de yapılmıştır.

— Dergimiz, 29 Ekim 1951'den sonraki ilk sayısında (1 Kasım 1951) Cumhuriyet Bayramımızla ilgili şiirler, yazılar ve Atatürk'ün demeçlerinden parçalar yayımlamıştır.

Yargılanmamız sürerken Arif'i (Damar) TKP üyesi olduğu savıyla tutuklamışlardı.

Ama dergi çıkıyordu.

TASARILARIN KAPTAN KÖŞKÜNDE

BALIKPAZARI'NDA TOPLANTI

Cumartesi günleri Rıfat Ilgaz, Orhan Kemal, A. Kadir, Lütfi Erişçi, Fethi Naci, Sabri Soran, Metin Özek, Dr. Cezmi Ulucan, Dr. Müeyyet Boratav ve başka arkadaşlar Balıkpazarı'nda bir meyhanede toplanıyorduk.

Bilirsiniz, edebiyatımızın 30'lu, 40'lı yılları konuşulurken adı anılan İstanbul köşelerinden biridir Balıkpazarı. Cahit Irgat, 1950'lilerde yayımladığı *Geri Dönemezsin* romanında bugün de yaşamını sürdüren Cumhuriyet Meyhanesi odak olmak üzere bu sanatçı barınağını anlatır. Lambo, Lefter, Cin ve merhum Krepen (sidikli) pasajdaki meyhaneler süsüdür onun.

Abidin Dino'nun, okumalara doymadığım, Fikret Mualla (1980) kitabında coşumculukla kırgınlığı, yaşananla geleceği, kendine ve dünyaya inanmakla kuşkuculuğu bir arada götürülenlerin Balıkpazarı yanar söner. Her sözcük varoluş savaşımında yaşadığını kanıtlamaya çalışanlardan haber verir.

Gerçekten varoluşu ile sanata, düşün dünyasına, uygarlık savaşımına katkıda bulunmak isteyen nice genç adam, ancak tutkunlara özgü, yaşam resimleri bırakıp geçti o meyhanelerden.

Tarihselliğin hüzne dönüşmesi olurlar anımsanınca.

Orhan Kemal'in umudu dalındaydı.

Sabırları tükenip çekilenler vardır aralarında.

II. Dünya Savaşı'nın korkulu rüyası veremin, alkolün alıp götürdükleri vardır.

Yaş aldıkça kafamızın içinde seyredirken seslerini duyar gibi olduklarımız.

Rıfat Ilgaz'lar, Orhan Kemal'ler gibi yaratma özgürlüğüne aykırı yasalara karşın dirençlerini yitirmeyenler.

Ben Orhan Kemal'i Adana'da tanıdım. Maraş Kışlası'nda askerliğimi yaparken (1948-50) Ahır Dağları'nın çöl fırtınasına benzer rüzgârı yaşatlarımı da etkiliyordu belki ama nerdeyse kırıksız bırakacak kadar beni gözlerimden vurmuştu. Alay revirinden verilen ilaçlar fayda etmeyince asker hastanesine gönderilme iznim çıktı. Bir geceyarısı Eloğlu İstasyonu'ndan trene bindim ver elini Adana.

Bir kente yolu düşünce özgür adım dolaşmanın keyfini nasıl çıkarabilir sürgün alayında askerlik yapan?..

Kelle paça çorbası içer, acılı köfte yer.

“Varlık” ve “Yaprak” dergilerini satan bir kitabevi arar.

Ben de çorba içtim, köfte yedim, Hüseyin Polisçi'nin dükkânını aradım.

— Bu “Varlık” ve “Yaprak” dergilerini alıyorum dedim, sevinç içinde.

— Buyur al hemşerim...

Dükkânın arka bölümünde birisiyle konuşuyor kitapçı. İkisinin de yüzü benim seçemeyeceğim ışıktadır. Ben parayı uzatırken o birisi öne çıkıyor.

— Dur bakalım asker ağa.

Duruyorum.

— Kimsin sen yahu? Böyle sabah sabah “Yaprak” dergisi filan.

Kafamın karıştığını, biraz da kuşkulu bir şaşırma düştüğümü anlayınca gülerken elini uzatıyor:

— Ben Orhan Kemal.

Yıl 1949.

İzmir'de çıkardığımız “Genç Nesil”e öykü göndermesi için ben yazmıştım Orhan Kemal'imize.

Adımı söyleyince fırlıyor dışarı.

Doğru bir kahveye. İnsan gibi konuşmayı, dinlemeyi unutmuş olmak ne güzel.

“Yeryüzü” dergisini yayımladığımız 1951-52 yıllarında Orhan İstanbul’da yaşıyordu. *Babaevi* ve *Avare Yıllar*’ın yazarı olarak edebiyatımızdaki yerini almıştı. Ama yaşamını götürmek için olağanüstü bir ekmek kavgası veriyordu. Lütfi Erişçi’nin özel “Kredi Defteri”nden adı hiç silinmeyen Orhan Kemal’in umudu dalındaydı ama. Kendisine, bize ve geleceğin okurlarına güvenini yitirmemişti.

— Şu Bereketli Topraklar bi çıksın...

Bereketli Topraklar yayımlanır, “telif hakkını tahsil” sıkıntısı bitmez.

— Şu Murtaza bi tefrika edilsin...

Murtaza “tefrika edilir”, Varlık Yayınları arasında çıkar. Nâzım (Orhan Kemal’in büyük oğlu, şimdi petrol mühendisi) liseye başlar, gereksinmeler çoğalır.

Magazinelere öykü yazar Orhan, romanlar yazar soluk soluğa. Sarı defterler biter, Orhan’ın yazı ameleliği bitmez.

Orhan Kemal’i 1966’da hücre çalışması yaptığı savıyla tutuklanmışlardı. O tarihte Türk Edebiyatçılar Birliği’nin genel sekreterliğini yapıyordu. Melih Cevdet başkanımızdı. Orhan’ın tutuklandığını duyar duymaz İstiklal Caddesi’nin yan sokaklarında bir tiyatrodan (belki Gen-Ar) “Orhan Kemal Gecesi” düzenledik. Melih’in konuşmasının son tümcesini hiç unutmadım: “Orhan Kemal gibi edebiyat adamlarını yaratan bir ülkenin geleceğinden umut kesilmez.”

H Ü C R E

“Yeryüzü” dergisinin hesabını, TKP üyesi olduğum savıyla tutuklandığım zaman da sordular bana. Partinin organı mıydı gibilerden sıkıştırmalarla havaya kurşun sıkıyorlardı. Arif de, ben de, Zeki Baştımar da derginin parti ile ilgisi olmadığı yolunda ifade verdiğimiz için, bu konudaki sav esas hakkındaki mütalaada yer almadı.

Dergi yayımlandığı süre içinde, anlattığımdan başka kovuştur-

maya uğramadı. Suat Taşer, Sabih Şendil, ben ve derginin yazış-
leri sorumlusu Abidin Özkan kısa sürede aklandık.

Ama aklanmak yetmedi “Yeryüzü”nün yayımını sürdürmesine.

BASIMEVİ BULUNAMIYOR

Uluslararası sermayenin kucağında yerini bulmaya başlayan Demokrat Parti'nin siyasal uzmanları 1500 basan iki yaprak düşün ve edebiyat dergisine bu kez yasadışı baskılar uygulamaya başladılar.

Basımevi bulamıyorduk.

En kabadayı gazetesinin tirajı 30-40 bindi o zaman.

1000-1500 okumuşun düşünmesinden korktuklarının bilin-
cindeydik.

“Yeryüzü”nün başına gelenler de, tutuklamalar da edebiyat anlayışları yolunda bir dergi çıkarma direncini kırmaya yetmedi bizim kuşağın.

Doğru olan susmamaktı.

Öyleyse...

Bu kez tasarıların kaptan köşkünde Naci (Fethi), Metin (Prof. Özek) ve ben bulunuyorduk.

Kimi danıştıklarımızın gözleri değişiyor açıkça.

— Bu koşullarda “Yeryüzü”nden sonra yeni bir dergi mi?..

Bereket versin Orhan Kemal, Rıfat Ilgaz, A. Kadir, Ömer Faruk, Lütfi Erişçi, Cahit Irgat, Kemal ve İhsan İncesu'ların gözleri o gözlerden değil.

“Yeryüzü”nde toplumsal/siyasal sorunlara yakalaşan yazılara da yer veriliyordu. “Beraber”; sineması, tiyatrosu, resmi, şiiri, öyküsü ile sanat dergisi olarak hazırlandı. Tahsin'in (Yücel) ilk öyküsü (Tuman) “Yeryüzü”nde çıkmıştı. “Beraber”de sık görünen imzalar arasında yer aldı Tahsin. Ahmed Arif, Fahir Onger, Samim Kocagöz, Fakir Baykurt, Can Yücel, Talip Apaydın da öyle.

“Yeryüzü” ve “Beraber”de yazarlar dünyaya, ülkemize ve insanlarımıza, iktidarların dümen suyuna rahatça giriveren kapıku-
lu tabiatlı “yenilikçi”lerden başka gözlerle bakıyorduk. Bu nedenle farklı görüşler oluşmuştu edebiyatımızda.

Gazeteler, partilerden ve bankalardan yardım gören edebiyat dergileri ya yok sayıyorlardı bizi, ya da saldırıyorlardı.

BERABER DERGİMİZE REVA GÖRÜLEN BASKI

Onlar da, bizler de edebiyatımızın çağdaşlaşma sürecine özgü yetersizliklerin çemberinde çıkar yol arıyorduk aslında. Başta dilimizin hızla gelişmesinin yarattığı kaçınılmaz güçlükler vardı. O yıllar, konuşurken kullanamadığımız sözcükler yazı dilimize geçiyordu. Türkçenin gelişmesinden yanaydık ama yapaylığa düşmek korkutuyordu bizi.

Sonra Batı kopyacılığına ve işi yürütmeye kadar götürenlere karşıydık kuşkusuz. Zor, çetin ve tehlikeli dönemlerle dolu bir yola düştüğümüzü biliyorduk.

Ama yirmili yaşlardaydık. Kimi zaman şarap, sinema paramızı derginin giderleri için yatırdığımız oluyordu. Belki yorulanlar çıktı aramızdan. Ayakta kalanlarımız yeni edebiyatımızın vazgeçilmezleri arasında yerlerini buldular. 1960'tan sonra kalabalıklara ulaşarak ülke ölçeğinde ilerleme bilincinin simgesi düzeyine yükseldiler.

“Beraber” için, 142. maddeden dava açılmadı ama basımevlerine akla hayale gelmeyecek biçimlerde baskı yapılıyordu. Ve Metin Özek de dine hakaret savıyla yargılandı. Bilirkişi Ord. Prof. Ali Fuat Başgil'in raporuyla altı aya hüküm giydi. Tıp fakültesinin son sınıf sınavlarına giriyordu Metin. Cezası “tecil” edilmeseydi hekim olamayacaktı.

Cesaretini ve korkusunu unutamam.

Beni TKP davasından neredeyse iki yıl sonra aldılar. Annemle birlikte Beşiktaş'ta oturuyorduk. Mukadder hanımcığım babamla seferberlikte nikâhlanmış, Galiçya savaşlarından sonra evlenmişti. 1919 Temmuzunda Anadolu'ya geçmiş babam. Kurtuluş Savaşı'nda son görevi Garp Cephesi'ndeki Sakarya müfrezesi komutanlığı... Böyle bir savaşçının eşi olduğunu hiç unutmadı anacığım. Konuşarak yaşadı. Elbette tarihsel olanı değil, olayları yaşıyordu kafasında. Bu nedenle uzun yıllar bizim kuşağın kültür savaşımındaki sabrını, gücünü, çilesini yerine oturtamadı hiç. Dar-

gın bir sevgiyi yüreğinde taşıyarak başıma bir şey geldikçe ana olmanın gereğini yerine getirdi.

Nisan 1960 olaylarına kadar.

27 Mayıs'tan sonra dargınlığı gitti sevgisi kaldı bana.

Polis aramalara muhtarla birlikte gelirdi o zaman. 26 Eylül 1953'te gün ağarmadan kapımız çalındı. Sanık kitaplar, dergiler toplandı. Zabıtlar tutuldu.

İki saat sonra Harbiye Merkez Komutanlığı bahçesindeki hücrelerden birinde ilk idmanlarıma başladım. Duvarlar ıslaktı. Akşama doğru yatağımı, yorganımı, yiyeceğimi getirdiler. Çok geçmeden yalnızlığın yorgunluğu çöktü üstüme.

Ne yapacağımı, bu yüznumara aralığı kadar yerde kaç gün tutulacağımı sormaya başladım kendime. Uzaklardan bir yerlerde kapılar açılıp kapanıyordu. Sonra benim kapıma geldiler. Pence-remi açtılar.

HAYAT VEREN SİGARA

— Adın ne dedi biri.

Seyirlik maymunlara bakıyor gibiydi.

Söyledim.

— Neden getirildiğini biliyorsun değil mi?

— Evet... dedim. Sorgumda...

Tümce mi bitirmeden kapattılar pencereyi.

Bir sigara yaktım.

Bu sigaranın dumanını havaya üfleyen bendim. Ben olmasam, bu sigara dumanının havaya çizdiği biçimler de olmayacaktı diye düşündüm sonra. Gelen nöbetçi subayların yarattığı burukluğun dışında başka şeyler düşündüğümü algılamam hoşuma gitti. Sevinierek "işte böyle tutuklama olayından başka şeyler düşün" dedim kendi kendime. 141. maddeye ilişkin sorunlara, çözümlere, yanlışlıklara, ihanetlere kafayı kaptırmaz, özgürlüğüne gölge düşürmezsen gerçekten o kadar şey vardı ki soracak, yanıtları aranacak...

"Kardeş sen ancak o düşünceden ibaretsin..."

Mevlana'nın bu dizesini, Abdülbaki Gölpınarlı'nın koskoca

*İki koca yıl gün yüzü görmeyenlerin resimleri çıktı birinci sayfalarda.
Soldan sağa: A. Demirkan (V. Türkali), C. Zühtü Benneci, ?, Sevim Tarı (Belli),
Şükran Kurdakul*

kitabından nasıl çekti çıkardı belleğim bilemiyorum. Ama hücrede yazdığım şiirlerden birinin kaynağı olduğunu çok iyi anımsıyorum.

Belki bir ay gazete okumamıza izin vermediler hücrede. Ben de sözcüklerle savaştım durdum.

Sonra gazete yasağı kalktı. Duruşmalar başlamıştı. İki koca yıl gün yüzü görmeyenlerin resimleri çıktı birinci sayfalarda.

Duruşmaların açık olmasını istiyorlardı.

Reddettiler. Kaç yıl sonra Moskova'da acıyla öğrendim; Sovyetler Birliği'nin siyasal nitelikteki davalarının kapalı oturumlarda görüldüğünü.

HÜCREDE OKTAY RİFAT SEVİNCİ

Bir sabah, Cumhuriyet'le Vatan'ın yanı sıra Yeditepe'nin adını yazdım istek kağıdına. Gelmez mi! Sevinçten bayram yerine döndü hücrem. Oktay Rifat'ın o sayıda yayımlanan Telefon şiirini kaç kez okudum kim bilir. Her okuyuşta değişik tatlar duyarak özümsemeye çalıştım bu şiiri.

Sözcüklerin dize içindeki işlevlerini somutlayabilmek ne güzeldi.

Oktay Rifat'ın "Yaprak" dergisinde çıkan şiirlerinde, o yıllar sevilerek okunan Fransız şairi Jacques Prévert'e öykünerek ince yergi öğeleri kullanmayı sevdiği yazılmıştır. Ben de o kanıdaydım. Oysa ABD'de yargılanan Rosenberg'leri duyumsatan Telefon'da düşünsel olanla duygusallığın, bireysel olanla toplumsallığın bileşimini yaratıyordu şairimiz. Ölüm cezası karşısında bile onurlarından bir şey yitirmeyen kişiliklerinin uyandırdığı sevgi ve hayranlık duygularını insanal öğelerle verirken abartıya düşmemişti. Olayın altını çizmiyordu.

Hücrem şiirin zenginliği ile donandı. Yeni çizgenler açıldı sarı kara duvarlarda.

Yirmi altı yaşındaydım. On bir, on iki yıldır yazıyordum. Sorulamaya başladım bu yılları. Edebiyat adamı kişiliğimi.

Ve 141, 142. madde kabadayılara inat özgürlüğümün dumanı tütüyordu.

Hücreden çıkınca cezaevi –özel bir baskı yoksa– yaşamın kendisi gibi gelir insana. Bir kurulu düzeni vardır. Soluk aldığı hava değişmiş, mekân genişlemiştir. Görüş başlar. Zaman zaman da olsa tepende gökyüzü. Güneş. Denizleri çağırtıran bulutlara bakar geleceği düşlersin.

Altmış sekizinci gün hücreden çıkarılıp cezaevine götürüldüğümde havada adım atıyor gibiydim. Dört beş saat sürdü bu şaşırılmışlık, uyum bozukluğu. Sonra eskiden tanıdıklarımla, ilk kez orada karşılaştıklarımla konuşurken sesimi algılamakta güçlük çekiyordum. Başka uzaylardan geliyor gibiydi sesim.

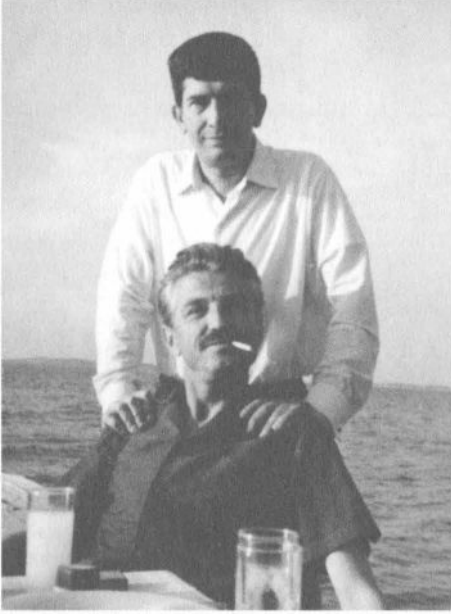
Avluya bırakılınca kimlerle karşılaştım önce anımsamıyorum. Çevremi alıverdiler. Herkesin en iyi, en sevecen, en hesapsız kitapsız hallerini yaşadığı zamanlardan biriydi belki.

Neden sonra Ahmet'i (Bilge) gördüm. Karşıyaka'dan çok iyi bildiğim Ahmet'lik gitmemişti yüzünden. Gözleri karanlığa sıkışmış kalmış izlenimini uyandıranların gözlerine benzemiyordu.

Güleç ve rahattı.

Bu rahatlıkla öteki rahatsızlığın nerelerden kaynaklandığını kestiremezdim o zaman.

— Hikmet Maltepe nerede yahu dedim.

Neden sonra Ahmet'i (Bilge) gördüm. Karşıyaka'dan çok iyi bildiğim Ahmet'lik gitmişti yüzünden.

— Resmi koğuşa iltica etti dediler. Hainlerle birlikte.

Hain dedikleri partinin İstanbul ve Ankara il sekreterleri.

Hikmet Maltepe'yi İzmir'den tanıyordum. Bizimle birlikte alındığını düşünmüştüm. Afalladım.

— Çuvallayacak bir şey yok ki ortada.

Ahmet, omzuma vurdu.

— Dosya tetkiki başlayınca anlarız dedi. Ne halt ettiğini.

Artık anlamıştım.

— Çok mu dövmüş-

ler?..

Çevremizdekiler gülme-ye başladı.

Ahmet Bilge'nin yaşamın biriktirdiği kimi görünmez çizgiler vardır yüzünde. Gerilim başlayınca çıkarlar ortaya. O çizgiler geldi.

— Dövmüşler mi? Bırak sen şimdi bunları.

Hapishanedeki ilk iki gün içinde Ahmet'in bu sözcükleri nasıl da somutlandı kafamda. Burada konuşanlarla konuşmayanlar, işkence görenlerle görmeyenler arasındaki gizli-açık çatışkılar belirliyordu yaşamı.

Eskiden tanıdığınız biri voltanızı atarken yanınıza sokuluyor. Ne yapıp yapıp sözü konuşanlarla konuşmayanlara getiriyordu.

Yıllar sonra da bu mantığı, koşul tanımazlığı, yadsımacılığı sürdürüp götürmeye meraklı olanlar çıktı ortaya.

— Dr. Sevim Tarı'nın yakalattığı 70 sayfalık mektup, mahkemede kanıt olarak kullanılmadı mı?

— Zeki Baştımar'ın verdiği iki dosyalık ifadeyi görmedin mi?

— Enver Gökçe'nin ne duruma düştüğünü bilmiyor musun sen?
Okudum, gördüm, öğrendim.

Ama o hangi koşullarda konuşmamıştı? Öteki hangi koşullarda konuşturuldu? Bilinenleri mi kabul etti, bilinmeyenleri mi açıkladı?..

Daha önemlisi, buraya getirilmelerinden önce, hep birden ne katkıda bulunmuşlardı kültür savaşımımıza? Hapishane yaşamını nasıl götürüyorlardı?

Birey miydiler? Bireyci mi?

Tayfacı, emir kulu, şakşakçı mıydılar? Nesnelliği mi arıyorlardı?

Bir şey daha var: Tek başlarına bile kalsalar düşündüklerini savunabiliyorlar mıydı?

Böyle, kimilerine çok tehlikeli –sapmaya bile açık (!)– görünen soruları sormayı hapishanede öğrendim ben.

T E L E F O N

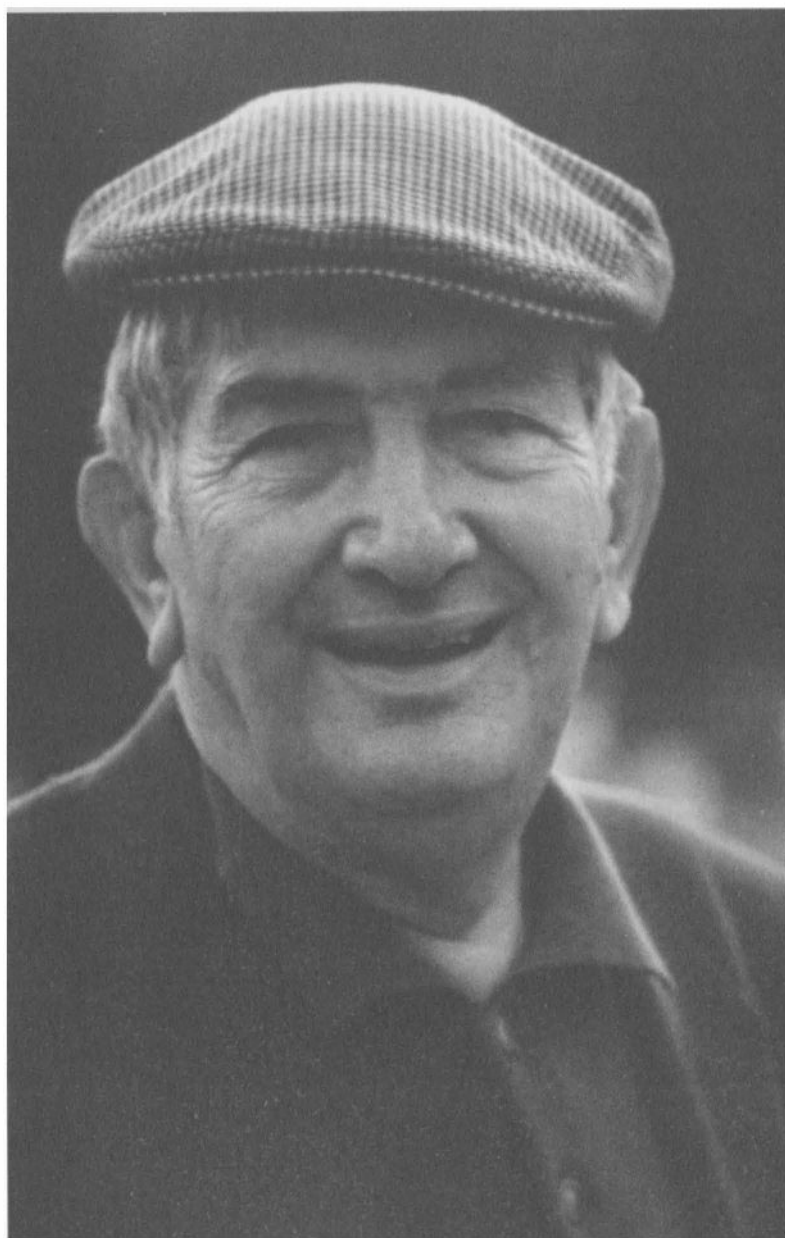
Gözlerin var ya çekik kara kara
Önce gözlerindi en güzel ışık
Beyaz dişlerindi bacakların omuzun
Damalı örtüde bir kase çorba gibi
Buğulu bir lezzetti karıkocalık
Şimdi bir çınar yeşeriyor içimde
Bir şarkı söyleniyor uzun uzun
Hürriyetin rüzgarlı bayrağı oldu
Bize yeten aydınlığı sevdamızın

Aman dayanamazsam ne etmeli
Bütün pencereler üstlerine açık
Kimler soyar çocukları kimler örter
Biri on bir yaşında öteki küçük
Ya anne diye bağırırsa uykusunda
Belki korkmuş belki de susamıştır
Geceleri su içmeye alışık
Çorap öyle mi giydirilir
don öyle mi bağlanır
Gömleği bir tuhaf sarkıyor arkasında

Çocuklara bakma dayanırım
Gide gide çoğaldım halkım ben artık
Dağ taş kalabalık kalabalık
Satar mıyım onları
onlar da çocuklarım
Ben kadınım çocuklarımla varım
Telefon nafile açmam seni
Söylemez dillerim yarınla bağlı
Tutmaz parmaklarım kocamdan belli
Telefon benimki de analık

Çocuklara bakma dayanırım
Sevgiydim önce bir çeşit incelik
Şimdi işe yarıyorum kaba saba
Tuzlu bir deniz kokusu havada
Benimle başladı bu müthiş tazelik
Benimle yaklaştı güzel günler
O günlerin eşliğinde beni hatırlayın
Hatırlayın onların vahşetini
Her telefon çalışta kesik kesik

O k t a y R i f a t

HAPİSHANE İÇİNDE ÇATIŞKILARIN DUVARI

Reşat Fuat diyordu ki:

— Zeki Baştımar, daha 1945'lerde küçük parmağını kaptırmıştı MIT'e. Sonra kolunu, gövdesini.

Gel de sorma.

— Öyleydi de, neden verdiniz onca sorumluluğu, yetkiyi Zeki Baştımar'a?

Baştımar'ın da bir elinde fırça, bir elinde boya.

— Reşat Fuat'ın daha Moskova'dayken Troçkist olduğu biliniyordu.

Troçkist olmak hain olmakla eşanlama gelirdi o yıllar.

Elindeyse muzipliğin tutmasın.

— Şimdi mi farkına vardınız abiler!

Güç olan hapishane değil, bu çatışkılarının duvarlarını ördüğü, hapishane içindeki hapishaneye dayanmaktı bana kalırsa. Yıllar sonra DİSK kurucularından, Basın İş Sendikası'nın saymanlık görevini yürüten, İbrahim Atılal, sanırım üçüncü koğuşun ortasında, yüksek sesle (ne yüksek sesi haykırarak) ifade etti bunu.

— Sansaryan Hanı'na çevirdiniz yahu burayı.

Anımsadıkça içim eziliyor.

Kavgalar oluyordu.

Bir defasında Cazim'in (Aktimur) yakasına yapışmam gözümün önünde.

— Bu yumruklaşmaları göstermek için mi getirdiniz bizi buraya?

Tabutluktan korkmaz, hesap sorulmasından korkardı Cazim.

— Ben mi getirdim?..

Çoklarınca hapishane psikolojisinin yarattığı geçici bunalımların ürünüydü olanlar, ama daha derin nedenleri olmalıydı bu sevgisizliğin, hoşgörü yoksunluğunun.

26 Ekim 1951 günü Dr. Sevim Tarı'nın Marsilya'ya hareket edecek olan gemiden alınarak Emniyet Müdürlüğü'ne götürülmesiyle başlayan tutuklamalar sonucu 16'sı kadın 184 kişi hakkında dava açıldı.

Aralarında Dr. Şefik Hüsni, Reşat Fuat, Mehmet Bozışık, Celal Zühtü Benneci, Halil Yalçınkaya, Ahmet Fırıncı, Mihri Belli, Şahap Bakırsan, Bilal Şen, Mustafa Arhavi, Recep Akesi, Ferit Teksoy, Nihat Tunalı'nın bulunduğu 29 kişi daha önceki yıllarda tutuklanmış, hüküm giymişti.

GEREKÇELİ KARAR

“Esbabı Mucibeli Hüküm”de (1954) adları ve davaya konu olan eylemleri açıklanan 184 kişinin öğrenim durumları şöyledir:

Yüksek öğrenim görmüş	41
Lise, sanat okulu	40
Çeşitli fakültelerde öğrenci	29
Lise, lise düzeyinde okul bitiren	40
Ortaokul bitiren	27
İlkokul bitiren	23
Okur yazar	24

Meslek gruplarına göre dağılım

Doktor	3
Avukat	2
Subay öğretmen	2
Subay kimyager	1
Eski öğretim üyesi	1
Asistan	1
Müfettiş	2

Mühendis	3
Muhasebeci, memur, öğretmen	31
Teknisyen, zanaatkâr	22
İşçi	36
Fabrika, işletme sahibi	2
Sanatçı	6
Serbest çalışan	25
Spiker	1
Yüksekokul öğrencisi	30
Çiftçi	2
Ev kadını, işsiz	14

Eski öğretim üyesi, Pertev N. Boratav, Niyazi Berkes’le birlikte kürsüsü kaldırılan Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Doçenti Behice Boran’dır. Şair, yazar ve sanatçılar arasında şu isimler anılabilir: Abdülkadir Demirkan (Vedat Türkali), Ahmed Arif, Arif Damar, Arslan Kaynardağ, Enver Gökçe, Kemal Bekir, Muzaffer Arabul, Nijat Özön, Orhan Suda, Ruhi Su, Saim Bugay, Selçuk Uraz, Şükran Kurdakul, Ulvi Uraz.

Dava sonunda Behice Boran, Sadun Aren, (Yargıtay’da) Mübeccel Kıray, Arif Damar, Arslan Kaynardağ, Saim Bugay, Dündar Baştımar, Yıldız Baştımar, İlhan Berktaş, Sevinç Tanık (Özgüner) Şükran Kurdakul’un da (Yargıtay’da) içinde bulunduğu 40’ı aşkın sanık kanıt yetersizliğinden aklandı.

Bu bölüme başlarken değiştirilen 141 ve 142. maddelerde cezaların beş on katına yükseltildiğini yazmıştım.

Karar günü yaklaştıkça iki sorun voltalarımızın ana konusu olarak gündeme geldi.

“Şiddet maddesi” bir.

“Yeni kanun” iki.

Şiddet maddesi uygulanırsa 29 Kasım 1951’e kadar yürürlükte olan maddeye göre, katılımcılar için en az bir yıl öngörülen cezalar iki yıla, yöneticiler için de üç yıla çıkarılacaktı. Bizim “yeni kanun” dediğimiz 29 Kasım’dan sonraki değişiklikteyse eylemlerini sürdürenler için en az beş yıl, yöneticiler için en az sekiz yıl ceza biçilmişti.

Mahkeme öncesi sorgulanmamda da “isnat edilen suçla” ilgili olmadığımı belirttiğim için doğrusu aklanmam gerektiğini düşü-

nüyordum. Ne var ki 20'ye yakın kişinin ifadesinde şu ya da bu nedenle adımın geçmesi yargıçlar üzerinde “psikolojik etki” yaratabilirdi. Bu yüzden kuşkulu bir bekleyiş içindeydim.

Ama ne var ki dışarı çıkma umudu istenç dışı geliyordu hastadaki adamın kafasında. Kendinizi ne denli gerçekçi olmaya, en ters olasılıkları gözönünde tutmaya zorlarsanız zorlayın, umudun sihirli dalgaları alıp götürüyordu sizi.

Güzellik bu dalgalanmanın nabzında atıyordu çünkü.

Bir İstiklal Caddesi'ndeysiniz, bir Burgaz Adası'nda.

Vapurlar, tramvaylar sizindi.

Çabucak iş de buluyordunuz.

Dergilerin sayfaları yeniden şiirlerinize açılıyordu.

Karar günü yaklaştıkça, okuduklarımı özümseyemediğimin farkındaydım. Ama aldırımıyordum. Bizim Ruhi (Su), satranç oynarken dalıp gider ya, güçlerini nasıl harekete geçireceğini hesapladığını sanırsınız, oysa dalgaya düşmüştür. Onun gibi... Kitaplarla arama “karar günü” giriyor, alıp ötelere götürüyordu beni.

Aklanacaksam çıkacaktım.

Şiddet maddesi kullanılmazsa yine çıkacaktım.

Üç yıl yatanlar vardı aramızda. Şiddet maddesi kullanılmazsa onlar da çıkacaklardı. “Yeni Kanun” uygulanmazsa Ankaralılar da, İzmirli de.

Sonunda ve elbette ki, geldi karar günü.

Duruşma yargıcı Binbaşı İzzettin Cebe, dönemin işkence yöntemlerini uygulatarak ilk sorguları yapan meslektaş Savcı Yarbay Halil Ölçer'in isteği doğrultusunda şiddet maddesi ve yeni kanun kapsamına göre ceza biçerek hukukun üstünlüğü ilkesini çiğnemeyi göze alıyordu.

Tutuklu olarak yargılanan arkadaşlarımızdan hemen tümü, ben de dışarı çıkma düşlerinin bulutlarından sarı kara duvarların dünyasına indik yeniden.

Bir ara “tahliyesine karar verilen” Ulvi Uraz'la Ahmet Bilge'yi de tekrar aldılar.

Bu kez de birbirlerini suçlayan arkadaş grupları arasında hesaplaşma karar aşamasına geldi. Ve Dr. Şefik Hüsnü, Reşat Fuat,

Mehir Belli, Şevki Akşit, Vecdi Özgüner, kalan tütün işçilerinin hemen tamamı bir grubu; Zeki Baştımar, Mehmet Bozışık, Ruhi Su, Enver Gökçe, Şahap Bakırsan, Ahmet Bilge, Bilal Şen, Recep Akesi, Macit Bilge öteki grubu oluşturdular. Ben ve arkadaşım Salih Çakır iki grubun da dışında kaldık.

Çünkü karşılıklı suçlamalar kafamızdaki dünyayı iyiye doğru değiştirme özlemiyle bağdaşmıyordu.

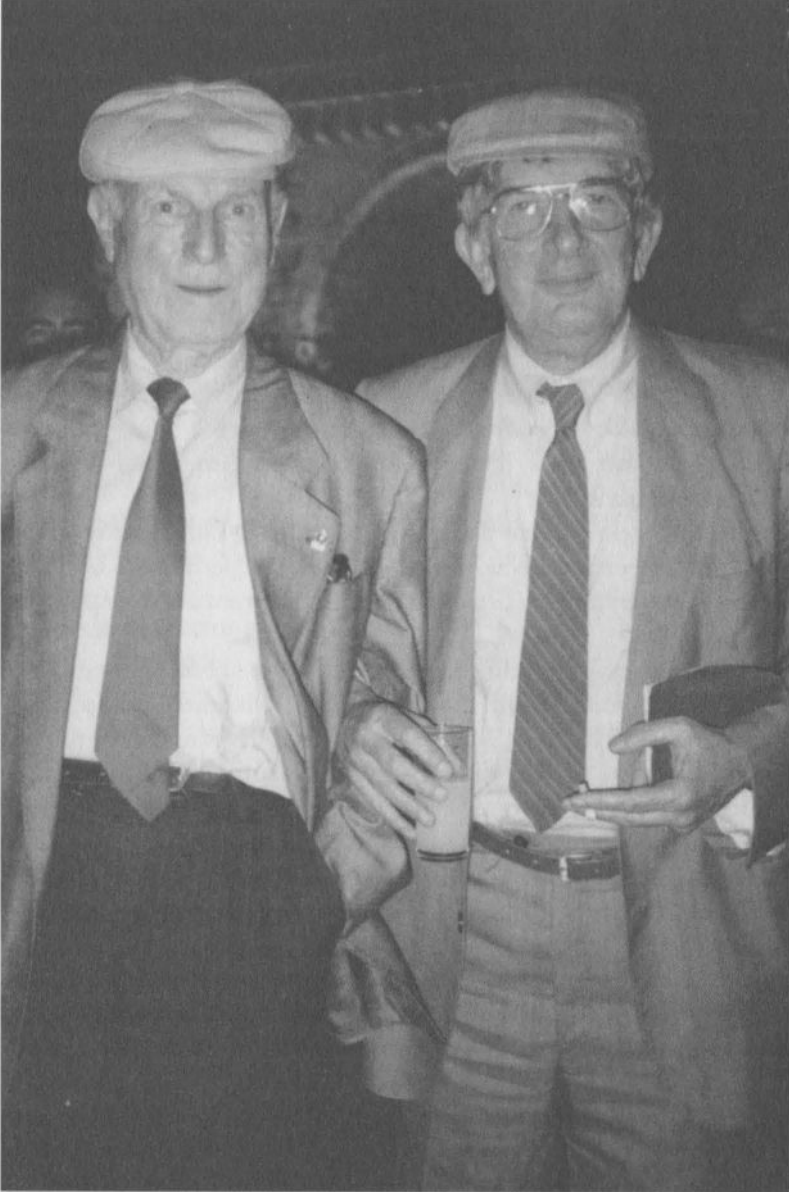
Yaşamının on yedi yılını hapishanelerde geçiren Reşat Fuat Baraner derdi ki: “Hapishane yirmi dört saattir, yarısı da uykuda geçer, tabii uyuyabilirsen...”

Ben günün ilk yarısını Balzac’a adamıştım. *Vadideki Zambak, Goriot Baba, Tefeci Gobseck, Kibar Fahişeler, Otuz Yaşındaki Kadın, Mutlak Peşinde...* okumaya doyamıyordum. Karardan sonraki birkaç hafta içinde Balzac’a ayırdığım defter notlarla, alıntılarla dolmuştu.

Günün öteki yarısını da üç dört posta da uykuda geçiriyordum. Kimi zaman Henriette’le birlikte olurdu düşlerimde. Kimi Tefeci’nin ıslığa benzer Mefisto sesiyle fırlardım ranzadan. Ama uyurdum.

Erken yatıyor, erken kalkıyordum. Kimi sabah ilk ben çıkardım avluya. Sonra Halil Yalçınkaya, Boz Mehmet, Şahap Bakırsan görünürlerdi. Boz Mehmet ve Şahap’la idmana başlardık. Boz, neredeyse, her sabah Kutv’daki hocasını anar, onun “hapishanede idman yapmayan bir daha hapse girmeyi göze alamaz...” sözlerini yinelerdi.

İşçi kesiminden geliyordu Mehmet Bozışık. Kavala’da doğmuş (1906), doğduğu kentte ilk ve orta öğrenim gördükten sonra ailesiyle birlikte Türkiye’ye gelmişti (1924). Çeşitli kuruluşlarda tütün işçisi olarak çalıştı. İlk kez Türkiye Komünist Partisi’nin hazırladığı bildirileri dağıtması nedeniyle üç ay kadar tutuklu kaldı. Çıkışından bir süre sonra Sovyetler Birliği’ne gitti, Moskova’da Doğu Ülkeleri Emekçileri Üniversitesi’nde (Kutv) öğrenim gördü (1929-31). Bilgiler kafasındaki çerçeve içinde her derde deva ilaçlar gibi duruyordu. 1934’ten itibaren üç dört kez tutuklandı, hüküm giydi. 1951’de de TKP’nin Merkez Komitesi üyesi olduğu savı ile yargılanmış, yedi yıla hüküm giymişti.

TKP'nin işçi kökenli üyelerinden Boz Mehmet'le. Her daim "kaya gibi"...

1970'li yıllarda birkaç kez rastladım Boz'a.

— Nasılsın Mehmet arkadaş?

— Kaya gibi.

— İdman yapmaya vakit bulabiliyor musun?

Gözleri yaşamsal ışıkları yitirmeyen adamlardan biriydi. Gülmseyerek yanıtladı beni:

— İdman yapmazsam, bir daha hapse girmeyi nasıl göze alabilirim Şükran arkadaş.

Sosyalist Kültür Ansiklopedisi'nin Türkiye Bölümü'nde ona da yer vermiştim. Pek duygulandı. "Yaşar Kemal İnce Memed'i yazdı. Sen de Boz Mehmet'i yazsana.. Benim hayatım roman... dedi bana.

Ne diyebilirdim. Benim hayatım da roman, ama yazabildim mi bugüne kadar.

Aslında kendine özgü kişiliğiyle roman kahramanı olacak birinci adam Cazim Aktimur'du hapisanede. Bizim edebiyatımızdan örnek vereyim, erbabının tezgahında Efruz Bey, Fahim Bey, Çamlıcadaki Eniştemiz, Murtaza gibi tiplerden biri oluvermesi için her şeyi sergiliyordu Cazim Aktimur. Bir yaşamda az bulunur çelişkileri kişiliğinde toplamış adamdı.

Varsıldı.

Ama nasıl yoksul yaşıyordu bilemezsiniz.

Bireyciydi.

Toplumsal savaşıma katılmış, 1925'ten itibaren kaç kez tabutluklarda, haftalar aylar geçirmişti.

Sevgisiz görünürdü.

Bir kez bile elini tutamadığı sevgilisi Hürriyet hanımı unutamıyordu.

Materyalistti.

Yaşamının son yirmi beş yılı İzmir'in Tilkilik semtindeki camide geçti.

Herhalde on yıldan fazla hapis yatmış bir komünistti.

Yüzlerini bile bilmediği üçüncü dördüncü dereceden akrabaları olduğu için herhangi bir kültür kurumuna ya da partiye, ölüme bağlı bağışta bulunmayı Girit geleneğine aykırı buluyordu.

Sıradan "matrak" geçilecek biri gibiydi, bilgelere yakışır düşünsel yaratıları vardı.

Nice deneylerden geçmişti. Az gelişmiş bir çocuk kadar “vela-yete” muhtaçtı.

Kimilerine bakıp düşünmüşümdür hapisanede: “Koşullar ne olursa olsun 141. maddeye aykırı eylemde bulunma hakkında kimler, niçin vermişler bu kişiliklerin adamlarına?”

Yıllar sonra, Cazim Aktimur’un bu türden kişilerden biri olduğunu yazarken haksızlık ettiğimi sanmıyorum.

Hapisanede bu hakkı onur simgesi gibi taşıyanlar da vardı kuşkusuz.

İşte doktor Şefik Hüsnü.

Şefik Hüsnü, 1887’de Selanik’te doğmuş, orta öğrenimini bu kentteki M. Garaud Koleji’nde, yüksek öğrenimini Paris fen ve tıp fakültelerinde tamamlamıştı. Fransa’da bulunduğu ilk yıllar Jön Türkler’in çalışmaları ile ilgilendi. Dönemin düşün ve sanat adamlarıyla arkadaşlık kurdu.

Yakın dostlarından Yahya Kemal gibi, ünlü Fransız sosyalisti Jean Jaures’in yazılarından etkilendi. Şaşırmanın, Yahya Kemal de, II. Abdülhamit döneminin kimi “münevver”i gibi dünyaya, toplumsal gerçeklere bakarken, belki de yaşamlarının en içten en çıkar düşüncesinden uzak zamanlarını yaşıyordu Paris yıllarında.

Anılarında yazmıştır:

“Paris’te dinsizliğim arttı. 1904 senesi Paris’te kilise ve din düşmanlığının azdığı ve sosyalist cereyanının sert bir rüzgâr gibi estiği bir seneydi. Mitinglere ve nümayişlere katılıyordum. Sokaklarda ‘International’i dinlerken kalbim geniş bir insanlık sevgisiyle doluyordu ve gözlerim yaşarıyordu. Jaures, Preussence, Vaillant, Alman anarşist Sebastian Faure ve Malato’nun nutuklarını hararetle dinliyordum.

./. İhtilalcı hararetim 1905’e kadar sürdü ve sonra sönmeye yüz tuttu. Kendimi Paris’in eğlencelerine, heva vü heveslerine kaptırdım.”

(*Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatıralarım*, sf. 102, 1973)

Paris’in eğlencelerine, “heva vü heveslerine” kapılanlardan değildi Dr. Şefik Hüsnü. Dünyayı değiştirme çabasının acısını ve mutluluğunu, anlaşılmazlığını yaşamaya tutuklanmıştı çünkü.

Ülkeye dönünce Marksist dünya görüşünün ilk dergisini, “Kurtuluş”u çıkardığı zaman otuz iki yaşındaydı. Nafi Atuf’dan (Kansu) Namık İsmail’e, Sadrettin Celal’dan Ethem Nejat’a kadar

nice kültür sanat adamı, anılarındaki Yahya Kemal gibi en içten en çıkar düşüncesinden uzak savaşçılar olarak göründüler o dergide. Ortak özellikleri dünyayı değiştirmektir onların da. Ama ülkelerini tanıma bilinci belli düzeylere ulaşamamıştı. Tek parti döneminde Cumhuriyet Halk Partisi'nin genel sekreterliğine kadar yükselen Nafi Atuf Kansu gibi iyicil bir yurt yönetimcisi bile göremedi Şefik Hüsnü'nün gördüklerini. Ya da gerçeğin aldatmacaya dönüşmesine seyirci kaldı.

Dr. Şefik Hüsnü, 1953'lerde, arkasında bir tarih bırakarak altmış altı yaşına gelmişti. Soğukkanlı, herkese saygılı bir insandı. Sizi bakarken sizi görüyor, dinlerken sizi dinliyordu. İki yıla yakın hücrede kalmasına karşın çok rahat hapis yattığına tanık olanlardan biri de bendim. Uygun zamanını kollayıp voltasına katıldığım da "Tek Parti" yıllarındaki eylemleri kurcalayan sorular sormadım kendisine. Nâzım Hikmet ve başka arkadaşları ile kopuşma noktasına varan anlaşmazlıklara düştüğünü biliyordum. Paris'te yetiştiği yıllarda mütareke dönemi anılarını dinlemekle yetindim. Zaten partiye ilişkin kulaktan duyma bilgiye gereksinme duymuyordum. Yaşamakta olduklarımız, bir anlamda, yeterince bilgilendirmişti beni. Uzak durmaya kararlıyım.

Ama, eskinin çilekeş maratoncularını kültür savaşımındaki kişiler olarak tanımak istiyordum. Örneğin, adını ilk kez 1945 sonlarında o Ankara Cezaevinde yatarken, duyduğum Reşat Fuat Baraner, hapishanede ve olayların içindeydi. Bu olayların yarattığı sonuçlara tavrımı koyarken –rolü ne olursa olsun– yaşamakta olanın dışındaki kişiliğiyle yakalamak istiyordum onu. Çünkü dış görünüşünün aksine çok duyarlı bir insandı Reşat Fuat. Hiçbir koşulda yenilmiş adam psikolojisine düşmemesine karşın, biraz dokununca acılar ülkesinde yaşadığını duyumsardınız.

Moskova'da öğrenciyken evlenmiş, bu evlilikten olan çocuğunun bir kez olsun yüzünü görmemişti.

Kafasında taşıyordu.

Nedenini bilmiyorum, her fırsatta anlatmaya doyamadığı ikinci eşi romancı Suat Derviş, benim cezaevinde bulunduğum iki yıl içinde bir kez olsun görüş gününe gelmemişti.

Özleminde gizliyordu.

Bir köşeye çekilip gidişatı izlemekle yetinecek adamlardan değildi Reşat Fuat.

Politzer'in Felsefe Dersleri'ni vererek gecelerini tüketir, ertesi gün elinde kepçe grubundaki arkadaşlarına yemek pişirirdi. Sanırım, hapishanede böyle yaşanmalıdır örneğini vermek için yapmıyordu bunları.

Reşat Ağabeyin künyesinde Selanik'te doğduğu (1900), Konya Lisesi'ni bitirdikten sonra Fen Fakültesi'ne girdiği yazılıdır. Mütareke yıllarında, İstanbul'da antiemperyalist öğrenci hareketlerine önderlik etmişti. Mustafa Kemal Paşa ile kardeş torunlarıydılar. Savaş yıllarında, devlet sınavlarını kazanarak Almanya'ya kimya mühendisliği öğrenimine gitti. Oradan Spartakist hareket-

ten etkilenerек Sovyetler Biriliği'ne geçti (1926). Moskova'da Lenin Akademisi'nde okudu (1926-30). İstanbul'a dönünce ilk kez "komünizm lehinde faaliyette bulunması" nedeniyle dört yıla hüküm giydi (1930). Çıkınca çevirmenlik yaparak yaşamını sürdürdü. 1937'de bir kez daha tutuklanarak altı ay daha yattı. 1944'te Celal Zühtü Benneci, Sebati Selimoğlu, H. İ. Dinamo, Hadi Malçoç, Nihat Balyoz, Zihni Anadolu vb. ile birlikte İstanbul ve Ankara'da partiyi, genel sekreter olarak harekete geçirdiği savı ile yargılandı. Yedi yıl 9 aya mahkum edildi. 1950 affı ile serbest bırakılıp özgürlüğe alışamadan 3 Kasım 1951'de 23.5 ay hücre yaşadı... Yargılandığımız davanın bitiminde de 7 yıl 9 ay...

Kurtuluş Savaşı sonrası taşın altından "Avrupa Görmüş Adam" arandığı bir ülkede Mustafa Kemal Paşa'nın yeğeni olma şansını da kullanarak tek parti döneminin anlı şanlı "ekabir"i gibi "inkılaba hizmet etmek" varken neyi ödemek için direnmişti Reşat Fuat?..

Ne istiyor, ne bekliyordu?..

Sıradan bir bürokrat, üst düzey yöneticisi, milletvekili, adı yurtbilgisi kitaplarında kalacak bir bakan eskisi olmaya namuslu aydın kimliği izin vermemişti Reşat Fuat'a. Bir köşeye çekilip gidişatı izlemekle de yetinecek adamlardan değildi kuşkusuz. 19 yaşında bir delikanlıyken, işgal ordularına karşı düzenlenen gösterilere öncülük etme gücünü yaratan kişiliğini, yaşamı boyunca doğru bildiği yolda esirgemedi ortaya koymak... Reşat Fuat'ın bizim kuşakta yarattığı çağrışım budur. Ama bu sözcükler bir erdem adamından da haber verir kuşkusuz, usanmaz bir tutku adamından da.

Reşat Fuat erdemini tutkuya dönüşerek, ben odağında kişiliğin tahrip olma noktasına gelebileceğini düşünemeyenlerimizden miydi?

1951 tutuklamalarının yiğitlerinden biri Mustafa Arhavi, bir sabah kaşlarını Boşnakça çatarak çocuk paylar gibi sormuştu bana:

— Neden gelmiyorsun Reşat ağabeyin derslerine?

— Kendi seçtiklerimi okuyorum.

— Dimitrov'dan daha yüce bir adamın dersleri varken kendi seçtiklerini okumak ne demek be?..

Yugoslavya'dan göç ederek Türkiye'de yirmi yıl yaşamışsa en azından yarısını içeride geçirmiş Arhavi. O da doğru bildikleri uğ-

runa, gözünü budaktan sakınmayanlardan. Aslında iki karşıt grubun dışındayım ya. İçine sinmiyor. Kendi biçemince değiştirmek istiyor beni. Eli yakamda.

— Bu akşam derse geleceksin.

— Gelmeyeceğim.

Sesi duvarları yırtacak neredeyse...

— Geleceksin!

Gitmedim.

Ertesi gün Arhavi'nin de içinde bulunduğu Dr. Şefik Hüsnü, Reşat Fuat kesimindeki arkadaşlar selamı sabahı kesmesin mi benden.

Reşat Ağabeyi o günün akşamüstü bir saati aşan konuşmamız boyunca tanıdığımı sanıyorum. Grubuna kazanma olasılığı adına uyguladığı yöntemlerin başında sevgi geliyordu.

Politikacılar gibi.

Sonra, “pırıl pırıl siyasi istikbalin var, nasıl oynarsın bu istikballe?” gibilerinden üstü kapalı gözdağı...

İktidar gücüne inanan tüm parti liderleri gibi.

Sonuna kadar sabırla ve saygıyla dinledim o akşam üstü Reşat Fuat'ı. Dinledikçe, üzülmele başkaldırı arasında gidip geldim. Yirmi sekizinci yaşımdayım. Sabırlıyım belki, ama az da delişek değilim.

— Reşat Ağabey dedim, ne söylüyorsunuz siz. Politzer'in dersleri uğruna bizim Arhavi arkadaş Balzac'ı okumama yasak koyacak neredeyse.

Şairce duyarlığım öfkeyle, sitemle, sevecenlikle nasıl bir ses yaratmış ki oyun çözüldü. İkimiz birden gülmeye başladık.

Rakı sofrasında, yitirdikleri dostluğu yakalayan iki yaşıt arkadaş gibi.

YENİDEN MERHABA

Ertesi gün, selamı sabahı kesenler en insan gözleriyle gülerken, gülümseyerek selamladılar beni. Şişsak yukarılara bakıp hizaya gelenlerin etekleri zil çalıyordu.

Beklediğim gibi.

Ama aynı günün akşamüstü, voltamda dalmış, eski bir alatur-

ka şarkıyı mırıldanmaya çalışıyordum. Beklemediğim bir şey oldu. Reşat Ağabey yanımda belirip yanlış söylüyorsun demez mi?

Nihansın dideden ey çeşmi nazım
Bana sensiz cihanda can ne lazım
Benim sensin felekte çaresazım
Bana sensiz cihanda can ne lazım

dizelerini onun çok çekmiş, çok sevmiş, çok özlemiş sesinden dinlerken içim parçalandı.

Çeviri kitaplarının ve TKP Genel Sekreteri olduğu dönem yazdığı bildiriler dışında benim bildiğim birkaç küçük kitap ve yazılar kaldı Reşat Fuat'tan.

Ali Rıza takma adıyla: Çin Kurtuluş Hareketi (1939), Büyük Fransız İhtilali (1939), İspanya'da İstiklal Savaşı (1939), Ressam Faris Erkman'ın adıyla En Büyük Tehlike (1943).

En Büyük Tehlike. Hitleri'nin insanlığa ateş açtığı yıllar. Şükrü Saracoğlu'nun "Biz Türkçüyüz ve ilelebet Türkçü kalacağız" sözleriyle faşistlerin ekmeğine tereyağı sürdüğü yıllar, uygarlık düşmanlarına insanın varlığını kanıtlayan unutulmaz bir belgedir kırımca.

Reşat Fuat Baraner 1968'de öldü.

Ölümünden önce "Türk Solu" dergisinde kendi adıyla yazıyordu.

Ülkenin yaşamsal sorunlarını tartışır Reşat Fuat o yazılarında. Belirleyici toplumsal/siyasal olguları sergileyerek gerekli olan hedefleri göstermeye çalışır.

Ona göre de burjuva demokratik hareket niteliğindeki Ulusal Kurtuluş Savaşımız, emperyalizm ve destek verdiği teokratik saltanat yönetimi karşısında başarıya ulaşmıştır. Ancak demokratikleşmenin derine indiği söylenemez. Çünkü, ne "derebeyliğe karşı köklü bir mücadele" yürütülmüş, ne de tarımsal sorunlara çözüm getirilebilmiştir. Halk yığınları demokratik haklardan yoksundur.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra -yarı sömürge koşullarındayken bağımsızlığa kavuşturulan ülkede- yabancı sermayenin elindeki ulaştırma ve kamu hizmet kurumlarının devletleştirilmesi, başarının bir parçası olarak düşünülebilir. Ama sonraki süreç bu başa-

En Büyük Tehlike'yi Ressam Faris Erkmán adıyla Reşat Fuat yazmıştı.

rıya gölge düşürecek geri çekilmeler sürecidir.

Milli servet birikiminin devlet yardımı ile gerçekleştirilmesi amacını taşıyan devletçiliğin “sermayedar zümreleri memleket ve halk ekonomisinin zararına zenginleştirdiği” bu süreçte gene de “yeteri kadar sermaye birikimi” sağlanmadığı için, yabancı sermaye ile yakın ilişkiler kurmaya çalışılmış, “Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu” bile çıkarılmıştır.

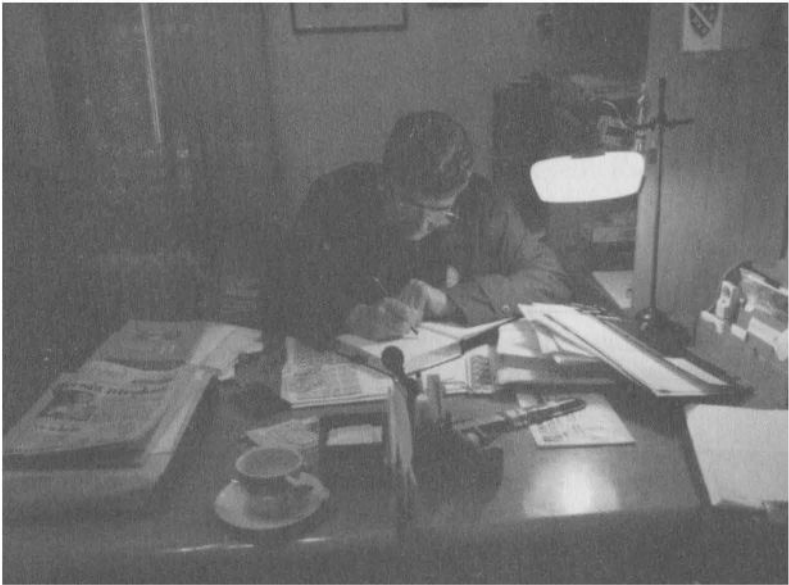
Sürecin son evresi ise ulusal sermayenin yabancı sermaye ile tam işbirliği yapması sonucu “milli burjuvazinin kompradorlaştığı” evredir. Giderek ABD emperyalizminin yörünge-

sinde uydu durumuna gelmemiz bu koşulların ürünüdür.

İşgal altındaki İstanbul'da “antiemperyalist” savaşımın yarattığı kişilik, neredeyse elli yıl sonra, 1968'lerde ne yapılabilir sorusunu şöyle yanıtlar:

“Emperyalizme karşı, onun yerli desteklerine karşı mücadeleyi bugünkü durumun meydana gelmesine imkân hazırlayan, imkân veren sınıflardan doğrudan doğruya bekleyemeyiz. Bu iş geleceğin temsilcisi işçi sınıfına düşen bir görevdir. Bu görevi gerçekleştirdiği ölçüde işçi sınıfı bütün halkın menfaatlerini temsil edecektir. Bu alanda işçi sınıfınının işbirliği edeceği, etmek zorunda olduğu müttefikleri vardır. İşçiler bu mücadelede başta ilerici gençlik öğrenciler olmak üzere daha birçok saf arkadaşları bulacaktır. Sınıflar, işlerinde topladıkları zümre ve grupların durum ve menfaatleri arasın-

da farklılıklar bulunan, taşlaşmış olmayıp bünyelerinde devamlı suretle değışiklikler gösteren, geniş çapta dalgalanmalar arz eden, sosyal topluluklar olduğuna göre emperyalizme onun destekçisi kompradorlara ve derebeylere mücadelede menfaatleri ve bu itibarla bu mücadele saflarında yer alacak daha birçok yurdunu seven, milli haysiyet ve vekarına değer veren ilerici, liberal, halktan yana olan her partiden gruplar ve unsurlar bulacaktır.”

EDEBİYAT UĞRAŞISI VE DEMOKRASİ SAVAŞIMI

ÖZGÜRLÜK MÜ? ÖZGÜRLÜK SAVAŞIMI MI?

26 Eylül 1955 günü ikinci yılımı doldurarak Harbiye Askeri Cezaevinden tahliye edildim.

Kafamın içindeki özgürlük, çıkışımın haftasına kalmadan uyumunu yitirmeye başladı. Her gün bir parçası kopup gidiyor elimden. Cebinde para varsa tramvaya binmeye, rakı içmeye, Baylan'da oturmaya izin veren yaşam ikili oyunu sürdürüyor gene. Görünür 142'lerle, görünmez 142'ler el ele vermişler gizli yasaklar yaratıyorlar.

Edebiyat çevrelerinde toplumsal sıkıntı bireysel bunalımlara dönüşüyor gün geçtikçe.

Zaman 1955 yılı Kasım ayının yapraklarını koparıyor takvimlerden. Ben çıkmadan 6-7 Eylül barbarlığını gözden kaçırmak için eski solcuları (H. İ. Dinamo'yu, Aziz Nesin'i, Kemal Tahir'i, Asım Bezirci'yi, Faik Muzaffer Amaç'ı) idam istemiyle almışlardı içeriye. Aziz Nesin ile Dinamo, yanlarında o çelebiler sultanı Faik Muzaffer, Beyoğlu Caddesi'nde, yavru vatani kurtarmak için Rum vatandaşların mağazalarını yağma etmişler!

Gözaltına alınmalarının gerekçesi bu.

Düşünebiliyor musunuz, Demokrat Parti hükümetinin Batı'yı kandırma hevesiyle başvurduğu hukuk dışı, ahlâk dışı yöntemlerin nerelere kadar gittiğini.

Çankaya'daki İttihatçı eskisinin, kendisine 'Cumhurreisi', Genelkurmay Başkanı'na 'Erk'an-ı Harbiyye-i Ummumiye Reisi', Sayıştay'a 'Divanı Muhasebat' dedirttiği yıllar kültür savaşımındaki yerimiz ne olacak bizim?

ÇALAKALEM ROMAN

Yargıtay'da aklanmazsam, Tarsus'ta 8 ay sürgün cezası çekeceğim için sürekli bir iş aramayı düşünemiyordum. Çıkacağıma yakın aylarda çala kalem iki 'roman'(!) yazmıştım içerde. Gece Postası, Her Gün, Son Telgraf vb. akşam gazetelerinden birine satarak birkaç ayı geçireceğimi umuyordum.

Kemal Sülker'in, Etem İzzet Benice'nin Gece Postası'nda hem sendikacılarla röportajları yayınlıyor hem sekreterlik yapıyordu. Orhan Kemal'le yakın arkadaşlıklar o zaman. (Sonradan damadı oldu ya!) Orhan'a söyledim telefon etti. Elimde, 'Evlilik Çarkı' adını yakıştırdığım romanla gittim Gece Postası'na. "Herhalde yasalara aykırı bir şey yoktur" dedi Kemal Sülker. "Yok canım" dedim, "havadan sudan gönül ilişkilerine dayanan bir şey bu." "Tabii takma adla yayımlayacağız." "Tabii" dedim.

Bir 'makbuz' imzalayıp gazeteden çıktığımda, cebimde 150 lira vardı. Klişenin parasından ucuza geliyordu, ama ben bir ayımı kurtarmıştım.

O ay geçti. Yargıtay'dan ses çıkmıyordu.

Eski mazlumlardan A. Kadir, gece "Dünya" gazetesinde, gündüz İskit Yayınevi'nde çalışıyor, aynı zamanda İnkılap'la Varlık Yayınları'nın düzeltmenliğini yapıyordu. Babıâli'de forma düşürmeyenlerden biri olarak sahip çıkmak istiyor bana.

— Senin ayakların nerede?..

Yanımızda, Lütfi Erişçi, Meserretteydik.

İkisi de gülmeye başladı. Daha önce, aralarında konuştukları belli oluyordu. Yakın arkadaşlarım benim bunlar.

— Havada değil!.. dedim, ama mahzunlaşmıştım.

MUSAHHİHLER TAKIMI

O günden sonra ‘musahhihler takımı’nın emekçilerinden biriydim ben de. Varlık Yayınları... “Tan” gazetesi... Oku babam oku..

Birincisini Kadir ayarlamıştı, gazeteyi Rifat (Ilgaz).

Varlık Yayınları’ndan ayda ortalama 60-70 forma okuyordun. Her formanın karşılığı 4 lira. Daha çok satır alması için 8 puntoları 9 kal’e, 10 puntoları 11 kal’e dizdiriyor Yaşar Nabi. Amacı ‘kitabın maliyetini’ düşük tutup, 80 sayfaya kadar 2 liradan fazlaya satmamak. Ama bizim düzeltmenlik işi küllendikçe yaz olsun, kış olsun birinci forma bitmeden kafasını musluğun altına sokmak istiyor insan.

Tan gazetesinin patronu ise ünü büyük Halil Lütfü Dördüncü. Hangi işte dördüncü kalmış bilmem, ama cimrilikte gelmiş geçmiş tüm yarışmaların birincisi Halil Lütfü.

Yanan Tan Matbaası’nın ikinci katında daracık bir odada çalışıyoruz.

Rifat Ilgaz, Faik Muzaffer Amaç, Hukuk Fakültesi öğrencisi Kürt Edib, ben.

6-7 Eylül sanığı olarak Menderes’in münasip gördüğü zamanda ‘tahliye’ edilince avukatlık cüppesini İstanbul Adliyesi’nin kapısına bırakmış Faik Muzaffer.

“Kendi hukukumu koruyamadığım bu memlekette mesleği sürdürmeyi hukuka ihanet sayıyorum.”

Gazetelerin böylesi haberlere kendiliklerinden ‘sansür’ koydukları zamanlar. Yalnız bizim Halil Lütfü Babıâli’nin görünmez yasalarına aykırı hareket ediyor.

Solcuları, terkos suyundan ucuz çalıştırarak.

Rifat Ilgaz, ki 1941’lerde Yarenlik’teki şiirleri yazmış adam. Gıkı çıkmadan okuyor ya da dinliyor kolon kolon yazıları.

— Hoca diyorum bir gece, kendi paramızla 100 mumluk bir ampul alıp takalım yahu şu mendebur yere, gözümüz gönlümüz ışısın.

Takıyoruz.

İki üç akşam içimiz ferahlıyor okurken.

Ne var ki, uçlu kalem zamanı Mahmut Yesari'ye, "Yesari! Yesari! Mürekkebe yazacağın anda ban, düşünürken buharlaşıyor," diyen adam bu Halil Lütfü. Kül yutar mı? Dördüncü akşam bizim ampul gidiyor, yerine eski 50 mumluk.

O tarihte, Basın Yayın Okulu'nda okuyan bir genç var gazete-de. Vakitli vakitsiz, bizim hücre boyutundaki odamıza gelir, içimizi karartır. Yerli yersiz dalkavuklara özgü biçimde sorular sorar...

— Hocam Dolmuş'ta Stepne imzası ile çıkan o emsalsiz yazılar sizin değil mi?

— Hocam, beklediğimiz şiir kitabını okuma talihine ne zaman kavuşacağız?

— Hocam, İkinci Yeni üzerine ne düşünüyorsun?..

Kimi susar, duymamış gibi yapar, kimi de sözcüklerin yarısıyla yanıtlar Rıfat Ilgaz.

Bir akşam, kolonların toplanmasını beklerken Sait Faik'e daldırmışız. Hoca, Gün dergisinde yazarken çocuklar gibi sevindiğini anlatıyor Sait'in. Hevesi dalında.

Bizimki gene sızmış içeriye. Ortaçağ renkli gözlerini döndüre döndüre yılışıyor Rıfat'a...

— Hocam ben Sait Faik'in hikâyelerini çok seviyorum.

— Çek ulan, diye elinin tersiyle itiyor Rıfat bu yazar adayının sözcüklerini, "Sen Sait'i sevebilecek adam mısınız?"

O aralık bizi ve işi kendi mantığınca seven, bir arkadaş daha katıldı aramıza. Başladığı günden itibaren dizilen yazılar üzerinde, sık sık olamasa da olur türünden değiştirmeler yapıyor, dizgicilerle tartışma ortamı yaratıyordu. Gün görmüş bir başmürettibi vardı gazetenin. Birlikte olduğumuz gece "usulü dairesinde" uyardı arkadaşımızı. "Ustalar yukardan gelen yazılara sadık kalarak diziyorlar. Pek açık hataların dışındakilerle oynamasınız bey kardeşim."

Yanıt olarak kupkuru iki sözcük arkadaşımızdan.

"Mesleğimi yapıyorum."

ATLAMA KAZASI

Birkaç gün geçmeden, olağan zaman dört beş harf yanlışla gelen kolonlar, o arkadaşın nöbetinde bir yığın dizgi hatası ile dökülmez mi masanın üzerine. Düzeltmeyle başa çıkılacak gibi değil...

Ve kaçınılmaz sonuç: İki büyük atlama kazası!
Abdülbaki Gölpınarlı'nın soyadı "Gtpınarlı", Başbakanınki
"Menteres"...

Rıfat'ın olay günü akşamı gülüşü gözlerimin önünde:
"Aldırmayın canım, mesleğini yapıyor!"

Yukarda ve Spor Servisi'nde çalışanlar ya yirmili yaşlarında,
ya otuzlu.

Celalettin etin, Sadullah Usumi, Kayhan Türkçü, Aykan
Yetkiner, Rıdvan Yelekçi.

Belki gazetecilikten çok politikayı seviyor Sadullah. 141 ya da
142'gillerden olmadığı için bir rahatlığı var ki, doğrusu bayılıyo-
rum bu rahatlığa. Osman Bölükbaşı'nın militanlarından o zaman.
Sadullah gibi, fırsat yarattıkça dağ taş gezip, yaşamın "rahle-i ted-
risi"nden geçerek aşağıdan yukarıya örgütlenme bilincine sahip
ıkanlar çoğulculuğu "teori"de bırakmayacaklar.

Dönemin görünen bir umut işığı da bu...

Ne var ki, bu gerçeği bizim gibi, iktidar kabadayıları da gr-
dkleri için demokrasi memokrasi, hukuk mukuk dinlemeden
bastırıyorlar.

O yıllar savcılıktan eksik olmayanların başında iki kıdemli
var. Hüseyin Cahit Yalçın, Falih Rıfkı Atay...

Ratip Tahirler, Naci Sadullah'lar için istenen cezaların yüz yı-
lı bulduğu söyleniyor.

1955-56 yıllarında demokratikleşme sürecine ters düşenlerin
sanat adamları da "planlı baskı"sından paylarını alıyorlar.

Demokrat Parti iktidarının, Melih Cevdet'i *YanYana*, Rıfat İl-
gaz'ı *Devam*, Orhan Kemal'i *Grev*, Oktay Rıfat'ı *Karga ile Tilki*,
Fethi Naci'yi *İnsan Tükenmez*, Arif Damar'ı *Günden Güne*, Fer-
ruh Doğan'ı *Kalkındırılacak Köy*, Metin Eloğlu'yu *Sultan Pala-
mut*, Cahit İrgat'ı *Ortalık*, şükran Kurdakul'u *Giderayak* kitapla-
rından 142. maddeye aykırı eylemde buldukları savı ile -7,5
yıldan başlayarak- ağır ceza mahkemelerinde yargılatmanın tek
anlamı var: Temel haklara aykırı yasaların arkasına sığınarak yıl-
dırıya (teröre) başvurmak.

Bereket versin, hukuka saygıyı yitirmeyen yargıçlar da bulunu-

Kimi susar, duymamış gibi yapar, kimi de sözcüklerin yarısıyla yanıtlar Rıfat Ilgaz

yor Türkiye’de. *Giderayak* dışında açılan davaların tümüne verilen karar: Aklanma.

Giderayak, o zaman Hukuk Fakültesi’nde çiçeği burnunda bir asistan olan Çetin Özek’in uyarması ile, “intak-ı hak” süresinden yararlanılarak dava dışı bırakılıyor.

Bu arada Yargıtay’daki davadan aklanarak çıktığım için Tarsus’a sürgün gitmiyorum.

GERÇEKLEŞEN DÜŞ: ATAÇ YAYINEVİ

Düş kurmak ya bu! Ver elini Ataç Yayinevi.

Ataç Kitabevi Yayınları’na, baskıların bu denli arttığı dönemde 1958’in sonlarında başlayabildim.

İktidardakiler, çağdışı kültür politikasına bağlı uygulamalarla cumhuriyetin yarattığı kurumlarla da oynamaktan çekinmiyordu. Özellikle yakın geçmişin gerçeklerine ışık tutan tarih kitapları de-

ğıştirilmiş, her düzeyde okul Kurtuluş Savaşımızın temel felsefesinden kaynaklanan olguları öğretme olanağından yoksun bırakılmıştı. Yönetim, kullanacağımız sözcüklerle Türkçe düşünmemizi engellemek istiyordu.

Düşün yaşamımızın gelişimine engel olunmak istendiği bir ortamda ancak iki kitap basmaya yetecek parayla yayıncılığa kalkışmanın tanımını bunca yıl sonra tek sözcükle yapabiliyorum.

İnanmakla.

Kendime, arkadaşlığa, okura.

Kendime inancım, mesleğin gerektirdiği her türlü zorluğa boyun eğmek yolundaki kararlılığıma bağlıydı.

Arkadaşlarıma inancım, onlara yazar olarak güvenmekten kaynaklanıyordu.

Okura inancım, okumuş orta tabakanın genç kesiminde görülen çağını algılama bilincini duyumsamakla oluştu.

Ortalama ölçüde kimin ne okumak istediğini öğrenmek, kitap basma hızını etkilemeye başladı. Seçim yaparken benim sanat beğenimin ölçüt olmamasına özen gösterdim elimden geldiği kadar. Kısa süre içinde yayımladığım yirmi beş otuz kitaptan sekizi dönemin en önemli armağanlarını aldı. Aslında bu, arkadaşlarıma başarısını gösterdiği kadar benim görüşlerimin doğruluğunu da ortaya koyuyordu.

İkinci Yeni olarak adlandırılan şiir hareketine karşı olan Atilla İlhan'la birlikte, o tarihte bu hareketin öncülerinden sayılan İlhan Berk'in kitaplarını da basıyordum. Kafka'yı basıyordum. Değişim'i, Milena'ya Mektuplar'ı, Dava'yı... Adalet Cimcoz'ların, Tahsin Yücel'lerin Selahattin Hilav'ların, Orhan Veli'lerin, Vedat Günyol'ların çevirileriyle Sartre'ı, Camus'yü okutmak keyiflerin en güzelini yaşıtıyordu bana.

Yine yayıncılık yapsam yine kendi yerleşmiş beğenilerimi ölçüt olarak kullanmaz, basacağım yapıtın değerini göz önünde tutmaya özen gösterirdim. Gerçekte en çok on yıl süren hızlı yayıncılık yaşamımda, benim bu tutumumu yadırgayan dostlar arasında, Behice Boran gibi, bana "Varoluşçu mu oldun sen?" türünde, yanıtı kendilerince önceden verilmiş sorularla sitem edenler bile çıkmıştı.

Nice koşullanmadan arınması kolay mı insanların.

Yayıncının bir görevi de bu koşullanmaları kırmaya yönelik programları gerçekleştirmektir.

YUNAN EDEBİYATI

İlk kez Yunan edebiyatının iki yazarının, Kornaros'la Kazancakis'in yapıtlarını yayımlarken de görevimi yapıyordum. Oskar Lange'nin *Ekonomi Politik*'ini yayımlarken de...

Her yayıncı ister istemez kültür savaşımının içindedir kuşkusuz. Ama bu savaşımında geçmişi, günceli ve geleceği düşünür, yorumlarken geniş bakış açıları gerektirir. Bu nedenle kendine özgüdür yayınevinin sorumluluğu. Yurt yönetiminden, politikadan soyutlanamaz ama, politikanın doğru ya da yanlış gördüğünü kabullenmek zorunda da değildir. Doğrudan düşün ve sanat adamıyla, yaratma özgürlüğü ile ilgilidir yayınevinin işlevi. Varlığının can damarı bu işlevin yerinde kullanılmasına bağlıdır. Yoksa eski halk cumhuriyetlerindeki yazarlar birliklerinin işlevine döner olay. Merkez komitesine bakıp hizaya gelerek kitap yayımlamayı ideolojinin gereği sayarsanız, iş Dostoyevski'yi, Kafka'yı yasaklamaya kadar gidebilir, gider.

1978'de tanıdığım "Uldiz" adlı bir Estonyalı şair-Türkolog sormuştu bana:

— Kaç yıl ceza veriyorlar kitabınız yasaya aykırı görülürse?

— 7,5 yıldan başlıyor.

— Çıksın kitabım da versinler 7,5 yıl...

Kapitalist ülkelerde yaşayan sanatçıların da kendilerini gizli sansürün etki alanından kolay kurtaramadıklarını biliyoruz.

Acı olan bu...

HA TRÖST, HA DEVLET

Ha holdinglelerin, tröstlerin görünür görünmez baskısı... Ha devletin... Fark eder mi ki?

1965'lerde Solijenitzin'den Niyazi Dalyancı'nın çevirdiği *Ivan Denisoviç'in Bir Günü* adlı romanını yayımladığımda TIP üyesiydim. Ve sorumluluk almak istiyordum. Hukukçu arkadaşım Ne-

bil Varuy, “Bu kitabı yayımlaman senin birçok oyunu siler götürür kongrede” demişti.

Doğru çıktı.

Yöneten azınlık da yanlış düşünebilir. Yanlışlığa düşüldüğünü algıladığı anda susmamak değil mi yazarın görevi. Gücüm yettiğince susmayanlar arasında olmaya çabaladım ben. Yazar olarak, parti üyesi ve yayıncı olarak...

1963'te yazmıştım.

“Yöneten azınlık karşısında çoğunluğun asıl sözcülüğünü kültür savaşı yapıyor. Doksan yaşında Russel silah fabrikalarına ve devletlere karşı başlattığı yürüyüşe 70 bin kişiyle devam ediyor. Zenci kardeşleri arasında çığ gibi büyüyor dizeleri Langston Hughes'un. Ve Pasternak'ı küçük düşürmeye gerekçeler arayan yöneticiler katı, başka bir şairin, Yevtuşenko'nun dizelerini okutmamayı sağlamak için astronomlardan eleştirilenler yaratıyor şimdi.”

(Ataç Dergisi, 1 Haziran 1963)

1964'te yazmıştım.

“İnsanlık kavramını soylu kişilerin tekelinde tutmak isteyen ortaçağ, satın alamadığı sanatçıyı, düşün adamını yadsıyveriyordu. Sanatçı ile toplum arasındaki doğal ilişkiyi koparmak için her dönemin aradığı bir yöntem var. Günümüzde de böyle bu. Sanatçının yaratış gücü, emekçi halkın üretim gücü gibi yüzyılın pazarlarında reklam, propaganda usulleriyle satılığa çıkarılıyor. Kendilerini satıcının emrine vermiş kalemler sanatçıyı zayıf yerinden yakalamak için “angaje” sözcüğünü bir korkuluk gibi arkalarına almış, özgürlüğün adamları toplum der demez gösteriyorlar hışımla. Böylece sanatçı –kendisi kurumların gücünü taşıymıyormuş gibi– kurumlar arasında seçim yapmak zorunda bırakılıyor hep. Tröst ya da devlet. Açıkçası mali komitelerle, parti komiteleri arasında seçim yapma özgürlüğü...”

(Ataç dergisi, 1 Şubat 1964)

O dönemi anımsayınca, elimden geldiğince çağıma gören gözlerle bakmak çabalarına karşın sorumluluğumun gereklerini ne ölçüde yerine getirebildim kestiremiyorum elbet. Ama hiç değilse, bugün de bana “Neden yapmışım” dedirtenler kadar, “Ne iyi yapmışım” dedirten edimler var ortada.

Melih Cevdet'in *Doğu Batı* adlı deneme kitabını, Samim Ko-

cagöz'ün *Kalpakkıllar-Doludizgin*, *Bir Karış Toprak* romanlarını, Attila İlhan'ın *Ben Sana Mecburum*, *Bela Çiçeği*'ni, Necati Cumalı'nın *Susuz Yaz*'ını, Çokray'ın *Askerin Türküsü*'nü, Şerif Hulusi'nin *Dünyada ve Türkiye'de Monopoller*'ini, Behçet Necatigil'in *Yaz Dönemi*'ni, Orhan Kemal'i, Muzaffer Buyrukçu'yu, benim *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'nü yayımlamakla iyi ettiğimin o zaman da bilincindeydim kuşkusuz.

Kimi birden satıldı bu kitapların, kimi uzun süre depolarda kaldı. Temelde ayrımı yoktu benim için. Aslanan onların gün yüzüne çıkması, sevenlerinin eline geçebilmesiydi.

Bir de birçok yazar ve çevirmen arkadaşımın ilk kitaplarını yayımlama övüncü var yayımcılık yaşamında.

Ülkü Tamer'in ilk çevirisi W. Faulkner'den *Kırmızı Yapraklar*, Sabahattin Eyuboğlu ile Asım Bezirci'nin ilk deneme, eleştiri kitapları *Mavi ve Kara*, *Çok Kapılı Oda*, *Günlerin Getirdiği Götürdüğü*. Hasan Hüseyin'in ilk şiir kitabı *Kavel...* Ayşegül Günkut'un (Yüksel) ilk çevirisi *Arslan Asker Şvayk*, Muvaffak Şeref'in Oskar Lange çevirisi *Ekonomi Politik*, Nevzat Hatko'nun Kornaros çevirisi *Haydari Kampı...* Turgay Gönenç'in Osborne çevirisi *Öfke*, Eray Canberk'in Sartre'dan *Şeytan ve Yüce Tanrı* çevirisi...

Ben yayıncılık yaptım. Yayıncı değildim. Yazarlığa en yakın meslek olarak düşünmüştüm işe girişirken. Benden tacir olmamı istediği aşamada kurumlaşmaya en yakın çizgideyken bıraktım acınmadan.

YAZAR ÖRGÜTLERİNDE

Yakup Kadri, Abdülhak Şinasi, Suut Kemal Yetkin, Ahmet Hamdi Tanpınar, Samet Ağaoğlu, Yaşar Nabi, Fazıl Hüsnü gibi ünlü edebiyat adamları, 50'li yıllarda Türk Edebiyatçılar Birliği'ni kurdular.

Böyle bir örgütün kurulmasında başrolü kim oynamıştı?

Amaçları neydi?

Demokrat Parti'nin iktidar olduğu yıllar kimi parlamentoda, kimisi hükümetin denetimindeki kurumların yönetiminde bulunan bu üstatları hangi gereksinim biraraya getirmişti?

Tam yanıtlarını bulabileceğimiz sorular değildi bunlar.

Ancak, 1960'a kadar süren evrede, Türk Edebiyatçılar Birliği'nin, meslektaşları üzerinde uygulanan devlet yıldırıcılığı karşısında uygarca tavır almadığını görüyorduk.

Çoklarınca, gerekli gereksiz örnek gösterilen Batı uygarlığının özünü belirleyen hümanizmin aydın kişiye yüklediği sorumluluklardan uzak kalmak, rahatsız etmedi birliğin yönetimindeki edebiyat adamlarını.

Adlarını andığım kişilerden kimileri yapıtlarıyla çağdaş edebiyatımızın öncüleri olma niteliğini taşıyordu kuşkusuz. Mütarekede, Kurtuluş Savaşımıza yandaş olanlar, katılanlar da vardı aralarında. Halide Edip gibi, 1923'ten sonra uzun yıllar Batı'da yaşamak zorunda kalmış, İngiliz, Amerikan demokrasisine gönüldaş olanlar da.

Tümü, örgütçe davranış gösterilmesi gereken durumlar olabileceğini (olduğunu) bu gerekliliğin kişileri de bağladığını düşünmezden geldiler.

O kuşaktan "Günün Adamı" özellikleri önde gelen birkaç önemli kişinin yaşam serüvenini biliyordum o tarihte.

Fuat Köprülü, Yahya Kemal, Peyami Safa gibi...

YAŞLI BİR KENTSOYLUNUN YALNIZ GÜNLERİ

Abdülhak Şinasi'yi tanımakla başat özelliğini öğrenme olanağı buldum o kuşağın.

Fahim Bey ve Biz, Çamlıca'daki Eniştemiz gibi unutulmaz yapıtların yazarı Ayaspaşa'da bir apartman dairesinde oturuyordu 1958'lerde.

Ataç Kitabevi'nin kuruluş yılları.

Yaşından yaşlı bir İstanbul kentsoylusuydu Abdülhak Şinasi. Galatasaray'ı bitirip, gençlik yıllarını Paris'te geçiren "vükela" çocuklarından. Vedat Günyol'un dediği gibi Fransızca düşünen bir Osmanlı.

"Şimdi Abdülhamid'in hafiyeleri basacak evi..." ya da "Akşamüstü İttihatçılar Merkez Kumandılığına celbedecekler sizi..." deseniz, boş bulunup inanacak kadar benliği eski zaman saatlerinden...

*Fransızca düşünen bir Osmanlı,
Abdülhak Şinasi*

Ama Abdülhak Şinasi. Fahim Bey'i, Çamlıca'daki Eniştemiz'i, Ali Nizami Bey'i yaratan adam.

Yardımcısı, Çelik Gülersoy, askere alındığı için "naçar vaziyette" kaldığını anlatırken, masanın başına misafireten geçmiş gibiydi. İğreti oturuyor, az önce felakete uğramışların gözleriyle bakıyordu.

Bir tomar kağıt ve düzeltme görmemiş kolonu önüme doğru sürerek "Pierre Loti ve İstanbul öylece kaldı..." dedi, "Olur olmaz musahhihlerle yapamıyorum."

Sonra içini çekti (Sürekli yalnız yaşayanlara özgü umarsızlıkların ifadesi miydi bu...), utana sıkıla:

— Pazatesi ve Perşembe akşamları bize buyurmaz mısınız?

Anca, bir ay olmuş gazeteyi bırakalı. Varlık Yayınları'nda düzeltmenliğim sürüyor. "Yelken" dergisini çıkarıyorum. Kitabevi...

Üstelik neden evlenmediğini soranları "Erkek çocuğum komünist, kız çocuğum artist olursa ihtimali yüzünden..." diye bulunmaz bir yanıtla şaşırtan adam bu.

Ama Abdülhak Şinasi.

Son bir iki kitabını dünya gözüyle görmeden doğaya teslim olmak istemeyen.

Bizimkilerden kimilerini tanımışımıdır. Düşün adamı, politikacı, edebiyatçı olsun, düşünceleri kendi kalıplarına uymamış gibi gelen herkes onların gözünde ya faşisttir, ya küçük burjuva...

Abdülhak Şinasi'de tersini görüyordum bu yadsımacılığın. Türkçenin özleşmesinden, özgürleşmesinden yana kimden söz

edilse, kimin sözü geçse, tüyleri diken diken oluyor, Yaşar Nabi dişında, komünizme yandaş görüyordu.

Nurullah Ataç'ı, Sabahattin Eyuboğlu'yu, Vedat Günyol'u.

Oysa yakın dostlarından birinin, İzzet Melih'in soyadı Devrim'di.

Albert Camus'yü, Sartre'ı okuyor, özgür insan olmanın gereklerini yerine getiren Türk yazarlarına uzak bakıyordu. 30'lu 40'lı yıllarda iktidardaki Cumhuriyetçilerin gözünden düşmemek için, özellikle "Varlık"ta çıkan yazılarında (1933-38) "İnkılap Edebiyatı"nın dişında kalmamaya özen gösterenlerden biriydi o da.

1945'te CHP Roman Armağanı'na katılmış, üçüncülük ödülü kazanmıştı.

Kişiliğine sinmiş maziseverlik pek görünmüyordu o zamanlar.

En önemli devlet görevi "Balkan Antantı Genel Sekreterliği" olabildi Abdülhak Şinasi'nin. Kitaplarına yardım ettiğim iki yıl içinde Samet Ağaoğlu'nun ilgisiyle Ankara'da "yarı resmi" bir kuruluştan aldığı ödenekle daire kirasını, geçimini, günlük işlerini gören Sabri'nin aylığını güçlükle karşıladığını biliyordum. Bir ara, kendisi için imzalanmış olanların dişında tüm kitaplarını Kazım Taşkent'e sattığını da biliyordum.

Dostları (Dr. Nihat Reşat Belger, İzzet Melih Devrim, Turing Kulübü başkanı Reşit Saffet) ilgileniyordu ama yalnızdı.

Yalnızdı ve korkuyordu. Yetmiş bulmadan ihtiyarlık çökmüştü üzerine.

Yahya Kemal önce öldü Abdülhak Şinasi'den. Basıma birlikte hazırladığımız "Yahya Kemal'e Veda" kitabına çalışırken koltuk değneği gibi olmuştum yazarlık yaşamında. Ayrıca, evlenme törenimde, elinde hediyesi Kadıköy Nikâh Dairesi'ne geldiğinde, hiç tatmadığı, evlat sevgisinden esintiler sezinlemediğim. Çekinmeye başladım. Ününden yararlanmak isteyen sağcı "Toprak Dergisi" kafadarlarından birilerinin dünya görüşüm ve uğradığım koğuş-turmalarından söz etmesi sağlığını etkileyebilirdi.

Yaşar Nabi'ye anlattım kaygılarımı. O serinkanlı adamın yüzü gözü değiştii, hak verdi bana. Uzak duracaktım.

Cihangir'de oturduğu dairenin yanındaki binada yangın çıktı-

ğını duyduğum zaman son kez gittim Abdülhak Şinasi'ye. Yarttı-
ğı kahramanları yaşıyor gibiydi.

II. Abdülhamid dönemi gençlerinden çoğu –Yahya Kemal, Ab-
dülhak Şinasi vb gibi Avrupa da görmüş olsalar– toplumsal değiş-
meyi çekinerek izlediler. Meşrutiyeti özgürlüğün simgesi sayıyor-
lardı belki ama, Tevfik Fikret, Dr. Şefik Hüsnü gibi birkaç öncü
dışında, tabana yakın kesimin kendi varlığını algılayarak sınıfsal
özgürlüğüne sahip çıkması olasılığı gözlerini korkutuyordu onla-
rın. Bu nedenle öteki özgürlükler gibi, yaratma özgürlüğünün
“Kanun dairesinde serbest” olmasından da rahatsızlık duymadı-
lar. Çoğu o gizli sansür niteliğindeki yasaları koyanların yanında
ya da arasındaydı çünkü. Ayrıca yasaklarla da alışverişi yoktu.
Bakan değillerse milletvekili, milletvekilliğine atanmamışlarsa bü-
yükelçiydiler.

Meşrutiyet döneminde de...

Cumhuriyet döneminde de...

Edebiyatçılar Birliği'nde Meşrutiyet uzlaşımçılığını 1923 son-
rasında taşıyanlarla 50 kuşağı yaptı tarihsel hesaplaşmayı. Bireye
kâğıt üzerinde tanınan hakları ustaca kullanmasını bilerek haklı-
lığın coşkusunu getirdiler. İşlevlerinin farkında olan şairlerle ya-
zarlar kazandılar. Örgüt Sabahattin Eyuboğlu, Melih Cevdet,
Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Ercüment Behzat gibi başkanlar gördü.
Demokratikleşme savaşımında onurlu yerini aldı.

“Yelken” dergisinin 27 Mayıs 1960'ı izleyen sayısında (Tem-
muz 1960) düzenlediğim soruşturmada, “Yeni Anayasa” ve “Kal-
dırılması Öngörülen Anti-Demokratik Yasalar” konusunda dü-
şüncelerini belirten edebiyatçılarla birlikte, Ord. Prof. Belgesay,
Esat Çağa, Mehmet Ali Sebük, Sabri Savcı vb. ünlü hukuk adam-
ları da vardı.

Mehmet Ali Sebük diyordu ki:

“Bugün mevcut bütün ceza kanunlarımız, antidemokratik hü-
kümeler taşımaktadır. Böyle hükümleri ihtiva etmeyen hiçbir kanunu-
muz mevcut değildir. Bunlar adeta mevzuatımızı bir sarmaşık gibi
dört tarafından sarmış ve onları işlemez hale getirmiştir. Bu mevzu-
atımızın başında ceza kanunumuz gelmektedir. Eski İtalya'nın krallık
devrinden kalma bu kanun aradan zaman geçtikçe Hitler ve Musso-

lini rejiminin sert ve insan haklarını hiçe sayan metinleriyle takviye edilmiştir. Yazdığım müteaddit makalelerde ve TBMM'deki sözlerimde, bu tercüme kanun yerine, milli bünyemize uygun bir kanunun tedvi edilmesini şiddetle müdafaa ettim. Fakat DP'nin kurmuş olduğu dikta rejimin bugünkü kanundan istifade etmek suretiyle fert hürriyetinin garantisini azaltmak yoluna gitmiş ve bizim bu mesaimizi akamete uğratmıştır. Onun için her şeyden evvel, bugünkü demokratik rejime uygun karakterde bir ceza kanununun hazırlanması ve yürürlüğe konması icap eder.”

O zaman, Hukuk Fakültesi'ni yeni bitiren 50 kuşağının genç öykücülerinden Demir Özlü ise sorunu şöyle koydu ortaya:

“Hürriyet aşırı ya da kısıtlı olamaz. Bu aşırı hürriyetten söz edenler, menfaat sahipleri ya da işlerine öyle gelenlerdir. Hürriyeti bazı kısıtlılarla tanıyanlarsa, aldatıcılarıdır. Ceza kanunumuz değiştirilmelidir. Özellikle söz, düşünce, yazı, parti kurma, bireysel ve toplumsal hürriyetlerini sınırlayan 141 ve 142. maddeler kaldırılmalıdır. Bu maddeler sözlerinin tersine belli bir sınıfın hâkimiyetini korumaya yaramaktadır. Üstelik (7). bentleri de ahlak dışıdır.”

Demir Özlü ve kuşağının öteki yazarları (Ferit Edgü, Adnan Özyalçınar, Onat Kutlar, Kemal Özer, Ferit Öngören vb.) çağdaş hümanizmaya ters düşen her türlü baskının karşısında oldukları zaten. Tepkilerine yasak koymayan bu kuşak TMTF ya da Devrim Ocakları'nda toplanan yaşlılarından da farklı bakıyorlardı toplumsal/siyasal olaylara... Komünistlerden de...

ÜÇ YAZAR KOVULUYOR

Türk Edebiyatçılar Birliği'nin Ağustos 1961 genel kurulunda uzlaşmacılığın önünü keserek “siyasal iktidarın hukuk dışı davranışlarına destek oldukları” gerekçesiyle Samet Ağaoğlu, Peyami Safa, Faruk Nafiz Çamlıbel'in üyeliklerine son verilmesini onlar istediler. Oy çokluğu sağladılar.

141 ve 142. maddelerin kaldırılması yolundaki girişimleri de inatla destekleyenler de onlardır.

Edebiyatçılar Birliği anayasanın halkoyunda kabul edilmesini izleyen günlerde 141 ve 142. maddelerin “anayasaya aykırı” ol-

Salah Birsel'le...

duğu görüşünü benimseyerek edebiyatçı kesimin tavrını gündemde tutmaya özen gösterdi. Melih Cevdet'i başkan seçtiğimiz yönetim kurulunda da özel bir çalışma konusu olarak alındı. Eylül 1962 içindeki bir toplantımızda da Fethi Naci'nin hazırladığı bildiri kabul edilerek kamuoyuna sunuldu.

Ve başta Cumhurbaşkanı, Anayasa Mahkemesi'ne başvurma yetkisi olan tüm kişi ve kuruluşlara, üniversitelere, sendikalara, federasyonlara, derneklere gönderildi.

Düşün, sanat, basın çevrelerinin konuya ilgisini çekmeye çalışıyorduk. Bu aşamada Nadir Nadi, Baha Arıkan (Cumhuriyet); İlhan Selçuk, Mümtaz Sosyal (Yön); Aziz Nesin, Esin Talu (Akşam) yazılarıyla iktidarı ve Meclis'i göreve çağırıyorlardı zaten. 11 Kasım 1962'de, o günlerde TIP genel başkanlığına seçilen Mehmet Ali Aybar'ın çağrısı ile düzenlenen Beyaz Saray Toplantısı'na katılan aydınlar, karşıt düşünen çevrelerin bozma çabalarına karşın, antidemokratik yasaların kaldırılması isteminde birleştiler.

BEYAZIT'A YÜRÜYÜŞ

Türk Edebiyatçılar Birliği'nin 16 Şubat 1963'te toplanan genel kurulunda söz alan konuşmacılar genel kurulun bitiminde hazır bulunan üyelerin Çağaloğlu'ndan Beyazıt alanına kadar yürüyüş yapmalarını önerdiler. Özellikle Ülkü Tamer, Adnan Özyalçınar ve Leyla Erbil'in gösterinin hazırlığını hevesle ve çabucak tamamladıklarını anımsıyorum.

Yürüyüşe katılan en yaşlı üye Halit Fahri Ozansoy'du. Melih Cevdet, Kemal Tahir, Burhan Arpad, Behçet Necatigil, Necati Cumalı, Fethi Naci, Asım Bezirci, Arif Damar, Edip Cansever, Demir Özlü, Sabri Altınel, Cengiz Tuncer, Ferit Öngören, Celalettin Çetin, Afşar Timuçin, Bülent Habora vb. kırkı aşkın arkadaş ellerinde "Antidemokratik yasalar kaldırılmalıdır", "Düşünceye saygı", "Kalemlerimizi kıracak mıyız?" yazılı pankartlarla yürüdüler.

Yasal anti-faşist savaşım ülke dışındaki liberal çevrelerin de dikkatini çekmeye başladı. Ünlü New York Herald Tribune'de çıkan bir bölümünü okuyacağımız yazı bunlardan biridir:

“Gerçekten bugün Türkiye’de yasak ve takibat konusu olan sosyalizme mütemayil yazılar mesela İngiltere’de ancak yüzyıl önce, Dickens’in eserlerinde sosyal adaletsizliğe karşı kampanya açıldığı devirlerde söz konusu olabilirdi.

Bu bakımdan Türkiye’nin diğer Avrupa memleketlerine nazaran hâlâ en aşağı yüzyıl geride olduğu akla gelmektedir. Sorumlulara uygulanan Ceza Yasası’nın 141. ve 142. maddelerinin Mussolini İtalyası’nın faşist kanunlarından alındığı ileri sürülmektedir. Bu maddelerin bugünkü şekilleri ve uygulanış tarzı sadece rejimin bir ölçüsü değil, Türkiye’nin ne istikamette yol alacağını bir delili olacaktır.” (5-6 Ocak 1963)

Ama uygulamalar sürüyordu. Şadi Alkılıç’ın yazısı nedeniyle Cumhuriyet, Adnan Benk’in hazırladığı “Çağdaş İnsancılık” özel sayısı ile Ataç Dergisi (sorumluları Kayhan Sağlamer ve Afşar Timuçin) 142. maddeye aykırı eylemde buldukları savıyla ağır ceza mahkemelerine verilmişlerdi. Bu davaların mürekkebi kurumadan Sabahattin Eyuboğlu ile Vedat Günyol 18. yüzyıl Fransız düşünürlerinden biri olan Babeuf’ten dilimize çevirdikleri “Devrim Yazıları” kitabından ötürü (sonra Akşam’daki köşesinde yapıtı övmesi, alıntılar yapması nedeniyle Aziz Nesin) ağır ceza yargıçlarının karşısına çıkarıldılar.

ORTAK BİLDİRİ

Sabahattin Eyuboğlu, Edebiyatçılar Birliği’nin başkanıydı o zaman, Yaşar Kemal İkinci Başkandı. Melih Cevdet, Ö. F. Toprak, Arif Damar, Sabri Altinel, Memduh Balaban’dan oluşan yönetim kurulunda Genel Sekreterlik görevini yürütüyordum.

Kovuşturmanın açıldığı günler olağanüstü toplanarak Basın Kanunu’nun 30. maddesindeki yasaklayıcı hükümlere karşın, bir bildiriyle olayı protesto etme kararı aldık. Bir bölümünü okuyacağımız –Bence demokratikleşme savaşımında unutulmayacak bir yeri olan– bildiriye Melih Cevdet yazdı. Aynı oturumda, siyasal iktidarların kitaba düşman gözüyle bakmasını kınamak amacıyla, Taksim Anıtı’na çiçek koyarak saygı duruşunda bulunmayı öngören öneri de –Memduh Balaban dışında– üyelerce kabul edildi.

*Demokratikleşme savaşında unutulmayacak bir yeri olan bildiriyi
Melih Cevdet yazdı.*

Ne var ki, 31 Ekim 1964 günü Taksim Anıtı'na gireceğimiz sırada polis kuşatmaya aldı bizi. Yaşar Kemal direniyordu:

— Saygı duruşu yapacağız. Hangi hakla engel oluyorsunuz?
Karşımızda “emir veren” yok, “emir alanlar” var. yalnızca Yaşar'ın çiçek koymasına kabul görüyor ısrarlarımız sonucu.

KAPİYİ ÇALAN SÜTÇÜ DEĞİL

Ertesi sabah da kapılarımız çalınıyor erkenden.

Doğru Sansaryan Hanı'na...

İşte Gösteri Yürüyüşü Yasası'na aykırı eylemde bulunma savı ile 5. Asliye Mahkemesi'ne “suçüstü” götürülen sanıklar:

Yaşar Kemal, Melih Cevdet, Vedat Günyol, Arif Damar, Mehmet Fuat, Edip Cansever, Demir Özlü, Şükran Kurdakul ve Orhan Arsal.

Yerini alır almaz bir dilekçe okuyor Yargıç: “Görevli emniyet memurları benim orada bulunduğumu görmemişler... Ben de Ba-

beuf'ün 'Devrim Yazıları'na kovuşturma açılmasını protesto amacıyla arkadaşlarımla birlikteydim. Davaya dahil etmenizi talep ediyorum..."

Dilekçenin altındaki imza Sabri Altinel... 19 Ekim 1985'te yitirdiğimiz *İnsanın Değeri*, *Kıraçlar*, *Zamanın Yüreği* kitaplarının unutulmaz şairi.

1940 ve 50'li yılların edebiyat hareketlerini yaratan şair ve yazarların büyük çoğunluğu bağımsızlığını korumayı ve susmamayı varlık nedeni olarak gördüler.

12 Martlarda da...

12 Eylüllerde de...

MELİH CEVDET'İN YAZDIĞI BİLDİRİDEN

1- Büyük Fransız devriminin ileri gelen düşünürlerinden biri olan Babeuf demokrasinin ve özgür düşüncenin yaratıcılarından ve savunucularındandır. Onun ve çağdaşı olan düşünürlerin gerçekleştirdikleri o büyük devrim ise bugün her ileri uygar toplumun benimsediği demokratik düzenin temelinde yer almaktadır. Demokratik düzen içinde bulunan bütün dünya toplumları onu kendi yaşayış ve düşüncülerinden biri olarak okullarda okutup tanıtmaktadır. İnsanlığın özgürlüğü ve mutluluğu için hayatını vermiş olan Babeuf dünyanın hiçbir ülkesinde kovuşturmayla uğramamıştır.

2- Babeuf ve onun katıldığı büyük devrim, Fransız aristokrasisine ve papaz sınıfına başkaldırmış, tufeylinin temizlenmesine önyak olmakla bugün bizim de içerisinde bulunduğumuz Batı demokrasisinin kurulmasına yol açmıştır. Bu bakımdan Babeuf'ün Türk toplumunda kovuşturmayla uğraması ve yasaklanması sadece aykırı bir davranış olmakla kalmaz, bugünkü anayasa düzeninin ve demokrasimizin dayanaklarını inkâr etmek ve kaynaklarını kurutmak olur.

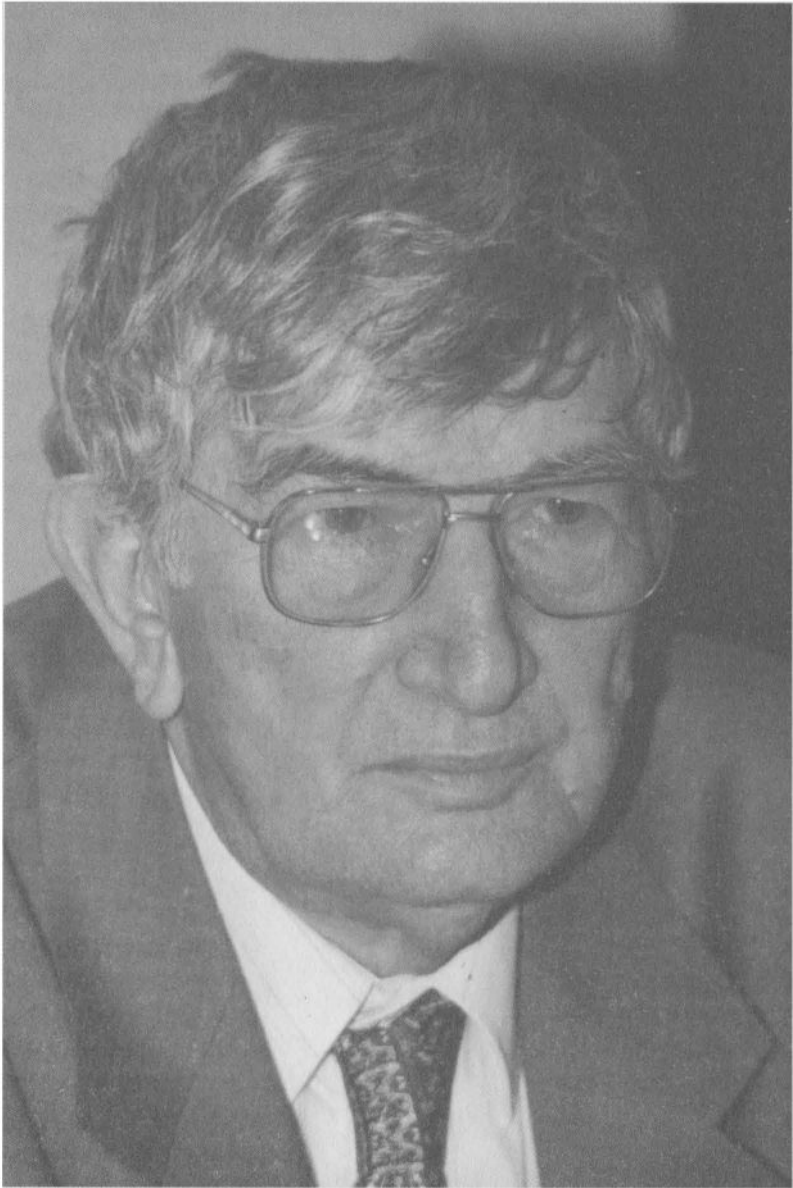
3- Ayrıca bu davranış çağdaş uygarlık düzenine ulaşma çabası içinde bulunan Türk toplumunu ortaçağa döndürmek anlamını da taşır. Bu gidişle yarın, ortaçağ köylü ihtilallerinden, öbür gün ilkçağ köle isyanlarından bahseden yazıların ve kitapların da ya-

saklanmasına gidilirse hiç şaşmamalı. En iyisi ihtilalsiz ve isyansız bir dünya tarihi hazırlayıp bütün Türklere onu ezberletmektir. Ancak böyle bir tarihte, Türkiye'den mutlakiyet idaresini temizlemiş olan Atatürk ihtilaline ve bugünkü anayasayı getirmiş olan 27 Mayıs hareketine nasıl yer verileceği söz konusu olmayacak mıdır?

4- Babeuf'ü yasaklama, 170 yıl sonra Fransız aristokrasisini ve papazlarını savunarak acaba elimize ne geçeceğini sanıyoruz?

Babeuf'ten zorbalıkların ve hırsız papazların öcünü almak bize düşmez kanısındayız.

5- Bugün bu koşullar içinde Türk aydını şaşkın ve üzgün durumdadır. Onun yaptığı tarihsel bir araştırma bile kovuşturmaya uğrarsa, yetkili yöneticilere düşecek olan başlıca görev, bizlere okuyabileceğimiz ve okuyamayacağımız, çevirebileceğimiz ve çeviremeyeceğimiz bilimsel eserlerin listesini vermek olmalıdır. Türk Edebiyatçılar Birliği, bütün aydın ve düşünürleriyle birlik olduğuna inanarak, bu olayı bilim ve düşünce özgürlüğüne indirilmiş, toplumumuzu küçük düşürücü bir darbe olarak gördüğünü belirtir ve kamuoyu önünde protesto eder.

BABIALI'DEN TİP'E

Orhan Arsal par-ti-ye!

Orhan Arsal par-ti-ye!

Beyoğlu'nda bir meyhanede kafaları tütüledikten sonra, Orhan Arsal'ın partiden istifa etmesinin hüznüyle Süslüsaksı sokağındaki evinin önünde gösteri yapan üç kişiydik.

O tarihte TİP'in merkez Onur Kurulu üyesi Av. Nebil Varuy, İzmir İl Yönetim kurulu sekreteri Yüksek Mimar Güner Eliçin ve ben.

TİP'in İzmir'de toplanan ilk kongresine genel sekreter olarak katılan Orhan Arsal'ın imzasıyla yayımlanan üyelere hitaben yazılmış bir mektup dolayısıyla –ki kendisi böyle bir mektup kaleme alacak kadar küçülmediğini ifade etmişti– onur kuruluna verilmesi üzerine partiden istifa etmek zorunda kalmasının yarattığı tepkiydi bizi bu gösteriye zorlayan.

Bence de sorunlarını, görüşlerini, amaçlarını açıkça kürsüde konuşacak kadar onurlu bir kişiliği vardı Orhan Arsal'ın.

13 Şubat 1961'de İbrahim Güzelce, Kemal Türkler, Şaban Yıldız, Rıza Kuas, Kemal Nebioğlu, Salih Özkarabay vb. sendikacıların katılımı ile kurulan TİP'e ilk davet edilen aydınlardan biriydi Arsal.

O yıllarda İstanbul Barosu Başkanlığına seçilen ilk solcu.

1950'de kurduğu Demokrat İşçi Partisi başkanırken tanıdığım adam.

Kürsüye çıktığında tabandaki sade vatandaşın gün görmüş toplum savaşçılara kadar dinleyenlerini 1789 Fransız İhtilalcilerinin uslubuyla etkileyen konuşma ustası.

Demokrat İşçi Partisi'nin genel sekreterliği görevini üstlenen İbrahim Güzelce TİP hareketinin öncülerinden biriydi. Sanırım Orhan Arsal'dan sonra Mehmet Ali Aybar'ın da TİP saflarında yer alması Güzelce'nin çabaları sonucu olmuştur.

Arsal'ı Demokrat İşçi Partisi başkanı olduğu günlerde tanıdığımı söylemiştim. Zaman zaman izliyordum bu partinin toplantılarını. Sınıf kavramını, sınıfsal savaşımı yadsımayan kimi sendikacılar tabana götürmeye çalıştılar bu partiyi.

60'dan sonra Baro başkanırken, kendisine "Yelken" dergisi yönetmeni olarak 141. 142. maddeler üzerindeki görüşlerini almak üzere başvurduğum. Yasaların değiştirilebilir olması gerçeğini her şeyi göze alarak savunan bir kişilik izlenimi bıraktı bende.

Bu nedenle 61 Anayasası kabul oyu alınca, kendisini bir kez daha aradım ve dergide Anayasa'ya aykırı yasalar konusunda bir soruşturma düzenlemesini önerdim. İmzasıyla yayınladığım soruları aynen veriyorum.

İnsanların ana hakları konusunda soruşturma:

- 1- Düşünce suç olabilir mi?
- 2- Düşüncenin açıklanması suç olabilir mi?
- 3- Zararlı düşünce olabilir mi?
- 4- Toplum için zararlı düşünce varsa, düşüncenin hapsi toplumsal zararı önleyebilir mi?
- 5- Adliye Bakanı Sahir Kurutluoğlu son demecinde Türk Ceza Kanununun 125 ile 178 arasında kalan maddeleri faşist eğilimli maddeler olarak göstermişti. Aynı kanıda mısınız, Faşizmden anladığınız nedir?
- 6- Ceza dairesi başkanı Hayri Köksal'ın Senatör Esat Çağa'nın uygarlık prensipleriyle bağdaşamaz gördüğü TCK'nın 141. ve 142. maddelerinin kaldırılmasına taraftar mısınız?
- 7- Tamamen kaldırılmasına taraftar değilseniz, ne gibi değişiklikler düşünebilirsiniz?
- 8- İdam cezasına taraftar mısınız?

9- İdam cezasını çağımızın uygarlık anlayışı ile bağdaşır görür müsünüz?

10- İdam cezasının suç önleyici niteliğine inanır mısınız?

11- Katil fiilin normal bir insan tarafından işlenebilmesini mümkün görür müsünüz?

12- Adam öldürme bir çeşit cinnet ise delinin vücudunun ortadan kaldırılması ile adam öldürme cinnetinin tedavi edilmesini mümkün görür müsünüz?

Belki de ülkemizde ilk kez bu içerikte hazırlanan soruşturmaya verilen karşılıklarda pek az kimse 141. ve 142. maddelerin kaldırılmasını istiyor, çokları şiddet maddelerinin uygulanmasına karşı çıkıyordu.

Mehmet Ali Aybar'ın başkanlığa getirilmesini izleyen ilk günlerde önce Yaşar Kemal, Selahattin Hilav, Fethi Naci, Behice Boran, Adnan Cemgil, Şerif Hulusi, Cemal Hakkı Selek gibi toplumsal savaşıma düşün ve eylem adamı olarak katkıda bulunan kişilikler partiye katıldılar.

Vatan gazetesi örgüte ilişkin haberleri görünür biçimde veriyordu.

İlk kuruluş evresinin temel ilkesi: 1961 Anayasasının eksiksiz ve tastamam uygulanmasıdır diyebiliriz.

Bu amaçla 11 Kasım 1962 Pazar günü Beyazıt Beyaz Saray Salonunda partili ve parti dışında kalan aydınlarla sendikacıları biraraya getirdi parti.

Toplantıya İstanbul ve Ankara üniversitelerinden çok sayıda öğretim üyesi ile başta Aziz Nesin her kuşaktan yazarlar ve şairler katıldı.

Yukarıya çıktığımdan belki 15 dakika sonra merdivenlerden alıştığımız insan sesinin renklerini taşımayan haykırılar duydum;

“Koministler Moskova'ya!”

“Koministler Moskova'ya!”

Partinin gençlik kolları üyeleri salonun giriş kapısını göğüslerini siper ederek tutmaya çalıştılar. Aybar henüz salona girememişti. Orhan Arsal kürsüye çıkarak konuklardan özür diledi ve polisi göreve davet etti ama görevlilerden eser yok.

Ertesi gün Vatan gazetesi toplantıyı “Polisin ilgisizliğine ve ge-

ricilerin açık tahrikine rağmen ilericiler, Anayasa'yı savundu." başlığı ile verdi.

Bütün baskılara, şamataya karşın hazırlanan gündem uygulanmış Mehmet Ali Aybar konuşmasında güncel görevin Anayasa'ya sahip çıkmak olduğunu vurguluyarak şöyle konuşmuştu:

"Anayasa, Anayasa'nın deyimiyle yurttaşların uyanık bekçiliğine emanet edilmiş olduğu için, Anayasa'nın eksiksiz, kesintisiz, tastamam uygulanmasını istemek ve demokrasinin sözde kalmamasını, nimetlerinden her gün yararlandığımız toplumumuzun gerçek düzeni haline gelmesine çalışmak, hepimizin en başta gelen ödevimizdir.

"Uygarlık ciddi bir iştir; uygarlık bir oyun konusu yapılamaz. Unutmayalım ki uygarlık yolunda, insanoğlu, insanoğlu olalı, durmadan savaşmış, kurbanlar vermiştir ve savaşıldığı, kurbanlar verildiği içindir ki, uygarlık canlı bir varlık, bir tarih kategorisidir. Uygarlığı artık ciddiye alacağız. Özümüzü sözümüze, sözümüzü işimize uyduracağız.

"Önce toplumca gelişmemizi, ilerlememizi engelleyen, geniş halk yığınlarını ilgilendiren Anayasa'ya, demokrasiye aykırı olan kanunları ele almak zorundayız. Faşist İtalya'dan alınmış olanlardan işe başlamalıyız. Gerçekten de maddeler sade politik hayatımızı değil toplum hayatımızı tümüyle felce uğratmaktadır. Bu maddeler yürürlükte kaldıkça hiçbir hakkımız hiçbir hürriyetimiz teminat altında sayılamaz. Ve bunların gölgesinde en gerici akımlar, faşist eğilimli akımlar hızla gelişip örgütlenebilir ve de örgütlenmektedir."

Gerçekten de ülkemizde hukuksal savaşımın belirli kazanımlar elde etmesi TIP'in varlığı ile büyük sıçramalar yarattı. İlk aşamada senatör Niyazi Ağırnaslı'nın partiye girmesi.

Böylece TCK'nın 125-128 arasında yer alan faşizm kokulu maddelerinin kaldırılması yolunda Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak hukuksal savaşımın ilk örneğini verdi TIP.

İzleyen süreçte 1969'a kadar da Anayasa'ya sahip çıktı. İleride daha ayrıntıları ile değineceğim. Balıkesir İl Başkanlığı görevini sürdürürken "Her Köye Bir Anayasa" kampanyası ile bu geleneği tabana yaymaya çalıştım.

İzmir'de toplanan ilk kongrede de birey, bireyin örgüt içindeki sorumluluk ve özgürlüğü konuları tüzüğün 10. maddesi eleştiri-

rilirken tartişıldı. Bildiğiniz gibi tüzükler örgütlerin anayasasıdır. Dünya görüşünden kaynaklanan amaçlar, bireysel olana ters düşmediği taktirde “bir ağaç gibi tek ve hür / ve bir orman gibi kardeşçesine” dizesinde dile gelen gerçekleşmiş olur.

Sosyalist örgütlere çok dar perspektiflerden bakanlar bu uyum arayışlarına karşı dışarıdan bilinç kavramını öne sürdüler hep. Hangi niteliğiyle engel olsun ki özgürlüğe, dışardan bilinç kavramı?

Yöneticilerin aldıkları kararlar, her zaman neden doğru olsun ki?

Izmir’de toplanan ilk kongrede TIP’in sorumluluğunu yüklenen delegelerden çoğu, yöneticilerle yönetilenler arasında sağlanması gereken uyum bahsinde iç rahatlatacak düşünsel düzeye erişmemiş göründüler bana.

Özellikle partinin en yetkili karar organı olan, büyük kongreyi oluşturacak delegelerin sayısı tartişılırken, parti içi demokrasi kavramına uzak düşenler çoğunluktaydılar.

Bu çoğunluğu, parti kurucularıyla onların seçtikleri, Genel Yönetim Kurulundaki yandaşları oluşturuyordu.

Karşı düşüncede oldukları görünenler ise... Niyazi Ağırnaslı, Orhan Arsal, belli ölçülerde Mehmet Ali Aybar ve Nebil Varuy...

10. maddenin öngördüğu her ilde 1000 üye için 1 delege esasını benimseyenlerin açıkça ifade etmeseler de dillerinin altındaki bakla, kalabalığın dalgalanma yaratarak, parti iktidarına talip olmaları çekintisiydi.

Böyle bir çekingenliğin yersiz olduğunu vurgulayan Niyazi Ağırnaslı “ülkede de parti içinde de diktanın her türlüüne karşıyım” gibi açık bir ifadeyle 10. maddedeki sınırlamaya karşı çıktı. Aybar, Nebil Varuy’un 1000 kişilik sınırlamanın yarıya indirilmesi biçimindeki önerisini benimsediğini söyleyerek parti içi demokrasinin gerekliliği üzerinde duruyor, Orhan Arsal ise tartişmanın esasına duyduğu tepkiyi gizlemiyordu:

“Yöneticiler hesap vermek zorundadırlar. Mesul kişilerdir. Yöneticilerin çoğunlukta bulunduğu kongreyi kim denetleyecek? Bu mudur bizim demokrasi anlayışımız. Hani diktatörlüğu reddederdik biz? Bu meseleyi teknik teferruatla boğmayalım. Biz kendimize muhalif ara-

yacak kadar namuslu insanlarız. Delegasyon geniş olsun. Bizi tenkit etsinler. Ağırnaslı 500 olsun diyor. Bu da yetmez. Bu partiyi seçilmemiş insanların yönetimine serbestçe bırakamayız.

Teşkilatın fikriyatını yapacak olan delege sayısını arttırmakta hiçbir sakınca yoktur, sayısız faydaları vardır. –Bugünkü tüzüğe göre gerçekler inkar edilemez, burada seçilmemiş insanların, yöneticilerin hakimiyeti vardır. Bu tüzüğün hazırlanmasında da benim oyum olumsuzdu. Gene de aynı kanıda olduğumu görüyorsunuz.”

Orhan Arsal'ın konuşmasını İzmir kongresini izleyen “Eylem” dergisinde yayınladığım biçimde verdim. Ben de sosyalist savaşıma 60 öncesi katılan kimi arkadaşlarımızın görüşlerinin tersini düşünüyordum. Bu düşüncemi kongre delegesi olmadığım için kürsüden açıklama olanağım yoktu. Düşüncemi yayınlamaya başladığım “Eylem” dergisinin ilk sayısında Kongre izlenimlerimi yazarken şu satırlarla yansıttım:

“Kongrede konuşan Aybar'ın da gelen delegelerin yöneticilerden az olamayacağını belirtmesi de, 10. maddelerinin eski haliyle kalmasını önleyememiştir.

10. maddenin değiştirilmemesi, TIP kongresinde görmek istediğimiz kendine güven ve hamlecilikle ters orantılıdır bizce.”

Yinelemek istiyorum:

İstanbul, İzmir, Ankara dışındaki illerde parti örgütlerini oluşturmak için akıl almaz güçlüklerle zar zor 15-20 inanmış adamı toplayabilen öncüler üye sayısını hangi aşamada 1000'in üzerine çıkarabileceklerdi? Bu aşamanın gerçekleşmesi olası mıydı?

Kongrenin tatil saatinden sonra delege olmayan üyeler bu 10. maddenin çok yakın gelecekte yönetenlerle yönetilenler arasındaki uyumu bozacağı kaygısında birleştiler.

Ben de bu kaygıyı taşıyanlar arasındaydım.

İzmir Kongresinin yarattığı bir sorun da kurucuların gündemin seçimlerle ilgili maddesi üzerinde görüş bildirmeleri üzerine patlak verdi. Bu maddeyi aynen veriyorum:

“Partinin bütün organlarında görevli bulunanlardan yarısının kendisi üretim araçlarına sahip olmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayanlar veya işçi sendikaları yönetim organlarında görevli bulunanlar arasından seçilmiş olması gözetilir. Yönetim organ-

larınca kongrelere sunulacak aday listeleri bu esasa göre tertiplenir. Kongreler de delege ve organları bu esastan ilham alarak seçerler.”

Seçimlerin başlayacağı sırada parti kurucularından o tarihte Maden-İş Sendikası Başkanı olan Kemal Türkler söz alarak “seçimlerin ayrı ayrı iki sandıkta yapılmasını istiyoruz. Birinci sandık 53. maddenin tanımladığı kol işçilerinden gösterilmiş adayların seçimi için kullanılacak, ikinci sandık işçi olmayan adaylar için.” Sonra “Bunu yapmazsanız” diye elini kürsüye vurdu Kemal Türkler, “partinin başına çok işler gelir.”

Ama sanırım Aybar da kısa bir onaylama konuşması yaptı, Kemal Türkler’in tehdit kokan önerisi sonucu seçimler iki ayrı sandıkta yapıldı.

İstanbul’a dönüşümüzde Genel Merkezin yakınında bulunan Ataç Kitabevi’ne ilk gelenlerden biri Profesör İsmet Sungur bey oldu. Doğan Özgüden ile birlikte Genel Yönetim Kuruluna daha sonra da Merkez Yürütme Kuruluna seçildiğini biliyordum. Yürütme Kurulunun ilk oturumda 53. maddenin yanlış yorumlandığına ilişkin uyarıda bulunduğunu söyledi bana Sungurbey. Sıkıntıdaydı!

— Kendimle yabancılaşma çukuruna düşmedim hiç, diyordu. Telafi yoluna gidilmediği takdirde Yürütme Kurulundan istifa etmeyi düşünüyorum. Ne yapabiliriz?

— Sabırlı olalım hoca, dediğimi anımsıyorum.

— Bakalım Doğan Özgüden ne düşünüyor. Selahattin (Hilav), Naci (Fethi), Demir (Özlü), ne düşünüyorlar.

Adlarını andığım arkadaşların çoğu yayınlamaya başladığım “Eylem” dergisinde yazdıkları için yayınevine sık uğrayanlar arasındaydılar. Nitekim Sungurbey’in gelişini izleyen günlerde sorun yayınevinde gündeme getirildi. Okuyacağınız yazıyı İsmet Sungurbey ile Fethi Naci kaleme aldılar.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ GENEL BAŞKANLIĞINA

Türkiye İşçi Partisinin, İzmir’de 9-10 Şubat günlerinde toplanan ilk büyük kongresinde, Medeni kanununun 68. maddesine göre, Kanuna ve parti tüzüğüne aykırı biçimde kararlar alınmış ve

bu kararlar ilk büyük kongrenin batıl sayılmasını ve yeni bir olağanüstü kongreye gidilmesini zorunlu kılmıştır.

Tüzüğe ve kanuna aykırı durumlar aşağıda gösterilmiştir:

1- Tüzüğün 18. maddesinin (1) bendine göre Merkez Yönetim Kurulu'nun bir ödevi de "Büyük kongrede seçimi yapılacak parti merkez organlarına ait aday listesini hazırlamak (bu listede yer alan asli ve yedek adayların niçin tercih edildiği, yapmış olduğu hizmetler belirtilerek gösterilir. Maksat, büyük kongrenin seçimle ilgili yıpratıcı faaliyetlerden uzak kalmasını sağlamak, partiye en iyi hizmet edecek olan kimselerin seçilmesini mümkün kılmak için delegelere objektif bilgiler sunmaktır. Delegeler sunulan listedeki kimseleri seçip seçmemekte serbesttir.)"

Oysa Merkez Yönetim Kurulu, tüzüğün bu açık hükmüne aykırı olarak bu görevini yerine getirmemiş, adayların niçin tercih edildiğini ve yaptığı hizmetleri belirtmemiş, aday sayısı kadar isim göstereceği yerde bunun birkaç katı isim göstermiş, böylece delegelere objektif bilgi sunmayarak kulis faaliyetine yol açmış ve sonuç buna göre ortaya çıkmıştır.

2- Tüzüğün 53. maddesindeki "Parti'nin bütün organlarında görevli bulunanlardan yarısının tüzüğün 38. maddesinde sözü edilen işyeri esasına göre tutulmuş listeye kayıtlı veya sendika yöneticisi olan üyeler arasından seçilmiş olması gözetilir." kuralı buradaki "gözetilir" deyiminden de anlaşıldığı üzere yalnızca direktif niteliğinde bir kuraldır. Nitekim maddenin son cümlesinde de "Kongreler de delege ve organları bu esastan ilham alarak seçerler." denmektedir. Oysa, kongrede bu kural, mecburi bir kural diye yorumlanmış, buna aykırılığın katılan oyların butlanını gerektireceği ileri sürülmüş, böylece tüzük hükümlerine aykırı davranılmıştır. Bununla da yetinilmemiş, Genel Yönetim Kurulu adayları, "işçi olanlar" ve "işçi olmayanlar" diye ikiye ayrılarak, oyların iki ayrı sandığa atılması istenmiş ve delegelerin vicdani seçme özgürlüğüne müdahale edilmiş, bu özgürlük ortadan kaldırılmıştır. Bu suretle ancak faşizmin dünyaya en büyük bir hediyesi diye ifade edilen korporatif sistemin bir çeşidine ilk adım atılmıştır, ki bunun sonu İtalya'da 22 sandığa varmıştır. Toplumcu bir Parti olan T.İ.P.nin bu gibi hatalara yer vermemesi lazımdır.

3- Kaldı ki, Tüzüğün 38. maddesinde belirtildiği gibi “üretim araçlarına sahip olmadığı için emek gücünü, üretim aracı sahiplerine satarak yaşayanlar”dan olan aydınlar da emekçi oldukları halde, her türlü teoriye ve gerçeğe aykırı olarak işçi sayılmamışlar ve işçi olmayanlar arasından aday gösterilmişlerdir.

4- Tüzüğün 53. maddesini direktif niteliğinde değil de mecburi bir kural diye yorumlamak adaletsiz ve parti amacına aykırı bir davranıştır. Adaletsizdir, çünkü ulusun yönetimi çalışanların %9’unun öncülüğüne verilmektedir. Oysa işçi sınıfının öncülüğü, yurtyönetiminde önceliği demek değildir. Parti amaçlarına da aykırıdır, çünkü gerek toplumcu aydınlar gerekse ulusun %70’ini teşkil eden köylüler bu gibi bir imtiyazı asla kabul etmeyecekler ve partiye oy vermeyeceklerdir. Bütün emekçiler yurtyönetiminde eşit tutulmak gerekir.

5- Tüzüğün açık anlamı bu iken çift sandık usulüne, yani ikili bir korporatif sisteme gidilmek ancak tüzük değişikliği ile mümkün olabilirdi. Oysa bu yapılmamış ve prensip kararı ile bu iş gerçekleştirilmek istenmiştir. Ne var ki, Tüzüğe aykırı bir prensip kararının da hukuki bir değeri olmayacağı açıktır. Kaldı ki prensip kararının da oya konularak kabul edilmemiş olması da ikinci bir yolsuzluktur.

6- Kemal Türkler’in yukarıda sözü geçen ve tüzüğe açıkça aykırı olduğu belirtilen çift sandıklı korporatif temsil usulünü sağlamak için “Bunu yapmazsanız Partinin başına çok işler gelir.” Yolundaki iki defa yaptığı tehdidin manası kendisinden sorulmak ve gereken cevap verilmek gerekirdi. Bunun manası hala kendisinden sorulmak ve gereken cevap verilmek gerekmektedir. Bu cevap verilmedikçe bütün parti üyeleri itham altında kalmaktadır.

7- İl gençlik kolları Başkanlarının Büyük kongreye katılmaları karara bağlandığı halde tamamiyle asılsız ve hileli bir gerekçe ile bu kararın batıl olduğu ileri sürülerek delegeler aldatılmış, Partinin büyük umut bağlaması gereken gençlik kitlesinin gücendirilmesi pahasına ikinci bir karar alınarak İl gençlik kolları başkanlarının kongreye katılmalarına engel olunmuştur.

Sayın Başkan,

Yukarıda sayılan, kanuna ve tüzük hükümlerine aykırılıklar

yüzünden Türk Medeni kanununun 68. maddesi gereğince, B. Kongrenin seçimlerle ilgili kararlarının iptali gerekmektedir. Partinin yüksek menfaatleri açısından Tüzüğün 16. maddesi gereğince Genel Yönetim Kurulu'nu, 10 Mart 1964'e kadar toplantıya çağırarak, Tüzüğün 13. maddesi gereğince, olağanüstü Büyük Kongrenin toplantıya çağırılması kararının alınmasını ve bu olağanüstü kongrede seçimlerin yenilenmesini mümkün kılmayı, biz aşağıda imzaları bulunan Türkiye İşçi Partisi üyeleri saygılarımızla dileriz.

NOT: Bu dilek, bütün Genel Yönetim Kurulu üyelerine ve İl teşkilatlarına da duyurulmuştur.

Bugün de iyi niyetli bir davranış ürünü olarak gördüğüm mektubu, imzalayanlar arasında şu isimler vardı: Merkez Yürütme Kurulu'ndan istifa eden Prof. İsmet Sungurbey, Doğan Özgüden,

Selahattin Hilav, Fethi Naci, Demir Özlü, Gençlik Kolları Gen. Bşk. Ali Yaşar, Yusuf Ziya Bahadınlı, Babür Kuzucuoğlu, Muzaffer Buyrukçu, Afşar Timuçin, Şükran Kurdakul, Edip Cansever, Alp Selek, Umur Bugay.

Ne var ki, M. Ali Aybar'ın çağırısı ile toplanan Genel Yönetim Kurulu sorunu ileri sürülen hukuksal savlar açısından tartışma gereği duymamış, İzmir Kongresinin geçerliliğini teyit ederek ayrı görüşte olanları parti disiplinine uymaya çağırarak, konunun kapatılmasını istemiştir.

Bu isteği yerinde görmeyen kimi arkadaşlar yeni durumu "protesto" ettikleri için Onur

Doğan Avcıoğlu'nun "Yön" dergisi, TIP içindeki tartışmaya konu olan yazılar ve röportajlar yayımladı.

Kuruluna verilince, TIP'ten ayrılmayı seçtiler. İmzacılardan S. Hılav, Alp Selek, Yusuf Ziya Bahadınlı, Babür Kuzucuoğlu, A. Timuçin'in tartışmayı kesenler arasında olduklarını anımsıyorum. Ben de, bu sorunun kuramsal açıdan değerlendirilmesinin daha yararlı olacağını düşündüğüm için Sungurbey ve arkadaşlarının hazırladıkları ikinci metni imzalamadım.

O günler kimi gazeteler ve Doğan Avcıoğlu'nun "Yön" dergisi, TIP içindeki tartışmaya konu olan yazılar ve röportajlar yayımladı.

Kendisiyle yapılan bir konuşmada Aybar, 53. maddenin uygulanmasına tepki gösterenleri eleştirirken haksızlık yaptığı konusu uyanmıştı bende.

"Eylem"ın 10. sayısında okuyacağınız yazıyla zorunlu olarak tartışmaya katıldım.

T.İ.P. GENEL BAŞKANI MEHMET ALİ AYBAR'IN
AÇIKLAMALARI KARŞISINDA...

Şükran KURDAKUL

“Kafa emeği ile kol emeği arasındaki ayrılık kapitalin belli başlı silâhlarından biri halini alır. Bu ayrılık, iki nevi (kategori) emekçiyi birbirine düşman etmeye yarayan pek değerli bir vasıtaadır. Halbuki, bu iki nevi emekçi, istihsalde dayanışma halindedirler.”

Jean Baby

Kapitalist Ekonominin Tenkidi

“Soru – Parti kongrelerinde kol işçilerinin ayrı sandıkta oylamaya gitmeleri, bazı toplumcu çevreler tarafından yadırganıyor. Gençliğe de gereken önemin verilmediği öne sürülüyor?”

Aybar – Ayrı sandıkta oylama bizim partimizin bir özelliğidir. Aydınin yıllardır şikâyeti, halkla aydının kopmuş olmasıdır. TIP ilk defa, aydınların yardımı olmadan aşağıdan yukarı kurulmuş bir partidir. Biz bu filizi geliştirme durumundayız. Hem halkı sorumluluk yerlerine getirmek, hem de aydının ayağını suda tutmak gereklidir. Bu itibarla, partinin her kademedeki organlarında, görev alanların yarısının koluyla çalışanlardan olması fikrini tüzüğüümüze koyduk. Bu ilkedden vazgeçemeyiz. Parti organlarında kol işçilerinin temsilini zorunlu kılmakta fayda var. Gençlik meselesine gelince, TIP elbette gençlikten yanadır. Yalnız kanunî zorunlulukları gözönünde tutmak gerek. Aktif siyasî faaliyet için 21 yaşını bitirmek şart. 21 yaşını bitirmiyenler yedek üye olur. Bazı arkadaşlar bu zorunluluğu unutuyorlar. 18-21 yaş gençliğin en fal, en cıvıl cıvıl olduğu bir çağ. Ne var ki, kanun engel. TIP bu hükmün de değiştirilmesini ister.

Soru – Örneğin CHP’de olduğu gibi, parti organlarında gençliğin Gençlik Kolu olarak temsili sağlanamaz mı?

Aybar – 21 yaşından yukarı herkes parti organlarında görev alabilir. Esasen parti kademelerinde görev alan arkadaşlarımızın çoğunu gençler teşkil etmektedir.

Bu meseleler haksız yere istismar edildi. Partinin hatâlı davranışları olabilir. Ama hatâların istismarı kötü. Hele doğru davranışların hatâlı gösterilmeye çalışarak istismarı feci. Bu iki olay istismar edildi. Kararlarımız doğrudur.

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar’ın konuşmasında (Yön Dergisi, 27 Kasım 1964) iç ve dış politika görüşlerinin yanı sıra, kendi deyimi ile “haksız yere istismar edilen” iki olay üstüne açıklamalar var. Burada da okuduğumuz konuşmaya göre bu “iki olay”ı şöyle özetleyebiliriz:

1- Parti kongrelerinde kol işçilerinin ayrı sandıkta oylama yapılarak seçilmeleri.

2- Örneğin “C.H.P.de olduğu gibi” gençlerin parti organlarında (Parti Büyük Kongresinde) gençlik kolları olarak temsili.

Aybar, bu iki konuda görüşünü kamoyuna açıklarken parti üyeleri arasında başka görüşte olanları suçlamaya gittiği halde, karşı görüş’ün gerekçelerini açıklamak gereğini duymuyor hiç. Kimler, hangi haksız düşünce ve davranışlarla yaratmışlar bu istismar olayını? Partinin ilk kongrelerinde de (örneğin Birinci Büyük Kongreden önce yapılan ilçe ve il kongrelerinde de) kol işçileri ayrı, fikir işçileri ayrı sandıkta mı oylanarak seçilmişler? 21 yaşını bitirdiği için siyasi parti üyesi olabilen İl gençlik kolu başkanları, öteki partilerde olduğu gibi, büyük kongrelerin tabii üyesi olurlarsa bu durum kanunun hangi hükmüne aykırılık yaratacaktır? C.H.P. dahil bütün öteki partilerde 18-21 yaş arasındaki gençlerin oyları ile seçilen 21 yaşından büyük ve parti üyesi olmaya hak kazanmış il gençlik kolları başkanları bu partilerin büyük kongrelerinin tabii delegeleri olduğu halde bunca yıldır nasıl olmuş da bu partilerin büyük kongreleri kanuna uygun addedilmiştir?

Konunun isteyelim istemeyelim yarattığı sorular bunlardır. Ve bu soruların herbirisini ayrı ayrı cevaplamadan Aybar’ın “hele doğru davranışların hatâlı gösterilmeye çalışılarak istismar” edil-

diğini söylemesi bilmiyoruz ne dereceye kadar doğrudur?

Parti kongrelerinde kol ve kafa işçilerinin ayrı ayrı sandıklar da oylamaya gidilerek seçilmeleri konusunda T.I.P tüzüğünün 53. maddesini okuyalım:

“Partinin bütün organlarında görevli bulunanlardan yarısının kendisi üretim araçlarına sahip olmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayanlar veya işçi sendikaları yönetim organlarında görevli bulunanlar arasından seçilmiş olması gözetilir. Yönetim organlarıncı kongrelere sunulacak aday listeleri bu esasa göre tertiplenir. Kongreler de delege ve organları bu esastan ilham alarak seçerler.”

Görüldüğü gibi, 53. madde emekçiyi kendisi üretim araçlarına sahip olmadığı için emek gücünü üretim aracı sahiplerine satarak yaşayan kişi olarak anlamış ve kol ve kafa işçileri arasında bir ayırım gözetmemiştir. Bu esasa göre muhakkak çift sandıkla seçim yapılmasına ihtiyaç görülüyorsa kol ve kafa işçilerinin aynı sandıkta başkalarının emek gücünü satın alarak yaşayanların ayrı sandıkta oylanarak seçilmesi daha doğru olmaz mı?

SOSYAL ADALET dergisinin son sayısında Samim Kocagöz şöyle soruyor: “Peki, bütün parti çevrelerinde, toplantılarında nereden çıkıyor bu aydın, işçi, köylü ayrımı? Biri çıkıyor, aydınlar da neci oluyor? Aramızda işleri ne diyor. Diyen, işçi olsa, eh insan bir dereceye değin üzülmecek. Anlatmaya, anlaşmaya çalışacak. Hayır, bu sözü eden, aydın partili olacaklar... Tartışmalar öyle bir kerteğe varıyor ki asansörcü hangi işçi grubuna girer gibisine çığırından çıkıyor.”

Kimin adına, daha doğrusu hangi kuramın adına konuşuyor bu aydın partililer? Hangi kuramın adına reddediyorlar karşı düşünceleri? Asıl sorun, kol ve kafa işçilerinin beraberlik bilinci sorunu arka plana atılıyor böylece. Ama toplumcu felsefenin kuram adamları nedenleri üzerinde de durarak haber vermişler bize tehlikeyi. Toplumcu felsefenin kuram adamları kol ve kafa işçilerini ayrı ayrı düşünmek şöyle dursun, kol ve kafa işçileri arasında ayırıklık yapma olaylarını egemen çevrelerin bir silahı olarak göstermişler. Örnek, yalnız Jean Baby de değil elbet.

Kuşkusuz yazının son satırlarındaki “itham” başka, 53. madde dolayısıyla Aybar’ın izlemek zorunda kaldığı parti içi politikayı reddetmek başkaydı. Aybar’ın kişiliğinde biriken tarih olmuş gerçekleri reddetmek başka. Ben Aybar’ı “Hür” ve “Zincirli Hürriyet” dergilerini çıkarmadan önce “Vatan” gazetesinde, daha sonra Esat Adil’in Gün dergisinde yayımladığı makalelerin yazarı olarak tanıtmıştım. “Hür” ve “Zincirli Hürriyet”i yayınlama aşamasında bizim kuşağı etkileyen öncülerden biri olma niteliği kazanmıştı.

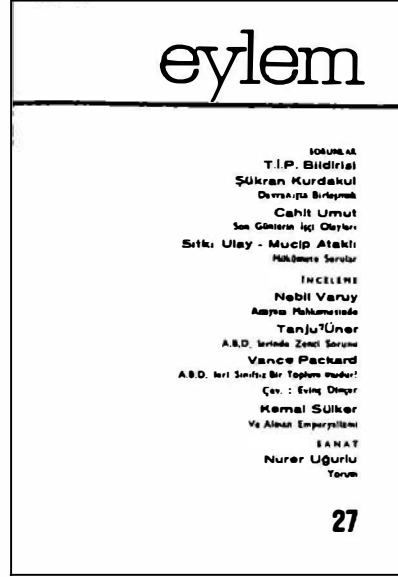
Kendisini İstanbul Harbiye Askeri Cezaevinde açık görüş yapılan bir bayram günü, gelen ziyaretçiler arasında gördüm. 1955 olmalıydı. Daha önce cezaevi yaşamımıza ilişkin anıları yazarken, sözünü ettiğim gibi TKP’nin yöneticileri ikiye ayrılmışlardı. Bir grup Dr. Şefik Hüsnü, Reşat Fuat Baraner, M. Belli v.b., öteki grup Zeki Baştımar, M. Bozışık, Ahmet Fırıncı v.b.

Aybar, Zeki Baştımar’ı ziyaret ederek en az bir saat görüşmekle onun siyasal kimliğini tanıdığını göstermek istiyordu.

İki yıllık cezaevi yaşamım sona erince, davanın Temyiz Mahkemesi’nde başlayacağı günler telefon ederek yazıhanesinde beni kabul etmesini rica ettim. Müdafada tasarladığım konuşma üzerinde görüşlerini aldım.

Yıl 1957, DP’nin baskılardan baskı beğen dediği dönem.

Aybar, o dönemde bildiğim kadarıyla Avukatlığının yanı sıra, özellikle “Yedi Tepe” dergisinde Tahsin Hüsnü imzasıyla yazıyor. Künyesinde 3 yıl 8 ay hüküm giyerek pek çok düşün ve edebiyat adamımız gibi mapushaneci olmak yazılı.

27 Mayıs 1960 hareketinden önce başlayan direniş hareketlerinde önemli yeri olan avukatlar yürüyüşünü düzenleyenlerden biri.

Yakınlarına göre, başladığı işi bitirmeye yan çizmeyen bir kişilik. Belki bu nedenle, hırçınlaştığı, kendine güvenme alışkanlığını kabul edilemez durumlara getirdiği zamanlar oluyor.

TIP başkanlığı evresinde bu özelliklerinin yararı da dokundu harekete, zaman zaman zararı da bence.

MEHMET ALI AYBAR’I ANLAMAK

“Bilmeliyiz ki, Amerikan yardımı söylendiği gibi bir altın halka değildir. O, bedelini er geç kanımızla ödeyeceğimiz bir esaret zinciridir.”

“Zincirli Hürriyet”in ilk sayısında (Nisan 1947) böyle yazıyordu Aybar.

Yazının başlığı:

“Her Şeyden Evvel ve Her Şeyin Üstünde İstiklal...”

Tarihi bir kez de satırbaşında vermek istiyorum:

Bin Dokuz Yüz Kırk Yedi.

Demokrasinin ilk koşulu sayılan çok partili düzenin ülkemizdeki ikinci yılı. Ama Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi’nin yöneticileri parmaklıklar arkasında. İşçi sendikaları kapatılmış. İstanbul’da sıkıyönetim süregeldiği için Aybar, “Zincirli Hürriyet”i İzmir’de çıkarıyor.

Yakup Kadri’nin *Ankara* romanında tipleştirmeye çalıştığı “1923 sonrası işadamları”nın (milletvekili Murat Bey, emekli Albay Hakkı Bey) bir bölümü sandık oyunları ile CHP’nin üst yönetiminde egemenliklerini sürdürüyorlar. Az buçuk sermaye biriktiren “Yeni Sınıf” uluslararası para odaklarıyla bacanak olduğunun bilincinde. Ne yapıp yapıp büyümek istiyor.

Ülkenin bağımsızlığına gölge düşürecek ikili antlaşmaları mı dert edecek.

“Nereye gidiyoruz?”

Cumhuriyetin 25. yıldönümünde ikinci bir Sevr Antlaşması’nı mı imzalayacağız?”

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın temel ilkelerine yan çizen zama-

nın devletlilerini kırk sekiz yıl önce bu satırlarla uyaran Aybar'a verilen ödül, "Zincirli Hürriyet"i basan basımevinin "târümâr" edilmesidir.

Kimi olayları yeniden yaşarken, anıların duyarlılığından kurtaramıyor insan kendini.

1947'de bağımsızlık bilinçlerine tutunma gücü gösteren aydınların simgelerinden biri oldu Aybar.

Ulusal Kurtuluş Savaşı kültürünün simgelerinden biri.

Elli yıl bu özelliğini titizlikle korurken ne tabulardan yıldığı, ne ezbercilerden.

Ne kalabalıktan korktu, ne yalnız bırakılmaktan.

Haklılık savaşında darboğazlara düşürüldükçe/düştükçe tökezlediği de oldu elbet, ama sanırım kendisi adına çelme takmadı kimselere.

Toplumsal savaşımı bilimsel doğrulardan kopmadan yürütme çabası...

Inatla sürdürdüğü bu temel ilke, demokrasi, sosyalizm, bağımsızlık gibi yaşamsal konularda alışılmamış söylemleri gündeme getirmek zorunda bıraktığı Aybar'ı.

Gerçeği kendinizden bile gizleme alışkanlığına kapılmayanlardan mısınız?..

Nâzım Hikmet de olsanız, komünistliği adında kalmış bir par-

Aybar, bizim kuşağı etkileyen öncülerden biri ama hırçınlaştığı, kendine güvenme alışkanlığını kabul edilemez durumlara getirdiği zamanlar oluyor.

Mustafa Ekmekçi ile birlikte

tinin iktidarında bile, oyununuz kaldırılabilir sahneden. Adınıza dosyalar açabilirler.

Nâzım gibi, düşün adamı kimliğinden kaynaklanıyordu Aybar'ın direnç adamı kimliği.

Yaşamı boyunca sınıf savaşımı gerçeğinden kopmayarak Türkiye'ye özgü umar yolları araması, bu kimlikten gelir.

Bıraktığı yapıtlarla bugün de yarın da gerçeği kendilerinden bile gizleme alışkanlığına kapılmayanlara, yeni tartışma olanakları kazandıracağına inanıyorum.

Daha sonra 1968'de Çekoslovakya'da Dubçek'e karşı Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin takındığı tavır sürecindeki Aybar'ı da az önce değindiğim kişisel özellikleri açısından değerlendirdiğimi bana yakın okurlarımızın inanacağını umarım. Çünkü, daha 1 Haziran 1963'de Ataç dergisinde SBKP egemenlerinin tutumlarını eleştirdiğimi bilirler.

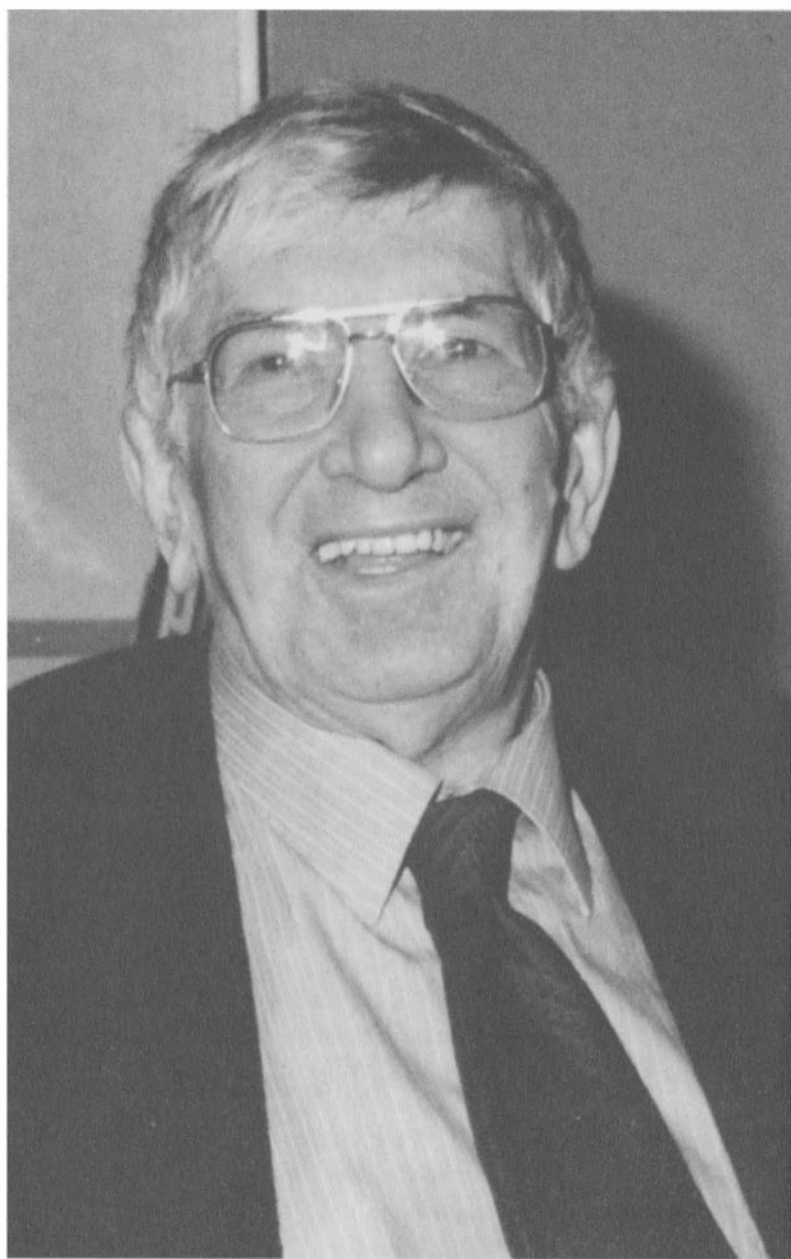
Ama, ne bir gazetenin yazarı, ne de bu konulara ilişkin düşüncelerini dinleyicilerine açıklayan bir konferansçıydı Aybar.

1968'deki Parti içi olaylarına değinirken tanık olduğum ger-

çekleri yansıtaçağım. Bu aşamada yazmak zorunda kalışım, Aybar kişiliğinin özelliklerine ilişkin düşüncelerimi belirtme kaygısından kaynaklanıyor.

Son yıllarında, birkaç kez yalnız ve Yaşar Kemal, Hıfzı Topuz ile birlikte ziyaretine gittim.

Parti Başkanı olarak eleştirmek ya da uzak durma gereksinimi duyduğum zamanlarında bile savaşımçı kişiliğine saygımdan bir şey yitirmedeğimi o da biliyordu.

1965 SEÇİMLERİNE DOĞRU

Aybar'ın parti içi tartışmalardaki tutumunu benimsemediğimi ifade etmiştim. Ama gerek parti toplantılarında gerekse çıkardığım dergilerde bu tartışmalara ilişkin görüşlerimi sürdürmeyi doğru bulmadım.

Birlikte çalışmanın gerektirdiği “asgari müşterek”i özenle korumak zorunda olduğumuzu düşünüyordum çünkü.

Hele yaklaşan 1965 seçimleri öncesinde tarihsel görevdi bu.

Bu görevi olanaklarım ölçüsünde yerine getirmenin rahatlığı içindeyim. Ekim 1965’de “Eylem” dergisinin TIP özel sayısı, oldukça büyük sayılarda okur buldu. Basında yankılar uyandırdı. Bu sayıda Aybar’la yaptığım konuşmayı sunarak 1965’lerde güncel saydığımız konulara dikkatinizi çekmek istiyorum.

**TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN
TÜRK TOPLUMUNA GETİRDİĞİ YENİLİK?
MEHMET ALİ AYBAR DİYOR Kİ:**

Şükran Kurdakul

1- Sizce T.İ.P. nin Türk toplumuna getirdiği en önemli yenilik ne olmuştur?

Halkımız yüzyıllar boyunca güçlü bir merkezîyetçi devletin baskı ve ezgisi altında yaşamıştır. Osmanlı Devleti her şeydi. Kendisinden evvel, kendisinden sonra ve kendisi dışında hiçbir varlığa hürriyet ve en küçük bir kendiliğinden oluş ve hareket tanımak istememiştir. Halk merkezin buyruklarını körükörüne yerine getirmekle görevlidir. Bu devlet son derece teşkilâtlı bürokratik bir makinaydı. Batı kapitalizminin nüfuzu ve hakimiyeti altına girdikten sonra da devletin bu niteliği, halkla olan ilişkilerinde, değişmemiştir. Türkiye halkı bir millet olmanın bilincine Millî Kurtuluş Savaşımızla ulaşmıştır. Bilinçlenmesinin ikinci aşaması da 1946-50 arasında olmuştur.

Halkımız tek dereceli seçimin uygulanması ile merkezîyetçi, amansız güçlü ve her şey olan devletle –yani idare edenlerle– kendisi arasındaki mesafeyi görmek ve kavramak fırsatını bulmuştur. Ve de halkımız bu tarihten beri idare edenleri kendisinin işbaşına getirip değiştirebileceğini anlamıştır. Ve “oy hakkı”na namusu gibi sahip çıkmıştır.

Şimdi T.İ.P. halkımızın bu bilinçlenme sürecinde üçüncü aşamayı temsil ediyor. Emekçi halkımız kendi öz partisi ile birlikte iktidarı almanın ve bir numaralı vatandaş olmanın yolunu buluyor; bir numaralı vatandaş olmanın sevincine onuruna hak ve hürriyetlerine kavuşuyor. Bence T.İ.P. nin getirdiği en büyük yenilik buradadır. Şüphesiz buna bağlı olarak T.İ.P. tarihimizin bütün ileri adımlarının da mirasçısı olmanın gücünü taşıyor. Millî Kurtuluş hareketinin bayrağı T.İ.P. nin elinde dalgalanıyor.

Türkiye’yi Atatürk dış politikasına döndürmek istiyoruz. Bu işi yalnız emekçi halkımızın yapabileceğini biliyoruz. Ve emekçi

halkımızın en uyanık temsilcileri millî bağımsızlığın ve ileri bir toplum olmanın başarıcı, ilerici gücünü emekçi halk kitlelerinin temsil ettiği gerçeğini bilinçle kavriyorlar ve bilinçlenenlerin sayısı gittikçe artıyor; bütün halkımızı kavrar hale geliyor. Reformları, köklü dönüşümleri yalnız T.İ.P. başarabilir. Ve mutlaka başaracaktır. T.İ.P. güzel yarınlara mutlu yarınlara açılan bir kapıdır.

Halkımıza güven veren ve halkımızın kendi özgücünü bilinçle kavramasına hizmet eden ilk siyasal örgüttür. T.İ.P. nin yeniliği buradadır.

2- T.İ.P nin bu aşamaya ulaşmasında tarihsel ileri adımların mirasçısı olduğu kadar, günümüzün başka ilerici kuruluşlarının ve günlük politika dışında kalan kurumların yan güçler olarak etkisi ve yardımı nedir?

Toplum yapısının değişmesinde emekten ve halktan yana olan bütün kuvvetlerin derece derece rolleri vardır. Memleketimizde emperyalizme karşı ve halktan yana olan kuvvetler yalnız T.İ.P den ibaret değildir. Öğrenci derneklerini, Öğretmen derneklerini, toplumcu yazarları, ve bütün ilerici dernekleri ve silâhlı kuvvetlerimizi bu arada saymak gerekir. Yöneticileri bilinçlenmiş sendikaları da bu arada saymak gerekir. Ama toplumun temel yapısını değiştirmek ancak iktidarı ele geçirmekle mümkün olduğundan, bu kuvvetlerin en ucunda hiç şüphesiz politik bir örgüt olan T.İ.P. yer alır. Böylece aşama, toplumun bütün ilerici kuvvetlerinin dayanışma ve tarihin akışı içindeki işbirliği ile meydana gelir. Ama politik olmayan bütün öbür kuvvetler aslında güçlerini, aralarında doğrudan doğruya bir bağ bulunmasa da, gene politik örgütün varlığından alırlar. Çünkü, tekrar edelim büyük kitleleri harekete geçirmek ve hedefe ulaştırmak ancak bu siyasi örgütün, yani T.İ.P. nin işidir.

3- Anayasa mahkemesi, anayasaya aykırı yasaların kaldırılması için açtığımız davada bu yasaların kaldırılmasını reddettiği zaman verdiği demeçte "Tarihsel akışı durdurmak kimsenin elinde değildir. Mücadeleye parlamentoda devam edeceğiz." demişti-

niz. Aykırı yasaların kaldırılması için parti gurubumuz parlamento ne gibi bir mücadele takip edecektir?

Anayasaya aykırı yasalara T.İ.P. nin parlamento içindeki mücadelesi partimizin meclise sokacağı milletvekili sayısına göre değişecektir. Hiç değilse sonuç almak bakımından değişik bir durum karşısında kalınabilir. Büyük Meclise T.İ.P. önemli bir gurupla girerse, anayasaya aykırı yasaları yürürlükten kaldırmak nisbeten kolay olacaktır. Böyle bir sonucu almak için meclise sokacağı milletvekili sayısı ne olursa olsun T.İ.P bütün gücünü harcayacaktır. Anayasaya aykırı yasaları yürürlükte tutmak isteyenlerin bu direnişlerinin arkasında yatan nedenleri halkoyuna açıklayacaktır. Böylece kamuoyunun da baskısı ile anayasaya aykırı olan yasalar bir bir yürürlükten kaldırılacaktır.

4- Emperyalizmin yurdumuzu tam bağımlı duruma getirmek istediği bugün antiemperyalist mücadele hattında belli bir yeri olan siyasal örgütler karşısında partinin meclisteki tutumu ne olacaktır? Yönetim katlarına biçim devrimcilerinin, tutucuların, çıkarıcı politika esnafının da hâkim olduğu bu gibi partilerle T.İ.P. nin bir iktidar ortaklığı kurması düşünülebilir mi?

T.İ.P geniş programı olan bir partidir. Prensiplerine bağlı olan bir partidir. Emekçi halkın yönetimini elinde bulundurduğu bir partidir. Türkiyemizi ve emekçi halkımızı insanca yaşama koşullarına ulaştırmaya azmetmiş toplumcu bir partidir. Bütün bunlardan dolayı T.İ.P. nin ilkelerinde ve halka bağlılığında tavizler vermesi düşünülemez. Seçimlerden sonra tam bağımsız ve yüzde yüz milli bir dış politika izleyen, ayrıca Toprak reformu gibi, petrolün millileşmesi gibi temel sorunları gerçekleştirmeğe götürecek reformları başarmaya kararlı görünen hükümetleri, eylemleri bu kararlarını doğruladığı sürece T.İ.P. destekliyecektir.

5- T.İ.P nin kuruluş koşulları ile bugün eriştiği aşamada nicelik bakımından da büyük gelişme var. Parti, sosyalizmin ilkelerinin hayata geçmesi için özellikle eğitim alanında kendi örgütleri içinde ne gibi çalışmaları öngörmektedir?

Halkımız T.I.P. ne artan bir coşkunlukla geliyor. Üyelerimizin sayısı hızla artıyor. Biz toplumcu bir partiyiz, bilime dayanan bir partiyiz. Bundan dolayı da üyelerimizin memleket ve dünya meselelerini bilimsel açıdan değerlendirmeleri, doğru yargılara varabilmeleri için kursların, konferansların açılmasını öngörürüz. Nitekim, hiç değilse büyük illerimizde bu konuda çalışmalar yapılmaktadır. Kol emekçisi kardeşlerimizin toplumcu kişiliğe bir an önce kavuşmalarını sağlamak başta gelen amaçlarımız arasındadır.

Türkiye tarihinin pek çok "ilk"ini yaşadı ve yaşattı sosyalistler 65 seçimlerinde. Partinin Tak-sim'deki mitinginde kalabalık alandan taşıyordu. İlçelerde yapılan sohbet toplantılarında da aynı coşku... Çoklarına katıldım bu toplantıların. "İzmir'in içinde Amerikan Neferi" ve "Partim" şiirlerimin, beklediğim ilgiyi uyardırması onca yılın yorgunluklarını, acılarını, unutturuyordu bana. Az önce vurguladığım gibi "asgari müşterekte birleşme" istenci en kötümserimizde bile güzel gelecek umudu yarattı. Parti 15 milletvekili ile parlamentoya girince, "Egemenlik Ulusundur" ilkesi bir ölçüde doğrulanmış oluyordu.

Verilen her oyun geçerli sayıldığı "artık oy" sisteminin sonucu bu. Ben de, geline aşamada T.I.P. nin yüklendiği sorumluluğu "Eylem" de okuyacağımız yazılarla vermeye çalıştım.

forum

**teori
örgüt
ve
kişiler**

İKTİSADİ KALKINMA SEFERBERLİĞİ
bilim ve eğitim: dün-bugün-yarın

**NATO'DA
TIRMANMA**

EYLEM'DEN OKURA

1965 seçimleri Türkiye'yi kapitalist bir yolla kalkındırma iddiasında olan bir partinin iktidarı alması ile sonuçlanmıştır. Demek ki, devletin yönetimine el koyan anlayış –önceki dönemlerde olduğu gibi– ulus çokluğunun çıkarına bir yurtyönetimi iddialarına karşın, ulusun bir parçasının, sermaye gücüne sahip olan bir parçasının istemine bağlı kalmak zorundadır.

Zaten yeni iktidar, seçim bildirilerinde, yabancı sermaye, toprak reformu, vergi, sosyal adalet konularında anlayışını açıklarken bu düşüncemizi yalanlamamış, aksine, açıkça toprak reformu yapmayacağını, yabancı sermayeye yeni imkanlar sağlayacağını, yerli sermayeyi ürkütmemek için tedbirler alacağını ifade etmiştir.

EYLEM, kapitalist yolla kalkınma yönteminin Türkiye gibi bir ülkede dış kapitalizmle içli-dışlı olmak anlamına geldiğini, bunun da daha 50-60 yıl önce bizi tam bağımlı duruma düşürmenin kapısına getirip bıraktığını bilen bir dergidir. Demek ki, hem dış kapitalizmin, hem dış kapitalizmle işbirliğini çıkar yol olarak gören bir anlayışın karşısındadır. Okurlarımız yayımladığımız yirmi bir sayıda daima bu amaca bağlı olan yazarlar ve düşün adamları ile işbirliği yaptığımızı bilirler. İkinci cildi bitince 1600 sahifeyi aşacak olan “Eylem”, yurdumuzun önde gelen sorunlarına ışık tutan geniş incelemeleriyle, siyasal olaylara değinen yorum yazılarıyla kendisiyle aynı düşüncede olmayanların bile saygısını kazanmış bir yapıt özelliğini koruyarak ilk çalışma dönemini bitirmiştir.

Şimdi Türkiye'de kapitalist yolla kurtuluş vaad eden bir iktidar karşısında sosyalist bir parti, Türkiye İşçi Partisi parlamento-da muhalefet görevi başındadır. Bu sonuç her türlü tartışmanın dışında sosyalizmin kitaptan hayata, düşünceden eyleme geçme olayının açık bir delilidir. Bu sonuçta bütün sosyalistlerin büyük sabır ve emekleri, iç ve dış çelişkiler karşısında sorumluluk ve bilinç sağlamlığının önemi vardır.

Şükran Kurdakul

SOSYALİST MUHALEFETİN GÖREVİ?

Şükran Kurdakul

Sosyalist muhalefet görevini sürdürebilecek mi? Seçimlerden sonra çoğunlukla tartışmaların bu soruyla bittiğini görüyoruz. Ben sadece, Parlamentoda bir gurup yapmayı başaran T.İ.P ne bağlı görmüyorum bu sorunun cevabını. Emperyalizmin şer kuvvetleri karşısında boynu eğik durmayan bütün yurtseverlerin davranışlarına, karşıkoyma güçlerine bağlı görüyorum.

Bütün 1923 devrimcileri, 27 Mayısçılar kazanan siyasal örgütün (A.P.nin) 1961 Anayasası için vatandaştan HAYIR oyu istediğini unutmamak zorundadır bugün. O vakit Anayasa'nın reddedilmesini sağlayamayanların şimdi 1965 seçimlerini referandum diye nitelemek isterken neyi "îma" ettiklerini düşünmek zor değildir. Soyut da olsa bir huzur getireceğini vaad eden iktidar partisini bir anayasa buhranı yaratma eğiliminden çıkar umar halde görmeyi hiç istemiyoruz. İstemediğimiz için 276 bin seçmenin iradesiyle parlamentoya giren T.İ.P nin siyasal varlığını tanımakla, sosyalist muhalefet ve sosyalistler karşısında alışkanlıklarından sıyrılmalarını bekliyoruz.

Nasıl bir muhalefet yapacağı programı ile tesbit edilmiş bir partidir T.İ.P. Yazarların, düşün adamlarının, sanatçıların, bütün yurtseverlerin de düzeyleri Birinci Kurtuluş Savaşından beri, Tanzimat'dan beri ortadadır. Dış kapitalizmle ortaklık etmekten başka bir hünerleri olmayan İttihatçılar memleketi Almanlara satıp ordumuzun yüksek komuta mevkilerini teslim ederken, o zamanki zinde kuvvetler nasıl muhalefet etmişlerse, Birinci Kurtuluş ordumuzdan ve onun hükümetlerinden bağımsız bir vatan teslim alan bizler de namusumuzu satılığa çıkarmanın eylemini muhalefetimizle göstereceğiz. Bu yüzden bize karşı gelmek, tarih gerçeklerine karşı gelmek anlamını taşıdığı kadar, özgürlük isteyen Türk halkının iradesine karşı gelmek anlamını taşıyacaktır.

Kitaplarımızı kapalı oturumlarda yargılatıp bizi millet önünde küçük düşürmek isteyen 1950 kabadayıları aydın düşüncenin üstüne çullanmakla tarih gerçeklerini ters çevirecekleri hayaline kapıldıkları gün yenildiler tarihe. Mustafa Kemal, iki yüz'e yakın yabancı şirketi millileştirme hakkını kimden almışsa, o hakla topraklarımızda saltanat kuran üç yüz yabancı şirketin tekeline paydos edilmesini istedik, gene isteyeceğiz.

Mustafa Kemal, Sivas Kongresinden itibaren, Amerikan mandacılarını tasfiye etmek hakkını kimden almışsa, o hakla Amerikalılarla (Ruslarla, İngilizlerle, Fransızlarla) yapılan gizli-açık antlaşmaların yeniden gözden geçirilmesini istedik, gene isteyeceğiz.

Mustafa Kemal hangi hak ve düşünceyle kapitalizmle savaşı caiz görmüşse, o hak ve o düşünceyle bizi şimdiden yarı bağımlı duruma düşüren kapütüler hükümlerin kaldırılmasını istedik, gene isteyeceğiz.

Tarihimizin yüklediği bu soruma karşı gelmek, varlığımızı yadsımakla, insanlık onurumuzu reddetmekle eş anlam taşıyor gözümüzde. Bu kutsal ateşle ısınmamış olanlar varlığımızı taşıdığı onurun eylemi ile anlıyacaklardır.

Görevi sürdürmek ne demek? Göreve yeni başladık.

Armağan

Bunca yıl çok ışık birikti avuçlarımdan
Senin olsun.

Esinlen sevgi doluyan ellerimden

Bunca yıl şirin, kardeşliğin, kavganın
Has bahçelerinde yarattım bu geçişi

Sabrım senin olsun,

Aşkım senin olsun.

Acıların sütüyle büyüttüğüm umutlar

Mahpusane avlularında boy verdi

Dolu nay menekselendi kirli kara camlarda

Her görüşte yeniden varolduğumun ana evren

Özgülüğe boyandı saksımdeki çiçeği

Senin olsun.

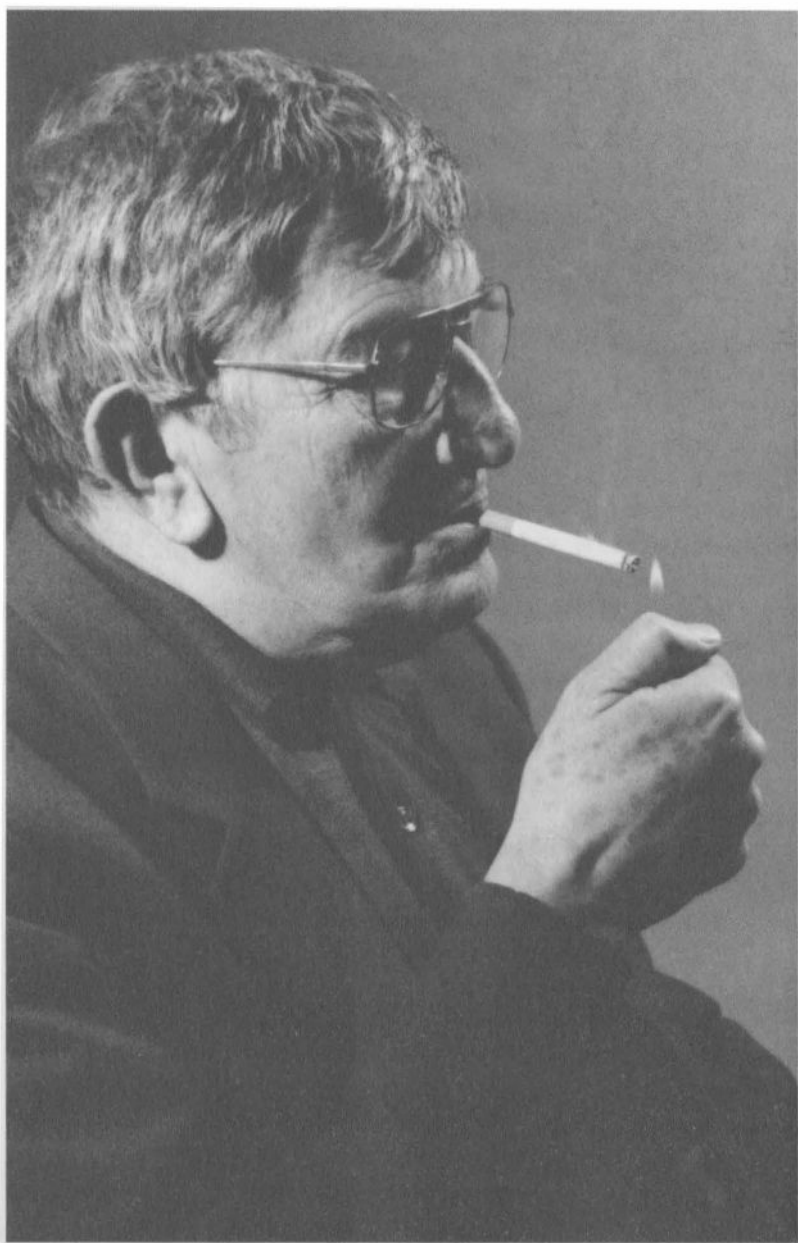
Biz ki acılar döneminden

Ellerimizi kirketmeden geçtik.

Dirençim senin olsun,

Sevgim senin olsun.

Şükran Kurdağlı

1966 MALATYA KONGRESİNE DOĞRU

1965 seçimlerinde DP'nin devamı olduğunu saklamayan AP büyük çoğunluğu ile Meclise girmesine ve tek başına iktidara geçmesine karşın, 15 milletvekili ile gurup yapmayı başaran TIP'e korkulu gözlerle bakıyordu.

Örgütleri İstanbul, İzmir, Ankara dışında oldukça önemli sayılarda üye kazandığı için.

TIP'in mecliste izlediği politikalar karşısında aciz kaldığı için.

S. Demirel'in sırtındaki büyük kambur, mason locasından gelmesi kadar, ABD'ye bağımlı olmak zorunluluğunu duymasıydı elbet.

Belki sayfa sayfa görev "dikte" etmiyordu. ABD'nin egemen çevreleri S. Demirel'e. Zaten belli odaklara bakıp hizaya gelme sanatına "bi hakkın vakıf" olduğu için AP gibi ilerlemeye tepki duyan geri bırakılmış kalabalıkların partisinin başkanlığına getirilmişti.

Ne istiyordu TIP Türkiye'nin toplumsal, siyasal yaşamında, demokratikleşmenin somutlanabilmesi için?

Ekonomik ve siyasal bağımsızlık.

1961 Anayasası'nın eksiksiz uygulanması.

Hukukun üstünlüğü ilkesine koşut olarak, düşün yaşamında özgürlük.

Tek bir oy'un bile geçersiz sayılmadığı, ulusal artık sisteminin korunması. Bu isteklerin özünde gerçek demokrasinin vazgeçilmez koşullarını bugün de görmüyor muyuz?

TIP yönetiminin Parlamenteoya girmezden önce de antiemperyalist savaşıını konusundaki duyarlılığı 60'lı yılların ilk yarısına damgasını basmıştı.

Toplumsal etkileşim bu savaşımında öncülük görevini verdi TIP'e. 1946 sonrasında Truman Doktrini ile başlatılan kuşatma, Marshal yardım planı vb. Ali Cengiz oyunları ile genişletilmiş, Türkiye Karasuları 6. Filo'nun gösteri alanı durumuna gelmişti.

Ceza yasasının 128. maddesine aykırı bulunması ihtimaline karşın, "Eylem" in 16. sayısında (1 Haziran 1965), "İzmir'in İçinde Amerikan Neferi" şiirimi yayınlamıştım.

Burada, Doğan Avcioğlu'nun şiiri "Yön" de yayınlamaktan çekindiğini, "Eylem" in Hukuksal Sorumlusu Ömür Candaş'ın cesaretini anarak dizeleri okurlara vermek istiyorum.

İZMİR'İN İÇİNDE AMERİKAN NEFERİ

Izmir'in içinde Amerikan neferi
Nereye baksam.
Cemseler mi, cipler mi, arabalar mı...
Bu mu benim Güzelyalım,
Bu mu benim Karşıyakam.
Bre dostlar gönlünüze sığar mı,
Izmir'in içinde Amerikan neferi
Yiğit olan evinde duramaz gayrı.

Bir deniz ansıyorum, bizim körfezin denizi.
Özgür alabildiğine özgür ve zeybek
Bir adam görüyorum Harmandalı
Çok adam görüyorum kavgada
Elleri yukarı, başları yukarı
Yaprak mı dökülürmüş İzmir'in kavağında.

Izmir'in içinde Amerikan neferi
Aana kordonda geziyor, bayrak yırtıyor.
Aana, yargılanmıyor adam öldürdüğü halde.
Bre dostlar elimiz böğrümüzde kalıyor
Nerde redd-i ilhak, Hasan Tahsin nerede?
Izmir'in içinde Amerikan neferi
Yiğit olan evinde duramaz gayrı.
Şükran Kurdakul

Özellikle, yüksek öğrenim gençliğinin İzmir, İstanbul ve Ankara'da emperyalizme karşı savaşım aşamasına gelmesinde edebiyatın etkisini yadsıyamayız. Ne var ki, coşku ile politik eylemin birleştiği ve ayrıldığı noktaları bulmakta, yanılığın payının son derece az olması gereken dar geçitlerde bulunuyordu Türkiye.

Politik ustalığa mahkumduk. 1966 Malatya Kongresi öncesinde, T.I.P yönetiminin bu ustalığa ulaştığı kanısındaydım. 1 Şubat 1966 tarihli "Eylem" dergisinde çıkan M. Ali Aybar imzalı bildiri-den aldığım satırlar doğrular sanıyorum bu konuyu.

T.I.P. BİLDİRİSİ

21 Ocak 1966 günü Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın başkanlığında toplanan Türkiye İşçi Partisi Merkez Yürütme Kurulunun Demirel hükümetinin gittikçe Anayasa dışına kayan fiil ve tasarıflarının yarattığı kritik durumu inceleyerek hazırladığı bildirinin tamamını yayımlıyoruz.

Türkiye İşçi Partisi seçim öncesi dönemde Adalet Partisinin Anayasanın dışına düşmek eğiliminde olduğunu defalarca belirtmişti. Bugün de Demirel hükümeti 3 aylık tutumu ile Anayasaya karşı bir davranış içinde bulunduğunu açıkça ortaya koymuştur.

Demirel hükümeti memleketin temel meselelerini bir çözüm yoluna sokamadığından başka, her hangi bir hükümetten normal olarak beklenen davranış ve ciddiyetten de uzak görünmektedir. Milli kaynakları ve işletmeleri yabancı şirketlere karşı başarı ile savunan genel müdürlerin vazifeden uzaklaştırılması, idarî kadroların maksatlı nakilleri ile partizan bir idare kurulmak istenme-

si, öğretmen ve öğrencilerin Anayasaya aykırı olarak fikir testlerine tabi tutulmak suretiyle baskı altına alınması, laiklik ilkesini zedeleyen işlemler yapılması ve genellikle fikir özgürlüğünü ve sosyalist akımları sindirmek için faşist kanun maddelerinin yeniden harekete geçirilmesi, hatta daha ağır hükümlerle yeni kanunlar hazırlanması, 1966 plân uygulaması programı yayınlanmadan Bütçe Meclise getirilerek Bütçenin mesnetsiz bırakılması, “*önce sanayileşme sonra asgarî ücret*” sloganının benimsenmesi, toprak reformunun mümkün olmadığı iddiası, servet beyannamesinin kaldırılarak ve asgarî geçim indirimi ertelenerek vergilerin ağırlığının dar gelirli emekçi kitlelerin omuzlarına yüklenmesi, hepsi, Anayasanın öngördüğü sosyal devlet, sosyal adalet, toprak ve vergi reformuna, demokrasiye ve temel haklara tüm aykırı bir politika izlendiğinin açık delilleridir. Bu politika ve tutum hem Anayasaya, hem Türk toplumunun hayatî ihtiyaçlarına aykırı olduğu için de Demirel hükümeti acz içinde bocalamakta, âcil çözüm bekleyen memleket meselelerini karşılayamamaktadır.

Seçim Kanunu Tasarısı

Adalet Partisinin hazırladığı seçim kanunu da şeklen değilse bile güdülen nihaî hedef bakımından Anayasaya karşı bir tutumun ifadesidir. Yürürlükte olan seçim kanunu Adalet Partisine istediği çoğunluğu sağlamış koalisyonuz tek başına hükümet kurmak imkânını vermiştir. Öyleyse, seçim kanununu yine de değiştirmek çabası nedendir? Adalet Partisi Türk toplumunda var olan çeşitli politik akımların parlamentoda da yer almasını önlemek her iki Meclise de tek başına hâkim olmak, güçlü ve gerçek bir muhalefetle karşılaşmamak istegindedir. Çok partili demokrasi rejimini 1960 öncesi gibi sadece şekilde bir demokrasi olarak bırakmak amacındadır. Nihaî gayenin de Anayasanın kendisini değiştirmeyi mümkün kılacak bir çoğunluk sağlama olduğunu tahmin etmek güç değildir.

Yassıada Hükümlülerinin Affı

Demirel hükümetinin açıkça Anayasa dışında düşen ve bu hükümetin meşruluğunu yitirmesine yol açacak olan en önemli tassa-

rufu da Meclislerden geçirmek istediği af kanunu tasarısıdır. Bu kanunun asıl hedefinin meşruluğunu yitirmiş bir iktidarın mensupları olarak vatan ihaneti ile mahkûm edilmiş bulunanların “iadei itibar”ı olduğu herkesçe bilinen bir gerçektir. Söz konusu şahıslar özel aflarla bugün hürriyetlerine kavuşmuş bulduklarından geçirilmek istenen af kanunu için insani mülâhazalar bir gerekçe olarak ileri sürülemez. Anayasamız, meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı milletin direnme hakkını kullanmış olması gerekçesine dayanmaktadır. Şimdi böyle bir iktidarın mensuplarını kamu haklarına kavuşturmak istemekle Demirel hükümeti Anayasayı gerekçesiz, mesnetsiz bırakmak amacındadır. Yassıada mahkûmlarının affı doğrudan doğruya Anayasayı ve 27 Mayısı hedef tutmaktadır. Söz konusu şahıslar genel affa kavuşturulduktan sonra ikinci adımın ne olacağı besbellidir. Demirel hükümeti bundan sonra 27 Mayıs devrimini “gayrı meşru” ilân etmek yolunu tutacaktır. Neticeleri şimdiden kestirelemeyecek ağırlıkta olan böyle bir adım atabilmek için de Amerikanın dostluğundan faydalanmağı hesaplamaktadır.

Devletin İtibarı

Demirel hükümeti bu üç aylık davranışı ile devletin itibarını da zedelemiştir. Kıbrıs konusunda Birleşmiş Milletlerin aldığı karar Türkiye'nin milletlerarası prestijine ağır bir darbedir. Başkan Johnson'un mektubunun resmen açıklanmayıp basına sızdırılması ve kısa bir süre önce Kara Kuvvetleri Komutanının mektubunun da aynı şekilde basına intikal etmesi düpe düz politik bir skandaldır; Demirel kabinesinin normal hükümet işlerini dahi yürütemediğinin açık bir belirtisidir. Hele bu konuda yapılan tenkitler karşısında Demirel'in ne yapalım Devlet işte bu, biz böyle devir aldık yollu konuşması doğrudan doğruya Türk devletinin itibarını dost, düşman ve halk gözünde düşüren ve asla doğru olmayan bir beyandır. Geçmiş hükümetler de büyük hatalar işlemiş olmakla beraber, devlet sırlarının bu şekilde dışıya sızması, hükümet işlerinde bu derece laübalilik ve hükümet başkanının Meclis kürsüsünden yaptığı konuşma ile devleti böylesi küçük düşürmesi görülmüş şey değildir.

Atatürk Dış Politikası Ne Demektir?

Programında Atatürk dış politikasının uygulanacağını ifade eden hükümet bu sözünü de tutmaktan uzaktır. Memlekette Amerikan üsleri bulunduğu ve Amerika'ya bağımsızlık ve egemenlik haklarımızla, Anayasa ile bağdaşamayacak imtiyazlar tanındığı gerçeğini Demirel hükümeti inkâr etmiştir. Esasen hükümet programında Amerika ile münasebetlerimizin daha da geliştirileceği ifade edilmiştir. Kıbrıs konusunda da hâlâ Amerika'dan medet umulmakta, Türk topraklarından kalkan Amerikan uçakları milletlerarası münasebetlerde Türkiye için çok tehlikeli durumların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Atatürk'ün dış politikasına sadece sözlü ve yazılı demeçlerle dönülemez. Bu politikalının muhtevasını iyice bilmek, benimsemek ve uygulamak gerekir:

1- Atatürk Türkiye'de hiçbir yabancı nüfuz ve tesirin yer almasına müsaade etmemiştir. Türkiye'nin tam bağımsız bir devlet olarak yaşamasını her şeyin üstünde tutarak millî savunmamızı ve kalkınmamızı kendi öz gücümüze dayandırmıştır. Milli savunmamız için kendi silâh sanayimizin geliştirilmesine ve bu sanayi için bütün ihtiyaçlarımızı karşılayacak seviyeye ulaşınca kadar da gerekli silah ve araçları tek bir devletten almamaya son derece dikkat etmiştir. Böylece, bir devletin tekeli ve dolayısıyla siyasî nüfuz ve tesiri altına girmemizi önlemiştir.

2- Askerî ittifaklara girmemiştir; dostluk ve saldırmazlık paktları yapmıştır. Bütün komşu devletlerle karşılıklı dayanan iyi münasebetler kurarak Türkiye'nin çevresinde bir güvenlik kuşağı yaratmıştır.

3- Dünyada bir barış düzeninin gerçekleşmesi için de Atatürk MİLLETLER CEMİYETİ kanalı ile kolektif güvenliğin sağlanması için uğraşmıştır. Ancak, bu kolektif güvenliğin askerî ittifaklara ve askerî bölge paktlarına dayanmadığını belirtmek gerekir. Milletler Cemiyeti kanalı ile sağlanmak istenen Atatürk zamanındaki kolektif güvenlik, savaşın kanun dışı ilân edilmesi, saldırganlığın tarifi, genel silâhsızlanma gibi devletler arasında güvenlik münasebetlerinin kurulmasını kolaylaştıracak yollardan gerçekleştirilmek istenmiştir.

4- Atatürk milli bağımsızlık ve güvenliğimizi büyük bir devletin kanadı altına sığınarak değil, vatan müdafaası stratejisine dayanarak teminat altına almıştır.

Amerika ile bağları daha da sıkılaştırmak eğiliminde olan Demirel dış politikasının Atatürk dış politikası ile hiçbir alâkası yoktur.

Demirel hükümeti politikasını ciddiyetle gözden geçirmek mecburiyetindedir. Anayasayı bütün ilke ve dayanakları ile samimi olarak uygulamak mecburiyetindedir. Dış politikamızı Amerikan nüfuzundan kurtarıp tam bağımsızlığa kavuşturmak mecburiyetindedir. Siyasi haklara, düşünce özgürlüğüne ve muhalefetin haklarına harfi harfine saygılı olmak mecburiyetindedir. Çoğunluk hükümeti olmanın ancak bu şartlar altında meşruluğu tanınabilir. Demirel hükümeti bunu iyice bellemelidir. 27 MAYIS Anayasası hukuken yürürlüktedir, fakat fiilen sarsılmaktadır. Bundan dolayı da hukuki anlamda değil, fiili anlamda bir rejim buhranı vardır. Demirel hükümeti fiillerini Anayasaya uydurmak mecburiyetindedir.

T.İ.P. MERKEZ YÜRÜTME KURULU

65 seçimlerinden sonraki toplumsal çatışmaların temel nedenleri arasında gerçekten de başta AP ve öteki sağcı partilerle yandaşlarının 61 Anayasasını “ihlal” sınırını aşmadan koyduğu yasakları görmezlikten gelmek, verdiği görevleri rafa kaldırmak gelir.

Bir yanda Demokrat Parti döneminin yarattığı avantajlarla bünyeme alışkanlığını sürdürmek isteyen sermaye, öte yanda Anayasasının getirdiği hakların bilincine vararak “kendisi için sınıf olma”nın ilk aşamalarına özgü kazanımları belli durumlarda eyleme geçiren işçi sınıfı.

Temeldeki çatışmanın özü bu.

Türk-İş yönetiminin tarihinde İstanbul İşçi Sendikaları Birliğinde toplanan Seyfi Demirsoy, Nuri Başer gibi renkleri belli sendikacılar var.

1946 tutuklamalarından sonra kapatılan “Sosyalist Sendikaların” yerine iktidardaki CHP’nin görevlendirdiği emekli milli peh-

livanlarla astsubayların kurduğu sendikaların 1950 öncesindeki en büyük üst kuruluğu, İstanbul İşçi Sendikalar Birliğine, ne ölçüde para yardımı yapıldığını bilenler biliyor.

Türk-İş'in hamurunda bu gelenek var.

Ayrıca çok partili düzene geçilmesiyle birlikte yöneticilerinin kurulu düzen partilerinin adayları olarak meclise atlama geleneği de var.

Tarihin bu türden sendikacılara hangi rengi yakıştırdığını bilirsiniz. Ama bizim Türk-İş yöneticilerinin sadece iç kapital karşı-sındaki durumları belirlememiştir bu sarı rengi. Dış kapitale de göbeklerinden bağlı olma marifetini gösteren onlardır.

“Eylem”in 1 Mayıs 1965 tarihli 15. sayısında “Besleme Sendikacılar Karşısında T.İ.P. ve Toplumcu Düşünce” başlıklı yazımda Akis dergisinden alınan şu satırlar var:

Bundan bir süre önce Ankara'da, Yenişehir'deki Tuna sokağında bir inşaatın üstünde bulunan bir levha kaldırıldı. Levhada, inşaatın AID –“Amerikan Yardım Heyeti” diye bilinen Milletlerarası Kalkınma Teşkilatı– yardımıyla yapıldığı belirtilmekteydi. İnşaatın sahibi Türk-İş'tir. Türkiye'nin en büyük, en güçlü, 600 bin üyesi ve ayda 1200 bin lira aidat geliri olan işçi teşekkülü kendi Genel Merkez binasını Amerikalılardan alınan parayla yaptırmaktadır. Amerikalılar bu inşaat için 2 milyonu hibe, 2 milyonu kredi olmak üzere 4 milyon liralık bir yardım yapmışlardır. Fakat Türk-İş'e “kökü dışarda teşekkül” silahıyla hücumlar başlayınca dev konfederasyonun yöneticileri sevimsiz AID levhasını inşaatın üzerinden kaldırmayı akıllıca bir davranış saydılar.

Bu utanç verici haberi okuyunca hangi sözcüklerle donanır insanoglundun tepkisi? Ulusal Kurtuluş Savaşı yapmış bir ülkenin siyasal ve ekonomik bağımsızlığını pekiştirmesi gerektiği bir döneminde uluslararası kapitalizmin kucağına oturtulması çabaları karşı-sında nasıl tutunacak dal arar? Dergide şu satırları yazarak rahatlamaya çalışmışım:

Kapital'e bağlı güçlerin, halkımızın sırtında örgütlenmeye çalıştığı bugün, yurdumuzun bütün ilerici güçlerinin yeni bir Kuvvayı Milliye hareketinin temel ilkelerini yarattığı bugün... en büyük işçi örgütünün

mali kaynağı dış kapital olduğu halde, bu örgüt hâlâ iç kapital'in karşısında emeğin savunucusu olmak durumunu nasıl koruyabilir? Bu koşulların yarattığı sınırlar içinde böyle bir imkân bahis konusu olmayacağı için Türk-İş'in genel sekreteri dış kapital'in olduğu gibi *iç kapitalin* de dümen suyuna girmeye boyun eğmiş ve emeğin savunucusu olan tek siyasi örgütün T.İ.P.'nin karşısına geçmiştir. Bu Frenkçe deyimıyla yazalım düpedüz bir "provocation" dur.

Bu satırları yazdığım günler Kemal Türkler'i, Rıza Kuas'ı, İbrahim Güzelce'si, Kemal Nebioğlu'su ve Şaban Yıldız'ı ile T.İ.P.'i kuran sendika yöneticilerinin Türk-İş çatısı altında bulunması son derecede rahatsız ediyordu beni ve benim gibi düşünenleri. Ama partinin karar organlarında bir görevim olmadığı için somut bir eyleme dönüşemeyen bir rahatsızlıktı bu. Adlarını andığım sendika yöneticilerinden İbrahim Güzelce ve Şaban Yıldız ile dostluğum vardı. Seçimlerden sonra parlamento'ya girmeyen İbrahim Güzelce, sanırım o tarihlerde Almanya'ya gitmişti. Şaban İstanbul İl başkanlığını üstlendi. Kişiliğine güveniyordum. Rahatsızlığımı yansıtarak olayı sosyalist kamuoyunun gündemine basın yoluyla alabileceğimizi söyledim. Birlikte bir kitapçık hazırlayarak ikimizin imzasıyla yayınlamayı kararlaştırdık.

Şaban Yıldız (1917-2000) Çatalca'ya yerleşen Rumelili bir ailenin çocuğuydu. İlkokuldan sonra çalışmak zorunda kalmış, genç yaşlarında İstanbul'a gelerek dokuma işçiliğini öğrenmişti. 1947'de Tekstil işkolunda bağımsız bir sendikanın kurucuları arasında yer aldığı için işinden çıkarıldı. Çok küçük haftalıklarla yaşamını sürdürürken kuşağındaki sendikacıların çoğunda rastlamadığımız okuma tutkusuyla kendini yetiştirdi. Her bulunduğu örgütte doğru sözlülüğü, cesareti ile tanınmış, düşünsel olanla eylemsel olanı birleştirme özelliğiyle "vazgeçilmez adam" kimliği kazanmıştı. Bu kimliğiyle 1952'de Türk-İş örgütlenirken ilk genel sekreterliğine seçilmiş ama karşıtları kısa bir dönem sonra bu görevini sürdürme olanağını vermemişlerdi.

1953'te tutuklanıncaya kadar kimi sendikaların genel kurullarına giderek bu alandaki gelişmeleri bir ölçüde öğrenmeye çalışıyordum. O yıllar Kemal Sülker hem gece postasındaki yazıları ve röportajları ile hem de haftada bir yayınladığı İşçi Hakkı gazetesi

ile en olumlu olanın önünü açma savaşımı veriyordu. Şaban Yıldız'ı bu genel kurullardan birinde tanıdım. Ender rastlanan konuşmacılardan biriydi. İnanmışlığı sesine yansıyan.

Düşünsel alanda analizler yaparak kavgayı somutlama gücü...

Şaban Yıldız'ın konuşma yeteneğini böyle tanımlayabiliriz.

Ne yazık ki bu güçlü yetenek 1965 seçimlerinden sonra ses tellerinde kansere yenilerek kürsülerden uzaklaşmak zorunda kaldı. Ama doğanın ihaneti kanserli olarak yaşadığı 30 yılı aşkın zaman içinde işçi sınıfının savaşımından koparamadı onu.

Türk-İş Yargılanıyor; kitapçığı 1966'da Ataç Kitabevi yayınları arasında çıktığı zaman bu konularla ilgili yazarların dikkatini çekmesine karşın bir tartışma ortamı yaratmamıştı. Ama 20 Kasım 1966 tarihinde Malatya'da toplanan TIP 2. kongresinde delegelere dağıtarak olayın sosyalist kamuoyunda düşünülme yolunun açılmasına katkıda bulunduğunu söyleyebilirim.

O tarihte, Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş gibi işkollarında güçlerini kanıtlamış olan sendikaların başkanları ve kimi yöneticilerinin, TIP yöneticisi olmalarına karşın, sendikalarının Türk-İş çatısı altında bulunduğunu yadırgadığımızı söylemiştim. Asıl sorun bu birlikteliğin önüne geçmek... Gerekirse iç ve dış kapital karşısında sınıfsal bilincini koruyacak yeni bir örgütte birleşmeyi sağlamak.

Kitabın ön yazısında şu satırlarla yargılamaya çalışmıştık Türk-İş'i:

“Türkiye tarihinde kimi talihsiz kuruluşların, devlet adamlarının, siyasal partilerin yabancılarla işbirliği yaptığı unutulmaz gerçeklerdendir. Cumhuriyet öncesinde, bizi tam bağımlı duruma getirmek isteyen yabancı sermayenin giderek bütün ulusal kurumlarımızı etki alanına alması sonucu kapitalizmin silah gücü ülkemizi işgal altına almıştır. Günümüzde de aynı tehlikeyle burun buruna olduğumuz inkar edilemez.”

Bu nedenle kitapçığın Birinci Bölümünde Yabancı Sermaye Odaklarının Cumhuriyet Öncesi –benim gizli sömürge olarak niteliğim– dönemin toplumsal, siyasal yapısındaki etkisini belirtmeye çalıştık.

İkinci bölümde günümüzün sorunlarını, Türk-İş'in Amerikan kaynakları ile ve iktidarla olan ilişkilerini inceledik.

Partiler dışı Sendikacılık gibi bir yanı ikiyüzlülüğe öteki yanı sınıf bilincine karşı olmaya dayanan politikanın merkezi durumuna getirilmişti Türk-İş. Uzak bir hedef de olsa, işçi sınıfı ve yandaşlarının iktidarını öngören anlayışın savunucuları olan bizler bu gerçekliği vurgulamak zorundaydık önce. *Türk-İş Yargılanıyor* kitapçığının amaçladığımız görevini okuyacağınız satırlarla yansıttığımızı sanıyorum.

“Artık bilinmesi gereklidir ki, Türkiye’nin esas sorunu Batı ülkelerinde olduğu gibi, bir bölüşme sosyalizmi, yani bir vergi reformu ile çözülemez. Türkiye’nin esas sorunu, hızla kalkınmak ve üretimi artırırken emeğe göre bölüşmeyi planlamaktır. Bunun için, bütün değerlerin yaratıcısı olan başta işçi sınıfı ve bütün emekçiler kendi yararlarına olan bu temel reformları başarabilmek adına iktidara gelmek zorundadırlar. Politika dışı sendikacılık en dar anlamda bizim için sosyal ve iktisadi bünyemize uymayan bir batı taklitçiliğidir.”

Tabandaki işçi “Sendika Ağaları” nitelemesi ile cezalandırıyordu Türk-İş yöneticilerini. Bize düşen bu tepkiyi örgütlenmeye dönüştürmek için TIP ilkelerini –zamanla sosyalist ilkeleri– benimseyen sendikacıların yeni bir “konfederasyon” çatısında birleştirmeğe yönelik çalışmaları gündeme aldırarak olabildi ancak. Kitapçığın son satırlarında bu amacın somutlandığı görülür.

‘Bir işçi örgütünün mali dayanak ve kaynağı dış kapital ise bu örgüt –dış kapitalle izdivaç halinde bulunan– iç kapital karşısında emeğin savunucusu olmak durumunu elbette ki koruyamaz. Ve elbette kökü dışarda damgasını yer. Ve kendi tüzüğündeki (Madde 3-j) “Türkiye’nin bağımsızlığının korunmasına ve kalkınmanın gerçekleşmesine... “katılmak” taahhüdüne aykırı hareket etmiş olur.

Bu tartışmaların getirdiği gerekçeler önünde sosyalistlerin Türk-İş karşısındaki tutumu, emekçinin kurtuluş mücadelesinin rehberi olan sosyalist öğretinin temel ilkeleriyle çelişmez nitelikler taşımak zorundadır. İkinci Kurtuluş Savaşının öncüleri olarak partisinde emperyalizme ve kapitalizme “boykot” bayrağını açan milliyetçi direnç hareketi, yönetici durumundaki kimi üyelerini Türk-İş’in sosyalizme aykırı kararlarına iştirak eder. Gördükçe, kendi kendisiyle çelişme tehlikesine maruzdur.

Bir çözüm yolu olarak mutlaka bu çelişkiden kurtulmak zorundayız. Sosyalizm yolunda işçiler ve toplumcu aydınlar elele.’

Malatya Kongresinin TİP tarihindeki yerine ilişkin görüşlerimi bu bölümü izleyen sayfalarda vermeğe çalışacağım. Muhalefeti temsil eden “Milli Demokratik Devrim” tezini savunan delegelerin, Türk-İş konusunda bizim kitapçıkta savunduklarımıza yakın görüşleri kürsüye getirdiklerini anımsamıyorum. Kongre sonunda Merkez Yürütme Kurulu ve muhalefet listesinde yer almayı tek başıma adaylığımı koymuş ve Genel Yönetim Kurulu yedek üyeliğine seçilmiştim. Bu durum, parti kurucusu sendikacılarımıza her oturumda kitapçıkta öngördüğümüz yeni örgütü kurma uyarıları yapma olanağını verdi bana da.

Sonucu biliyorsunuz. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu’nun kurulma aşaması.

MALATYA KONGRESİNDE YAŞANANLAR

İzmir’de toplanan ilk kongrede tüzüğün 10. maddesiyle ilgili –daha fazla delegenin katılımını sağlayacak olan– değişiklik önerilerinin kabul görmediğini daha önce yazmıştım. Bu durumda TBMM’ye 15 milletvekili sokmayı başarmasına ve pek çok ilde örgütlenmesine karşın Malatya Kongresi 196 delegeyle toplanabilmişti. Yarısından çok fazlası parti yönetiminde bulunanlardı bu delegelerin.

Genel Yönetim Kurulu üyeleri, Merkez Onur Kurulu, milletvekilleri, il başkanları...

Ben İstanbul kongresince gönderilen birkaç delegeden biriydim. Biri de 12 Eylül’den 4-5 ay önce faşistlerin evinde öldürdükleri Dr. Sevinç Özgüner. Sevinç delege olarak “milli demokratik devrim” görüşünü benimseyenlerin sözcülüğünü üstlenenlerden birisiydi. (Ankara’da oturmasına karşın memleketi Malatya’dan delege seçilen Vahap Erdoğan ile Can Yücel bu muhalefet grubunun görüşlerini savunanlardan öteki ikisi.)

Sevinç Özgüner 1927’de Tarsus’ta doğmuş, lise öğrenimini tamamladıktan sonra İstanbul Tıp Fakültesine girmişti. Üniversite içinde kurulan Yüksek Tahsil Gençlik Derneğinin üyelerinden biri olarak sosyalist dünya görüşünü benimsedi. 1950’de Nâzım Hik-

met'i kurtarma kampanyasında görev alan sayılı genç öğrenciden biri... Bu derneğin üyesi olan Kütahya ve İzmir'den arkadaşlarımın yakın çevresinde tanıdım onu. 1951 tutuklamalarında uzun süre hücrede tutulmasına ve işkence görmesine karşın konuşmamıştı.

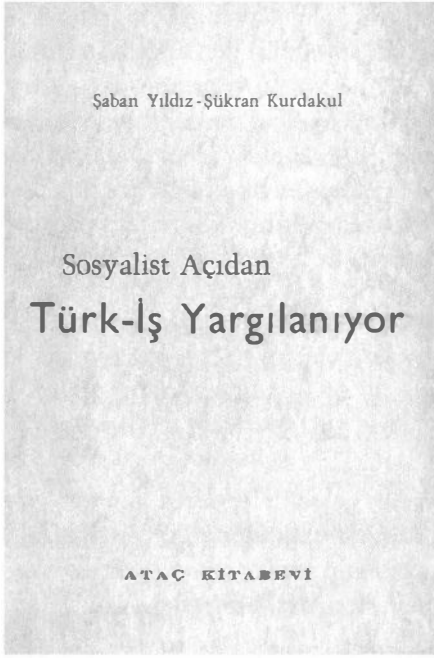
1,5 yıl tutuklu kaldıktan sonra aklanarak serbest bırakılınca bu kez –yanlış bilmiyorsam üniversitece cezalandırıldığı için– Tıp Fakültesi 4. sınıfından ayrılmak zorunda bırakıldı. Bir süre sonra Dışçılık Fakültesinde 1. sınıftan başladı ve yüksek öğrenimini bu fakültede tamamlama olanağı buldu.

Sevinç'in de, "milli demokratik devrim" görüşünü savunan öteki konuşmacıların da eleştirilerinin odak noktasını, parti içi eğitimin bilerek yapılmamış olması oluşturuyordu. Bir de TİP programı eleştirisi önde geldi demokratik devrim tezi savunucularının konuşmalarında.

Ankara, İstanbul, İzmir dışından gelen delegelerin kimileri yöneticilerin ve milletvekillerinin örgütle yakından ilgilenmediklerini belirttiler kongrede. Her il çevresinin toprağa bağlı özel sorunları olduğuna dikkati çektiler. Kimileri baskı altındaydı, kimileri tabandaki partiye sempati duyan insanlar kurulu düzen partilerinden farklı davranış göstermeye zorluyordu. Kırsal kesimin birincil sorunu taban fiyatları mecliste görüşülürken sonuç alıcı konuşmalar yapılmamasıydı... Zeytin üreticisi zeytinde, tütün üreticisi tütünde, pancar üreticisi pancarda çeltik üreticisi çeltikte küçük köylülüğün iflası eşliğinde olduğundan yakınlıkla mecliste TİP'in uyarıcı muhalefetinin hızlandırılmasını istiyordu.

Genel Merkez adına eleştirileri yanıtlama görevi, artık oy sistemi olanağı ile Urfa milletvekili seçilen Behice Beran'a verilmişti. Özellikle bizim kuşak, İzmir kongresince önce Genel Yönetim Kurulu sonra Merkez Yürütme Kurulunda görevlendirilen Boran'ı M. A. Aybar ile birlikte doğal lider sayıyordu. "Vatan", "Öncü", "Sosyal Adalet" gazete ve dergilerinde yayınladığı yazılarla, ilçe ve il kongrelerindeki konuşmalarıyla 1962'den sonra sabırlı bir politikacı kimliği gösterdi Boran.

Behice Boran ABD'da Michigan Üniversitesinde yüksek öğrenimini tamamlayarak ülkeye dönünce bir süre Ankara Kız Lisesinde sosyoloji okutmuştu. Sonra Dil Tarih ve Coğrafya Fakülte-

si Sosyoloji Bölümüne doçent olarak atandı (1939). Öğretim üyeliğinin yanı sıra yönetimine katıldığı “Yurt ve Dünya” (1941) ve yönettiği “Adımlar”, “İnsan”, “Tan”, “Söz”, “Ant” dergi ve gazetelerindeki yazılarıyla tanındı. 1948’de Pertev Naili Borotav, Niyazi Berkes, Azra Erhat, Nusret Hızır ile birlikte açığa alınınca İstanbul’a yerleşti. Eşi Nevzat Hatko’nun kurduğu çevirmenlik bürosunda çalışarak yaşamını sürdürdü.

1950’de Adnan Cemgil, Osman Fuat Toprakoğlu, Muvakkar Güran, Vahdet-

tin Barut, Nevzat Kemal Özmeriç ve başkalarıyla birlikte Barışseverler Cemiyetini kurdu. Bu derneğin DP iktidarınca Kore savaşına Türk birliklerinin gönderilmesi üzerine yayınladığı “protesto beyannameleri” nedeniyle kapatılması üzerine askeri mahkemece yargılandı. 15 aya hüküm giydi. 1951 tutuklamalarında TKP üyesi olduğu savıyla yeniden tutuklanmış mahkeme sonucu beraat etmişti.

1946’dan az önce adını andığım dergiler, bana da bir eğitim kurumunun verebileceği olanakları sağlamıştı. Bugün de, özellikle “Yurt ve Dünya”nın Türkiye Sosyalist Hareketinde çok önemli bir yeri olduğu yolundaki düşüncem değişmedi. Fakültede öğretim üyesiiken Ziya Gökalp ve Hilmi Ziya Ülken sonrası Sosyoloji dalındaki gelişmeler içinde önemli yeri olan *Toplumsal Yapı Araştırmaları* (1945) kitabında imzası bulunuyordu Boran’ın.

Kendisini tanımadan önce, B. Boran’ı yazar olarak, –Türkçe dil beğenisi pek gelişmemiş olmasına karşın– dikkatle izledim yıllarca.

Eşim Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinde öğrencisi olduğu

için, 1960'dan sonra sık görüşür olduk. Kurduğum yayınevine "Ataç" ismini vermiş olmamdan hoşlanmadığını gizlememişti Behice Boran. Ayrıca Albert Camus, Jean Paul Sarte, Kafka gibi yazarların yapıtlarını yayınlamam da beni eleştirmesine neden oluyordu. Eşi Nevzat Hakkı'nun çevirdiği Yunanistanlı komünistlerin, Nazilere karşı direnç hareketlerini destanlaştıran Kornaros'un "Haydari Kampı" adlı romanı ilk kez Ataç Yayınları arasında çıkınca bu eleştirel tavrını ertelediğini anımsıyorum. Aybar TIP Genel Başkanlığına getirilince, partiye ilk girenlerden birisi Boran olmuştur. Aynı günler benim de harekete katılmamı önerince, toplanacak ilk İlçe Kongresinde üye olacağımı söyleyerek yanıtlamıştım.

Benimsemediği düşünceler karşısında, yüzündeki çizgiler gerginleşir, sözcüklerindeki vurgulamalar sertleşirdi Behice öğretmenin. Gene öyle oldu.

"O zaman bize senden yararlanma olanağı vermiyorsun demektir."

İzmir'de toplanan kongrede başta Prof. Sadun Aren gibi kendilerinden yararlanma olanağı veren kimselerle birlikte TIP Genel Merkezinin birincil sorumluları arasına girince Parti içindeki kimi eski sosyalistlerin eleştirilerine maruz kaldı Boran.

Bu eleştiriler Malatya Kongresinde su yüzüne çıktı.

Boran, hitabet gücü ve 1940'lardan gelen kişiliği ile bu gibi eleştirileri yanıtlayarak o aşamada muhaliflerin güçlenmelerinin önünü kesmiş oluyordu.

"Eylem" dergisindeki yazılarım TIP yönetimince muhalefet sayıldığı için, benim Genel Yönetim Kuruluna aday gösterilmem söz konusu değildi elbet. Ama sorumluluk almayı istiyordum. Gerekliliği görüyordum. Kürsüde, özellikle örgütlerle parti yönetimi arasındaki uzaklığı eleştirmiş, sıradan bir muhalefet partisi olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğumuzu vurgulamıştım. Ayrıca, antiemperyalist direnç hareketlerini simgeleyen toplantılara gençliğin daha az katıldığını, bu durumun sorumluluğunun Merkez Yürütme Kuruluna bağlı görevlilerle birlikte, Genel Yönetim Kurulunda payı olduğunu anımsattım. Antiemperyalist savaşımın, TIP'ten önce de var olduğunu, TIP'ten sonra da var olacağını söy-

lemem, büyük coşkuya neden oldu. Ama, savcılık kürsüdeki konuşmam dolayısıyla Aybar ile birlikte benim için de koğuşturma açmış ve bu durum gazetelerde yer almıştı.

Bir yandan delegelerin *Türk-İş Yargılanıyor* kitabımızdan haberdar oluşu, öte yandan “Eylem” dergisinin okuru olanlar, sonra da kürsüdeki konuşmamın yarattığı izlenimler, kimi delegelerin benimle ayak üstü konuşmalarının yolunu açmıştı. Özellikle Gaziantep delegeleri arasında bulunan eski arkadaşım Reşit Güçkıran, listeler dışından adaylığımı koymamı öneriyordu. Zaten ben de görev almayı gerekli görüyordum. Adımı ve aday olduğumu 100 kadar küçük kağıt parçasına el yazımıyla yazarak dağıttım. İlk verdiğim yönetici Aybar’dı. Aybar’ın da, kendisinin onayından geçen Merkez Yürütme Kurulu tavsiye listesinden başkalarına oy vereceğini sanmıyordum elbet.

O da yüzünün ifadesi ile bu gerçeği duyumsatmıştı bana. Belki bu izlenim nedeniyle, yanında oturan Behice Boran’a vermedim kağıdımı. “Bana niye vermiyorsun?” diye düşüncesini alaya vurunca “Nasıl da beni seçmiyeceksiniz” diye yanıtladım kendisini.

Ama Malatya Kongresini oluşturan delegelerin üçte birinden çoğu oy vererek Genel Yönetim Kurulu yedek üyeliğine seçti beni.

Kongredeki ideolojik diyebileceğimiz tartışmalar kimi gerçeklerin konuşulur, yazılır olmasının yolunu açmıştı.

MDD (Milli Demokratik Devrim) görüşünü benimseyenler kongre dışındaki yemek buluşmalarında “Yön” dergisi başyazarı Doğan Avcıoğlu ile birlikte olmayı sakıncalı görmediler. Bu guruba bağlı oldukları bilinenlerin çoğu 1960 öncesi tutuklanmalarında cezaevi görmüş, aklandıkları için partiye üye olabilmiş kişilerdi. Kongre sonrasında, Genel Yönetim Kuruluna seçilen Halit Çelenk dahil pek çok üyenin Onur Kuruluna verilmesi yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Gruplarını “Milli Demokratik Devrimciler” olarak niteleyen arkadaşlar Malatya Kongresinden sonra haftalık “Türk Solu” dergisini yayınlamaya başlamışlardı. Bu dergide Türkiye Komünist Hareketinin önde gelen kişiliklerinden Reşat Fuat Baraner’in yanı sıra 27 Mayıs hareketini gerçekleştirenlerden tabii senatör Suphi Karaman’ın yazılarını görebiliyordunuz.

Daha sonra 68 kuşuğı olarak anılan Ortadoğu Üniversitesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesinin antiemperyalist güçlerini örgütleyen genç öncüler de başlıca yazarları arasında göründüler. Başta İstanbul, Ankara, İzmir örgütlerinde görevli kimi üyeler yönetim kurullarının olağan toplantılarında bile ideolojik saydıkları tartışmalar dönemi ni başlattılar. Birkaç yıl içinde kurulan yayınevleri büyük bir hızla sosyalist klasiklerin yanı sıra Mao'nun, Ho şi min'in yazılarının çevirilerini yayınladılar. Ortalık ezbercilerden geçilmiyordu. Öyle görünüyordu ki hiçbir babayiğidin gücü önlemeye yetmeyecekti sola egemen olan bu tartışma ve kavram kargaşası ortamını.

Kimileri için TIP'te bulunmak bile revizyonizme hizmet sayılıyordu, kimileri için de Sovyetler Birliği'ne yapılmış en ufak eleştiriler bile goşizm...

Oysa Anadolu'nun belli kesimlerinde TIP şeytanın bacağı nı kır mış, tabandaki insanla ortak paydada buluşmayı başarmıştı. 65 seçimlerinin tüm Türkiye'de sandık sandık verilen sonuçlarına baktığınız zaman 300 bine yakın oyun hangi yörelerde yoğunlaş tığını görebiliyordunuz. 1961 Anayasası henüz yürürlükte idi. Tabandaki insanın taleplerini örgüte dönüştürmek için biraz gerçekçi olmak, biraz özveri yeterli görünüyordu. Karar verdim, Kadıköy ilçesindeki kaydımı yakın illerden birine götüreceğim ve görev isteminde bulunacaktım.

BALIKESİR GÜNLERİ BAŞLIYOR

Bana soranlar olmuştur;

Niye Balıkesir?

Sıtkı Yırcalı Ege’de Demokrat Parti’yi ilk kez Balıkesir’de kit-
lelere mal etmişti.

Babalarımız Yunan ordusu İzmir’e çıktıktan hemen sonra Ba-
lıkesir Redd-i İlhak Cemiyetini örgütlediler. Erzurum ve Sivas
kongrelerinin toplanmasından önce yöredeki Kuvay-i Milliyeciler
26 Temmuz 1919’da Balıkesir kongresini armağan ettiler Kurtu-
luş Savaşı tarihimize. Düşünebiliyor musunuz? Vergi ve asker
toplama kararı alınmıştı bu kongrede. Kısa süre içinde Soma-Bur-
haniye, Ayvalık hattını savunan bir Tugay gücü oluşturuldu.

Hâcim Muhittin, Edremit Kaymakamı Hamdi, Kazım Özalp,
Vasıf Çınar, Yırcalızade’lerin öncülük ettiği tarihsel gerçek Balı-
kesir’li aydınların, okumuşların gündeminde yer almış görünmü-
yordu. Yeni Haber gazetesinde bir makale yayınlarak kamu-
oyunu bilgilendirmek istedim. Yazıyı sunuyorum:

BALIKESİR KONGRESİ KONUSUNDA...

Şükran Kurdakul

TIP II Başkanı

Harp tarihimiz, Balıkesir 1. Kongresinin toplandığı 26 Temmuz 1919'dan 40 gün önce, 15 Haziranda Yunan silahlı kuvvetlerinin Bergama'da bir tümen, bir tugay, Ayvalık'ta iki tugay bulundurduklarını tesbit etmiştir. Bu tarihte, Ayvalık cephesinde düşman karşısında yarı mevcutlu 172 alay ve Balıkesir Reddi İlhak cemiyetinin örgütlediği milis alayları vardır. Soma cephesinde ise Soma, Kırkağaç, Kiresun ilçe ve bucak halklarından kurulmuş 700 kadar silahlı savaşçı savunmaya geçmişlerdir.

Temel çizgileriyle verdiğimiz bu askeri koşulların yanı sıra İstanbul hükümetinin Dahiliye Nazırlığı milli mücadele amacı ile birleşen vatanseverlerin girişimlerini engellemek için, kendisine bağlı işbirlikçi unsurlara emir üstüne emir göndermektedir.

Balıkesir Kongresi, "Bu ahval ve şerait içinde" toplanmış 31 Temmuz gününe kadar çalışarak aldığı kararları dünyaya ilan etmiştir. Kongreye katılan milli mücadeleçiler şunlardır: Balıkesir delegesi olarak: Keçecizade Hafız Mehmet Emin, Yırcalızade Şükrü, Arabacızade Hacı Hafız Mehmet, Beypazarlızade Hafız Mehmet, Kocabıyıkzade Mehmet, Kunduracızade Nuri, Basribeyzade Şevki Gönenli Osman, Keşkekzade Hacı Bahaettin, Barutçuzade Süleyman beyler. Bandırma: Yahya Sezai ve Rıza bey. Burhaniye: Katizade Osman, Kuvayi Milliye kumandanı Hamdi, Müftü Hoca ve Mehmet beyler. Edremit: Hasan Kamil, Vasıf (Çınar) Mustafa beyler. Gönen: Hasan ve İbrahim beyler. Soma: Osman ve İsmail Hakkı beyler. Sındırgı: Zühtübeyzade Mustafa, Şatırzade Emin beyler. Akhisar: Kuvayi Milliye kumandanı Hüsnü, Kamil ve Reşat beyler. Kırkağaç: Müderris İbrahim, Ahmet Faik beyler. İvrindi: Hafız Hamid ve Mehmet beyler. Bigadiç: Emirzade Ali, Ezazade Mustafa beyler. Kepsut: Hafız Arif ve Basri beyler. Fart bucağı: Müderris İbrahim, Daniş beyler, Şamlı Hafız Mehmet

bey, Konakpınar Fütüf bey. Kiresun: Müftüzade Abdülgafur ve Hatip Mustafa beyler.

Kongre kapanmadan önce yapılan seçimler sonucu Gönenli Osman, Yörükzade İbrahim, Vasıf (Çınar), Yırcalızade Şükrü, Hacı Baha, Akhisarlı Kâmil, Hacim, Muhiddin, Sındırgılı Azmi, Niyazizade Hüseyin, Somalı Hafız Osman beyler temsil heyetine seçilmişlerdir.

Kuruluş olarak, Balıkesir bölgesi halkını temsil özelliği gösteren kongrenin asıl önemi, aldığı 29 maddelik kararların hukuki açıdan taşıdığı özüdür. Bir örnek olarak, 14. maddeyi okuyalım: “Genel giderlerin, her yerin büyüklüğü ve serveti oranında bölüştürülmesi uygun görülmüş ve neticede Balıkesir genel giderin %21’ine, Edremit 17, Burhaniye 7, Bandırma 10, Gönen 6, Sındırgı 4, Soma 5, Bergama’nın 2’sine katılması kararlaştırılmıştır.

Maddede “genel gider” olarak belirtilen, cephederi milis alaylarının iâşe ve donatımı için kullanılacak meblağdır. Balıkesir kongresinin aldığı kararlar arasında sadece aynen yazdığımız bu 14. maddenin bulunması bile onun milli mücadele tarihimizin Cumhuriyet dönemine açık hareketlerinden sayılması için yeterli bir gerekçedir. Anlaşılacağı gibi, kongre kendisinde bir çeşit yaşama organı kimliği görmüş ve ancak meclislerin alabileceği kararları almakta çekince göstermemiştir. 7. maddede ise, “genel bir millî seferberlik” denilerek “1300’den 1309’a kadar olan sınıfların celp ve sevki için” karar alınması bu yetki genişliğinin hukuki anlamını ortaya koymaktadır.

Altı günlük çalışmaları kısa bir yazı çerçevesinde bu özellikleriyle özetlenebilen Balıkesir kongresi, gelecek yıllarda tarih içindeki önemiyle orantılı olarak kutlanmalı, özünde taşıdığı millî mücadeleye gücünün günümüze yansıması sağlanmalıdır.

31 Temmuz 1969, Yeni Haber gazetesi

TİP İl sekreteri, dış tabibi Abdullah Palabıyık’la ilk konuşmamızda kısaca değindiğim tarihsel gerçekten söz ettiğimde nasıl coşkulanmıştı anlatamam.

“Sizin başkanlığınızda görevi sürdürmem rahatlık verecek bana.”

Aralık ayı içinde toplanan il kongresine dostum hukuk doçenti Murat Sarıca ile birlikte gittik. Senatör Fatma Hikmet İşmen ile o tarihte Eskişehir il başkanı olan Turgut Kazan da çağrılıydı kongreye. Doktor Palabıyık açılış konuşmasında benim bundan böyle Balıkesir’de çalışacağımdan söz etti ve Kongre başkanlığına önerdi.

Murat Sarıca’nın konuşmasını anımsıyorum. Sesine ders vermekle miting üslubu arasında renkler kazandırmayı başarmıştı. Konuşması bitince konuklar da çevresini aldılar Murat’ın. Anayasa hukukçusu, İstanbul dışında yaşayan orta tabakanın okumuş kesimini çağdaşlaşma savaşımına çağırırken böylesi toplantılarda az rastlanan birleştirme gücünü ortaya koymuştu.

65 seçimlerini İstanbul’da geçirdiğimi söylemiştim. Genellikle Kadıköy yakasındaki kahve sohbetlerinde halkın karşısına çıkma olanağı bulmuştum. Balıkesir Kongresi İstanbul dışındaki ilk deneyimim oldu. Bu deneyde Eskişehir İl Başkanlığı yapan Turgut Kazan ile Sarıca’nın rahatlığı neyin nasıl konuşulacağını öğretti bana.

İl başkanı seçilmemi izleyen günlerde ayda 3 kez Cumartesi ve Pazarları Balıkesir’de geçiriyordum. Yörenin –hangi partiye yakınlık duyarsa duysun– gazetelerinde çıkan haberleri okuyarak ilin toplumsal siyasal yapısı üzerinde belli oranda bilgilenme olanağı buluyordum.

Birinci hafta, Balıkesir İl Genel Meclisi toplantısında oy birliği ile alınan bir dış gezi kararı yer almıştı Fikri Özakbaş’ın “Hizmet” Ekrem Balıbek’in “Yeni Haber” gazetelerinde. Pek çok İl Genel Meclisi üyesi devletin parasıyla –o zaman General Franco sağdı– İspanya’ya giderek özel idarenin illerdeki işlevlerini gözlemleyecekler.

Olayı oldukça sert bir dille kınayan bir yazılı demeç hazırlayarak Balıkesir basını ile Akşam’a, ayrıca İlhami Soysal’a gönderdim. Çoğu da bu Alicengiz oyununu önleyecek biçimde yer verdiler. İlhami bilinen üslubuyla mecliste çoğunlukta bulunan Adalet Partisi kafasına verdi veristirdi. Çok geçmeden önce MHP sonra CHP il yönetimi de olaya gerektiği gibi sahip çıkınca bu savurganlığı önlemiş olduk.

Doktor Abdullah Palabıyık ile birlikte toplamayı başardığımız

ilk ilçeler arası buluşmada Edremit'ten gelen yöneticiler arasında ünlü fotoğraf sanatçısı İlhan Arda ile, Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi çıkışlı gazeteci Sadettin Öcal da vardı. İkisi de yörenin toplumsal siyasal yapısını iyi gözleyen aydınlar... Bu iki arkadaşın konuşmalarıyla tüm ilin sorunlarına partice yaklaşabilmek için önce yerel özellikleri bilmemiz gerektiğinde birleştik. Marmara ve Avşa adalarından Ayvalık-Altınova'ya, Edremit'ten Dursunbey'e kadar uzanan geniş bir coğrafyada tütününden, zeytininden, şeker pancarından bamyasına kadar çeşitli tarımsal ürünlerin elde edildiği bir büyük merkezdi Balıkesir. İyi de işe nereden ve nasıl başlayacaktık. Elbette ilçelerin yönetimindeki arkadaşların gerçekçiliği ve becerileriyle.

İlk Türkiye ölçeğinde yankılar uyandıran çalışmamız Bandırma ilçesindeki yöneticilerin bastıkları toprakların özelliğini çok iyi bilmeleri sonucu gerçekleşti.

Erdek Bandırma arasında minibüs şöförlüğü yapan Sabri Usta ve arkadaşları Edincik'de 15-20 tüccarın akıl almaz oyunlarını anlattılar bana. Adamlar yöreye doğanın özenerek ikram ettiği nefis zeytinlerine dışarıdan getirdikleri üçüncü, dördüncü kalite zeytinleri karıştırmakla yetinmeyip 'delice' zeytin olarak adlandırılan belli oranda yabancı zeytini paçal ederek piyasaya sürüyorlar.

Durumu Balıkesir'de bir basın toplantısı yaparak kamuoyuna duyurdum.

Edremit ve yöresinde zeytin üreticisi zeytinyağına verilen taban fiyattan haklı olarak hoşnut olmuyordu. Şimdi, Çanakkale sınırındaki Küçükkuşu'ya kadar uzanan kesimde aileler arası bölüşümün ağaç sayısını yazmanın olanağı yok. Ama ileriye görenler verilen bu düzeydeki taban fiyatının üreticiyi zeytin üretiminden uzaklaştıracağına altını çiziyorlardı. Nitekim 70'li yıllarda körfez belli ölçüde narenciye üretimine kaydı. Daha büyük ölçüde de inşaat alanlarına dönüştü zeytinlikler.

Burhaniye ile Ayvalıklıların da sorunları aşağı yukarı bu noktada düğümleniyordu. Ama öyle sanıyorum ki Ayvalık'ın kırsal kesimi daha büyük sayılarda zeytin ağaçları sahiplerince bölüşülmüştü. Bu nedenle tabandaki kesim ile yukarıdakiler arasında kazanç farkı büyük ölçülere varıyordu. Benim "öteki Ayvalık" ola-

rak nitelediğim kasaba içindeki mahallelerde yaşayanların ortalama geçim koşulları Ege toprağına yakışmayacak düzeydeydi.

İç Balıkesir diyebileceğim kesimde en iyi tanıdığım Bigadiç, Sındırgı ve yöresi oldu. İlçe yönetimini oluşturacak sayıda arkadaş bulunmamasına karşın köylerde bizimle temastan çekinmeyen tanışlarımız az değildi. Özellikle alevi köylerinin başat ürünü tütün.

1968 yılında, CHP'den Manisa milletvekili olarak parlametoya giren Mustafa Ok tütün üretimi ve üreticinin sorunları tekel, dış satım ilişkileri üzerinde çalışmak isteyenleri bilgilendirmişti. Cumhuriyet'te de o tarihte genç bir gazeteci olan Hikmet Çetinkaya Ege ölçeğinde bu konuya eğilmek isteyenleri aydınlatıcı dizi yazıları yayınladı. Bu ön bilgilerle Bigadiç ve Sındırgı köylerindeki yakınlarımızın verdiği sayılar, alışveriş özellikleri sorunun Balıkesir'de de sürekli gündemde tutulmasını gerektiriyordu.

Dönemin Türkiye genelindeki sloganı: Bir kilo tütün karşılığı 1 paket köylü sigarası.

Biz de benimsedik bu gerçeğı. Okuyacağınız dizeler *Halk Orduları* kitabımda da yayınladığım o günlerin esinlerinden:

Bigadiç çarşısında Pazar kurulur
Dağlarında Milis alaylarının siperleri
Ölümün üzerinden geçen adamlar
Bir soru işareti gibi durur önünde.
Bigadiç'in çarşısında Pazar kurulur.
Kantardaki tütünün artık değeri
Kim bilir hangi firmanın cebinde.

Sağdıçım, bayramdan bayrama efendimiz,
Seçimden seçime milli irade.

İl başkanı seçildikten sonra 1968 seçimlerine hazırlanmamız gerektiğini biliyordum. Bunun için merkez ilçede bize yardımcı olacak en az 7-8 genç arkadaşla yüzde yüz gereksinim vardı. Bu kadar az sayıda bir yardımcı ekipten yoksun bulunduğumuz için her olanağı zorluyordum. Günün belli saatlerinde gençlerin uğradığı Kenan Solafırlar'ın kitabevinde oturuyor, okurlarla ahbaplık kurmaya çalışıyordum. Bir Ortadoğı'lu ile Siyasal Bilgiler Fakül-

tesinde okuyan iki genç tanıdım bu kıtabevinde. Ortadoğu'lu 'Türk Solu' çevresinden di, Mülkiyeli TIP sempatizanı.

Sözünü ettiğim, Belediye İl Genel Meclisi ve "kısmi senato" seçimleri idi. Yalnız Balıkesir Merkez İlçede Belediye Meclisi seçimlerine katılabilmemiz için 40'ın üzerinde aday gerekiyordu.

Merkez ilçede yönetim kurulumuz dahil 20'yi aşmıyordu üye sayımız. Partiye sempati duyan okumuş orta tabakanın öğretmen ve memur kesiminden en gözüpek olanlar eşlerinin ve kardeşlerinin bağımsız olarak listemize girebileceklerini söylemişlerdi bana. Doktor Abdullah ile birlikte gündemimizin birinci maddesinde tuttuk belediye seçimlerine katılma görevini. Senatör adayı olarak benim "Eylem" dergisinin yazarlarından emekli general Dr. Fahrettin Yakal'ı düşünüyordum. Paşa önerimizi kabul edince işin bu faslı gönlümüze göre sonuçlanmış oldu.

Bandırma, Ayvalık, Edremit gibi örgütümüz olan öteki ilçelerde üye sayımız Belediye Meclisi adaylarını bulmaya yettiği için bir sorun yoktu. Bandırma ve Ayvalık'ta benim iç mahalleler olarak nitelediğim kesimlerdeki üyelerimizin yaşadıkları mahallelerde önemli ölçüde etkileri vardı. Nitekim bu etki Belediye Meclisine ikişer üyelik kazandırdı TIP'e.

Hizmet

KALIKESİRDE ÇIKAN GÖNLÜK TARAFISIZ SİYASİ GAZETE
BAŞKAN PAŞA ÖZARSLAN No: 166. Hükümet Hastahğı Paş

A1
Herkesin
dikkatine, fel
her ayın
maddede yazı
Her bir
1972 yazı

te zeytin yolsuzlu

Açıklamayı yapan TIP. il başkanı âcil tedbir alınmasını istedi

Şükran Kurdakul durumun parafin olayından aşığı olmadığını söyledi

TIP Balıkesir İl Başkanı Kurdakul, demali bir açıklama bahamut ve Edremitle ilgili bir yazıya parafinle ilgili olarak yazılmış tedbir alınmasını istedi. İl Başkanı Şükran Kurdakul'un açıklaması şöyle:

Yeni bir parafin yolsuzluğu
Bu zeytin parafin olayında parafinle ilgili olarak yazılmış tedbir alınmasını istedi. İl Başkanı Şükran Kurdakul'un açıklaması şöyle:

Yeni bir parafin yolsuzluğu
Bu zeytin parafin olayında parafinle ilgili olarak yazılmış tedbir alınmasını istedi. İl Başkanı Şükran Kurdakul'un açıklaması şöyle:

Yeni bir parafin yolsuzluğu
Bu zeytin parafin olayında parafinle ilgili olarak yazılmış tedbir alınmasını istedi. İl Başkanı Şükran Kurdakul'un açıklaması şöyle:

TABANDAKİ SORUNLARIN ÜZERİNE GİDEBİLMEK

Balıkesir’de göreve başladığım ilk günlerde özellikle Merkez ilçeye bağlı kimi köylerle Gönen, Bigadiç ve Sındırgı ilçelerindeki pek çok köyde başat ürünün tütün olduğunu öğrendiğimi belirtmiştim. Yinelemekte fayda görüyorum: Balıkesir toprağı Marmara adasından Ayvalık köylerine kadar uzanan coğrafyada İzmir’e; Dursunbey ile Kütahya’ya, Sındırgı ile Manisa’ya kadar uzanan bölgeyi temsil ediyor. Tütün ile birlikte zeytin, şekerpancarı, pamuk, narenciye, bamyaya küçük köylülüğün yaşam damarı...

Elimden geldiğince harita üzerinde bırakmamaya çalıştım Balıkesir toprağını tanımayı. Körfez ilçeleri olarak adlandırılan Edremit, Burhaniye, Ayvalık örgütlerimizde yaşadıkları toprağın özelliklerini bilen arkadaşlarımız eksik değildi.

Bandırma ve yöresinde de.

Bu içeriğin Anadolu toprağına özgü sorunlar yumağının ege men olduğu geniş coğrafyada kurulu düzen partilerinin para babaları yıllar boyunca “taban fiyatı oyalamasıyla küçük köylülüğün canına okumayı başarmıştı.”

Bize düşen temel sorunlarla güncel sorunlar arasında sıkışıp kalan yaşamsal gerçekleri bulup kamuoyuna mal ederek küçük

köylülüğe varolduğumuzu göstermekti. Zaten birkaç arkadaşıyla birlikte gittiğimiz her köyde bu yaşamsal gerçeği dile getiren babbayığitlerle karşılaşıyorduk.

Özellikle alevi vatandaşların yerleşim bölgelerinde.

Onlar, birlikte yaşamanın, öğrenim olanaklarından yararlanmanın, imece'nin ustasıydılar.

Sadece 1966 içinde götürüldüğüm Edremit'in tahtakuşlar köyünün yol yapımı örnek değildi bu imece kardeşliğine.

Pek çok kesimde halkımız atalarından öğrendiği kendi yağıyla kavrulma geleneğini yaşama geçiriyordu.

Edremit'in Tahtakuşlar köyü bu niteliğiyle etkiledi beni.

Edremitin Tahtakuşlar köyünde sağdıçım
Zeytin ağaçlarından denize doğru rüzgarlanan
Dargın bakışlarınızı uykularıma çizerek
Zamanı böldüğüm dağ yollarında
Gerçeği kendi yüreğinde kanayan
Çaresiz bir yolcuydum, oraya doğru
Bir öyküydüm
Gözlerinizde yazıla yazıla.

Bakın bakalım,
Bir akşam sesi gibi ürkek
Nice anahtarın kilitleyemediği gözlerime
Sorun bakalım
Sordukça yüreklendirmek için sizi
Alın bakalım, çocukluğu gençliği, kanı
Kırk yılın sömüre sömüre bitiremediği.

Bir vuruşta dağları devirip yol açan
Edremit'in Tahtakuşlar köyünde sağdıçım
Bir öyküydüm sadece...
Bir bahçe sohbetinde konuşa konuşa
Kendi dudaklarında kanayan.

Politikayı yurt yönetimi olarak algıladığınız zaman sizinle onlar arasındaki kardeşliği cihan değer. Az önce altını çizdiğim so-

İşçiler,

Siz, emeklerini üretim aracı sahiplerine satarak yaşayan bir sınıfın insanısınız.

Şimdi Anayasa size Sendika kurma, toplu sözleşme ve grev hakkı tanıyor. Sizden önceki nesiller, ağabeyleriniz, babalarınız bu hakların alınması için 1908 den beri nice kurban verdiler.

Birleştikçe, saflarınızda kenellendikçe, Anayasamızın tanıdığı hakları sonuna kadar istiyecek ve alacaksınız.

İşçiler,

Siz emeklerini üretim aracı sahiplerine satarak yaşayan bir sınıfın insanısınız.

Üretim aracı sahibinin, yani sermayedarın, fabrikada toplusözleşme size üç kuruş zammı vermemek için hangi yollara başvurduğunu bilirsiniz. A.P. iktidarı size üç kuruş zammı bile çok gören sermaye sahipleriyle işbirliği yaptığını, SERMAYEDARLARIN PARTİSİ OLDUĞUNU saklamıyor. Türkiye'yi ÖZEL SEKTÖR eliyle kalkındıracağım diyen A.P. iktidarı değil midir?

A. P. yöneticilerinin 4 yıldır izlediği özel sektör eliyle kalkınma politikası memleketi iflasın eşiğine getirmiştir. Delilleri şunlardır:

1 — Dış borçlar 1,5 milyar doları aşmış, ve yeni borçların yüzde 55 i eski borçların faizlerini kapatmakta kullanılmıştır.

2 — Saraylardan kalma gümüşler Londra borsalarında satıldığı halde hazinenin net açığı 4 milyar lirayı bulmuştur.

3 — Sadece bu yıl dış ticaret açığı 2,5 milyar liradır.

Kırk yıllık C.H.P. de şimdi düzen değiştirmeden bahsediyor. C.H.P. düzen mi değiştirir; Dümen mi değiştirir? Bunu yılların tecrübesi bize çok iyi öğretmiştir.

A.P. yöneticilerinin ekonomi politikasının bütün yükü işçinin, köylünün, dar gelirli memurun, küçük esnaf ve zenaatkârın sırtına binmiştir. Vasıtalı vergilerdeki artışlar bunun delilidir. Paramızın değerinin düşmesi bunun delilidir.

İşçiler,

Bugünden yarına bu gerçekleri öğrenen öğrenen, sendikalarınızda birleştiğiniz gibi, sendikanızdaki işe yaramaz unsurlarla mücadele ettiğiniz gibi, kendi partinizin yönetimine de ağırlığınızı koyacaksınız.

Çünkü siz, emeğini üretim aracı sahiplerine satarak yaşayan bir sınıfın insanısınız.

İnsana İNSAN yararır.

ŞÜKRAN KURDAKUL

T. İ. P. Balıkesir
Milletvekili Adayı

Politikayı yurt yönetimi olarak algıladığımız zaman sizinle onlar arasındaki kardeşliğe cihan değer.

runlar yumağı çözüm olanaklarını bahşeder size bir bir.

Edincik'te şoförler derneği başkanı Sabri Ustanın öncülüğünde ortaya çıkarılan zeytin yolsuzluğunun Türkiye'nin gündeminde ilk sıraları alması da böyle oldu.

Bu yolsuzluğu ilk kez açıkladığım basın bildirisini Balıkesir Hizmet gazetesi okuyacağınız satırlarla verdi.

ŞÜKRAN KURDAKUL'UN AÇIKLAMASI

Açıklamayı yapan TİP İl başkanı âcil tedbir alınmasını istedi Şükran Kurdakul durumun parafin olayından aşıyağı olmadığını söyledi

TİP Balıkesir İl Başkanı basına önemli bir açıklamada bulunmuş ve Edincik'te müthiş bir zeytin yolsuzluğunun devam ettiğini, ilgililerin tedbir almasını istemiştir.

İl Başkanı Şükran Kurdakul'un açıklaması aynen şöyledir:

"Son haftalar Erdek, Gönen, ve Bandırma ilçelerimizin bucak ve köylerinde yaptığım inceleme gezilerinde AP'nin özel sektörcü ekonomi politikasının üzüntü verici sonuçlarıyla karşılaştım. Gezdiğim her yerde köylümüzü şikayet içinde gördüm. Köylümüz geçen yıldan devreden borçlarını kapatamamanın yanı sıra günlük geçimini bile temin edememenin ızdırabı içindedir.

Dış ticaret açığının kapatılması için öngörülen tedbirlerin hiçbir sonuç vermemesinden ötürü bu sıkıntı daha da artacak, şehir ve köy emekçileri pahalılıktan daha fazla müteessir olacaklardır.

Yeni bir parafin yolsuzluğu

Bu genel görünüş içinde bütün yurdumuzu ve özellikle Balıkesir'i ilgilendiren bir yolsuzluğu da tesbit etmiş bulunuyorum. Bu çok önemli sorunu kamuoyuna duyurarak ilgilileri uyarmak görevimizdir.

Edincik bucağımızda zeytin ürünü etrafında parafin yolsuzluğunun tezgâhlanmasına tıpatıp benzeyen bir oyun oynanmaktadır. Her yıl 3,5 milyon kilo kadar üretilen en iyi vasıflı Edincik zeytininin arasına, aracı tüccar, 1,5-2 milyon kilo Antalya ve Mut

zeytini karıştırarak iç ve dış piyasaya sürmektedir.

Aşılanmamış zeytinliklerin ürünü olan Mut zeytininin Edincik'e getiriliş fiyatı 40, düşük vasıflı Antalya zeytininin ise 100 kuruştur. Aracı tüccar, getirdiği düşük vasıflı zeytini Edincik'te depolamakta, milli ve ticari ahlâkı hiçe sayarak üreticiden 225 kuruşa aldığı birinci kalite zeytinin arasına katmaktadır.

Parafin yolsuzluğunun yarattığı sonuçlardan bunca müteessir olan üreticilerimizi piyasada çok güç durumda bırakan bu yolsuzluğu, bu çirkin kapkaççılığı kamuoyuna duyuruyoruz. İlgililer mutlaka tedbir almalı ve bu çirkin ticaret oyununa mutlaka son vermelidir.”

Bildirinin Hizmet gazetesinde çıkmasını izleyen günlerde olay İstanbul basınında ayrıntılarıyla verilerek kamuoyuna mal oldu.

O tarihte Milliyet'in ikinci sayfasındaki köşesinde yazan Kemal Bisalman alicengiz oyununu “Fakirin Havyarı” başlığıyla vererek ilgilileri uyardı.

FAKİRİN HAVYARI

TÜRKİYE’de dert ne bir, ne bin... Hangi taşı kaldırırsan, hangi işe el atarsan altından muhakkak bir dalavere, bir kanunsuzluk, bir cibilliyetsizlik çıkıyor...

Dün “Kum ağası”ndan bahsetmiştik... Bugün de biraz “Zeytin ağaları”na dokunalırm!

Hatırlanacağı üzere geçenlerde Şükran Kurdakul, yaptığı bir basın toplantısında, “50 kuruşluk zeytinin 8-10 liraya satıldığını” ileri sürmüş ve haber ufak da olsa gazetelerde yer almıştı.

Bunun üzerine “Ne ola ki bu Alicengiz oyunu” deyip, hazır Ege’de geziye çıkmışken bu işleri bilen ve Marmara zeytincileriyle yakın ilgisi olan şahısları bulup, konuya eğiliverdik...

Aman efendim aman... Bilirdik memleketin, şapka içinden tavşan çıkaran Zati Sungurlar diyarı olduğunu ama!.. Böylesine alenî, böylesine tüm ilgililerin gözü önünde cereyan eden böylesine hilesi açık hokkabazlığa da rastlayacağımızı pek zannetmezdik...

Zeytin denen, fakir havyarının yetiştiği yerler malûm...

Sofrada yiyebileceğimiz en iyi zeytin de Balıkesir'in Erdek kazasıyla, Bandırma'nın 7-8 bin nüfuslu Edincik bucağında yetişiyor...

Bu havali tüm geçimini zeytine bağlamış... Göz nuru, el emeği, alın teri döküp üretiyor... Ve cebine giren üç beş kuruşla da 365 gün kifaf-ı nefis ediyor...

Yaklaşık olarak Edincik'te yılda 4 milyon kilo üretim var...

Erdek'te de en az o kadar ama, biz onu karıştırmayıp, sadece Edincik'te dönen dolapları gözler önüne serelim şimdi...

Tüccarın, zeytin müstahsilinden malı yerinde teslim olarak alış fiyatı, son 6 yılda 250 kuruştan aşağı düşmemiş, 4 liradan da yukarı çıkmamış.

Bu seneki fiyat ise 3 lira.

Müstahsil bu fiata vermemek için direniyor ama, tüccar tok alıcı pozunda, "ister sat, ister satma" deyip burun kıvrıp geçiyor... Zira elinde geçen seneki mal var tüccarın... Geçen seneki mal dediğin de, elde kalmış mal değil... Zeytin garip bir mahsul... bu yıl satın alınıyor... Bir yıl depoda "kararması" için bekletiliyor... Ancak ertesi yıl satılıyor... Bu yüzden de tüccar daima tok alıcı...

Ama tok alıcı olması için bu ancak yüzeydeki sebep... Asıl sebep ise bambaşka...

Çünkü adamların deposundaki mal Edincik'in bir yıllık rekoltesinden de fazla!..

Diyelim ki zât-ı muhteremler geçen yıl Edincik'ten 4 milyon kilo zeytin alıp depoda kararmaya bırakmışlar... Ne hikmetse, bu bir yıl içinde depodaki zeytin doğurup, birdenbire 6 milyon kilo oluvermiş!..

Inek doğurur, insan doğurur, koyun doğurur, balina doğurur ama, zeytin nasıl doğurur, diyeceksiniz...

Haklısınız... Bendeniz de yeni duydum doğurduğunu. Duydum ve bir yaşıma daha girdim.

Hani bir lâf vardır... "Bu balık başka balık" diye... Bu doğum da başka bir doğum işte... Tıp literatürüne geçmeyip de; "okuz fokuz" literatürüne geçecek bir garip doğum!..

Dedik ya, zeytin denen fakir havyarının memlekette yetiştiği yerler malûm... Belki mal'umunuz olmayabilir, bir iki yerde de Edincik'inki gibi değilse de, daha düşük vasıflı fakat yenebilecek zeytin yetişiyor... Meselâ buralar Antalya, Akhisar, Aydın...

Hele Mersin'in Mut kazasında halkın "Delice" zeytini dediği bir zeytin var ki, düpedüz aşılammış yabanî zeytin!..

Antalya, Akhisar, Aydın'da kötü vasıflı zeytinin kilosu 160 kuruş!.. Yabancı Delice zeytininin de 50-60 kuruş!..

İşte tam rekolte zamanı, bir de bakıyorsunuz Delicey'le, Antalya, Akhisar, Aydın ve Mut arasında kamyonlar işlemeye başlıyor... Oralardan kalkan kamyonlar Edincik'e gelip başlıyorlar tüccarın depolarına ha bire zeytin boşaltmaya... Çıkıyor mu böylece depolardaki zeytin 4 milyon kilodan 6 milyon kiloya!..

Ondan sonrası basit... Basit ama, halkın da bir "hileyi yutma oranı" var... Aşmayacaksın ki bu oranı, foyan meydana çıkmasın... O oran da şu... Bir ölçek nâdide Edincik zeytini... Yüzde 30 oranında Antalya, Akhisar, Aydın mahsulü... Yüzde 10-15 de Mut'un yabanî Delicesi... Oldu mu sana bir karma... Artık bas kutuya... Yapıştır üstüne etiketini... Sür piyasaya... Anlayan çıkarsa arap olayım... Çok çok halk, "Her şey gibi zeytinler de bozuldu..." deyip geçecek!..

Kârı ise hiç sormayın... Basit bir hesapla da anlaşılacağı gibi, yüzde 400-yüzde 500!..

Gördünüz mü elin oğlu ne dümenler çevirip, nerelerden nasıl kâr ediyor?..

Hangi birine yanalım bilmem ki?..

Fakir fukara halkın 50 kuruşluk yabanî, 160 kuruşluk kötü vasıflı zeytini 8-10 liraya Edincik zeytini diye yediğine mi?.. Yoksa sırf bu hileyle tok alıcı pozuna geçen tüccarın, Edincik'teki zavallı zeytin üreticisine düşük fiat verdiği mi?.. Ya da şu günlerde Bandedirli'den ha başladı ha başlayacak olan zeytin ihracatında, yabancı devletlere yine böyle hileli zeytinler kakılıp, dış âlemdeki prestijimizin yine sığır ineceğine mi?.. Varın siz düşünün artık...

Hem derler ki Edincikliler... Şu günlerde ilgililer eğer daldıkları hâb-ı gafletten uyanır da tüccar depolarına bir baskın yaparlarsa, göreceklendir dediklerimizin ne kadar doğru olduğunu... Tabii baskın yapmak işlerine gelirse. Veya baskın yapıp da bir şey bulmak işlerine gelirse!..

Ama bize sorarlarsa... Biliriz biz Türkiye'yi...

Bu işten de çıkarsa çıkarsa yine bendenize çarşaf kadar bir "tezkip" çıkar!

Tabandaki insanlarla özellikle kırsal kesimin belki yüz yıllık sorunlarını öğrendikçe buluşabilmemiz gidebildiğim bucak ve köylerde doğal bir ilginin doğmasına yol açmıştı Partimize.

Yüzyıllık sorunlar derken abarttığım sanılmasın.

Tefeci sermaye Osmanlı dönemindeki gibi iki koldan işliyordu Balıkesir toprağında da.

Alivre alım yoluyla ürünü ucuz elde etmek.

Doğrudan borçlandırmak.

Özellikle süt ürünlerinin sudan ucuza gittiği Gönen bölgesinde üreticinin birleşerek yeni olanaklar elde etmesini şaşırtıcı oyunlarla engelliyordu faizci para babaları. Yazık ki bizim de yapabildiğimiz öğrenmekten, öğrendiğimizi duyurmaktan ileri gidemedi o aşamada. Zincirin ilk önemli halkası kasaba eşrafının ekonomik yapıdaki geniş ölçüde etkisiyle olmuştu. Ne –Lenin’in zaferin küçük parçası olarak nitelediği– Meşrutiyet hareketi ne –kuşkusuz pek çok toplumsal değişmeyi yaratan– Cumhuriyet önleyebildi bu etkiyi.

Hele siyasal kimliğinin ağırlığını algıladığı Demokrat Parti döneminde...

27 Mayıs sonrası çağdaş bir anayasaya kavuşmamıza karşın bu ağırlığı dilediği gibi sınıfsal çıkarına kullanabilen bölgesel egemenleri karşımızda buluyorduk.

Tabana yakın kesimde de sanki görünmeyen bir azınlığın diktasıydı, ekonomiye egemen olan.

Fırsat yaratarak ancak gidebildiğin bölgelerde bu egemenliğin değişik renkleriyle karşılaşılıyordun.

Manyas’ın Salur kasabasında 200’ü aşkın topraksız aileyi ilgilendiren çıkar çatışması da bu türden bir olaydı.

Bizim ilçe yöneticilerinin yazık ki farkında olmadıkları bu olayı Salur kahvesinde gözünü budaktan sakınmayan köylüler öğretmişti bana.

Öğrendiklerimi okuyacağınız bildiriyle kamuoyuna duyurdum.

Manyas gölüne sınır olan Salur, her yıl Mayıs ayı içinde göl sularının çekilmesiyle, kendi kesiminde, yaklaşık olarak iki bin dönümlük bir toprağa kavuşmaktadır. Arazi, fundalıklardan temizlenince yaz

döneminde, özellikle “fasulye” üretimine çok elverişli bir saha niteliği kazanır. Bu bir mevsimlik toprağın hazineye ait olması nedeniyle “mevzuat” dönümüne yirmi lira ödenmesi suretiyle ekime izin verilmektedir.

Ancak, Mayıs sonu ve Haziran başında –Salur’lu vatandaşların belirttiği üzere– ya traktörü, ya da bıçağı kuvvetli olanlar bu toprağı sürmekte erken davranıp, kendi aralarında bölüşmektedir; İki yüzü aşkın yoksul ve topraksız köylü vatandaş Anayasamızın 4. ve 37. maddelerine rağmen bu bölüşümün uzağında kalmaktadır. Başbakanlığa gönderilen dilekçeler cevap görmemiş, belli bir zümrenin haksız kazanç sağlamasına seyirci kalınmıştır.

Bilindiği gibi Anayasamızın 37. maddesi şöyle başlar: “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçları ile gereken tedbirleri alır.”

İlgili makamların, yetki ve sorumlulukları içinde hangi tedbirleri almakla yükümlü bulunduğunu Anayasamızın 37. maddesinin açık hükmü matematik bir kesinlikle emretmiştir. Vakit geçirilmeden hazine arazisi niteliğindeki bu bir mevsimlik toprakların tesbiti yapılmalı ve Salur köyündeki iki yüz topraksız ailenin yararına sunulmalıdır.

14.6.1969

Gitme olanağını bulabilseydim Balıkesir toprağının öteki bölgelerinde de yoksul halkımızın ekmek teknesine musallat olan ayırıcı güçlerin marifetlerine tanık olacaktım kuşkusuz.

Genellikle haftanın son üç gününü geçiriyordum Balıkesir’de. Ataç Yayınevi’nin deposunda birikmiş kitapları ne ölçüde nakde geçirebilmişsem kullanmakta sakınca görmüyordum. Bir Cuma Bandırma’dan, öteki Cuma İzmir yoluyla Ayvalık’tan, bir başkasında Bursa üzerinden...

Çantamda Balıkesir’in her ilçesi için kullandığım alfabetik defterler vardı. Gelip geçtiğim yollarda vapur, tren, minibüs, otobüs. Yanımdakilerle konuşurken İşçi Partisi Başkanı olduğumu uzun süre söylemeden hangi ilçenin hangi köyünde yaşadığını öğrenerek konuşturmaya çalışıyordum. “Bir dokun bin ah işit kasei fâğ-furdan” dizesindeki gibi konuşarak birey olduğunu kanıtlamak ister gibiydi vatandaşlarımız.

İstatistik Genel Müdürlüğünün 1965 seçimleri sonuçlarını sandık sandık, köy köy, mahalle mahalle gösteren yayını ile bu konuşmalar çok şey öğretti bana.

Ama merkez ilçede Bandırma, Ayvalık, Burhaniye, Edremit'teki üye ve sempatizan sayısı ile mukayese edilmeyecek ölçüde tenhaydı çevremiz.

Yırcalıların sahibi olduğu fabrikada çalışan işçi kesiminden tek bir allahın kulu partinin kapısından içeri girmiş değildi, işi vardı ve yitirmekten korkuyordu çünkü. Senesi dolunca kıdem tazminatı ve emekli maaşı alacaktı. Ayrıca her tabakadan azımsanmayacak sayıda Balıkesirli Almanya'nın yolunu tutmuş kendine göre dünyalık sahibi olarak memleketine dönmüştür. Gecelerimi özellikle gençlerin oturduğu kahvede geçirerek tanımaya çalışıyordum onları. O yıl Balıkesir Spor Birinci Ligde oynuyordu. Dertleri gücü Balıkesir sporun maçlarıydı bu gençlerin.

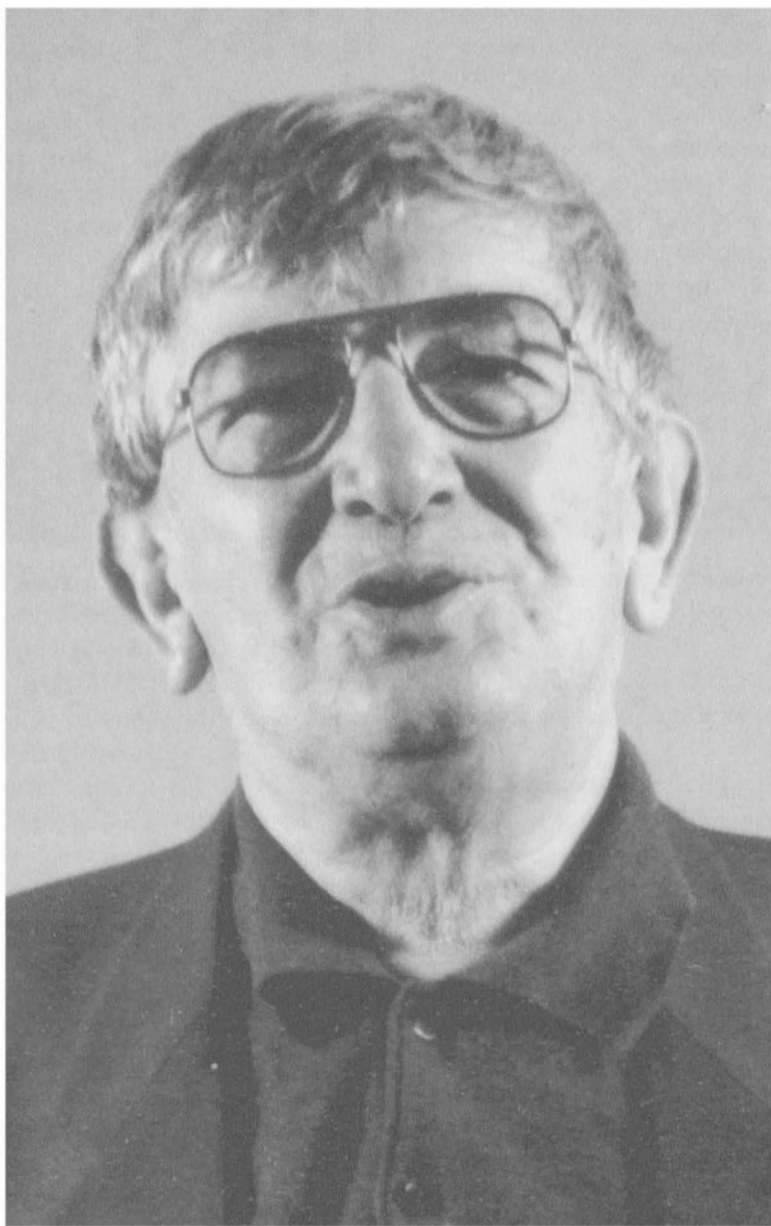
İşte, benim gözlemlerime göre genel görünüm.

Bu nedenle her yıl daha da yoksullaşan küçük köylülüğün sorunlarına eğilmek başat görev haline geliyor. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerde tarım kesimini ilgilendiren yeni

buğday politikası (Meksika tipi tohumluk Buğday kullanımı zorunluluğu) halkın ekmeği ile oynama tehlikesini taşıyordu bizce de. Adamlar 'Barış Gönüllüleri' adını verdikleri genç kızları Anadolu'nun dört bir yanına olduğu gibi Balıkesir'e de salarak neleri öğrenmek istiyorlarsa onları öğrenmişlerdi.

Kasaba eşrafının umurunda bile değildi bu gelişmeler. Gün geçtikçe "Kapitalizmin ulusu yok" özdeyişi, yeni örnekler gösteriyordu ülkemizde de.

Tarihimizin bu döneminde omuzlarımıza yüklenen sorumluluğun gereklerini nasıl başaracaktık.

1968 SEÇİMLERİ

Geçen bölümde egemen güçlerin tabana yakın kesimdeki çıkar ilişkilerinden söz etmiştim.

Olağan zamanlarda küçük egemenler arasındaki bu ilişkiler uyum içinde sürüp gidiyordu.

Belediye başkanları, belediye ve il genel meclisi üyeleri zaten bu tabakanın belirgin isimleri arasında paylaşılarmaktaydı.

İktidar partisinden gelsin muhalefet partilerinden gelsin, bu kadroları oluşturan kimseler arasında çıkar çatışmaları ya suyun yüzüne çıkmıyor ya da al gülüm ver gülüm hesaplarıyla “bertaraf” ediliyordu.

Ancak tabana yakın kesimdeki insanların kimi somut durumlarda –verilen ya da elde ettiği– hakları koruma bilinci kimi yöneticileri bu hesapların dışında harekete zorluyordu.

2 Haziran 1968 belediye ve “kısmi senato seçimleri” öncesinde Balıkesir’de patlak veren olayın da bu çıkar çelişkisinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Eski belediye başkanı Hüseyin Baştuz, üyesi olduğu AP’nin başka bir kimseyi aday göstermesi karşısında partisiyle savaşımdan çekilmemiş bağımsız olarak seçime katılmaya karar vermişti.

Gerekçesi, çıkar dolaplarının kazanılmış haklar aleyhine döndürülmesi:

“Alınan haklarınızı size iade için adaylığımı koydum. Muhataplarımız adi politika oyunlarına tevessül etmişlerdir.

Seçildiğim taktirde Balıkesir'in her sokağında ve özellikle gecekondu mahallelerinde başlattığımız çalışmalarımızı sürdüreceğim.”

Balıkesir'deki Baştuz olayının nasıl bir halk hareketine dönüştüğünü gören canlı tanıklardan biri de benim.

Şilili vatanseverlerin unutulmaz “Örgütlü halk yenilmez” sözü bu belediye seçiminde somutlanmıştı. En az on gün boyunca her mahallede Hüseyin Baştuz'u destekleyen toplantılar yapılıyor. –Aslında AP sempatzanı olan kalabalık kendi yöneticilerine karşı haklarını savunacağı inancıyla bağımsız belediye başkanı adayını destekliyordu.

Bizse binbir güçlkle partimize sempati duyan, özellikle öğretmen kesiminden solcuların eşlerini listeye alarak 64 adayı tamamlayabilmıştik.

İl genel meclisi adayları kırsal kesimde yaşayan vatandaşlar da seçilebileceği için merkez ilçeye bağlı köylerdeki sempatzanlarımızı listeye alabildik.

Senatör adayımız ise –bir süre Ayvalıkta yaşayan– emekli general Dr. Fahrettin Yakal!..

Bandırma, Ayvalık, Edremit, Burhaniye ilçelerimizde de yönetim kurullarımızın seçtikleri adaylarla parti belediye ve il genel meclisi seçimlerine katılma olanağını buluyorlardı.

1967'den sonra kırsal kesimdeki çalışmalarımızın boşa gitmeyeceği umudunu taşıyordum. Az sayıda partili ile birlikte gerçekleştirdiğimiz toplantılarda da halkımızın ilgisi bize moral veriyor güç katıyordu.

Genel merkezin yayınladığı seçim bildirgesinde öne sürülen eleştiriler yurdumuzun 1968 koşullarındaki durumu ile çelişmeyen gerçekçi analizlere dayanıyordu.

Başta büyük toprak sahipleri karşısında alınacak tavır.

Emperyalizmin gittikçe genişleyen etki alanları karşısında tam bağımsız Türkiye için savaşım...

Uluslararası kapitalizm ile ortaklık kurma yolunda yeni mesafeler kazanan iç kapitale dur diyebilmek için emekçi halkın örgütlenebilmesi.

Bildirgede en vurucu sözcüklerle ifade edilen sloganlar siyasal edebiyatımızda doğrunun ve yeninin simgeleri olmuştu.

- Bizi ağaya kul eden toprak düzenine Hayır.
- Bizi patrona kul eden sömürü düzenine Hayır.
- Bizi büyük tüccara kul eden vurgun düzenine Hayır.
- Bizi tefeciye kul eden soygun düzenine Hayır
- Bizi ezen horlayıp kahreden ceberrut devlete Hayır.
- Bizi Amerika’ya yabancı sermayeye köle eden kapitalist düzene Hayır.
- Bizi cahilliğe mahkum eden (karanlıklara gömen) gerici, tutucu düzene Hayır.
- Millet malını zengine peşkeş çeken yağmacı iktidara Hayır.
- Emekçi sınıfların iktidarı için İLERİ
- Köylüye toprak herkese iş için İLERİ
- Emeğe göre gelir için İLERİ
- Sanayi devrimi için İLERİ
- Anayasayı yaşatmak için İLERİ
- Amerikan askerini yurdumuzdan çıkarmak için İLERİ
- Yabancı nüfuzundan kurtulmuş, üslerden arınmış tam bağımsız demokratik Türkiye için İLERİ.

Emekli Tümgeneral Dr. Fahrettin Yakal’la dostluğumuz 3 yıl yayınlatabildiğim “Eylem” dergisinde başlamıştı. Doktor özellikle Roussel’den yaptığı çevirilerle yer aldı derginin sayfalarında.

1925’te Askeri öğrenci olarak İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde öğrenimini sürdürürken komünist çevrelerle ilgisi olduğu savıyla tutuklanmış dava sonunda beraat etmişti. Bildiğim kadarıyla meslekteki başarısını Eskişehir Hava Hastanesini kurmasıyla noktaladı.

1964’ten itibaren TIP saflarında bulunuyordu. Kendisinden 2 Haziran 1968 seçimlerinde Balıkesir senatör adayı olmasını rica ettiğimde büyük bir alçak gönüllülikle “emrinizdeyim” demişti bana. Seçim döneminde kente geldiği zaman da Orduevinde kalmasını rica ettiğim zaman aynı içtenlikle aynı sözcükle yanıtladı beni. 70’in üzerindeki yaşına karşın izlencemize harfi harfine uydu.

Bu seçim döneminde Hürrem Arman, Osman Akol, Recep Gürel gibi kuruluşundan itibaren yıllarını Hakkı Tonguç’un yanında geçiren Köy Enstitüsü öğretmen ve yöneticileri de Balıkesir’e yakın illerde adaylıklarını koymuşlardı. Hürrem Arman’la Sebhat-

tin Eyüpoğlu'nun evinde tanışmıştım.

Eyüpoğlu'nun Babeuf davasında aklandığı günün akşamı Beyazıt'ta yapılan sevinme toplantısında o da vardı.

İki arkadaşıyla birlikte Balıkesir'deki çalışmalarımıza katılma yolundaki önerisini sevinerek kabul etmiştik.

Seçimden sonra Forum dergisinde izlenimlerini yazdı Hürrem Arman.

Birlikte birkaç toplantıda bulunduk. Bigadiç seçim toplantımız üzerindeki notlarını vermek istiyorum:

16 Mayıs Perşembe günü Bigadiç ilçesine gidilecek. Bigadiç'in pazarı imiş. Halkla görüşmeler yapılacak. İlçe yöneticileri bu günü uygun görmüş.

Şükran Kurdakul bir minibüsle anlaştı. Biz dört kişiydik. Birkaç yolcu daha bulundu.

Bigadiç'te pazarın ortasından geçen dik bir arnavut kaldırımından TİP İlçe Merkezi'ne giderken üç genç bizi heyecanla karşıladı. İlçe Başkanı Mehmet Gökdağ, kuruculardan Mehmet Doğandemir ve oto elektrikçisi Mustafa Urcalı. İlçede Parti örgütü kurulalı bir ay olmuş. Başkan, Almanya'daki işçilikten yeni dönmüş. İlçe merkezi, kasabanın işlek bir yerinde. Bir masa ve iki sandalyesi olan çıplak, büyükçe bir oda. Bu kadarını bile kim bilir ne güçlüklerle sağlamışlardır!.. Binbir güçlük ve tepki içinde yürütülen bir savaşın belirtileri var burada da. Halka dönük bütün gerçek savaşlar böyle başlıyor. Beşikdüzü Köy Enstitüsündeki müdür odasını hatırladım.

Bizim hoparlörde Şükran Kurdakul'un gür sesi ile anonslar başlamıştı.

Hoparlör pencereye yerleştirilmiş. Herkes alışverişiyle uğraştığı için konuşmaların ilgiyle dinleneceği pek şüpheli. Pille çalışan ses cihazının gücü de çok sınırlı. Yakında iki kahve var. "Tütüncüler Birliği" levhasını taşıyan dükkânın önünde de oturanlar var. Belki yakındaki pazarcılara ve alıcılara da duyurabiliriz sesimizi. Kurdakul'un anonsları dikkatleri çekmeğe başladı, dinlemeğe hazırlananlar gülüyor.

Paşa'nın konuşmasından sonra İl Başkanı bir iş için hükümete gitti. Sonra konuşacak olanları İlçe Başkanı tanıtacak. Mehmet Gökdağ çok heyecanlı. Bana,

— Abi, ne diyeceğimi bana yazıver, diyor.

— Yazmaya lüzum yok, diyorum. Yalnız, konuşacakların adlarını ve nere senatör adayı olduklarını buraya yazdım, bu kadarı yeter. Evvelâ kendini tanıt. Ben, Türkiye İşçi Partisi Bigadiç İlçe Başkanı filanca oğlu Mehmet Gökdağ, diyerek. Ondan sonra konuşmacıyı tanıt. Çekinecek hiçbir şey yok, güv sesle konuş.

İkinci denemede Mehmet'e güvenç geldi. Sonra her konuşmacıyı tanıtırken de evvelâ hep kendini tanıttı, serbestledi, hattâ Kurdakul'un anonlarından cümleler bile ekledi, ara konuşmalarına.

Hep ön plâna itmek gerekiyordu bu gençleri, ezikliklerini, yersiz çekingenliklerini yok etmek, kişiliklerini buldurmak gerekiyordu. Güvenç, bilinç gerekti. Üzerinde durulacak ne kadar çok ayrıntıları vardı işin!..

Oda bir hayli kalabalıklaşmıştı. Öteden beriden sandalyeler getirmişlerdi. Düvertepe'den Ali Osman Aydın, Mustafa Acar, Ramazan Tavukçu, bir genç öğretmen, terzi Ozgur Güler, Akyar köyünden Celil Yıldırım...

Hürrem Arman

Akyar köyünden Celil Yıldırım çok uyanık bir köylü. Tütün ekicisi. Bu işteki bütün dalavereleri biliyor. Karşımızdaki "Tütünçüler Birliği"nin ne iş yaptığını sordum. Kestirmeden,

— Birkaç kişinin elinde... Onlara kredi sağlıyor. Bizim için bir süs, dedi.

Konuşmalardan evvel Celil Yıldırım, Erdoğan Kütlü adındaki tütün tacirinin mârifetlerini anlatmıştı. Yalnız Akyar köyünden yirmi iki ailenin veresiye aldığı tütünlerinin üzerine nasıl yattığını ve bir uydurma "bozuk" raporuyla işi halledişini anlattı:

— Sahipsiziz beğ, dedi. Yavaş yavaş anlıyoruz Hanyayı Kon yayı.

Propaganda afişlerini ve diğer yayınları alarak köyüne yollandı.

TIP

haberleri

Her ayta 1 inde ve 16 unda yayınlanarak Siyasal dergi Türkiye İşçi Partisi Merkez Baskan Bülteni adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Nihal SARGIN ADRES : Nihalpaşa Cad. No: 63/1 Yenisehir - ANKARA Dergi ve tertip: YAĞAÇ Matbaası Basıldığı yer : TÜYKO Matbaası

İÇİNDEKİLER

Onlar ki köylüye toprak dağıtmaz (Sayfa 2 - 4)
TIP'in TRT'yi şikâyeti haklı bulundu (Sayfa 3)
Çalışanların ekmeği ile oynamak insanlık dışı bir harekettir (Sayfa 4)
Biz emekçi halkın partisiyiz (Sayfa 5)
Çalışan halk iktidara gelecektir (Sayfa 6)
Türk - İş sendikaciliği cılızından çıkarılmıştır. (Sayfa 7)
TIP'in Belediye Başkan adayları (Sayfa 7)
Türkiye İşçi Partisi bütün illerde seçime giriyor (Sayfa 8 - 9 - 10)
Yalıbandan medet umanlar (Sayfa 11)
TIP vicdan özgürlüğünden yanadır. (Sayfa 11)
TIP'den haberler Gerçek milliyetçilik (Sayfa 12)
TIP'in özlediği yoldur. (Sayfa 13)
Emekçi halktan partisine (Sayfa 14 - 15)

3 Mayıs 1968
Yıl : 1 Sayı : 13 Fiyatı : 75 Krş
24 Sayı için yabak : 15.- TL.
Dij. Gözetim için ücreti : 50 TL.

EZİLDİĞİN YETER DAVRAN ARTIK

GÜN SEÇİM GÜNÜDÜR

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Bu denli ayrıntılarıyla anımsamadığım bir toplantı bu. Ama zaman içinde Kurtuluş Savaşı gazilerinden olan bu kasabamızın bana ve Türkiye İşçi Partisi'ne gösterdiği yakınlık unutulacak gibi değildi. 1969 seçimlerine ilişkin anılarımı yazarken değineceğim bu yakınlığa.

Bandırma ve Susurluk ilçelerimizdeki üyelerimiz Salur kasabasına bir gezi düzenlemişlerdi. İki minibüsle kasabanın meydanına geldiğimiz zaman Dr. Fahrettin Yakal önde meydanın kalabalıkça gördüğümüz kahvesine gidildi. Henüz yerleşmeye başlamıştık ki gençten biri Paşa'ya "çok dinledik sizleri" diyerek yaklaştı. "Bıkmadınız mı aynı konuşmaları yapmaktan." Yakal, delikanlıyı o her zamanki inceliğiyle "çocuğum siz bizi Cumhuriyet Halk Partili zannettiniz galiba" diyerek yanıtlayınca kahvede yakında oturanlar gülüşmeye başladılar. Ben de yüksek sesle "göl kıyısındaki hazine arazisi kimlerin elinde? Fasulyeleri kim topluyor?" diyerek daha önceki gelişimizi anımsattım. Hava birden değişmişti. O delikanlıyla birlikte Salurlular Paşa'nın çevresinde geniş bir halka oluşturdular. Bir gerçeğin altını çizmek istiyorum. Seçimlerden önceki geziler hem daha doğal hem daha verimli hem de daha insanca görünüyordu bana. Politikanın borsası seçimdi elbet, biliyordum ama kasaba eşrafının kurduğu oy pazarında, şairce düşünürlüğüme, eylem adamlığıma önüne geçemediğim bir rahatsızlık duyuyordum.

Aynı gün aynı arkadaşlarla Erdek köylerine gittik. Zeytin üreticileri Edincik'teki savaşımımızı anımsayarak konuşmacılarımızı ilgiyle izlediler. Bandırma İlçe Sekreteri namı diğer Humbor Mehmet (Jeolog Mehmet Dinçer) yörede büyük oy patlaması beklediğini söyleyerek iyimserliğimize iyimserlik kattı.

Bandırmaya dönerken Mehmet'in koro şefliğiyle gençler Enternasyonal'i mırıldanmaya başladılar. Duygulandım. 1947'lerde öğrenmiştim bu dizeleri. Karşıyaka sahilinde alçak sesle mırıldanarak inancımızı coşkuya dönüştürüyorduk. Ama bu seçim gezisinde İl Başkanı sorumluluğunu kuşanarak bir kez daha coşkuya kapılmamalarını istemek zorunda kaldım gençlerden.

Partinin Ayvalık ilçe örgütünde tabandaki emekçilerden çok sayıda üye vardı. Aralarında yaptıkları seçim sonucu küçük köy-

ETE
yat AKPINAR

Herkes; dil, ırk, cinsiyet siyasi düşünce, felsefi inanç din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiç bir kişiye, aileye, sümreye veya sınıfa ayrıcalık tanınmaz.

Anayasa, Madde 12

Fiyatı : 25 Kurustur.

T.i.P. il Başkanı Kurdakul konuştu

**«Bütün Türkiye'nin gözü
şimdi Balıkesir'dedir ! »**

Türkiye İşçi Partisi,
Bilecik Senatör adayı Osman Akol, Edirne adayı Hürrem Arman ve Balıke

sir adayı Recep Gürel şehrimize gelmişlerdir. Beş gün Balıkesir'de kalacak olan adaylar E. General Fahrettin Yakal ile birlik

de şimdi adını anımsayamadığım bir arkadaşla meyhaneci Kemal'i Belediye Meclisine sokmayı başardılar.

İlginç bir kişilikli meyhaneci Kemal.

Şair Eşref'ten yüzlerce dize vardı belleğinde. Hangi sorun konuşulursa konuşulsun çok doğal bir münasebet kurarak Ege'nin ünlü yergi ustasından bir dörtlük patlatır çevresindekileri güldürmeyi başarırdı.

Ayvalık deyince o tarihte Cunda adasında kundura tamirciliği ya-

pan Bolşevik Ahmet ustayı anmak gereği vardır. 1925 tutuklamalarında bir süre İzmir cezaevinde yatan bu eski TKP'li 1946'da baba oğul terziler (Ali Çolakoğlu, Mustafa Çolakoğlu) ile birlikte Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi Ayvalık şubesini örgütlemişti.

Diyeceğim bize gelinceye değin sol hareketin geleneği vardı Ayvalıkta.

1962 olmalı. Kadim dostum Ahmet Bilge şimdi de kullanılmakta olan Zerzevatçılar Çarşısının inşaatını üstlenmiş. Telefonda "Ayvalık'tayım atlayıp gelmezsen dünyanın en aptal adamlarından biri sayarım seni" diye tehdit etmişti beni.

Anlayacağınız kırk yıl önce Cunda'nın tek meyhanesinde kafayı tütsüleme keyfini yaşayan az sayıdaki dünyalıdan biri de ben olmuştum. Sonra her fırsatta yolumu düşürdüm Ayvalık'a.

Kentin yerlisi sayılan halkın bir çoğunluğu Boşnak... Bir çoğunluğu da Girit ve Midilli adası kökenli. 1960'lı yıllarda daha belirgindi bu durum.

Çamlık dışında hemen her mahallede birkaç üyemiz bulunduğu için kahve toplantıları yapma olanağını bulduk. Ayvalık'ta bu güvenle Atatürk anıtının bulunduğu alanda bir de açık hava toplantısı düzenledik. Paşanın emekli olduktan sonraki ilk yılını burada geçirdiğini söylemiştim. O yıldan kalan dostları da toplantıyı izlediler. Ama asıl oyu kasaba içinde yoksul halkın oturduğu sokaklardan aldık.

2 Haziran 1968 seçimleri sonucu açıklandığı zaman 11 bine yakın oy aldığımızı öğrenince şaşırmadım. Kırsal kesim vefalı çıkmıştı. Bandırma, Ayvalık, Burhaniye, Edremit ilçe merkezlerinde de tepki oyları TIP adaylarına verildi sanıyorum. Elde ettiğimiz kazanımların başında kent ve ilçe merkezlerinde kahve toplantıları yapmamız geliyordu. Balıkesir'de de şeytanın bacağına kırmıştık. Bu toplantılardan birini Hürrem Arman şöyle saptamış:

İki kahvede sohbet toplantısı yapıldı. Kenar mahallelere belediye otobüsleriyle gittik.

Şükran Kurdakul'un açış konuşmalarından ve etkili ara görüşmeleriyle hepimiz artık bölünmüş bulunan konuşmalarımızı sıra ile işledik. Burada Şükran Kurdakul, Anayasanın 12. maddesi üzerinde çok durdu. Bu maddedeki "... hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz" hükmünün "sınıf" sözcüğünü vurgulu bir biçimde ve tekrarlayarak okudu. Anayasa, aile ve zümrelerle beraber, toplumda "sınıf"ların olduğunu da kesinlikle belirtmiş, sınıflara da imtiyaz tanınamayacağını kesin hükme bağlamıştı. En sonda gene, Diş Doktoru Abdullah Palabıyık konuştu. Bu konuşması daha etkili ve ilginçti. Sınıf gerçeğini, küçük esnafın nasıl ihmâl edildiğini, ara tabakaların ne biçimde iktidarların amaçları için kullanıldığını herkesin anlayacağı gibi ve gene kendi hayatından da örnekler vererek açıkladı.

Bu kahvede, assubaylıktan ayrıldıktan sonra reklâmcılıkla hayatını kazanan genç ve heyecanlı bir partili de, Afşin Davras, etkili bir görüşme yaptı. Kendisi, Belediye Meclisi adayı idi. Daha çok, mahallî seçimlerle ilgili konular üzerinde durdu. Balıkesir'in çözüm bekleyen konularını açıkladı.

Üçüncü parti durumuna gelmemiz çok şey değiştirmişti. Bürokrasinin çekingen kanadı, arkadaşlarımızla temastan ürkmü-

yordu artık. Avukat, doktor gibi serbest meslek sahipleri arasında gözüpek olanlar partiye üye olmaktan bahsedebiliyorlar. CHP'nin sol kanadı ürkmüş durumda, AP'liler ise pusuya yatmışlar gibi.

Bizse seçim öncesindeki hareketliliğimizi korumaya çalışıyoruz.

SINDIRGI'YI DA VURAN DEPREM

Yaklaşık 10 ay sonra Sındırgı ilçemiz Alaşehir merkezli bir depremle büyük ölçüde zarar gördü. Özellikle ilçeye bağlı Düvertepe köylüleri arasında TIP'e sempati duyanlar az değildi. Bu köy halkından genç minibüs şoförü İnal, Balıkesir'e yolu düştükçe partiye uğrar, mevsimlik sorunlara ilişkin konularda bilgilendirirdi bizi.

Depremi bölgeyi vurduğu 23 Mart 1969 gecesi Balıkesir'deydim. Kaldığım otelin konukları ile ben de fırladım sokağa. Artçı depremler sabaha dek sürdü. Tüm kent halkı gibi ben de aldım bu sarsıntılara. Sabahleyin Fikri Özakbaş'ın yayınladığı hizmet gazetesine giderek ajanslardan son durumu öğrenmeye çalıştım. Deprem Sındırgı'nın birçok köyü ile birlikte Düvertepe'yi de vurmuştu.

Yılların dostu Dr. Metin Özek'i (Prof. Dr) telefonla arayarak durumdan haberdar ettim, mümkün olduğunca ilaç temin ederek gelmesinin kendisine de düşen bir görev olduğunu söyleyince "Dakika geçirmeden yola çıkacağım" diye yanıtladı beni.

27 Mart 1969 günü Hizmet gazetesi "Köylerde hasar bilançosu sekiz yüz'e yükseldi" başlığı ile yaşanan son üç güne ilişkin gelişmeleri şu satırlarla veriyor.

-Son depremler dolayısıyla Sındırgı'da en çok hasar gören yer Düvertepe bucağıdır. 2000 nüfuslu Düvertepe bucağında salı günkü deprem sonucu, büyük hasar meydana gelmiş ve bilhassa pazartesi günü verilen 56 ağır ve 87 orta ve hafif hasar rakamlarının arttığı görülmüştür. Bucak camisinin ise uç kısmı tamamen uçmuş ve bütün yapılar hasar görmüştür. Son deprem dolayısıyla bucakta, çeşitli yapıların sağlam kalan yerleri de yıkılmıştır.-

Metin Özek'in arabasıyla Düvertepe'ye ulaştığımız zaman halkın tümünü toprağın üstüne yayılmış olarak gördük. Kimileri naylon çadırlar kurabilmişlerdi. Doğayla savaşımında yalnızdılar.

Artçı sarsıntılar sürdükçe elleriyle yere tutunmaya çabalarken karşılaştığımız gözler dehşete düşürüyordu sizi. Metin getirdiği araçla ancak tıp adamlarında bulunan soğukkanlılıkla bu gözlere bakarak beyinde olası tahribatları saptamaya çalıştı gün boyunca. Yanlış anımsamıyorsam 3 kişi de tehlikeli bir durum görmüş olacak ki büyük bir özveriyle arabasına alarak İzmir'e, hastaneye ulaştırdı.

Seçimlerden sonra Balıkesir'de üçüncü parti durumuna geldiğimiz aşamada Milli İstihbarat örgütünün kadrosunu genişlettiği haberi kulağımıza gelmişti. Merak ederim, bu kadroya bağlı elemanlar bizim Düvertepe halkıyla bu somut ilgimizi nasıl rapor etmişlerdir ilgili üst makamlarına...

ÇATIDAKİ ÇATLAK

2 Haziran 1968 belediye ve kısmi senato seçimlerinde artık oy sistemi uygulanmamasına karşın Türkiye İşçi Partisi ülke genelinde oylarını arttırmayı başarmıştı. Özellikle Malatya ve Balıkesir'deki artış kırsal kesimde patlama olarak nitelendiriliyordu. Bu aşamada Parti kadrolarına düşen genel sorunlar ile güncel sorunlar arasındaki koşutluğu gözden uzak tutmadan her bölgede o bölgenin özelliklerine özgü çalışma yolları bulmaktı.

Elbetteki tüzüğün ve programın somutladığı ilkelerden sapmayarak...

Andığım 1969 seçimlerine göre ara dönem özellikle Sovyetler Birliği ile kimi halk cumhuriyetleri arasında önce belli belirsiz, sonra suyun yüzüne çıkan anlaşmazlıkların sonuçlarına sahne oldu.

Sovyet tankları -1956'da Budapeşte'ye girdikleri gibi- Prag sokaklarında Varşova Paketi'nin kuvvet gösterisini yapma emrini uyguladılar.

1956'da, iktidara geçmeden önce ömrünü burjuva hapisanelerinde tüketen İmra Nage sosyalizme düşman sayılmıştı.

Bu aşamada Çekoslovakya Komünist Partisi Genel Sekreteri Dupçek... Bu durum karşısında tarih iki seçenektan birini kabul etmek zorunda bırakmıştı TIP'i.

Ya susacak ya da olayı, kuruluşundan itibaren savunduğu “Her ülkeye özgü sosyalizm” ilkesi doğrultusunda değerlendirecekti.

Susarak onaylama hem parti tüzüğü ve programı ile, hem de önde gelen yöneticilerin onca yıllık yazı ve beyanları ile çelişiyordu bence de.

Mehmet Ali Aybar bu çelişkiye düşmedi. Önce Beşiktaş kongresindeki çıkışı, sonra 23 Ağustos günü basına verdiği yazılı demeç onu tarih önünde haklı çıkaran bir belge niteliği taşır:

“Varşova Paktı üyesi Çekoslovakya’nın müttefikleri Sovyet Rusya ile, Polonya, Macaristan, Bulgaristan ve Doğu Almanya’nın saldırısına uğramış olması yurdumuzda ve dünyada haklı bir infial yaratmıştır. Sovyet Rusya’nın bu saldırı hareketini, Çek yöneticilerinin ve halkının kuşkularını bertaraf edecek bir anlaşma ve uzlaşmaya varıldığı zehabını vererek, sinsice hazırlayıp ansızın tatbik mevkiine koymuş olması bu infialin şiddetini daha da arttırmıştır. “Karşı ihtilâl” yalanına, Çek yöneticileri tarafından davet edildikleri yalanı eklenmiştir.

Doğu Blokunu teşkil eden devletlerle Sovyet Rusya arasında, herbirinin tarihlerinden gelen derin farklar vardır. Orta Avrupa halkları tepeden inmece ithal malı bir sosyalizm tecrübesini kabul etmeyeceklerini; sosyalizmi kendi şartlarına göre uygulamak istediklerini muhtelif vesilelerle göstermişlerdir. Bu istekler her seferinde Sovyet tanklarının müdahalesiyle bastırılmıştır. Çekoslovakya üstelik bunların endüstrice en gelişmiş olanı ve tüketimci üretimi en dönük olup da Comecon’un sınırlarından en çok rahatsızlık duyanıdır. Nihayet Çekoslovakya Varşova Paktı içinde daha özgür, daha bağımsız bir duruma kavuşmak meylini de göstermiştir. Sovyet yöneticileri ise, Stalin devrinin kör itaatini, sosyalist dayanışma ve birliğin tek şartı olarak görmeye alışmış kişilerdir. Çekoslovakya faciası bütün bu faktörlerin tesiri ile patlak vermiştir.

“Çek trajedisi Amerika ile ilişkilerimiz bakımından olsun, Türkiye Sosyalizminin Partimize tâyin ve tesbit edilen ilkelerinde cümlelerin birleşmesi bakımından olsun, bizim için son derece önemli bir ibret levhası teşkil etmektedir.”

Çekoslovakya olayları, askerî blokların küçük küçük üyeleri için, asıl tehlikenin blokun lideri durumunda bulunan güçlü müttefiklerinden geldiğini; ve gerçekte küçük devletler bağımsızlıklarını bu bloklara girdikleri anda kaybettiklerini çırçıplak ortaya koymuştur. “Ortak savunma” kavramı askerî ittifakların küçük devletleri için, gerçekte büyük devletin çıkarlarının bir tabii olarak söz konusu olmaktadır. Ve böyle olduğu için de küçük devletlere askerî ittifakların ileri karakolu olmak gibi nankör ve gerçek güvenlik ve bağımsızlıkları ile bağdaşmayan bir rol düşmektedir.

“Çek faciasının ortaya serdiği ikinci bir gerçek de; bağımsızlığın sosyalizmin vazgeçilmez bir unsuru olduğudur. Milletler, kendi sosyalizmlerini kendi imkânları ile ve millî bağımsızlıklarına kıskançlıkla sarılarak kuracaklardır. Amerikan emperyalizminden de, Sovyet tahakkümünden de aynı uzaklıkta kalmaya dikkat edeceklerdir.”

Bu iki noktada, yani askerî ittifakların küçük devletlerin aleyhine işlediği, küçükleri ittifakın büyük ve güçlü liderine tâbi varlıklar haline getirdiği hususuyla “Türkiye sosyalizminin millî ve bağımsız bir hareket olduğu hususunda Türkiye İşçi Partisi’nin tezlerinde ne kadar haklı olduğu Çekoslovakya olaylarından sonra bir kere daha ispatlanmıştır.”

Çekoslovakya olaylarının kuvvet politikasını tekrar ön plâna çıkarması ve milletlerarası ilişkileri soğuk harp sathı mailine kaydırması kuvvetli bir ihtimal olarak belirmektedir. Bu durumda Amerika ile ilişkilerimizin, millî bağımsızlık, egemenlik haklarımıza tam saygı, hukukî ve fiilî tam eşitlik esaslarına göre derhal, yeniden ayarlanması hayati bir önem kazanmıştır. Türkiye’nin NATO’dan çıkması, ikili antlaşmaları feshederek Amerikan askerî üslerini tasfiye etmesi artık savsaklanamayacak bir zorunluluk haline gelmiştir.

Amerika’nın da, Varşova Paktı’nda beliren çatlakları zorla sıvamasına benzer teşebbüslerle, NATO zincirini sıkıştırmaya kalktığı olaylarla sabittir. Yunanistan darbesinde olduğu gibi. Bundan dolayı Amerika’nın yeni kuvvet gösterilerine girişmesi gözden uzak tutulamayacak bir ihtimaldir.

Türkiye son zamanlarda Amerika'nın kuşkuyla izlediği bir müttefik durumuna gelmiştir. Stratejik durumu bakımından Türkiye Amerika için son derece önemli bir ileri karakoldur. Johnson bu hususu, bizi, Vietnam'la kıyaslamak sureti ile açıkça belirtmişti.

6. Filoya mensup gemilerin İstanbul'daki hadiselere ziyaretten hemen sonra 3 Ağustos-9 Eylül arasında, yani Zafer Bayramımızda, yani İzmir'in kurtuluşu gününde, İzmir limanını ziyarete karar vermesi ve uyarlamalara rağmen kararından vazgeçmemesi, hele Çekoslovakya olayları ile ayrı bir anlam kazanmaktadır.

Hükümeti bu istenmeyen ziyareti iptal ettirmek için enerjik teşebbüslere girişmeye davet ediyoruz.

Uyanık olmalıyız. Aziz milletimizi Amerikalıya karşı pasif direnmeyi daha tesirli şekilde tatbika çağırıyoruz. İzmir'e çıkacak Amerikan subay ve erleri bir yalnızlık çemberi içine alınmalı; hiçbir Türk bunlarla, hiçbir şekilde temas kurmamalıdır. Amerikalı güzel İzmir'in bütün kapılarını yüzüne kapanmış bulmalıdır.

Yunanistan ve Çekoslovakya olayları, "Dünya ikiye ayrılmıştır; varlıklarını korumak için küçük devletler ya Sovyet uydusu, ya Amerikan uydusu olmak zorundadır." şeklindeki, yıllardır tekrarlanan sözlerin nasıl haince bir tuzak olduğunu apaçık bir kere daha ortaya koymuştur. Bu tuzağa milletçe karşı çıkmalıyız. Türkiye için bir tek yol vardır:

Ne Amerika, ne Sovyet Rusya, ne de herhangi bir başka devletin dümen suyu. Türkiye için tek çıkar yol kayıtsız şartsız bağımsızlık yoludur. Millî şeref ve haysiyet yoludur."

Bu demecin yayınlanmasını izleyen hafta, Merkez Yürütme Kurulunda görüş ayrılıkları bertaraf edilmemiş olacak ki, Aybar'dan Yönetim Kurulu'nun Olağanüstü toplantısı için çağrı aldık.

Ankara'ya gittiğim akşam çatıdaki çatlağın büyümüş olduğu izlenimi uyandı bende. Deyim yerindeyse alev bacayı sarmıştı. Ertesi sabah toplantı açıldığı zaman söz alanların konuşmaları daha derin kaygılar uyandıracak düzeylerdeydi.

Daha önce de belirttiğim gibi kuruluşundan itibaren her ülkeye özgü sosyalizm ilkesine koşut yazılar, kitaplar yazan kimi yöneticiler gökkuşağının altından geçmiş gibi kimlik değiştirmişlerdi.

Özellikle de Behice Boran ile Sadun Aren... Aren “artık Aybar’a sosyalist demek olanağından mahrumuz” diyebilme gücünü kişisel tarihini oluşturan hangi kaynaktan almıştı? Şaşırıyordum.

1922 yılında Erzurum’da doğan Sadun Aren Orta öğrenimini Eskişehir Lisesinde (1940), Yüksek öğrenimini Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde tamamladı (1944). Bir süre Maliye Bakanlığı’nda çalıştıktan sonra bitirdiği fakültede asistanlık sınavını kazanarak öğretim üyeliğine başladı (1945).

1950’de doçentliğe yükseldi. Ertesi yıl, bilgi ve görgü arttırımı amacıyla gönderildiği İngiltere’de bulunduğu sırada Türkiye Komünist Partisi kurdukları savıyla Doktor Şefik Hüsnü, Zeki Baştımaz, Reşat Fuat, Mihri Belli ve arkadaşları aleyhine açılan dava soruşturmalarında bu partinin yöneticisi olduğu yolunda ifadeler bulunduğu için 5 yıl ülkeye dönmedi.

Davanın Askeri Temyiz’e intikal ettiği aşamada Ankara Maliye Meslek Okulu’nda öğretmenlik görevi verilerek tutuklanmadan yargılandı, beraat etti.

Beraat ettikten sonra tekrar Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde öğretim üyeliği verilmiş, 1958’de profesörlüğe yükselmişti.

27 Mayıs 1960’tan sonra Yön hareketinin başını çektiği Sosyalist Kültür Derneği kurucuları arasında yer alan Aren, 1965 seçimlerinde TIP milletvekili olarak parlamentoye girdi.

Amerikan 6. Filosunun protestolara karşın İstanbul ve İzmir limanlarına demir atarak askerlerini kentlerimizin caddelerine saldırdığı yıllar o günleri yaşayanlar –Sadun Aren’in de üyesi bulunduğu– TIP Merkez Yürütme Kurulunun Amerika’ya karşı –Irak savaşından sonra iki yüzü aşkın aydının boykot kararı gibi– direnme kararı aldığını anımsayacaktır.

İşte her çeşit direnç yolları denendiği evrede bir gün bakıyorsunuz Hürriyet’te bir manşet:

Sadun Aren’in Kavaklıdere’deki evinin kiracısı Amerikalılar.

İstanbul İl Yönetim Kurulu yedek üyesiydim. Başkanımız Şaban Yıldız toplantıda parti disiplinine aykırı hareket etmek yok. Görüşlerini, eleştirilerini Genel Yönetim Kurulu toplantısında ortaya koyarsın diye uyardı beni. Ama, aynı gün Yalova ilçemizden ka-

labalık bir grubun Hürriyet'in manşeti üzerine ilçeyi işgal ederek protestolarını açığa vurduklarını öğrendik.

O hafta Kadıköy ilçemizin eski nikah dairesinde "fasulye pilav" gecesi vardı. O gece pek çok arkadaş sanki ben sorumluyum gibi hesap sormamı istediler benden. Yan çizmek savaşımçı kişiliğime de şairce düşünürlüğüme de aykırı geliyordu. Şaban Yıldız'ın gözüne baka baka "Sizlere Özdemir Asaf'tan ilham alarak 5-6 dize okuyacağım" dedim:

"Sana söyleyince sen anlarsın
anlarsın sana söyleyince sen
söyleyince sana sen anlarsının
ben 'İzmir'in içinde Amerikan neferi'nin şairi
sen Amerikalının ev sahibi"

Genel Yönetim Kurulunun andığım toplantısında başta Kemal Sülker çok sayıda üye söz alarak Aren'in yaşam öyküsündeki bu özelliklere temas etmemi istediler benden. Özellikle askeri temyizdeki yargılanma evresinin canlı tanığı bendim onlara göre, sorunların bu denli "şahsileştirilmesi"ni doğru bulmuyordum fakat, Behice Hanım konuşmasıyla işi o denli "şahsileştirmişti" ki..

Aybar'a hitaben tek parti döneminde fakülte'deki görevinden uzaklaştırıldığını söyleyerek, kurulu düzenin dümen suyunda gitme ahlakını benimseseydik biz de kendilerinin özlediği devlet erkanı arasında yerimizi alırdık demesi hem şaşırttı, hem de derinden üzdü beni.

Söz sırası bana gelince kurulu düzenin dümen suyunda gitseydik biz de 1946'da tutuklandığımız için okulumuzun sıralarından koparılıp alınmazdık öğretmenim dedim.

Bu toplantıda Aybar'ın yargıci kesilenlerin çoğu -Şaban Erik dışında- işçi kesiminden gelmeyenlerdendi nedense. Malatya'dan milletvekili seçilerek parlamentoya giren Şaban Erik'in henüz TİP Genel Başkanı sıfatını taşıyan bir kimseye düpedüz hakaret etme cesaretini nereden bulduğu sorusuna o gün de yanıt verememişim bugün de veremiyorum.

Sanıyorum, Erik'in saldırısını yanıtladıktan hemen sonra "başkanlıktan çekiliyorum" diyerek toplantıyı terk etti Aybar.

Yaşar Kemal ile birlikte çok kısa bir durum muhakemesi yaparak Behice Boran'ın yanına gittik. Ortaya çıkan kargaşayı önleyecek tek kişinin kendisi olduğu kanısındaydık o aşamada. İnanıyorduk buna.

İnancımızı vurgulayarak bir kolunda ben öteki kolunda Yaşar başkanlık odasına adeta sevk ettik Behice Boran'ı.

Toplantı salonuna döndüğümüz zaman pek çok üyenin hareketimizi onayladığını anımsıyorum. Fakat Nihat Sargın yoktu ortada. Sekreterine dışarı çıkıp çıkmadığını sorduk, bilmiyordu. Bir süre sonra Yaşar ağlamaktan nerdeyse gözleri kızarmış bir durumda tuvalette buldu Sargın'ı.

Eski bir konuşmamda “yargılamaktansa, yargılanmayı tercih ederim” dediğimi anımsıyorum.

Oysa, anıları yazdırırken, zaman zaman payıma düşen yargıları vermekten kaçınmadığım bir gerçek, ne yapalım ki olayların getirdiği bir zorunluluk bu.

Aybar'la Behice Boran da toplantı salonuna döndükleri zaman yönetim kurulu üyeleri karşısında hem yargılayan, hem yargılanan durumda isteyerek kalmamışlardı kuşkusuz.

Şimdi sözcük sözcük yineleme olanağından yoksunum konuşmalarını; ama her ikisi de övücü sözlerle birbirlerini akladılar dersem yanlışlığa düşmüş olmam.

Bu olaylı Genel Yönetim Kurulu toplantısından sonra Merkez Yürütme Kurulundaki çatlak giderilememiş olacak ki tartışmalar, 3. Olağan Kongre'ye (9-12 Kasım 1968) sirayet etti. Ama tek bir düzeysiz konuşmaya tanık olmadık bu kongrede, aksine az sonra okuyacağımız kararın kanıtlayacağı gibi bilimsel olanla güncel olanın koşutluğu sağlanabildi.

T.İ.P. 3. OLAĞAN BÜYÜK KONGRESİ KARARLARI

Türkiye İşçi Partisi 3. Olağan Büyük Kongresi, 9-12 Kasım 1968 tarihleri arasında Ankara'da Selim Sırrı Tarcan salonunda toplanmış ve 4 günlük yoğun bir çalışmadan sonra aşağıdaki kararları almıştır:

A) TEMEL KARARLAR KARAR: I

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ 3. OLAĞAN BÜYÜK KONGRESİ:

1-Sosyalizmin, kapitalizmden sonraki aşamanın üretim tarzı olarak; kapitalist üretim ilişkilerinden özde ve biçimde farklı üretim ilişkileri olarak; olayları incelemede, tahlilde ve senteze varmada kullandığı bilimsel metot bakımından bir tane olduğunu; fakat toplumların çelişileri birbirinin tıpatıp aynı olmadığından, temel çelişi; yani sermaye-emek çelişisi aynı nitelikte olsa bile, üstyapıya ait çelişiler ve üstyapı-altyapı etki-tepkisi mutlaka farklı ve geri kalmış toplumlarda bu farklar daha belirgin olduğundan, sosyalizmin toplumlara göre ayrı biçimler aldığını ve alabileceğini açıklar.

Türkiye’de sosyalizmi kurmak için, sosyalizmin genel kanunlarına uygun olarak, bize özgü bir yol izlememiz gerektiğinin bilimsel bir zorunluluk olduğuna; Türkiye sosyalizminin, işçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların eliyle, aşağıdan yukarı kurulacağına; sosyalizmi kurmak için yapılacak fedakârlıkların bilerek, isteyerek, severek yapılması gerektiğine; Partimizde olduğu gibi, kurulacak sosyalist düzende de emekçi sınıfların yönetim ve denetimde, her kademede söz ve karar sahibi olacaklarına; sosyalizmin sadece bir ekonomik şema değil, emekçi sınıfların sömürülmeden, horlanmadan, ezilmeden kurtulmalarını sağlayacak, onları tüm yabancılaşmalardan sıyracık, özgür ve eşit kılacak biricik toplum düzeni olduğuna, sosyalist partiler ve devletler arasında emperyalizme karşı dayanışma ve mücadelelenin ancak bağımsızlık, eşitlik, içişlere karışmama ve karşılıklı saygı ile en tesirli hale geleceğine, Türkiye sosyalizminin, sosyalist akım içinde tam bağımsız bir hareket olduğuna inanır.

2-Temel çelişinin, yani sermaye-emek çelişisinin son tahlilde ağır basmakla beraber, hiçbir vakit sosyalizme geçişi tek başına tayin edemeyeceğini ve üstyapı kurumları ile karşılıklı etki-tepki halinde olduğunu, üstyapı kurumlarını belirlerken kendisi de onlar tarafından belirlenip bir üst belirlenme durumu meydana gel-

diğinden, sosyalizme geçilebilmesi için emek-sermaye çelişisinin had bir safhaya gelebilmesi yanı sıra, üstyapı kurumlarının da genellikle aynı doğrultuda bulunmasının şart olduğunu açıklar.

3-Başta gelen davâmızın, bugün Amerikan emperyalizmi, milletlerarası sermaye ve bunların aracısı ve ortakları olan Komprador-Ağa-Bürokrat üçlüsü ile işçi sınıfı ve onun demokratik öncülüğü etrafında toplanmış tüm emekçi sınıf ve tabakalar arasındaki temel çelişiyi aşarak Türkiye'yi tam bağımsızlığa ve emekçi sınıfları, yani milletimizi sömürü zulüm ve ezgiden kurtararak Anayasa'ya sahip çıkmış bir numaralı vatandaşlar durumuna yükseltmek ve İkinci Millî Kurtuluş ve Türkiye sosyalizmi için Partimizin açık yürüttüğü mücadeleyi kesin zafere kadar götürmek olduğuna inanır.

4-İkinci Millî Kurtuluş ve Türkiye sosyalizmi için verilen mücadelenin, Anayasa'ya sahip çıkan ve Birinci Millî Kurtuluş Savaşını kazanmış, sonradan kaybetmiş olmanın nedenlerini şimdi daha iyi ve "Partimizin verdiği mücadeleler ışığında her gün biraz daha açık ve seçik olarak kavrayan emekçi sınıf ve tabakaları kesin zafere ulaştırmakla sağlanacağına inancını belirtir."

5-Türkiye NATO'dan çıkacak, ikili antlaşmalar feshedilecek ve yurdumuzdaki Amerikan askerî üs ve tesisleri tasfiye edilecek, milletlerarası sermayenin yurdumuzdaki sömürücü ilişkilerine ve dışa bağlı Komprador-Ağa-Bürokrat üçlüsünün emekçi sınıflarımız üzerindeki zararlı nüfuz ve hakimiyetlerine Anayasa'mızın öngördüğü köklü dönüşümler gerçekleştirilerek son verilecektir.

6-Hedefe doğru kesin adımlarımızdan birini de önümüzdeki büyük seçimlerde atacağız. Bunun için:

a) İşçi sınıfımızla içli-dışlı bağlar kurmağa daha büyük bir hız ve şevkle devam etmek,

b) Köylülerle içli-dışlı bağlar kurmağa daha büyük bir hız ve şevkle devam etmek,

c) Amerikan emperyalizminin ve milletlerarası kapitalizmin ve bunların içimizdeki aracı ve ortaklarının, yani Komprador-Ağa-Bürokrat üçlüsünün ortaklaşa sömürdüğü işçi ve köylüler gibi ezilen küçük esnaf, zanaatkâr, küçük memur tabakalarile ilişkilerimizi pekiştirmek,

d)Türkiye'nin devrimci bir ortamda bulunan yüksek öğrenim gençliği ile içli-dışli bağlar kurmağa daha büyük bir hız ve şevkle devam ederek yüksek öğrenim gençliğini, emekçi sınıf ve tabakalar gençliği ile içli-dışli bağlar kurmağa teşvik etmek, başlıca amaçlarımız olacaktır.

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ 3. OLAĞAN BÜYÜK KONGRESİ:

7-Anayasa'mızın vatandaşlar arasında dil, ırk siyasî düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeyeceğini ve kanun önünde eşit bulunduğunu belirten ilkesine karşın, Kürtçe ve Arapça konuşan vatandaşlarımızın bundan dolayı horlanmalarını, ezilmelerini, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmelerini kınar.

Doğu ve Güneydoğu sorununun çözümünde ekonomik köklü dönüşümlerle beraber, psiko-sosyolojik faktörlerin de göz önüne alınması gerektiğini ve ancak bu açıdan bakılması ile gerçekçi bir çözüme ulaşılabileceğini bilir.

8-Halkımızın dini inanç ve davranışlarına içtenlikle saygılı olan Türkiye İşçi Partisi, Alevi vatandaşlarımızın mezheplerinden dolayı farklı muamele görmelerinin, horlanıp ezilmelerinin karşısında olduğunu açıklar. Diyanet İşleri Başkanlığı'nda bütün mezheplerin temsil edilmelerini ve mezhepler arasında her alanda eşitlik sağlanması gerektiğini kabul eder.

KARAR: II

Köy emekçilerinin uyarılması ve bilinçlendirilmesi için mahallî örgütler aracılığı ile köylere gönderilmek üzere -Parti Tüzük ve Programı ışığında- belli aralıklarla, tek yapraklı propaganda broşürlerinin, Propaganda ve Basın Bürosu tarafından yayımlanmasında yarar görür.

B) ÇEŞİTLİ KARARLAR

1-Türkiye İşçi Partisi 3. Olağan Büyük Kongresi ayrıca:

1-“Emperyalizme ve kapitalizme karşı, halkımızın dünyada ilk defa başarıya ulaştırdığı Birinci Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın öncüsü” Atatürk'ün ölümünün 31. yıldönümü dolayısıyla, Kongre adına Anıt-Kabir'e bir çelenk konulmasına,

2-İstanbul'da Magirus fabrikasında grevde bulunan 800 işçinin bilinçli ve başarılı direnişini desteklemek amacıyla bir "dayanışma" telgrafı çekilmesine oybirliği ile karar vermiştir.

C) TÜZÜK DEĞİŞİKLİKLERİ

1-Türkiye İşçi Partisi 3. Olağan Büyük Kongresi, Tüzüğümüzün 15. maddesindeki "...Yeni Başkan, Genel Sekreter ve Merkez Yürütme Kurulu seçilinceye kadar eskilerinin görevleri devam eder." cümlesinden sonra, maddeye aşağıdaki cümlenin eklenmesine oybirliği ile karar vermiştir:

"Şu kadar ki, Genel Yönetim ve Merkez Yürütme Kurulu üyelerinin, buldukları Kurullarda alınmış kararlarla ilgili hususlarda, ibradan sonra Büyük Kongrede konuşma hakları vardır."

2-Kongre ayrıca, 53. maddenin sonuna şu fıkranın eklenmesini karara bağlamıştır:

"Bu maddenin hükümleri 18. maddenin (1) fıkrasının uygulanmasında da gözetilir."

D) SEÇİM SONUÇLARI

Türkiye İşçi Partisi 3. Olağan Büyük Kongresinde Merkez organlarına seçilenler, aldıkları oy sırasına göre şöyledir:

GENEL YÖNETİM KURULU

a) İşçi Kesimi

Asıl Üyeler: Rıza KUAS (383), Naci EREN (366), Şaban YILDIZ (359), Hüsamettin GÜVEN (355), Şinasi KAYA (348), Kemal AKSOY (331), İlyas BAŞYILMAZ (329), Kemal TÜRKLER (326), İbrahim ÇETKİN (325), Şevki ERENCAN (306), Cenan BIÇAKCI (303), Rahmi EŞŞİZHAN (288), Yaşar SAYGINER (286), Şaban ERİK (276), Fevzi KAVUK (274), Mehdi ZANA (263), Celâl BEYAZ (258), Kemal NEBİOĞLU (257), Tahsin AVCI (255), Yılmaz YAZOĞLU (246), Abbas UĞURLU (231).

Yedek Üyeler: Musa BIRDAL (229), Yakup ERDEM (229), Yavuz ÜNAL (226), Necip AKAN (222), Mustafa M. RUHİDOĞAN (220), Mustafa OKSAL (216), Mustafa BAYKAN (215), Metin ATILAL (210), Adnan KOZANOĞLU (207), Cemil FAZLI (207).

b) İşçi Olmayan Kesim

Asıl Üyeler: Mehmet Ali AYBAR (158-ilk tur), Murat SARICA (385-

3. tur), Yaşar Kemal GÖKÇELİ (384), Tarık Ziya EKİNCİ (365), İdris KÜÇÜKÖMER (351), Suat AKSOY (341), Mehmet Ali ASLAN (339), Kemal BURKAY (328), Can YÜCEL (328), Şükran KURDAKUL (324), Attilâ AŞUT (322), Yahya KANBOLAT (312), Ayata BEĞENSEL (309), Naci KUTLAY (308), Hayrettin ABACI (300), Burhan Cahit ÜNAL (292), Kemal SÜLKER (283), Saip ATAY (273), Orhan ÇUBUKÇU (272), Sadun AREN (253).

Yedek Üyeler: Ali GÖÇMEN (246), Behice BORAN (245), Yusuf Ziya BAHADINLI (235), Nihat SARGIN (233), Adil KURTEL (219), Mehmet SELİK (218), Ali KARCI (214), Yunus KOÇAK (210), Rauf ÇAPAN (198), Minnetullah HAYDAROĞLU (196).

MERKEZ HAYSIYET DIVANI

a) İşçi Kesimi

Asıl Üyeler: Basri DEDE (174-ilk tur), Mirza DOĞAN (150-ilk tur) Nejat ÖKTEN (362-3. tur), Salih ÖZKARABAY (312).

Yedek Üyeler: Bekir YENİGÜN (243), Ahmet TURHANERİ (203).

b) İşçi Olmayan Kesim

Asıl Üyeler: İsmail Hakkı BALAMIR (160-ilk tur), Nazife CEMGİL (152-ilk tur), Cemal Hakkı SELEK (319-3. tur)

Yedek Üyeler: Moris GABBAY (250-3. tur)

Bu kongrenin başkanlığını yapan İstanbul Milletvekili Çetin Altan da kapanış konuşmasında yüksek sesle sosyalistlerin tarihe örnek olacak bir toplantı gerçekleştirdiklerini belirtirken haklıydı kuşkusuz.

Ne var ki –büyük çoğunluğun onayladığı Kongre kararına karşı– biri Aybar’ın öteki Behice Boran ile Aren’in başını çektiği iki liste ile seçime gidilmesini önleyememişti sosyalistler.

Rıza Kuas’ın bizim listede yer alacağını biçimindeki önerisini kabul etmem doğaldı. Ama parti yönetiminin özellikle Behice Boran’dan yoksun kalmasını kesinlikle istemiyordum. Durumu değiştirme gücüm olmadığı için kimi delegelere Boran’a oy vermele-ri için “kulis yapmaktan” alamadım kendimi.

Sonuç, Boran, Nihat Sargın, Aren ile birkaç arkadaşı yanılmı-yorsam yedek üye seçilecek kadar oy alabildiler.

Aynı akşam İstanbul’a dönerken trênde Yusuf Ziya Bahadın’ı ertesi günkü Akşam gazetesini okuyunca şaşıracaksın diyerek Çe-

tin Altan'ın istifa edeceği haberini verdi. Hazretin Kongre başkanı olarak yaptığı kapanış konuşmasından sonra ne değişmişti ki böyle bir karara varmıştı?

Bizim gibi saftirliklerin yanıtını bulacağı sorulardan değildi bu.

Gerçekten kendisine ayrılan sütunlarda günlerce bıkmadan usanmadan Aybar'ı yıpratacağını umduğu süslemelerle yazmayı marifet saydı Çetin. Aybar için en terbiyeli nitelemesi Zıpırkont...

Behice Boran ve arkadaşları da örgüte dağılarak il başkanları ve il yöneticilerini olağanüstü kongre toplanması zorunluluğuna inandırmaya çalıştılar. Kuşkusuz yasaların verdiği haktı bu. Ama bu hakkı kullanırken "Mefhumu muhalifini" düşünmek zorundaydınız.

Yasanın istediği miktar imza toplayarak Olağanüstü Kongre yapma olanağını bulmanız yaşanan sorunlara çözüm yollarını getirebilecek miydi?

Behice Boran arkadaşlarıyla birlikte çıkardıkları TÖM dergisine verdiği konuşmada birkaç ay önce Aybar'ın genel başkanlığına kabul oyu vermesi gerçeğini şöyle anlatmıştı okurlarına:

"Partiyi bölüyor, parçalıyor, amma da dik kafalı, dediğim dedik diyen bir insan, bu kadar söyledik, bu kadar özel olarak da rica ettik, bu kadar da egoistlik, ferdiyetçilik olmaz demesinler diye olumlu oy kullandım." Ve belki bu umduğumuz gibi, çeşitli suçlamalara genel başkan devam etmez, hiç değilse bir deneme yaparız beraber, görüşlerim ayrılığını muhafaza ederek, ya bu görüş ayrılığına rağmen bir eleştirici ve tartışma havası içinde parti yürütülür. O zaman mesele hallolur veya yürütülmez, kişisel davranışlara, yanlış çıkışlara genel başkan devam eder ve o zaman da daha geniş parti içi ve parti dışı kamuoyu, meseleleri anlar. (1 Ocak 1969)

Behice hanımın bu sözleri içinde bulunduğu politik koşulların ürünü müydü? Bilemem. Ama benimde Murat Sarıca'yla birlikte Genel Yönetim Kuruluna –Sonrada Merkez Yürütmeye seçildiğimiz aşamada TIP Genel Başkanı sıfatıyla Aybar'ın sanki bir gazete yazarı ya da konferansçı gibi, sürekli olarak Parti toplantılarına Dünyadaki komünist partilerin iç sorunlarını getirmesinden

T.İ.P. Kongresinde kavga çıktı

Sadun Aren'e sataşılınca taraflar birbirlerini ağır şekilde suçladılar.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

“Türkiye İşçi Partisi olağanüstü kongresinin dün sabahki oturumunda Prof. Sadun Aren konuşurken Diyarbakır İl Başkanı Tahsin Ekinci'nin Aren'e hitaben “köpek” diye bağırması üzerine kavga çıkmış; büyük bir arbede gücülle önlenmiştir. Bu yüzden kongre başkanı Rauf Çapan oturuma bir buçuk saat ara vermek zorunda kalmıştır.

Sadun Aren, konuşmasının sonunda, sosyalizm ve Türkiye'deki etnik gruplardan bahsettiği bir sırada, Divan Başkanlığının arka tarafından, önce “Terbiyeli konuş” diye bir ses gelmiş, sonra aynı sesin “Köpek” diye bağırıldığı duyulmuştur. Bunun üzerine salon karışmış ve delegeler yer yer, yapılan hareketin doğru olup olmadığı üzerinde sert tartışmalara girmişlerdir. Bu sırada bazı delegelerin birbirlerinin üzerine yürüdükleri görülmüş, dinleyiciler ve delegeler sonradan Diyarbakır İl Başkanı ve Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekinci'nin kardeşi olduğu öğrenilen Tahsin Ekinci'nin salondan dışarıya atılmasını istemişlerdir. Bunun üzerine Tahsin Ekinci özür dilemek ve sözünü geri almak için mikrofona gelmiş ancak bu sırada pek çok delege “Yuh” diye bağırıldığından bundan vazgeçmiş ve kendisi de karşısındakilere “Yuh” çekmeye başlamıştır. Bunun üzerine bazı delegelerin Divana yürüdüğü bazı delegelerin ise buldukları yerlerde karşılıklı itişip kakıştıkları görülmüştür. Delege ve çoğu Aren taraftarı olan dinleyicilerin Tahsin Ekinci'nin dışarı atılmasında direktmeleri üzerine Başkan Rauf Çapan oturuma ara verdiğini açıklamıştır.

Çetin Altan Kürsüde

Gayet gergin bir hava içerisinde konuşan İstanbul Milletvekili Çetin Altan, Aybar'a karşı muhalefetinin sebeplerini açıklamış “Böyle bir liderin arkasında milletvekili olmaktansa hapisaneye gitmeyi tercih ederim.” demiştir. Aybar'ı “brujuva politikacıları gibi davranmakla” suçlayan Altan, “Toprak ağalarıyla işbirliği yapmakla emekçi mücadelesi yapılmaz” demiş, bu sırada Divanın

önündeki masada oturan Diyarbakır Milletvekili Tarık Ziya Ekin-
ci'nin Altan'a "namussuz" diye bağırdığı ve küfrettiği duyulmuş-
tur. Çetin Altan, Ekinci'ye, "Namussuz sensin, utanmadan anama
sövüyor" karşılığını vermiş ve konuşmasına devam etmiştir.

Sivas İl Sekreterini "ispiyonlukla" suçlayan Çetin Altan, kongre ve kongre sonrası olayları açıklamış, bu şartlar altında T.I.P.'in önümüzdeki seçimlerde tek milletvekili dahi çıkaramayacağını ileri sürmüştür.

Ağrı delegeesi Mehmet Ali Aslan'ın sosyalist aydınlara çatan konuşması salonu tekrar karıştırmış, daha sonra söz alan Prof. Sadun Aren, Aybar'ın konuşmasını eleştirmiş, tertip ve komplolar yapmadıklarını, demokratik bir mücadele verdiklerini söylemiş. "Tüzüğümüz, programımız elbette ki sosyalisttir. Genel Başkan bunların dışına çıktığı için kendisine karşı çıktık. Aybar programının gerisine düşmüştür." demiştir.

Hiziplerin anlaşması halinde dahi hiçbir şey olmayacağını ileri süren Aren, daha sonra Ağrı delegesinin "İrkçilik" ve "Doğulu sosyalistleri horlama" suçlamalarına cevap vermiş. "Böyle bir şey yoktur. Bu şekilde düşünen olursa karşılığın önce ben çıkarırım," demiştir. Sataşma Aren'in konuşmasının burasında olmuş ve Diyarbakır İl Başkanı Tahsin Ekinci'nin önce "Terbiyeli konuş", daha sonra da "Köpek" diye bağırması zaten çok gergin olan havanın patlamasına sebep olmuştur.

Boran Kürsüde

Prof. Aren'den sonra söz alan Behice Boran konuşmasında Aybar'ın tutumunu şiddetle eleştirmiş, Genel Başkanın kendisini ve diğer milletvekillerini sık sık azarladığını ileri sürmüş, "Bu yüzden de milletvekili arkadaşlar Genel Başkan'a açacakları herhangi bir konuyu önce bana söyler, benim iletmemi isterlerdi." demiştir.

Aybar'ın bir genel kurul toplantısında kendilerine "Bıktım sizin şu vıdıvıdılarınızdan" dediğini ileri süren Boran, "Aybar bizi tepeden inmecilikle suçlamaktadır. Halbuki esas tepeden inmeciliği kendisidir." demiştir.

Partinin bir sosyalist parti olmaktan çıkıp, "Küskünler parti-

si” haline geldiğini ileri süren Şaban Erik, “Aybar’ı körü körüne tutanlar bu partiyi yönetemez. Var mı ötesi?” demiştir.

Şakir Keçeli partiden yapılan ihraçları eleştirmiş, her iki ekibin de bu konuda aynı derecede suçlu olduklarını söylemiştir.

Keçeli’den sonra söz alan İzmit delegesi Şevki Erencañ konuşmasına, “Ben hümanistim. Sosyalistim. Komünistim. Her ne ise, ama Türkiye İşçi Partiliyim.” demiş, ancak delegenin bu sözleri diğer delegelerce büyük tepki ile karşılanmıştır. Şevki Erencañ’ın “Ben komünistim.” dediğini ileri süren bazı delegeler, bu sözü geri almasını istemişler, Başkanlık divanı da direktince Erencañ “Komünistim demek istemedim. Sadece bir sıralama ve espri yaptım.” demiştir.

Okuduğumuz haberde bu satırları yazdırdığım 2003 yılında bana ilginç gelen kimi hususların altını çizmek istiyorum.

Çetin Altan’ın artık oy sisteminin kaldırılması olgusuna sığınarak 1969 seçimlerinde Aybar liderliğindeki TIP’in bir milletvekili bile çıkaramayacağına ilişkin yargısının tutmadığı görüldü. Aybar ve Rıza Kuas barajları aşarak İstanbul’dan milletvekili seçildiler. Kendisi de 1969 seçimlerinden sonra dokunulmazlığı kaldırıldığı için Sultanahmet Cezaevine alındıktan kısa bir süre sonra dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay’dan af talebinde bulunarak serbest bırakıldı. (Bu af edilme olayının vicdanları sızlatan hukuksal çelişkisi Altan’ın yazılarını yayınlamasından dolayı mahkum edilen Yazışleri Müdürü Doğan’ın aylarca içerde kalmasıydı kuşkusuz.

Kongrede Aybar’ı tepeden inmecelikle suçlayan Behice Boran ise 1969 seçimlerinden sonra kendisi başkanlık yaptığı süre içinde –zaten dar bir kadroyla yönetilen– Partide üç kez tasfiye yapmayı sosyalizm anlayışının gereği saydı.

Bana verilen beş dakikalık sürede eski bir sosyalistin “Değirmenin taşları buğday öğütölmek için yapılmıştır. Eğer arada Buğday bulunmazsa birbirlerini ufalar bu taşlar” sözlerini anımsatarak “Oysa bizim değirmenimizde buğdayımız vardı” diye kürsüden indim. Aldıran tek kişinin bile olmadığını acıyla anımsıyorum.

Olağanüstü Kongre, Behice Boran ve aralarında Sadun Aren,

Nihat Sargın, Şaban Erik'in bulunduğu 10'a yakın arkadaşının asil üyelik kazanmalarıyla sonuçlandı.

Aybar'ın Genel Başkanlığında 1969 seçimlerine girecek olan Türkiye İşçi Partisi yeni Merkez Yürütme Kurulu okuyacağımız bildiriye kamuoyuna sunarak emperyalizme karşı sosyalizm için savaşımını sürdürürken bir yıl boyunca süren tartışmalardan dolayı kimsenin disiplin kurullarına verilmeyeceğini vurguluyordu. Bu bildirge parti kamuoyunda oldukça ferahlık yaratmıştır. Ancak Behice Boran tutumunda bir değişiklik yapmayı gerekli görmedi. Aksine seçimlerin partiye kazandıracığı bir şey olmadığı yolunda karamsar söyleşiler yaptı fırsat buldukça.

T.İ.P. 2. OLAĞANÜSTÜ BÜYÜK KONGRESİ KARARLARI

Türkiye İşçi Partisi 2. Olağanüstü Büyük Kongresi, 28-29 Aralık 1968 tarihleri arasında Ankara'da "Dilşat" salonunda toplanmış ve gündemindeki maddeleri görüşerek aşağıdaki kararları almıştır:

A)TEMEL KARARLAR

Türkiye İşçi Partisi 2. Olağanüstü Büyük Kongresi, sosyalizm yolunda emperyalizme ve onun yerli işbirlikçilerine karşı mücadele eden bütün partili kardeşlerimizi, parti birlik ve beraberliğini sağlamaya çağırır.

Bu amaçla partideki son çalkantıları durdurmak, emekçi halkımızın biricik umudu ve Türkiye sosyalist hareketinin tek siyasi örgütü olan Partimizin sosyalizm doğrultusunda etkin mücadelesini her alanda sürdürmek için aşağıdaki kararları alır:

1-"Beşli Önerge"nin Merkez Yürütme Kuruluna verildiği 16.10.1968 tarihinden, bu kararın alındığı âna kadar meydana gelen olaylardan dolayı Partili hiçbir şahıs ve organ hakkında disiplin kovuşturmasına mahal olmadığına karar verildi.

2-Parti üyelerinin, Parti-içi demokrasinin gereği olarak, Parti meselelerini, en geniş hürriyet içinde, yetkili parti organlarında tartışmasını zorunlu görür. Ancak, karara bağlanan bir konuda, Parti üyelerinin, aksi görüşte olsalar bile, karara uygun hareket etmek zorunda olduklarını ve bunun dışında davranamayacaklarını belirtir.

3-İl ve ilçe örgütlerinin görüşleri alınarak, Parti Tüzüğü'nün yeniden gözden geçirilmesi ve tadil tasarısının Olağanüstü Büyük Kongreye sunulmasına;

4-Parti Program ve Tüzüğü'nün öngördüğü sosyalizmin temel ilkeleri doğrultusunda, Parti Programını geliştirmek, boşluklarını doldurmak, dil ve ifade bakımlarından daha kolaylıkla anlaşılmasını sağlamak için Genel Yönetim Kurulunun görevlendirilmesine;

5-Mevcut teşkilâtı bir yandan yeni kuruluşlarla yurt ölçüsünde genişletmeye uğraşırken, diğer yandan Teşkilâta derinlemesine bir çalışmaya öncelik tanınarak Parti-içi eğitime önem verilmesine;

6-Türkiye İşçi Partisi'nin yandaş kuruluşlarla daha sıkı ilişkiler kurması için Genel Yönetim Kurulunda özel bir gündem maddesi ile görüşme açılmasına karar verildi.

1969 SEÇİMLERİ

Geçen bölümün sonunda tamamını verdiğim “T.İ.P 2. Olağanüstü Büyük Kongresi Temel Kararları”nın başlangıç satırlarını yinelemek istiyorum.

“Türkiye İşçi Partisi 2. Olağanüstü Büyük Kongresi, sosyalizm yolunda emperyalizme ve onun yerli işbirlikçilerine karşı mücadele eden bütün Partili kardeşlerimizi, Parti birlik ve beraberliğini sağlamaya çağırır.”

Balıkesir il başkanlığı görevini sürdürüyordum. Önümüzdeki seçimler, sosyalizm yolunda emperyalizme ve onun yerli işbirlikçilerine karşı savaşım cephelerinden biriydi çünkü. Seçimlere 5 ay kala ilçeler arası toplantı düzenleyerek arkadaşlarla durum muhakemesi yaptık. Bu toplantıya katılan ilçe başkanları ve yöneticileri –milletvekilliğine adaylığımı koyarak yasa gereğince– kesinlikle görevimden ayrılmamı istemiyorlardı. Onlara Malatya Kongresindeki konuşmamda özellikle merkez kontenjanlarının Merkez Yürütme Kurullarınca saptanması konusundaki sert eleştirilerimi anımsattım.

Geçerli olan uygulamada 6 kişinin oyu ile adaylar atanabiliyordu. Bu yetkinin genel yönetim kurullarına verilmesi daha çok sayıda üyenin (21 üyenin) oy vermesi sağlanacağı için atamalar daha demokratikleşecekti.

Malatya Kongresini oluşturan delegeler önerimi kabul ederek bu demokratikleşmenin önünü açtılar.

1967'de Balıkesir İl Başkanlığına seçilmemden itibaren bana sık sık sorular olmuştur.

Niye Balıkesir?

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışından nice ay önce Balıkesir Kongresini örgütleyerek, Bigadiç-Soma-Burhaniye cephesinde işgalci Yunan ordusunu durduranların kentinden milletvekili olabilmek için.

Elbette ki şairce ütopyalardan biriydi bu. Ama kendimden gizlemediğim bir gerçeği arkadaşlarımdan ve halkımdan mı gizleyecektim.

Neydi yol?

O aşamada da partinin çizdiği hat üzerinde geceyi gündüze katarak çalışmak, tabandaki insanlarımızın tepkilerini politik güce çevirmek.

Daha önce değindiğimi anımsıyorum. Ama yinelemekte fayda var. Ege'nin kimi bölgelerinde Güney Doğu'ya rahmet okutacak güçte toprak ağalarının bulunmasına karşın Balıkesir'de yapıyı belirleyen tabaka küçük köylülüktür.

Küçük köylülüğü oluşturan nüfusun dörtte biri Alevi vatandaşlar.

Çoğunluğu temsil eden dörtte üçü etkisi altına alan çeşitli tarikatlar.

Aynı coğrafyanın, yaklaşık aynı ekonomik koşullarının çizdiği bu haritada dörtte üçü de –tepkisini açığa vurmasına karşın– kasaba eşrafının egemenliğinde yaşamını sürdürmek zorunda kaldı yıllarca.

Bize düşen bu tepkiyi bilince dönüştürmek, arayışlarında öncü olmak...

Acılar Dönemi kitabımda yer alan, Ege toprağının insanı şiirimde bu arayışı okuyacağınız dizelere yansıttığımı sanıyorum.

EGE TOPRAĞININ INSANI

Arıyor Ege toprağının insanı
Gazi dağlarında ÷lkemizin
Yontularda büyüyen bir kenti sarar gibi
Arıyor, gelecek yollarının yolcuları
O ne gön÷ldeş, o ne sevecen.

Evrenin koynunda saklandığı yazlara doğru
Sevgi asmalarında renklenen
Hasretleri gözlerinde yaşar gibi
Hangimize bakıyor öyle
Posta trenlerinin durduğu
İstasyonlardan geçerken.

Geliyor Ege toprağının insanı
Köylerden, sokaklardan, bahçelerden
Uzun bir düşünmeyi gerçekte duyar gibi
Geliyor, çok çekmiş yılların yolcuları
Yaşamın zincirlerine kilitlenmeden.

Balıkesir’de milletvekili adayı olabilmek için Genel Merkeze başvurdum. Sonradan Samim Kocagöz hikaye etmişti. Sadun Aren talebimi listenin 4. ya da 5. sıralarında bir yer vermek suretiyle karşılanmasını istemiş. Aybar’ın listesinden yönetim kuruluna seçilen arkadaşların büyük çoğunluğunun oylarıyla –ki Genel Yönetim Kurulunun üçte ikisini geçiyordu– liste başına getirilmişim.

Zaten haftanın üç günü seçim kampanyasına başlamış gibi çalışmalarımızı sürdürüyorduk. Çatıdaki çatlağa karşı partiye sempati duyan kitlelerde soğukluk gözlemlemiyorduk. Ancak ege-men güçler Türkiye ölçeğinde TIP’e yakınlığını oylarıyla kanıtlayan Alevi vatandaşları etkileme amacıyla Birlik Partisi’ni kurdurmuş.

Turan Fevzioglu da CHP içindeki kimi muhalifleri birleştirerek Güven Partisi’ni politik arenaya çıkarmıştı. 1965 seçimlerine göre artık oy sisteminin kaldırılmasının yanı sıra oy dağılımını etkileyen önemli bir değişiklikti bu. Gene de kimi anketlerin işareti

**TİP İl Başkanı
Ş. Burdakul
Şehrimize Geldi**

ŞÜKRAN KURDAKUL

**Türkiye İşçi Partisi
Balıkesir İl Başkanı
Şükran Kurdakul dün
şehrimize gelmiştir.
Dün akşam İlçe Yöne-
tim Kurulu Üyeleri ile
bir toplantı yapan Kur-
dakul seçimlerde tutul-
lacak yol üzerinde üye-
lerle görüşmüştür.**

**Gecayı Akçayda ge-
çiren Kurdakul bazı par-
tililerle de temaslarda
bulunduktan sonra bu
gün Burhaniye ve Ay-
valığa gidecektir.**

**Balıkesirde
Fırıncılar Grev**

ile birlikte bizim Balıkesir'de bir milletvekili çıkaracağımızı açıklamaları belli çevreleri "Provakatif" hareketlere sevk etmişti. Örneğin Balıkesir Birlik gazetesinde "Samimi olmadıkları her fırsatta ortaya çıkan TIP'lilerin içerisinde sabıkaları vardır." başlıklı haberde benim de Türkiye Komünist Partisi üyesi olduğum savıyla iki yıla, ayrıca 8 ay Tarsus'ta gözaltında bulundurulmaya hüküm giydiğim yazılabiliyordu. (3 Ekim 1969)

Savcılıkça sabıka kaydım olmadığını bildiren belgenin milletvekili adayı olabilmek için birincil koşul olduğunu bilmezlikten gelen bu sermaye borazanlarına askeri temyiz kararını açıklayarak hesap soracağımı Hizmet gazetesinde açıkladım.

Utanmadan yayınlarını sürdürerek bana verilecek oyları azaltma çabalarını sürdürdüler.

İşte bir örnek:

Ş. Kurdakul kimden ve nasıl hesap soracak?..

Kendisinden hesap sorulmuş ve 2 sene hapis 8 ay sürgüne gönderilmiştir.

3 Ekim tarihli gazetemizde çıkan ve Şükran Kurdakul'un iki sene hapis ve 8 ay da Tarsus ilçesinde, nezaret altında kaldığını bildirdiğimiz yazımız üzerine TIP Balıkesir eski İl Başkanı ve Milletvekili adayı Şükran Kurda-

kul, şehrimizde çıkan bir gazetede bizden hesap soracağını belirtmiştir. Hatta, gazetenin yazdığına göre 3 tarihli gazetemizde çıkan yazıda imza bulunmadığı cihetle sorumlu müdürümüzden hesap soracaktı.

Sorumlu müdür Şükran Kurdakul hakkında Askeri Mahkemenin 15 Ekim 1953 senesinde Harbiye’de 1. Ordu Garnizon Mahkemesindeki duruşmalarını da incelemiş ve Şükran Kurdakul’a ceza veren heyeti de tesbit etmiştir.

Kendisi ile birlikte 127 sanığı cezalandıran mahkeme heyetini unuttu ise, bu heyetteki zevatın adını da verebiliriz.

Şükran Kurdakul hesabı kimden ve nasıl sorabilecekti, sorsun bakalım.

Aynı çevrelerin “Balıkesirli Milliyetçi Gençler” gibi uydurma bir imzayla yüzlerce köye gönderdikleri beyanname şu satırlarla başlıyordu:

“Şükran Kurdakul, 1946 yılından beri, Türkiye Gizli Komünist Partisinin üyesidir. Bugün ise aynı partinin örtülü şekli olan ‘Türkiye İşçi Partisi’ adayı olarak senin karşına çıkmaktadır.

1951 yılında, bu adam Türkiye Gizli Komünist Partisi Mensubu olduğu için, Ankara Garnizon Kumandanlığı, II Numaralı Askeri Mahkemesi tarafından tevkif edilmiş, suçu sabit görülerek iki yıl ağır hapse mahkum olmuştur.”

Yalanı tahrir ögesi olarak kullanabilen bu çevreler sözünü ettiğim beyannameye “İzmir’in içinde Amerikan neferi” şiirimin bizim radyoda pek çok defa okunduğunu yazarak hakkımda kavuşturma açmasını istediler savcılıktan.

Belediyenin kent içi radyosundaki konuşmalarımda bu şiirden dizeler okuyordum çünkü.

Köyde kentte ilçelerin belediye radyolarında okumaya da devam ettim.

1969 seçimlerinde partinin il olarak ilk sloganı “Her köye bir anayasa” idi. Sloganı gerçekleştirmek için bin anayasa temin etmem güç olmadı. İlimizin başat sorunlarını biliyorduk, propagandaların başlamasından iki gün önce yaptığım basın toplantısında üretime bağlı sorunların yanı sıra kredi yolsuzluklarına ilişkin uyarılarımızı vurguladım. Yeni Haber, okuyacağınız satırlarla verdi.

Milletvekili adayı Kurdakul demeç verdi.

TİP'in Balıkesir'de seçim sloganı: Köylere Anayasa

Her köye bir Anayasa verilmesi için kampanya açılıyor

Türkiye İşçi Partisi Balıkesir Milletvekili adaylarından ve Parti İl Başkanı Şükran Kurdakul, dün basına yazılı bir demeç vermiştir. Kurdakul demecinde özetle şunları belirtmektedir.

“İki gün sonra TİP olarak Balıkesir’de seçim kampanyası açacağız.

Seçimler bizim için, Türkiye’nin sorunlarını halkımıza öğretme savaşımızın bir cephesidir. Seçimlerde de işleyeceğimiz konular bilimsel verilere dayanacak ve mutlak bölgemizin sorunlarına bağlı olacaktır.

İŞBİR tesislerine kapasite arttırılması için gerekli izin verilemezken, aynı işkolunda çalışacak olan yabancı Lübnan firmasına müsaade bahşedilmesinin ekonomik nedenleri nelerdir? Ortak Pazar, neden yurdumuzu tehdit eden tehlikelerin en korkuncudur? Dış borçlanmalar neden alabildiğine artmakta, neden alabildiğine ithalâtımız çoğalırken, ihracatımız azalmaktadır? Bu gibi sorunlarımızı Anayasamızın ilgili maddeleri ışığı altında inceleyecek, bu seçimde de halkımıza Anayasamızı öğretme çabamıza büyük bir şevk ve inançla devam edeceğiz.

Bundan dolayı Balıkesir’de ilk sloganımız: ‘Her köye bir Anayasa’dır.

Bütün devrimcilere sesleniyorum: Dar imkânlarımızla temin ettiğimiz elimizdeki bin Anayasanın, onbinlere ulaşması için bize Anayasa gönderiniz.

Anayasamızı daha geniş kitlelere mal etme savaşımızda bize göndereceğiniz her Anayasanın katkısı büyük olacaktır.”

Seçim çalışmalarına başladığımız ilk evrede emekli General Dr. Fahrettin Yakal, Balıkesir’e gelerek görev başı yaptı. Dar olanaklarımıza karşın birlikte gidebildiğimiz propaganda gezilerimizi bu bölümde vermeye çalışacağım. Dr. Yakal aday olmadığı halde seçim çalışmalarına katılmasının nedenini şöyle açıkladı kamuoyuna:

“Anayasamızın halka mal edilme savaşımızda olumlu çalışmalarını göz önüne alarak, T.I.P.’nin bu ildeki fedakârca hamlelerine gücüm yettiği kadar bir katkıda bulunmak umudu ile seçim toplantılarına katılacağım.

Türkiye İşçi Partisinin Milletvekili adayı olan Şükran Kurda-

kul'u iki yıldır Balıkesir'de göstermeye çalıştığı hizmetlerden ötürü de desteklemeyi görev biliyorum.” (25 Eylül 1969)

Parti üyesi olmadıkları halde beni ve TIP'i ellerindeki olanaklar oranında destekleyen onlarca arkadaşı saygıyla anmak isterim.

Bu seçimlerde hazırladığım üç bildirgeyi dağıtma konusunda da unutulmaz yardımları oldu bu arkadaşların. 34 yıl önceki savaşımıza egemen olan görüşleri içerdiği için bu bildireleri sunuyorum.

Vatandaşım,

Türkiye Atatürk'ün ölümünden bu yana, Kurtuluş Savaşımızın getirdiği bütün dönüşümleri rayından çıkararak iktidarlar elinde tekrar sermayedar (kapitalist) batı devletlerinin gözünü diktiği bir açık pazar haline gelmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde, özellikle 1850'den sonra ülkeyi çepçevre saran borçlanma politikasının yarattığı sonuçların giderek nasıl siyasal alana intikal ettiğini ve nasıl bağımsızlığımıza gölge düşürdüğünü bilirsiniz.

İttihat ve Terakki Partisi yöneticilerinin dışa bağımlı politikaları nedeniyle, Alman kapitalizminin dümen suyunda girdiğimiz I. Dünya Savaşı'nda, Galiçya'da, Sarıkamış'da yüzbinlerce vatan evlâdının şehid olması; önce ekonomide başlayan bağımlılık, sonra uluslararası eşitlik ilkesinin ihlâl edilmesi, daha sonra da yabancı sivil ve asker uzmanlara devletin yüksek mekanizmalarında yetkiler verilmesi sonucudur. Ordularımıza kumanda eden Alman generallerinin (Liman Von Sanders, Falkenhayn v.s.) maliyemizi kontrol eden Alman iktisatçıların (Kont-Ostrolog) Osmanlı İmparatorluğu'nu getirdiği uçurumun Mütareke ve Sevr antlaşması olduğunu hatırlatmamı gereksiz saymayınız.

1946'dan bu yana iktidarlar, Kurtuluş Savaşımızda halkımızı silâh altına alan iki temel inanca dirsek çevirmişlerdir:

- 1-Ekonomik bağımsızlık,
- 2-Uluslararası ilişkilerde eşitlik.

YAKIN TARİHİMİZİN ÖĞRETTİĞİ GERÇEKLER:

1947 yıllarında Truman doktrinini iyi değerlendiremeyen

C.H.P. iktidarına bağılı iktisatçılar, dış politika uzmanları, öngörülen yardım kavramının altında gizlenen büyük Amerikan şirketlerinin borç-faiz-sömürü plânlarını iyi göremiyerek açık bono vermiş. Demokrat Parti iktidarı ise bu ulusal menfaatlerimize aykırı düşen ekonomi politikasını büsbütün hızlandırmakta sakınca görmemiştir.

Bu dönemdeki “yatırım”ların, genellikle bacasız fabrika olarak vasıflandırdığımız “montaj sanayii” alanında olduğu, kurulan şirketlerde yabancı sermayedarların hakim bulunduğu, böylece büyük kârın dışarıya gittiği gerçeği düşünen her yurtseverin gözünden kaçmamaktadır. Çünkü yatırımlar, yabancı sermayedarlar tarafından ağır sanayinin dışında en çabuk kâr etme alanlarına inhisar ettirildiği için, özel sektör eliyle kalkınma politikası hem dışa bağımlı, hem de milli ekonomimizi geliştirici bir mahiyet alamamıştır. Bu yüzden özel sektör eliyle kalkınma politikası, para hacmindeki sayıca şişmelere rağmen, her geçen yıl yurdumuzu büyük bir ekonomik bunalım içine düşürmüş, borçların faizleri bile –tıpkı Osmanlı maliyesinin düştüğü çıkmazda olduğu gibi– ödenemez duruma gelmiştir.

Adalet Partisi iktidarının tayin ettiği Devlet Plânlama Dairesinin de Sanayi ve Ticaret Odalarının da, gerçekçi bilim adamlarının da tesbit ve ilân ettiği duruma göre:

1969 başında ödenmesi gereken DIŞ BORÇLARIMIZ 1,5 MİLYAR DOLARIN üzerindedir. Bu durum alınan yeni borçların YÜZDE ELLİ BEŞİNİN eski borçların faizlerini kapatmak için harcanma sonucunu kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu yüzden Dünya İktisadî İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı O.E.C.D. nin Türkiye’yi “Dünyanın en ağır borç yükü altındaki ülke” olduğunu ilân etmesinin temel nedenlerini eğer yalan söylemiyorsa, hiçbir politikacı red ve inkâr edemez.

Vatandaşım,

Bunun sonu, Osmanlı devrinin son günlerinden tanıdığımız “Dünyunu Umumiye”nin başka isimler altında gelişti olacaktır. Yani, alacaklı kapitalist devletlerin, milli gelir kaynaklarımıza el koyarak, alacaklarını tahsil imkânlarına fiili ve hukuki veçhe arama-

ları olacaktır. Giderek, yabancı uzmanların ÷lkemizi tam bağımlı bir ekonomik yapı sınırları içine alacak tedbirlerle devlet içinde devlet yetkileri taşımaları olacaktır. Ve Türk toplumunun bekasını sağlayan orta direğın, **milli savunmanın** daha geniş ölçüde yabancı kontrol mekanizmalarının eline geçmesi olacaktır.

Bu gerçeklerin Kıbrıs davasında nereye kadar uzandığını, alevin baca seviyesine yaklaştığını hatırlatmama izin veriniz.

ORTAK PAZAR TEHLİKESİ:

Ekonomik alanda yurdumuzu tehdit eden tehlikelerin son halı ise kapımızın eşığıne kadar dayanmıştır. Bu tehlike, gümrük duvarlarımızı aşmayı hedef alan **ORTAK PAZAR** tehlikesidir. Ortak Pazar, Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana ne kadar kurulma imkânı bulunmuşsa milli sanayimizi ve küçük sanayimizi hak ile yeksân edecektir.

Dikkat ediniz yabancı sermaye (dış kapitalizm) tarihi tekerrür ettirmektedir. Şair Namık Kemal, Osmanlı-batı kapitalizmi ilişkilerinin bugünlüne benzer ekonomik durum almasını İbret gazetesinde tahlil ederken şöyle yazmıştır: “Biz ziraatte olduğu gibi, sanayide de kendi yağımızla kavrulurduk. Hemen her ihtiyacımızı ifa edecek tezgâhlarımız vardı. 20-30 senede onların hemen cümlesi mahvoldu. Bunun sebebi de hiç şüphe yok ki, mahut antlaşma ile Avrupalılara verilen ticaret hürriyetidir.” Namık Kemal'in sözünü ettiği antlaşmaların başında İngilizlerle yapılan antlaşma gelmekte ve ÷lke 1908'e kadar 130 milyon altın civarında borç altına girmektedir.

Yüz küsur yıl sonra milli sanayimizi tamamen yok edecek olan Ortak Pazar'a karşı bugünün bilim adamları da aynı endişeyi duymaktadır. Örneğın Milliyet gazetesi yazarı Kemal Bisalman şöyle seslenmektedir:

“Sorarım size, tek koruyucumuz olan gümrük duvarlarımızı da kaldırdığımız taktirde hangi sanayi kolunda, Avrupa ÷lkelerinden akacak mallarla aşık atabileceğiz? Böyle bir felâkete düştüğümüz an, ama montaj, ama milli yarım yamalak sanayimizin de dibine darı ekilmeyecek mi sanırsınız? Tek tük bacası tüten fabrika-

mızın da, kapısına kilit vurulmayacak mı sanırsınız?

Elini kolunu sallayarak destursuzca sınırimızdan giren dış sermaye, varımızı yoğumuzu çekip götürmeyecek mi sanırsınız? Türkiye Ortak Pazar'ın pazarı olmayacak mı sanırsınız?

Eyyamcı politikacılardan vazgeçtik, yok mu memlekette millici? Yok mu bu memlekette sanayici? Yok mu bu memlekette sanayi odaları? Uyanın heey, uyanın. İşbirlikçi tüccar satıyor memleketi..." (12 Eylül 1969-Milliyet)

Vatandaşım, duygusal olmayalım. C.H.P. nin devlet eliyle milyonlar yaratma D.P. ve A.P. nin özel sektör eliyle kalkınma yönetimlerinin getirdiği sonuçların son halkası budur. Dış ticaretimizdeki olumsuz gelişmeler, bu zincire bağlı halkalardan biridir. Bu birbirine kenetlenmiş olumsuzluklar sebebiyle 1967-68 döneminde ithalâtımızın üçte biri yeni dış borçlanmalarla karşılanmıştır. Uzmanlar, bütçenin 3-3,5 milyar açık vereceğini açıklarken A.P. hükümeti ya susmakta, ya da hayali ufuklar edebiyatı ve halkın gözünü boyama siyasetiyle gününü gün etmektedir.

Ekonomik alanda karşılaştığımız kötülüklerin en kötüsü, sayıların eski gümüş ve altınları Londra borsasında satılığa çıkarıldığı halde HAZİNENİN NET AÇIĞININ 4 MİLYAR LIRANIN ÜZERİNDE OLUŞUDUR. Hazine açığı nedeniyle devletle iş yapan kuruluşlar alacaklarını zamanında tahsil edememekte, böylece onlar da, ilişkileri olan diğer kişi ve kuruluşlara, işçilere ödeme yapamaz duruma düşürülmektedirler.

Bay Demirel ne söylerse söylesin, devaluasyonu hızlandıran nedenler, bu etkenlerle iç-içedir ve kaçınılmazdır.

Vatandaşım, ben, Türkiye İşçi Partisi'nin adayı olarak bu gerçekleri sadece şimdi seçimler dolayısıyla ifade etmiyorum. Yazar ve editör olarak, günlük gazetelerde ve özellikle çeşitli fakülte-lerin bilim adamları ile birlikte hazırladığım "Eylem" dergisinde, Türk toplumunun bu temel sorunları bütün genişliğiyle ele alınmış, ülkemizi tehdit eden yabancı ekonomik müdahaleler ekonomi, tarih ve sosyoloji bilimlerinin ışığı altında incelenerek düşünen vatandaşların faydasına sunulmuştur. İl ve İlçe yöneticilerinin büyük çoğunluğunun yazılı istekleriyle T.I.P. adayı olmazdan ön-

ce partimin Balıkesir İl Başkanı olarak bu toprağın insanına Balıkesir ve İstanbul basını yolu ile nice hizmet imkânları araştırdığımı bilenleriniz vardır.

KURTULUŞ YOLU, ANAYASADIR...

A.P. yüzde elliye aşıya da aşamasa da; düzen değil, dümen değişikliği yapan C.H.P. Türkiye’de ve Balıkesir’de umduğu yükselmeyi gösterse de göstermese de, hatta T.İ.P. içinde hizipleşmeler, dalgalanışlar olsa da olmasa da bu çok kısa değerlendirmeye çalıştığım temel sorunların gerçekliği, gerçekliğinden bir şey kaybetmiyecektir.

İzaha çalıştığım bu hayatımıza kasteden sorunların çözülmesi, Anayasamızın öngördüğü milli kalkınma hedeflerinin uygulanmasına bağlıdır.

Biliyorsunuz, Anayasa Toprak Reformunu şart koşmuştur. A.P. iktidarı bu yolda tek adım atmamış, C.H.P ise ortak iktidarı zamanında yapısı gereği bunu başaramamıştır.

Biliyorsunuz, Anayasa, ithalât ve ihracat şirketlerinin devletleştirilmesine engel hüküm koymadığı, hatta, 39. maddede “**kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartı ile devletleştirilebilir.**” denildiği halde A.P. iktidarı köylünün kredisini bile bu gibi şirketlere vermek suretiyle besleme ithalât ve ihracatçı yaratarak memleketin hakiki sahibi olan köylümüze ihanet etmiştir.

Sorunuz Bay Cihat Bilgehan’dan, sadece İzmir Ziraat Bankası’nca açılan 82 milyon liralık kredinin 40 milyonu ihracatçı firmalar arasında bölüşülmüş müdür bölüşülmemiş midir?

Sorunuz Bay Bilgehan’dan aynı bankanın tasfiye edilemeyen 216 milyon liralık alacağı 60 ithalâtçı ve ihracatçı firmanın zimmetinde bırakılmış mıdır, bırakılmamış mıdır? Sorunuz Bay Bilgehan’dan 454 bin tütün üretici aileden, aile başına 531 lira kredi verilirken, 91 ihracatçı firmadan her birine 6 milyon 600 bin lira kredi sağlanmış mıdır, sağlanmamış mıdır?

Halk hükümeti niteliği, halk hükümeti tutum ve davranışı bu olmadığına göre, meselelerimizin çözümü halkın kendi davasına

kendisinin sahip çıkmasına bağlıdır. Mesele, babalarına, yetiştiği fukara mahallelere, dirsek çevirmeyen emekçi halk çocuklarının, politikanın bir ekmek kavgası olduğunu, askerlik gibi bir vatan görevi olduğunu idrak ederek, kendisine teşkilâtlanma fırsatı bulması meselesidir.

A.P. Anayasayı rafa kaldırmış olsa da; C.H.P. Anayasanın hayata geçmesini gerçekleştirecek temel unsurlardan hem muhteva, hem kuruluş bakımından yoksun bulunmuş olsa da, ANAYASA BU YOLU açmıştır. İşçilerin ve köylülerin uyanışı ile bu yolun daha da açılacağı, siyasi iktidarlara ve kuruluşlara rağmen halkın kendi davasına kendi elleriyle daha da sahip çıkacağı gün gibi açıktır.

Osmanlı saltanatının ihanetine rağmen tarihe büyük bir kurtuluş savaşı örneği veren Türk halkı işçisi, köylüsü aydını ile, küçük esnaf, sanayi erbabı ve zanaatkârı ile A.P. içinde de, C.H.P. içinde de ve T.İ.P. içinde de kurtuluş davasına, insanca yaşama davasına, iş bulma davasına karşı koyan her teşebbüsü önleyecek bir uyanış içinde olduğunu göstermiştir. Bugünden yarına daha da gösterecektir.

Türkiye'nin uyanışı, 1919'dan beri bayrak yarışıdır. Bu yarış nice, harcamalar, kan dökmeler ve nice çalışmalar pahasına bugüne kadar gelmiştir. Mutlaka en şerefli yerine kadar götürülecek ve kazanılacaktır. Aslolan ve önüne geçilemeyecek olan budur.

T.İ.P. adaylarına çalışma imkânı verirseniz, Balıkesir toprağında gerçeğin sesinin daha yüksek, daha namuslu, daha insanca ve daha milli ahlâka uygun bir haykırış olarak duyulmasında katkınız olacaktır. Ama biliniz ki, bu ses, "seçim-geçim" sesi değildir. Bu ses, seçimden önce olduğu gibi, seçimden sonra da Vatanımızı tehdit eden Amerikan emperyalizminin bütün hergelelikleri ile ve bunun ekonomik ve siyasal bütün sonuçları ile sonuna kadar, her imkânı yaratarak verdiği savaşta devam edecektir.

Okuduğunuz için teşekkür ederim.

Ne Rusya, ne Amerika, ne Çin...

Yaşasın hür ve bağımsız Türkiye!

Yaşasın Türkiye emekçi halkı ve onun can dostları

ŞÜKRAN KURDAKUL

T.İ.P. Balıkesir Milletvekili Adayı

Köylü Arkadaş,

Yine senin hiçbir derdin, hiç bir dâvan çözülmemiş olarak, yurdu-muz Türkiye'de yeni bir seçim yapılacaktır. Büyük tüccarların, fabrika-törlerin, büyük toprak ağalarının desteklediği siyasi partiler, bu seçimde de senin oylarını alabilmek için her türlü oyuna başvuracaklar. Al birini, vur ötekine.

Kırk yıllık C.H.P nin de, 4 yıldır suyun başında bulunan A.P. nin de, köylüye uzanmadığını, sen kendi hayat tecrübenden biliyorsun.

- Mahsulünün fiyatını, harcadığın emeğe göre tayin edecek bir yol tutmadığını biliyorsun.

- Gönen'de sulu ziraat yapan, hayvancılık yapan köyleri, ARACI KOMİSYONCUNUN, TEFECİNİN, MANDRA SAHİP-LERİNİN elinden kurtaracak bir yol tutmadığını biliyorsun.

- Edincik'te, Erdek'te zeytin yolsuzluğu yaparak, aldığı mala hile katan ARACI TÜCCARIN yakasına yapışmadığını biliyorsun.

- Bandırma'nın ve Manyas'ın çeltik ekimi yapılan köylerinde, üreticinin binbir derdini sağır sultan duymuşken, tam ürün zamanı A.P. iktidarının dışardan pirinç getirilmesine izin çıkardığını biliyorsun.

- Bigadiç'in, Sındırgı'nın, Savaştepe'nin, Ivrindi'nin köylerin-deki tütün ekicilerini, köylüden kestiği krediyle beslediği aracı tüccarla baş başa bırakarak, mahsullerinin pırasa fiyatına satıl-masına seyirci kaldığını biliyorsun.

- Zeytin toplama mevsimi Ayvalık'ta, Edremit'te, Burhaniye'de çalışmak zorunda kalan binlerce topraksız ve az topraklı

kardeşinin eline ne geçiyor? Kaç saat çalıştırılıyor? Biliyorsun.

– Toprağı yetmeyen Balıkesir, Balya, Ivrindi, Bigadiç ve Kepsut köylerinden toprak işçisi olarak Karacabey, Manisa ve Akhisar ovalarındaki binlerce dönüm ağa topraklarında çalışmaya giden kardeşlerinin eline ne geçiyor? Kaç saat çalıştırılıyor? Gıdasızlıktan ve ilgisizlikten hasta düştükleri zaman elini uzatan var mı onlara? Biliyorsun.

SAĞDICIM,

Pazara çıktığın zaman, elindeki 10 liranın ne kadar değerinden düştüğü meydanda. Mahsulünü satarken yerinde sayan, hatta gerileyen fiyatlar, ihtiyaçlarını karşılarken hiç durmadan fırlamakta, bütün yük yine senin omuzlarına yüklenmektedir.

Görünen köy kılavuz istemez. Pahalılık arttıkça ve de ailedeki nüfus çoğaldıkça elindeki toprak sana da yetişmez olacak, aynı çileye senin evlâtların da uğramayacak mı? Bu gidişin sonu bu değil mi?

Bunların yanı sıra, ilkokulu zar-zor okutarak bitiren çocuğun –iktidarlar Anayasanın emrettiği görevlerin hiçbirini yerine getirmediği için– okumaya devam imkânı bulamamaktadır. Bu görevler yerine getirilmediği için köylerin sağlık hizmetleri yapılmamakta, köylü vatandaş hastahane kapılarında sefil perişan bırakılmaktadır.

Kırk yıllık C.H.P şimdi düzen değişikliği yapacağından bahsediyor. Düzen değil, ancak dümen değiştiren bu partinin geçen defa seçtiğin adaylarından hangisinin ne hizmeti dokundu sana?

Kredinin arslan payını büyük aracı tüccarlara, tefecilere dağıtan A.P. nin, geçen defa seçtiğin adaylarından hangisinin, ne hizmeti dokundu sana? Soruyorum, yalandan bile olsa ne hizmeti dokundu sana? Daha DURDUNBEY gibi koskoca bir ilçenin yolunu bile yaptıracak kabiliyeti gösteremeyen bu adaylar mı köyünün yolunu yaptıracak ve seni tefecinin elinden kurtaracak bir ekonomi politikası takip edecek?

Köylü Arkadaş,

Şimdi yurdumuz Türkiye’de, köylüsü ile, işçisi ile yani emeklerini satarak yaşayan 32 milyon insanın kurtuluşuna varacak tek yol ANAYASAYI öğrenmek ve öğretmek yoludur. Anayasa aleyhine konuşan politikacıların karşısında susma... Anayasayı iyice

öğrendiğin zaman, iktidarların görevlerinden nasıl yan çizdiklerini daha iyi anlayacaksın. Anayasayı öğrendiğin zaman YABANCI ŞİRKETLERİ İLE ORTAKLIK kuran ensesi kalınların senin ve evlâtlarının sırtından geçindiğini çok iyi anlayacaksın.

Köyüne gönderdiğimiz Anayasayı mutlaka öğrenmen gerektiğini unutma...

T.İ.P nin sesi, Balıkesir’de de artık senin uyanık kardeşlerinin sesiyle birleşmiştir.

Bu birleşmenin önüne ensesi kalınlar geçemeyecektir.

Yalan propagandalara kulak asma. T.İ.P ni senin gözünden düşürmek için ettikleri iftiraların hepsi yalandır. T.İ.P Anayasasının ve kanunların yasak ettiği bir suçu işlemişse, 8 yıldır neden kapatmıyorlar? Neden mahkemeye vermiyorlar?

Bu iftiralar, senin bu seçimlerde onlara çok iyi bir ders vereceğinin korkusundan ötürüdür sağdıcım.

Balıkesir’den seçeceğin T.İ.P li milletvekilleri, göreceksin Ankara’da yan gelip yatmayacak, mutlaka ve mutlaka senin bu anlattığım dertlerini mahallen tesbit edip çözülmesine çalışacaktır.

Dikkat et oyunu kurda-kuşa, ata-merkebe kaptırma.

Oyunu İNSANA VER...

İNSANA, İNSAN YAKIŞIR.

ŞÜKRAN KURDAKUL

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ

Balıkesir Milletvekili Adayı

İşçiler,

Siz, emeklerini üretim aracı sahiplerine satarak yaşayan bir sınıfın insanısınız.

Şimdi Anayasa size Sendika kurma, toplu sözleşme ve grev hakkı tanıyor. Sizden önceki nesiller, ağabeyleriniz, babalarınız bu hakların alınması için 1908 den beri nice kurban verdiler.

Birleştikçe, saflarınızda kenetlendikçe, Anayasamızın tanıdığı hakları sonuna kadar isteyecek ve alacaksınız.

İşçiler,

Siz emeklerini üretim aracı sahiplerine satarak yaşayan bir sınıfın insanısınız.

Üretim aracı sahibinin, yani sermayedarın, fabrikada toplu sözleşmede size üç kuruş zammı vermemek için hangi yollara başvurduğunu bilirsiniz. A.P. iktidarı size üç kuruş zammı bile çok gören sermaye sahipleriyle işbirliği yaptığını, SERMAYEDARLARIN PARTİSİ OLDUĞUNU saklamıyor. Türkiye'yi ÖZEL SEKTÖR eliyle kalkındıracağım diyen A.P. iktidarı değil midir?

A.P. yöneticilerinin 4 yıldır izlediği özel sektör eliyle kalkınma politikası memleketi iflasın eşiğine getirmiştir. Delilleri şunlardır:

1-Dış borçlar 1,5 milyar doları aşmış, ve yeni borçların yüzde 55'i eski borçların faizlerini kapatmakta kullanılmıştır.

2-Saraylardan kalma gümüşler Londra borsalarında satıldığı halde hazinenin net açığı 4 milyar lirayı bulmuştur.

3-Sadece bu yıl dış ticaret açığı 2,5 milyar liradır.

Kırk yıllık C.H.P. de şimdi düzen değiştirmeden bahsediyor.

C.H.P. düzen mi değiştirir; dümen mi değiştirir? Bunu yılların tecrübesi bize çok iyi öğretmiştir.

A.P. yöneticilerinin ekonomi politikasının bütün yükü işçinin, köylünün, dar gelirli memurun, küçük esnaf ve zenaatkârın sırtına binmiştir. Vasıtalı vergilerdeki artışlar bunun delilidir. Paramızın değerinin düşmesi bunun delilidir.

İşçiler,

Bugünden yarına bu gerçekleri öğrenen öğrenen, sendikalarınızda birleştiğiniz gibi, sendikanızdaki işe yaramaz unsurlarla mücadele ettiğiniz gibi, kendi partinizin yönetimine de ağırlığınızı koyacaksınız.

Çünkü siz, emeğini üretim aracı sahiplerine satarak yaşayan bir sınıfın insanısınız.

İnsana İNSAN yaraşır.

ŞÜKRAN KURDAKUL

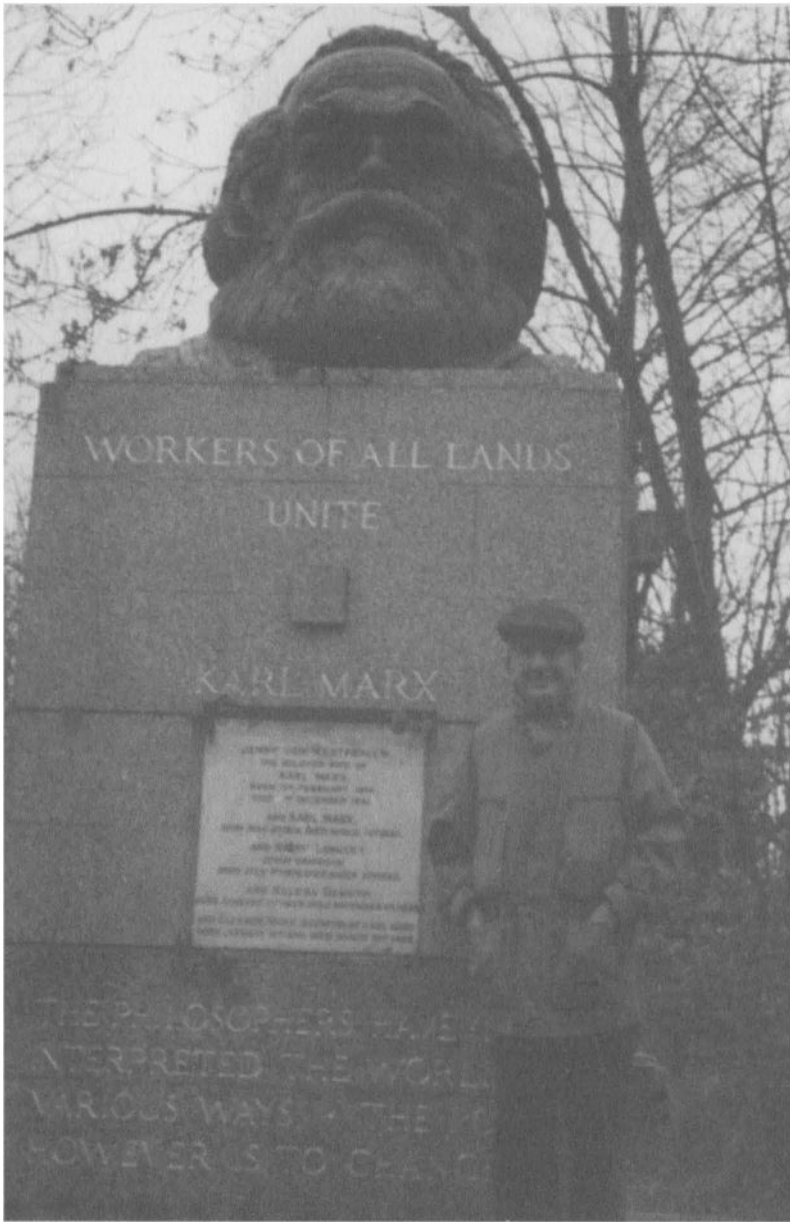
T.I.P. Balıkesir Milletvekili Adayı

İl Sekreterimiz Dr. Abdullah Palabıyık muayenehanesini bırakmadığından Pazar günleri dışında propaganda gezilerine katılamıyorduk. Yönetim Kurulunda görev alan Susurluk'lu üyelerimiz de (Ahmet Kula, Sendikacı Hulusi, İlçelerinde çalıştılar. Dr. Yakal'la önceki bir haftalık gezi programının ilk durağı Bigadiç oldu. Kent merkezine 30-35 km uzaklıktaki Kuvai Milliye kasabasının bize yardımcı olan bir Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisiyle (Bu satırları yazdığım yıl büyük bir holdingin yöneticilerinden biri olduğu için adını vermeyeceğim) birlikte gene minibüsle gittik.

Genç arkadaşımızın kucağında ses büyütme aracı, koltuğumuzda seçim bildirgelerimiz...

İlçe yöneticilerini bulmamız mümkün olmadı. Belediye başkanını ziyarete gittik. Gençlik yıllarından itibaren Cumhuriyet Halk Partisinin çeşitli kademelerinde çalıştığını öğrendiğimiz başkan Ahmet Gümüş istediğimiz kahvede toplantı yapmamız için yardımcı olacağını söyledi bize. Oldu da.

1960'lı yıllarda 10 binden az insan yaşıyordu Bigadiç'te.

WORKERS OF ALL LANDS

UNITE

KARL MARX

JEREMY BENTHAM
THE ELDER SON OF
KARL MARX
BORN 1732
DIED 1804
AND KARL MARX
BORN 1818
DIED 1883
AND KARL MARX
BORN 1818
DIED 1883
AND KARL MARX
BORN 1818
DIED 1883

THE PHILOSOPHERS HAVE
INTERPRETED THE WORLD
IN VARIOUS WAYS - THE
QUESTION IS TO CHANGE IT

Caddelerinin çoğunda Kuvai Milliye şehitlerinin adları yaşatılıyor.

Merkeze bağlı çok sayıda köyde Alevi vatandaşlarımız yerleşmiş. Başat ürün tütün.

Kasabanın yakınlarında Bor maden yatakları bulunmasını yoksul köylüler ve kasabalılar büyük şans sayıyorlar. Asgari ücretten de olsa gününde ödenen aylıkları ve emeklilik hakları var. Çoğuna Şayakçılar, Sırrı Yırcalılar gibi Balıkesir'in tanınmış aileleri sahip bu işletmelere. Ekmek kapısı yarattıkları için de köylünün minnettarlığını –ve oyunu– kazanmışlar.

Bir iki kahve sohbetiyle ne ölçüde tanınabilirdi bir kasabanın halkı?

Tanıdığımı zannediyordum.

Okumuş kesimin belirgin özelliği yüksek eğitimlerini tamamlayıp meslek sahibi olunca pek çoğunun kasabalarında iş tutması.

Toplantıyı düzenlediğimiz kahvede propaganda konuşmasından önce sohbet ettiğimiz vatandaşlar gençlerin bu tutumuna överek övünerek değiniyorlar.

O gün Adalet Partisi'nin dışa bağımlı ekonomi politikasını anlatırken tek sözcük kaçırmadan dinleyen bu insanlar nasıl güven duyguları coşkulandırdı içimde anlatamam.

Aralarında TIP'in barajı aşamayacağı çekincesi ile yakınlıklarını oya dönüştürmeyecek olanlar vardı kuşkusuz. Ama büyük çoğunluğuyla “benim insanlarım” olarak göründüler.

(Yıllar sonra Cumhuriyet gazetesi yazarı olarak düzenledikleri festivale sevinçle katıldığım zaman da, başta Belediye Başkanı Sedat Ulus ve arkadaşlarının kişiliklerinde “benim insanlarıma” özgü kazanımlar gördüm.)

Bu yeni Bigadiçliler kuşağının yaşadıkları dönemin toplumsal siyasal yapısını algılama becerileri vardı.

Birlikte çalışma bilincine ulaşmaları birincil özellik:

Doğru gördüklerini yaşama geçirmek için heybelerinde birikmiş ne varsa önünüze sergiliyorlar.

1969 seçimlerinde Bigadiç merkez ilçede belki bana 100 oy veren çıkmadı ama... 1995'de eşimin babası Rüştü Koray adını taşıyan bir öğrenci yurdu açmak amacıyla vakıf kurma önerimi se-

vinerek benimsediler. O tarihte kurulması için bu kez, “Bigadiç Kültür ve Eğitim Vakfı”nın ilk yasal koşulu olan 500 milyon lira-yı Doktor avukat, eczacı, Şoför, Balıkçı, mimar, imam, kahveci v.b. meslek sahibi 100 babayiğit toplama başarısı gösterdi. 27 Kasım 1995 günü Sedat Ulus-Sema Ulus, Sezai Sillelioğlu, İbrahim Akyüz, Dilek Yılmaz, Emin Uçar, Nihat Saatlioğlu, Yusuf Ülker ile düzenlediğimiz basın toplantısında vakfın kuruluşunu açıkladığımız zaman dünyalar benim olmuştu.

1997 yılında 48 yataklı kız öğrenci yurdu bu çağdaş imecenin ürünü olarak yükseldi.

BANDIRMA VE YÖRESİNDE

Bigadiç'ten sonra Dr. Yakal'la birlikte Bandırma'ya gittik.

Partinin çatısı altında çeşitli meslek gruplarından üyeler bulunuyordu. İstanbul'dan öğrenciliğimden tanıdığım jeolog Mehmet Dinçer'in ilçe sekreteri olduğunu söylemiştim. Başta sanırım bir yazısından ötürü 8.5 aya mahkûm edilerek, cezaevinde yatan Kemal Ural, Adem Çitçi örgütün temel direklerinden üçü olarak her etkinliğin üstesinden geliyorlardı.

Seçim dolayısıyla yaptığımız ilk kahve toplantısında ilginin kurulu düzen partilerinden az olmadığını gördük. 27 Eylül 1969 tarihli gazete, bu toplantıyı okuyacağınız bu satırlarla yansıttı:

“T.İ.P. ilk seçim konuşmasını yaptı. Kurdakul: ‘Her yıl dışarıdan alınan yardımın %55’i borçlarımızın faizlerine kapatılıyor.’”

Şehrimiz TIP ilçe teşkilatı ilk kapalı salon toplantılarını Paşabayır mahallesinde yaptı.

Konuşmacılardan Fahrettin Yakal:

12 Ekim Milletvekili seçimlerinde reyinizi kullanmadan önce sıkı bir denetlemeden geçirmelisiniz.

Bunu yapmadığınız takdirde çekmekte olduğunuz yükleri tekrar omuzlarınıza yükleneceksiniz ve hüsrana içinde kalacaksınız. Dedikten sonra sözlerine devam eden Yakal: AP diyor ki; Bana verilmiş olan vazifeleri yerine getiremiyorum ve sizler yasama organlarına sahipsiniz, o yasama organlarını da bana veriniz diyor!

Bu istek tehlikelidir. Bu tehlikeleri göz önüne alınız ve ona göre reylerinizi veriniz, demiştir. Daha sonra söz alan TIP Milletvekili aday: Şükran Kurdakul:

AP sizi özel sektör eliyle kalkındıracağız dediği halde niçin sözünü tutmadı? AP Anayasanın 39. maddesini rafa kaldırdığı için; bu korkunun içerisine girerek Anayasayı değiştireceğim diye kaba hatlerini örtmek istemektedir. Dedikten sonra sözlerine devam eden Kurdakul: Süleyman Demirel'in kurduğu iç kabine, bir defa olsun Toprak reformunu ağzına aldın mı? Almadı? Süleyman Demirel ve iki ortağı korkuyorlar. Anayasa kelimesini duyunca şeytan çarpmışa dönüyorlar. Anayasanın teminat altına almak istediği teminatları kaldırmak istiyorlar. dedikten sonra yatırımlar konusuna da değinen KURDAKUL: AP iktidarı ve ondan evvelkiler ne yapmışlardır. Yatırım yapıyoruz, diyorlar ve Amerika'nın firmalarından alınan yardımlarla bacasız fabrikalar yapılıyor. 1947'den beri gelen iktidarlar yatırım yapmamışlardır diyen Kurdakul:

Bir buçuk milyar dolar olan borçlarımızın faizlerini ödemek için; bu sene aldığımız yardımların %55'ini borçlarımızın faizlerine kapatıldığını iddia etmiştir ve Maliye Bakanı Cihat Bilgehan geldiğinde lütfen sorunuz o zaman benim doğru söylediğim meydana çıkacaktır, diyen Kurdakul: 1968 yılında İzmir Ziraat Bankası'nda 82 milyon liralık kredinin 40 milyonu 40 ihracatçı firmalar arasında taksim edilmiştir. Aynı yıl bu firmaların kapanmayan kredileri 126 milyon lira idi diyen Kurdakul: Çoğu yabancı uyruklu ithalat ve ihracatçı firmalardır. Süleyman Demirel yabancı firmaların desteğiyle iktidara gelmiştir, demiştir.”

Bandırma yöresindeki Köy ve Bucak merkezlerine de arkadaşlarımızın kurduğu ekiplerle gezme olanağını bulduk, anımsatmakta yarar görüyorum.

Manyas, Gönen ve Erdek en yakın komşu ilçeler Bandırma'ya. Marmara ve Avşa adaları da aynı coğrafyanın Balıkesir'e bağlı bir parçası.

Aslında yalnız bu yöre için 4-5 ekiple en az 15 gün çalışmak gerekiyor. Biz ancak iki gün ayırabildik.

Bu gezimizdeki önemli saydıkları konuşmaları bandırma şehir gazetesi şu satırlarla yansıtıyor:

Yakal: Köylüler er geç söz sahibi olacaklardır

“Türkiye İşçi Partisi köylerde yaptıkları seçim propagandalarında Anayasanın desteklenmesini ısrarla isteyerek bazı açıklamalarda bulunmuşlardır.

Konuşmacılardan Emekli General Dr. Fahrettin Yakal:

AP iktidarı ellerindeki vasıtaları, karşılarındakilere insafsızca kullanıyorlar. Buna rağmen memleketin hakiki sahipleri olan köylüler; er geç söz sahibi olacaklardır. Bu partiler sizlere bazı imkânlar tanıdıysalar, bu hakları TIP in karşı gelmesiyle olmuştur, diyen General Yakal’a bir dinleyici: Paşam! Sizin partiye, komünist parti diyorlar doğru mu? Sözüne: Bizim hakkımızda komünist damgası vuruyorlar. Biz 1961 yılında kurulduk. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde komünistçilik yasaktır. Şayet biz komünist olsaydık bugün huzurunuzda olmazdık çünkü, T.C.C. Savcısı yakamıza yapıştırdı. Görüyorsunuz ki biz alını açık olarak karşınızda bulunuyoruz demiştir. Daha sonra konuşan Balıkesir TIP Milletvekili adayı Şükran Kurdakul:

Türkiye İşçi Partisi gücünü nasırlı elli işçi kardeşlerinden alıyor. Biz fakara halkın partisiyiz. Bizler daima fakir halkın dert ve dileklerini dile getirmeye çalışıyoruz. Bizler daima büyük toprak ağalarının karşılarındayız, diyen Kurdakul: AP Anayasa oylaması sırasında Anayasaya hayır! Hayırda hayır vardır tekerlemelerle halkı aldatmaya çalışıyordu, çünkü bazı maddeleri işlerine gelmiyordu da ondan.

Şimdi de ben Anayasanın bazı maddelerini değiştireceğim diyor. Çünkü Anayasanın 37. 38. 39. maddelerindeki hususları yerine getirmedi diyen Kurdakul: Süleyman Demirel ikiyüzlü hareket ediyor! Evet ikiyüzlü diyorum. Devlet işletmesinin birası varken “Efes Pilsen”in Türkiye’de yapılmasına müsaade etti. Bu duruma göre Tekel firmasının imal ettiği bir malzemenin karşısına rakip firma çıkarıyor. Üstelik de her tütün satılan yerlerde de içilebilir müsaadesini çıkarmıştır. Dolayısıyla de Anayasayı ihlal etmiştir. İşte onun için Anayasanın bazı maddelerini değiştirmek istiyor! Süleyman Demirel, köylü vatandaşların az okumuşluğundan istifade etmek istiyor, demiştir.”

YENİ ŞEHİR, 28 EYLÜL 1968

Bu gezide Gönen köylerinden birinde kahve sohbetini bitirmiş ayrılıyorduk ki vatandaşlardan birisi yanımıza geldi. Koluma girerek beş on metre yürüelim size bir manzara göstereceğim dedi. Bir iki dakika sonra küçük bir bayırı aştık, köylü vatandaş, “Gördüğünüz 5-6 dönüm kadar tarla benimdir. Bu yılki domates ürünü 10 kuruşa alıcı bekliyor. Alışveriş faizcilerin elinde. Domates’imizi tarlada bırakmadığınız gün oylarımız da sizin olacaktır.”

Yörenin sulu ziraat yapılmasına elverişli kesimlerinde su taşkınlarının yarattığı sıkıntılar karşısında yalnız bırakılan köylünün acısı da ayrı.

Bu geziden Balıkesir’e dönüşümüzde basına verdiğim yazılı demeçte şiirlerini “üçüncü katın insanları” adlı kitapta toplayan Sıtkı Yırcalı’ya da sorumluluklarını anımsattım.

TIP M. Vekili adayı, şehrimizde yazılı bir demeç daha verdi.

TÜRKİYE İşçi Partisi Balıkesir Milletvekili adayı Şükran Kurdakul, ilimizdeki seçim çalışmalarıyla ilgili olarak, basına yazılı bir demeç daha vermiştir. Kurdakul’un demeci özetle şöyledir:

“Manyas, Gönen, Balya ve Sındırgı ilçelerinde ziyaret ettiğimiz her köyde fukara halkımızı derin ızdıraplar içinde görmenin acısı içindeyiz. Manyas’ta göl kıyısı köyleri bunca yıldır kendilerini perişan eden su baskınlarına köklü bir çare bulunmamasını protesto etmişlerdir. Kızıksa, Salur ve Kocagöl’de yaptığımız toplantılarda köylü vatandaşlarımız, setlerin teknik imkânlarla geliştirilmemesi halinde bu perişanlığın daha da artacağını belirtmişlerdir.

Sulu ziraat yapılan köylerden Hamamlı’da ise köylü, domatesini 10 kuruşa satmaya razı olduğu halde aracı tüccarların şehirde fiyat düşürmemek için almaya yanaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu köye 40-50 km. mesafedeki Bandırma’da domatesin 100 kuruşa satıldığı düşünülürse, dönen dolaplar kendini kolay ele verecektir.

Sayın Dr. Yakal, gezi boyunca halka Anayasamızın tanıdığı hakları anlatmış ve onu değiştirmek isteyen partiye oy verilmemesini istemiştir.

Görünüş odur ki, A.P. bu seçimlerde Balıkesir’de –seçim kanunu aldığı oydan fazla milletvekili çıkarma fırsatı verse bile– oyların yüzde ellisini aşma şansından mahrumdur.

Çok yıllardır halkın üzerinde bir fildişi köle hayatını yaşama-
yı nedense kendilerine lâıyk gören eski toplumcu Sayın Yırcalı'nın
da olayları geçmiş yıllara özgü hasletlerinin ışığı altında değerlen-
dirme fırsatını kullanmış olsalar –sözlerimize katılacaklarını dü-
şünüyoruz.

T.I.P. bu dönem Balıkesir'de sesini duyurmuştur. Ve bu ses,
köylere imzasız mektuplar göndererek Türk milletinin birinci vas-
fı olan yiğitlik erdeminden mahrum olduklarını gösterenlerin ah-
lâk dışı çabalarına rağmen halkın sesiyle birleşmiştir. Ve bu bir-
leşme de devam edecektir.

Sayın Balıkesir basını aracılığı ile gezdiğimiz Bandırma, Man-
yas, Gönen ve Balya köylerinde bizlere gösterilen teveccühe lâıyk
olmaya çalışacağımızı belirtmek isterim.”

Yeni Haber (2 Ekim 1969)

KÖRFEZ İLÇELERİ

Körfez ilçelerinde (Ayvalık, Burhaniye, Edremit) tabandaki
emekçilerin her zeytin toplama mevsiminde büyük üreticinin mer-
hametine kalıyordu ücretleri.

Ne yasa, ne Anayasa...

Ne çalışanların sağlık koşullarını güvence altına alan iş yeri, ne
asgari ücret...

Yıllar boyu süren bu sömürü içinde sömürü düzeninin çarkla-
rını durduracak kendisi için sınıf olma bilincinden yoksun insan-
larımızı “Asgari haklar”ına kavuşturacak güçte olmadığımızın
acısını çekiyordum.

Ancak bir basın bildirgesiyle kamuoyuna duyurmak... elimiz-
den gelen buydu. Bu toplama mevsiminde de şu satırlarla dikkati
çekmeye çalıştım:

“İşverenlerin kahyalarla kurdukları ilişkilerde asgari ücret esası gö-
zetilmeden bağlantılar kurdukları yolundaki iddia doğrulanırsa, ka-
nunu hiçe sayanlarla mücadele edeceğimiz bilinmelidir. Halkımızın
işgücünden yararlanarak 17 lirayı çok gören kanun kaçaklarına şim-
diden haber veriyorum:

Fukara halkımız sahipsiz değildir.”

(Hizmet, 26 Ağustos 1969)

Dönemin Maliye Bakanı Cihat Bilgehan Adalet Parti'nin Balıkesir'den Ankara'ya gönderdiği milletvekilleri arasında bulunuyordu.

Bir ünlü isim de Mevlüt Yılmaz...

Söylendiği gibi laik Türkiye'de dini siyasete araç olarak kullanma becerisi gösteren bu zatın hangi tarikata mensup olduğunu bilmiyorduk. Dr. Yakal mutlaka onun köyüne gitmemizi istedi benden. Sındırgı yakınlarındaki Derecikören köyüne gitmekte ben de sakınca görmedim.

Paşanın Russel'in "Niçin Hıristiyan değilim" başlıklı uzun yazısını "Eylem" dergisinde yayınladığımı söylemiştim sanıyorum. Yılmaz'ın köyündeki tartışmalı sohbetinden Kuran'ı Kerim'in pek çok suresini Arapça olarak belleğinden okuduğuna tanık oldum. Gerçi ünlü milletvekili yoktu bu areneda, Paşa'nın karşısına çömezleri çıktılar.

Tatsız bir olay çıkmadan ayrıldığımız bu köyde partimize 28 oy verildiğini sonradan öğrendim.

Seçim gezilerimizin bir durağının da Düvertepe olması doğaldı. Bir akşamüstü şoför Ünal götürdü bizi. Köy halkıyla dostluğumuzun deprem günlerinde güçlendiğini umuyordum. Büyükçe bir kalabalık Dr. Yakal ile beni meydanda karşıladılar. Fakat, somutlayamadığım bir durgunluk gözlemler gibiydim. Yakınımdakiler gözlerini kaçırıyorlardı benden.

Paşa'nın konuşması bitince sıra bana gelmişti ki Ünal ön sıralardan birinin uzattığı iki yaprağı elime tutuşturarak "Önce bu beyannameyi okuyup cevaplamanızı istiyorlar" dedi.

Beyanamenin içeriğinden daha önce söz etmiştim. Bu toplantıda ilk kez karşılaşınca afallamıştım doğrusu. Dinleyenlerime askeri temyizde beraat etmesem milletvekili adayı olamayacağımı anlattım. Duyarlığım sesimde titreşimler yaratıyordu. İnanmanın coşkuya dönüştüğü ender karşılaştığımız bir zaman dilimiydi yaşadığım. Bu sesle okudum "İzmir'in içinde Amerikan neferi"ni. Şiirimden ne denli etkilendi köylülerim bilmiyorum ama bizi Düvertepe'ye çıkaran şoför Ünal'ın kendisini adadığı savaşıma inancının güçlendiği elimi sıkışından anlaşıyordu.

Balıkesir'in egemenlerini adaylığım fazla korkutmuş olacak ki bir ayak oyunu daha sergileyerek Sındırgı'da arzuhalcilik yapan Düvertepeli bir zata bağımsız aday olma görevini verdiler.

Amaçları bana gelmesi muhtemel oyların yönünü değiştirmek.

Doğrusu başardılar da.

Dr. Yakal'la birlikte körfez ilçelerinde üç gün kalmayı planlamıştık. İlk durağımız Ayvalık oldu. Milletvekili adaylarımız arasında Ayvalık'lı Bahçıvan Adil olarak bilinen Adil Bayrı ile Gömeç'li marangoz Mehmet Yıldız'dan söz etmem gerekiyor. İkisi de partiye gönül vermiş kişiler kuşkusuz ama ikisinin de ortak yanı dikkati çekmek için olmadık hareketlere başvurmaları.

Propagandaların başladığı ilk günler ilde çalışırken kapı açıldı ne göreyim, sırtında partinin amblemi basılmış geniş bir gömlek ter içinde bizim bahçıvan Adil.

Belli ki Balıkesir caddelerinde tek başına bir gösteri yürüyüşü düzenledikten sonra gelmiş partiye.

Ne diyebilirdim?

Mehmet Yıldız'ı ise Gömeç'li Mehmet olarak değil de Komünist Mehmet olarak adlandırıyor hemşehrileri. Onun da adı listemizin 5. sırasında yazılı.

İlçe yöneticileri kahve toplantılarımızda konuşurmamamı istiyorlar ama mümkün mü? Üstelik mikrofonu alınca kısık sesiyle dinleyenlerin canına okumadan inmiyor kürsüden.

Sırası gelmişken 1969 seçimlerine birlikte girdiğim adaylarımızın adlarını mesleklerini bildirmek isitiyorum. İsmail Tekin (Şoför), Adil Bayrı (Bahçıvan), Adnan Yıldız (Oto parçacısı), Mehmet Yıldız (Marangoz), Sezai Zeren (Sendikacı), Abdülkadir Özışıklar (Yemenici), Fethi Namlı (Terzi), Hamza Kaynak (Çiftçi), Mehmet Özbülbül (Kunduracı).

Ayvalık'ta düzenlediğimiz toplantıların dinleyici tabanında Cumhuriyet Halk Partililer çoğunlukta imiş.

En göze çarpıcı kesimini "mubadelede" gelen Giritli Türklerin oluşturduğunu söylemiştim. Osmanlı Döneminde kasabanın merkezinde –bıraktıkları kiliseler ile binalardan bellidir– Rumlar yaşıyor büyük çoğunlukla. Bir çoğunluk da küçük köy ve yörelerdeki Boşnaklar.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından önceki direnç hareketlerini Ali Çetinkaya'nın emrindeki az sayıda askerle Boşnakların katılımıyla gerçekleştirdiğini biliyoruz.

Mübadeleden sonra kasabanın ekonomisine de egemen olan güç Giritliler ile Midilli göçmenleri... Boşnak kesimi yerli ve ya-

bancı turistlerin Sarımsak kıyılarına düşkünlüğü ile zenginleşiyor. Ama 1969'da bugün olduğu gibi Ayvalık'ın baş pehlivanları Girit mübadilleri arasındadır.

1965 seçimlerinde İstanbul ve Ankara'da, daha küçük ölçüde İzmir'de Kadıköy-Moda-Kavaklıdere-Karşıyaka gibi çoğunluğu tuzu kuruların yaşadığı semtlerde TIP'e oy geldiği belgelenmişti.

O seçimlerde de 1969'da da çoğunluğu Girit ve Midilli mübadillerinin yaşadığı Çamlık'ta oy çıkmadı TIP'e. Daha çok yoksul mahallelerden geldi oylar.

Dr. Yakal'la birlikte iki gün iki gece Ayvalık ve yöresindeki toplantılarımızda gördüğümüz ilgi gönendirici idi. Özellikle küçük köy halkı yakınlığını esirgemedi bizden.

İkinci gün rahatsızlandığı için İstanbul'a dönmek zorunda kaldı Dr. Yakal. Gezi programını Burhaniye ve Edremit ilçe yöneticileriyle uygulamak zorunda kaldım.

Daha önce değindiğim gibi başat ürün zeytin üretimidir bu iki ilçe ve köylerinde. Henüz narenciyeye geçilmemiş... Zeytin ağaçları turist şirketlerinin ya da kooperatiflerin baltaları ile hak ile yeksân edilmemiş henüz.

Az ağaçlı küçük üreticinin sorunları siyasal iktidarların vereceği taban fiyatına bağlı. Edremit gazetesinin Genel Yayın Müdürü Saadettin Öcal yakın gelecekte Körfezin köklü bir yapısal değişikliğe uğrayacağını belirttileri görüldüğünü söyleyip yazıyor, zaman haklı çıkarıyor Saadettin Öcal'ı.

Nerde kıyı şeridinden İda dağının eteklerine değin uzanan zeytin ormanlarının Akçay'ı, Zeytinlik'i, Altınoluk'u? Nerde 20-25 yıl içinde beton egemenliğine yenik düşmüş kıyı vadiler?

Son durağımız Balya

Fransızlar bu kasabanın ekonomik yaşamını belirleyen madenin iliğini kemiğini sömürerek curufatını bırakmışlar. Erken yaşlarda yitirdiğimiz –arkadaşları arasında Postacı Sezai olarak anılan– PTT rehber servisi amiri Sezai, Balya halkından. Seçimlerde memlekete ne gelerek bana yardımcı olacağını vaatmişti, sözünde durdu.

Esat Adil'in köyü Müstecaplı'ya birlikte gittik. Esat Adil (Müstecaplıoğlu, 1904-1958) Ortaöğrenimini Balıkesir'de yaparken Vasif Çınar'ın çıkardığı İzmir'e Doğru gazetesinde yazarak,

Kurtuluş Savaşı'na inanan Genç Kalemler arasına katılmıştı. Zaferden sonra Yüksek öğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamlayarak görgü ve bilgi arttırma amacıyla Brüksel'e gönderildi. Dönüşünde Balıkesir'e yerleşti. Günlük "Savaş" gazetesini çıkardı ve uzun süre Halkevi başkanlığı görevinde bulundu.

Bu evresinde, Balya madenlerinde çalışan işçilerin grev ve yürüyüşlerinin düzenlenmesine öncülük eden Esat Adil, Temyiz Başsavcılığı Yardımcılığı, Cezaevleri Genel Müdürü olarak devlet hizmetinde bulunduktan sonra Türkiye Sosyalist Partisi'ni kurdu. Bu partinin yöneticileriyle birlikte birkaç kez yargılanarak cezaevi yaşamını da gördü.

Yalnız Müstecaplı köyü halkının değil Balıkesir aydınlarının da (Hizmet gazetesi sahibi Fikri Özakbaş, Yeni Haber gazetesinden Ekrem Balıbek, Cahit Albayrak) unutamadıkları çağdaşlarımızdan.

Seçim sonuçları yalnızca devlet radyosunca veriliyordu o zaman. İlk sonuçlar okununca Balıkesir'de barajın çok altında seyreden sayılarda oy çıktığını algılamıştım. Üzülmemek olası değildi. Karşı propagandaların amacına ulaşması şaşırtmamıştı ama bu denli etkili olacağını da düşünmemiştim doğrusu.

Kesin sonuçlar açıklandığında yalnız İstanbul'dan Mehmet Ali Aybar'la Rıza Kuas'ın yasanın öngördüğü barajı aşarak parlamentoya girdiklerini öğrendik. Bizim Balıkesir'deki oy oranımız %3'ün biraz altındaydı.

Doğrusu ozan'ın "Halka tân eylemek nemiz/cümle küstahlık bizdedir" dizeleri yakışmıyordu bizim Balıkesir'deki savaşımızda gösterdiğimiz özveriye.

Ne yapalım ki ilerleme tarihimizin bu aşamasında da kasaba eşrafı ile bağımlı olduğu dinsel kurumların etkisine kapılmaktan kurtaramadı kendini Balıkesir toprağının insanı.

Yazık ki bu satırları okuduğunuz yıllarda da kurtaramıyor.

DİZİN

A

A. Kadir 38, 39, 43, 47, 72
Abbas Uğurlu 183
Abdullah Palabıyık 143, 144, 169, 209
Abdülbaki Gölpınarlı 49, 75
Abdülhak Şinasi 80, 81, 82, 83, 84
II. Abdülhamid 62, 81, 84
Abdülkadir Özışıklar (Yemenici) 218
Abidin Dino 38, 39, 43
Abidin Özkan 47
Aclan Sayılğan 25
Adem Çitçi 212
Adil Bayrı 218
Adil Kurtel 184
Adnan Benk 88
Adnan Cemgil 39, 95, 136
Adnan Kozanoğlu 183
Adnan Özyalçınar 85, 87
Adnan Yıldız 218
Afşar Timuçin 87, 88, 102
Ahmed Arif 47, 57
Ahmet Bilge 52, 58, 59, 168
Ahmet Fırıncı 56, 107
Ahmet Gümüş 209
Ahmet Hamdi Tanpınar 17, 80
Ahmet Kula 209
Ahmet Turhaneri 184
Ahmet Bilge 51
Albert Camus 137

Ali Çolakoglu 168
Ali Fuat Başgil 48
Ali Göçmen 184
Ali Karcı 184
Ali Osman Aydın 165
Ali Yaşar 102
Alp Selek 102, 103
Arif (Barikat) Damar 38, 57, 75, 87, 88, 89
Asım Bezirci 16, 71, 80, 87
Attilâ Aşut 184
Attila İlhan 15, 20, 25, 77, 80
Avni Dilligil 21, 23
Avni Dökmece 38
Ayata Beğensel 184
Aykan Yetkiner 75
Ayşegül Günkut 80
Aziz Nesin 39, 71, 84, 87, 88, 95
Azra Erhat 136

B

Babür Kuzucuoglu 102, 103
Baha Arıkan 87
Balzac 17, 59, 66
Basri Dede 184
Baytar Murat 32
Behçet Necatigil 20, 80, 87
Behice Boran 19, 27, 39, 57, 77, 95, 135, 137, 138, 177, 179, 184, 185, 186, 188, 189, 190
Bekir Manav 15
Bekir Yenigün 184

Belgesay 84
Berin Taşan 20
Besim Akımsar 19, 20
Bilal Şen 56, 59
Burhan Arpad 87
Burhan Cahit Ünal 184
Bülent Habora 87

C - Ç

Cahit Albayrak 220
Cahit Irgat 38, 43, 47, 75
Cahit Sıtkı 37
Camus 77, 83
Can Yücel 47, 134, 184
Cazim Aktimur 56, 61, 62
Celâl Beyaz 183
Celal Zühtü Benneci 56, 65
Celalettin Çetin 75, 87
Celil Yıldırım 165
Cemal Hakkı Selek 95, 184
Cemil Fazlı 183
Cenan Bıçakçı 183
Cengiz İlhan 15
Cengiz Tuncer 87
Ceyhun Atıf Kansu 20
Cihat Bilgehan 203, 213, 217
Cihat Gökçek 19, 24
Cüneyt Gökçer 21
Çehov 17
Çetin Altan 184, 187, 188, 189
Çetin Özek 76

D - E - F

Demir Özlü 85, 87, 89, 102
Doğan Avcıoğlu 102, 103, 124, 138
Doğan Özgüden 99, 102
Dostoyevski 78
Dr. Cezmi Ulucan 43
Dr. Müeyyet Boratav 43
Dr. Sevinç Özgüner 134
Dr. Şefik Hüsnü 27, 56, 58, 62, 63, 66, 84, 107
Dupçek 173
Edip Cansever 87, 89, 102
Ekrem Balıbek 144, 220
Enver Gökçe 53, 57, 59
Ercüment Behzat 84
Erdoğan Kütlü 165
Esat Adil 107, 219, 220
Esat Çağa 84, 94
Esin Talu 87
Etem İzzet Benice 72
Fahrettin Yakal 147, 162, 163, 167, 198, 212, 214
Faik Muzaffer Amaç 71, 73
Faris Erkman 67, 68
Faruk Nafiz Çamlıbel 85
Fatma Hikmet İşmen 144
Ferit Edgü 85
Ferit Öngören 85, 87
Ferit Teksoy 56
Ferruh Doğan 75
Fethi Naci 43, 75, 87, 95, 99, 102
Fethi Namlı 218
Fevzi Kavuk 183
Fikret Mualla 43
Fikri Özakbaş 144, 170, 220

G - H

Gorkiy 17
H. İ. Dinamo 65, 71
Hâcim Muhittin 141
Hadi Malkoç 65
Hakkı Müftüoğlu 40, 41
Hakkı Tonguç 163
Halil Dumanoğlu 20
Halil Lütfü Dördüncü 73, 7
Halil Nuri Yurdakul 37
Halil Ölçer 58
Halil Yalçinkaya 56, 59
Halim Spatar 20
Halit Çelenk 138
Halit Fahri Ozansoy 87
Hamza Kaynak 218
Hayrettin Abacı 184
Hayri Köksal 94
Hikmet Çetinkaya 146
Hikmet İlaydın 20
Hikmet Maltepe 51, 52
Hilmi Ziya Ülken 136
Hüsamettin Güven 183

İ - J

İbrahim Akyüz 212
İbrahim Atılal 55
İbrahim Çetkin 183
İbrahim Güzelce 93, 94, 131
İdris Küçükömer 184
İhsan Ahmet 25
İlhami Soysal 144
İlhan Arda 145
İlhan Berk 37, 77
İlhan Berktaş 57

İlhan İleri 20

İlhan Selçuk 87

İlyas Başyılmaz 183

İmra Nage 173

İsmail Hakkı Balamir 184

İsmail Tekin 218

İsmet Kültür 19

İsmet Sungurbey 99, 102

İzzet Melih Devrim 83

İzzettin Cebe 58

Jean Baby 104, 106

Jean Jaures 62

Jean Paul Sartre 137

K - L - M

Kafka 77, 78, 137

Kayhan Türkçü 75

Kazım Özalp 141

Kemal Aksoy 183

Kemal Bekir 57

Kemal Bilbaşar 19

Kemal Bisalman 153, 201

Kemal Burkey 184

Kemal Dayan 36

Kemal Nebioğlu 93, 131, 183

Kemal Özer 85

Kemal Sülker 38, 72, 131, 184

Kemal Tahir 71, 87

Kemal Türkler 93, 99, 101, 131, 183

Kemalettin Ural 212

Kerim Sadi 38

Kerim Soyka 32

Kral Oidipus 21

Langston Hughes 79

- Lebit Fehmi Yurdoğlu 39
Lütfi Eriççi 38, 43, 46, 47, 72
Lütfiye Güçlü 15
Macit Bilge 59
Mahmut Yesari 74
Malato 62
Mehdi Zana 183
Mehmet Ali Aslan 184, 188
Mehmet Ali Aybar 39, 87,
94, 95, 96, 97, 102, 105,
108, 125, 135, 174, 184,
220
Mehmet Bozışık 56, 59
Mehmet Dinçer 167, 212
Mehmet Gökdağ 164, 165
Mehmet Özbülbül 218
Mehmet Salih 11, 12, 14, 28
Mehmet Selik 184
Mehmet Yıldız 218
Melih Cevdet Anday 46,
75, 79, 84, 87, 88, 89, 90
Metin Artılal 183
Metin Özek 43, 48, 170
Mihri Belli 56, 59, 107
Minnetullah Haydaroğlu 184
Mirza Doğan 184
Moris Gabbay 184
Muhsin Ertuğrul 23, 24
Murat Sarıca 144, 184,
185, 186
Musa Birdal 183
Mustafa Şerif Onaran 15
Mustafa Acar 165
Mustafa Arhavi 56, 65
Mustafa Baykan 183
Mustafa Çolakoğlu 168
Mustafa Ekmekçi 110
Mustafa Kemal 64, 65, 120
Mustafa M. Ruhidoğan 183
Mustafa Ok 146
Mustafa Oksal 183
Mustafa Şerif Onaran 20
Mustafa Urcalı 164
Muvaffak Şeref 80
Muvakkar Güran 39, 136
Muzaffer Arabul 57
Muzaffer Buyrukçu 80, 102
Mümtaz Soysal 87

N - O - Ö
Naci Eren 183
Naci Kutlay 184
Naci Sadullah 23, 24, 25, 75
Nadir Nadi 87
Nahit Ulvi 19, 20
Namık İsmail 62
Namık Kemal 201
Nâzım Hikmet 17, 23, 24,
37, 63, 109, 134
Nazife Cemgil 184
Nebil Varuy 78, 93, 97
Necati Cumalı 20, 24, 80, 87
Necip Akan 183
Necip Fazıl 17
Necip Mirkelamoğlu 39
Nejat Ökten 184
Neşet Halil Atay 41
Nevzat Hatko 80, 136
Nevzat Kemal Özmeriç 39,
136
Nihat Balyoz 65
Nihat Reşat Belger 83
Nihat Saatlioğlu 212
Nihat Sargın 179, 184, 189
Nihat Tunalı 56
Nijat Özön 57
Niyazi Ağırnaslı 96, 97
Niyazi Berkes 19, 57, 136
Niyazi Dalyancı 78
Nuri Başer 129
Nurullah Ataç 20, 36, 83
Nusret Hızır 136
Oktay Rifat 50, 51, 53, 75
Onat Kutlar 85
Orhan Arsal 89, 93, 94,
95, 97, 98
Orhan Çubukçu 184
Orhan Kartal 20
Orhan Kemal 39, 43, 44,
45, 46, 47, 72, 75, 80
Osman Bölükbaşı 75
Osman Fuat Toprakoğlu
39, 136
Oznur Güler 165

P - R - S
Pasternak 79
Paul Eluard 37
Pertev Naili Borotav 19,
57, 136
Peyami Safa 81, 85
Prencence 62
Rahmi Eşsizhan 183
Ramazan Tavukçu 165
Rasih Gürhan 39
Rauf Çapan 184
Recep Akesi 56, 59
Recep Gürel 163
Recep Peker 31, 33
Reşat Fuat Baraner 55, 56,
58, 59, 63, 64, 65, 66,
67, 68, 107, 138, 177
Rıdvan Yelekçi 75
Rıfat İlgaz 38, 39, 43, 45,
47, 73, 74, 75, 76

- Rıza Kuas 93, 131, 184, 189, 220
 Rilke 17
 Rosenberg 51
 Ruhi Su 57, 59
 Russel 79, 217
 Sabahattin Ali 15, 17
 Sabahattin Arıç 15
 Sabahattin Eyuboğlu 80, 83, 84, 88
 Sabih Şendil 40, 47
 Sabri Altınel 87, 88, 90
 Sadrettin Celal 62
 Sadullah Usumi 75
 Sadun Aren 184
 Saip Atay 184
 Sait Faik 23, 39, 74
 Salih Çakır 59
 Salih Özkarabay 184
 Salih Tozan 21
 Samet Ağaoglu 80, 83, 85
 Samim Kocagöz 20, 47, 79, 106, 195
 Sartre 77, 80, 83
 Sebastian Faure 62
 Selahattin Hilav 77, 95, 102
 Selçuk Uraz 57
 Sevinç Tanık Özgüner 57
- Seyfi Demirsoy 129
 Sezai Zeren 218
 Suat Aksoy 184
 Suat Derviş 63
 Suat Taşer 40, 47
 Suut Kemal Yetkin 80
 Süleyman Demirel 213, 214
 Süleyman Külçe 23
 Şaban Erik 183
 Şaban Yıldız 93, 131, 132, 177, 178, 183
 Şadi Alkılıç 88
 Şahap Bakırsan 56, 59
 Şefik Hüsnü 28, 62, 63, 177
 Şerif Hulusi 80, 95
 Şevki Artun 21
 Şevki Erencan 183, 189
 Şinasi Kaya 183
- T - U - Ü**
 Tahsin Avcı 183
 Tahsin Yücel 77
 Tarık Ziya Ekinci 184
 Turan Fevzioglu 195
 Turgay Gönenç 80
 Umur Bugay 102
 Ülkü Tamer 80, 87
- V - Y - Z**
 Vahap Erdoğan 134
 Vahdettin Barut 136
 Vaillant 62
 Vasıf Çınar 141, 219
 Vecdi Özgüner 59
 Vedat Günyol 77, 81, 83, 88, 89
 Vedat Türkali 57
 W. Faulkner 80
 Yahya Kanbolat 184
 Yahya Kemal 17, 62, 63, 81, 83, 84
 Yakup Erdem 183
 Yakup Kadri 80, 108
 Yaşar Kemal 61, 84, 88, 89, 95, 111, 179, 184
 Yaşar Nabi 73, 80, 83
 Yaşar Saygıner 183
 Yavuz Ünal 183
 Yıldız Barkan 15
 Yıldız Baştımar 57
 Yılmaz Yazoğlu 183
 Yunus Koçak K 184
 Yusuf Ziya Bahadınlı 102, 103, 184
 Yusuf Bey 12
 Zeki Baştımar 46, 52, 55, 59, 107, 177
 Ziya Gökalp 136
 Ziya Şölen 15, 47, 65, 84

Şükran Kurdakul 1927'de İstanbul'da doğdu. İzmir Karşıyaka Ortaokulu ve Lisesi'nde öğrenim gördü. Lise öğrencisiyken Türkiye Emekçi ve Köylü Partisi'nin faaliyetleri nedeniyle tutuklandı (Aralık 1946) ve dört buçuk ay tutuklu kaldı. İlk şiir kitaplarını (Tomurcuk ve Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri) çok erken yaşlarda yayınladı. Askerliğini yaptıktan sonra İstanbul'a yerleşti (1950). Bir yandan çeşitli kurumlarda memurluğunu sürdürürken bir yandan da arkadaşlarıyla birlikte Yeryüzü ve Beraber dergilerini çıkarttı. 1953 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne üye olmak suçlaması ile tutuklandı, iki yıl tutuklu kaldı. 1958-60 arasında 'Yelken' dergisini yönetti, 1957'de kurduğu Ataç Kitabevini zamanla yayınevine dönüştürdü. Kurdakul'u 1963-69 yılları arasında aktif bir Türkiye İşçi Partisi militanı olarak görürüz. 1969'dan itibaren edebiyat çalışmalarına yoğunlaştı. Yazar örgütlerinde yöneticilik yaptı. "Yenilikçi Türk şiirinin köşe taşlarından biri" (Yaşar Kemal) olan Kurdakul, Çağdaş Türk Edebiyatı başlıklı kapsamlı incelemesiyle "edebiyat tarihine diyalektik bakışın zenginliğini" (S. Tanilli) taşımıştır. Şükran Kurdakul'un bütün yapıtları yayınevimizce yayınlanmaktadır.

Şükran Kurdakul, edebiyat dünyamızın ve demokrasi mücadelemizin yüzüğü. Türkiye'nin geride kalan 60 yılı boyunca yazar, yayıncı, kültürel ve politik yapılanmalarda örgütçü olarak ön saflarda yer aldı hep. İstanbul ve İzmir'de gelişen edebiyat hareketlerinin sürükleyicileri arasında, 1946'daki Emekçi Köylü Partisi'nin örgütlenmesi içinde, Büyük Komünist Tevkifatında, toplumsal mücadelede onurlu rolünü üstlenen yazar örgütlerinde, 60'larda büyük bir emekçi dalgası yaratan TİP'te... onu görürüz. Bu sürece hapisliğin, işsizliğin, boş odalarda karın tokluğuna düzeltmenliğin eşlik ettiğini söylemeye gerek var mı acaba? Şükran Kurdakul, elinizdeki kitapta 1940'lardan 60'ların sonuna uzanan bu hareketli döneme ilişkin anılarına yer veriyor. Önyargıdan uzak değerlendirmeler, 60 yılın yaşanmışlığından süzölmüş dersler, çarpıcı gözlem ve anılar, edebiyat insanlarına ve politik savaşımıcılara ait canlı portreler bulacaksınız kitapta. 'Acılar dönemi'nden 'ellerini kirtletmeden' geçen, ödünsüz, umutlu, iyimser büyük insanın portresi yeni ayrıntılar ve renkler kazanacak belleğinizde. Tat alarak, zevkle okuyacaksınız.

E V R E N S E L
B A S I M
Y A Y I N

ISBN 975-6525-70-3

9 789756 525708